

Φέλιξ Μόροου

Επανάσταση και αντεπανάσταση στην Ισπανία

Φέλιξ Μόροου

**Επανάσταση και αντεπανάσταση
στην Ισπανία**

Εκδόσεις Εργατική Πάλη 2006

ΦΕΛΙΞ ΜΟΡΟΥ

**ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ
ΚΑΙ ΑΝΤΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ
ΣΤΗΝ ΙΣΠΑΝΙΑ**

ΗΓΕΤΙΚΕΣ ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΕΣ ΤΟΥ ΙΣΠΑΝΙΚΟΥ ΕΜΦΥΛΙΟΥ

Αγουίρε, Χοσέ Αντώνιο = πρόεδρος της δημοκρατίας των Βάσκων

Αθάνια, Μανουέλ = πρόεδρος της δημοκρατίας και ηγέτης της Δημοκρατικής Αριστεράς

Αλβάρεθ ντελ Βάγιο, Χούλιο = σοσιαλιστής

Βαρέλα, Χοσέ = εθνικιστής στρατηγός

Γιέζους, Χερνάντεθ = σταλινικός, μέλος του Κ.Κ. Ισπανίας

Γκαρθία, Ολιβέρ Χοσέ = ηγέτης της δεξιάς τάσης των αναρχικών

Γκοδεδ, Μανουέλ = εθνικιστής στρατηγός, διοικητής των Βαλεαρίδων

Καμπαλέρο, Λάργκο = σοσιαλιστής ηγέτης της UGT

Κασάρες, Κιρόχα Σαντιάγκο = πρωθυπουργός πριν από τον εμφύλιο και ηγέτης του κόμματος των αυτονομιστών της Γαλικίας

Κέιπο ντε Λιάνο, Γκονζάλεθ = εθνικιστής στρατηγός

Κομπάνις = πρόεδρος της Καταλονίας, σοσιαλιστής ηγέτης της Esquerra

Μαουρίν = ηγέτης της δεξιάς τάσης του POUM

Μαρτίνεθ, Μπάριο = πρόεδρος των Κορτές (Βουλή), ηγέτης της Δημοκρατικής Ένωσης

Μόλα, Εμίλιο = εθνικιστής στρατηγός

Μοντσενί, Φεντερίκα = αναρχική

Νεγκρίν = σοσιαλιστής

Νιν, Αντρέ = μέλος της αριστερής τάσης του POUM

Ντιάθ, Χοσέ = σταλινικός, μέλος του Κ.Κ. Ισπανίας

Ντουρούτι, Μπουαναβεντούρα = επαναστάτης αναρχικός

Πασιονάρια (Ντολότες Ιμπαρούρι) = σταλινική, μέλος του Κ.Κ. Ισπανίας

Πριέτο = δεξιός σοσιαλιστής

Πρίμο ντε Ριβέρα = φαλαγγίτης δικτάτορας

Φράνκο, Φρανσίσκο = πρώην διοικητής των Καναρίων Νήσων,

αρχηγός των εθνικιστών και αργότερα δικτάτορας
Χιλ Ρόμπλες, Χοσέ Μαρία = αρχηγός της CEDA

ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΚΟΜΜΑΤΑ

CEDA, (Confederation Espaniola de Derechas Autonomas): Ισπανική Συνομοσπονδία Δικαιωμάτων των Αυτόνομων = Συντηρητικό κόμμα Καθολικών

CNT, (Confederation National de Trabajo): Εθνική Συνομοσπονδία Εργασίας = Αναρχική συνδικαλιστική συνομοσπονδία

Esquerra = Η Αριστερά στην Καταλονία

Estat Catala = οργάνωση της Δεξιάς που «συμμετείχε» στο αντιφασιστικό μέτωπο

FAI, (Federation Anarquica Ibera): Αναρχική Ιβηρική Ομοσπονδία = Αναρχική πολιτική οργάνωση

Μαρξιστές - Λενινιστές = Η επαναστατική τάση μέσα στο POUM

POUM: Εργατικό Κόμμα Μαρξιστικής Ενότητας = Κεντριστικό κόμμα

PSUC, Ενοποιημένο Σοσιαλιστικό Κόμμα Καταλονίας = συνένωση του Σοσιαλιστικού και Κομμουνιστικού κόμματος της Καταλονίας.

UGT, (Union General de Trabajadores): Γενική Ένωση Εργατών = Οι Σοσιαλιστές

Φίλοι του Ντουρούτι = Η επαναστατική τάση μέσα στους αναρχικούς

Generalidad = Η κυβέρνηση της Καταλονίας μετά την αυτονομία της

Νονιμόφρονες = Όσοι ήταν εναντίον των Φασιστών. Έχει καθιερωθεί να ονομάζονται Δημοκρατικοί, και αντίστοιχα, η μη φασιστική Ισπανία στον εμφύλιο ονομάζεται Δημοκρατική Ισπανία.

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΟ

1930

Ιανουάριος: Ο δικτάτορας Πρίμο ντε Ριβέρα παραιτείται. Ο βασιλιάς Αλφόνσος 13ος αναθέτει στον Μπερεγκέρ το σχηματισμό μεταβατικής κυβέρνησης.

1931

Φεβρουάριος: Ο Μπερεγκέρ παραιτείται.

Απρίλιος: Στις δημοτικές εκλογές σημειώνεται σαρωτική νίκη των Δημοκρατικών. Ο Αλφόνσος παραιτείται. Ο Αλκάλα Θαμόρα γίνεται πρωθυπουργός.

Μάιος: Συγκρούσεις μεταξύ μοναρχικών και εργατών στη Μαδρίτη. Αρκετές εκκλησίες καίγονται.

Ιούνιος: Οι βουλευτικές εκλογές δίνουν συντριπτική πλειοψηφία στα φιλοδημοκρατικά κόμματα. Ο Αλκάλα Θαμόρα γίνεται πρόεδρος της Δημοκρατίας. Ο Αθάνια γίνεται πρωθυπουργός.

Ιούλιος-Αύγουστος: Το απεργιακό κύμα χτυπιέται από το πυροβολικό της δημοκρατικής κυβέρνησης.

1932

Ιανουάριος: Εξεγέρσεις στην Καταλονία οργανώνονται από την Ιβηρική Αναρχική Ομοσπονδία.

Αύγουστος: Παραχωρείται στην Καταλονία καθεστώς αυτονομίας. Αποτυχημένο πραξικόπημα του μοναρχικού στρατηγού Σανχούρχο.

1933

Ιανουάριος: Καταπνίγεται στη Βαρκελώνη αναρχοσυνδικαλιστική εξέγερση.

Απρίλιος: Δημοτικές εκλογές σημειώνουν μεγάλη άνοδο της επιρροής της δεξιάς.

Σεπτέμβριος: Ο Λερού αποκαθιστά τον Αθάνια στην πρωθυπουργία.

29 Οκτώβρη: Στη Μαδρίτη ιδρύεται η Ισπανική Φάλαγγα.

Νοέμβριος: Οι βουλευτικές εκλογές με την αποχή της Εθνικής Συνομοσπονδίας Εργασίας δίνουν τον έλεγχο στους δεξιούς και τους μοναρχικούς της νέας Βουλής. Ο Λερού, επανεκλεγόμενος πρωθυπουργός, αρχίζει να καταργεί τις μεταρρυθμίσεις.

1934

Ιανουάριος: Οι καταλανικές εκλογές προωθούν την Αριστερά. Ο Κομπάνις γίνεται πρόεδρος της Καταλονίας.

Απρίλιος: Καταστέλλεται Γενική Απεργία στη Βαρκελώνη.

Ιούνιος: Αγροτικό απεργιακό κίνημα καθοδηγείται από τους Αναρχικούς.

Οκτώβριος-Νοέμβριος: Ο Λερού σχηματίζει νέα κυβέρνηση με υπουργούς της δεξιάς (CEDA) του Χιλ Ρόμπλες. Καταπνίγεται Γενική Απεργία που οργανώθηκε από τους σοσιαλιστές και τους Αναρχικούς. Ο Λερού καλεί τον Φράνκο να καταστείλει την εξέγερση των Αστουριανών ανθρακωρύχων. Καταργείται η καταλανική ανεξαρτησία.

1935

Αύγουστος: Το 7ο Συνέδριο της Κομμουνιστικής Διεθνούς διακηρύττει την πολιτική του Λαϊκού Μέτωπου.

Σεπτέμβριος: Ίδρυση του ΡΟUM (Εργατικό Κόμμα Μαρξιστικής Ενοποίησης).

1936

Ιανουάριος: Ο Λερού παραιτείται ανακατεμένος σε οικονομικό σκάνδαλο. Διάλυση της Βουλής.

Φεβρουάριος: Νέες εκλογές οδηγούν το Λαϊκό Μέτωπο στην εξουσία. Ο Αθάνια γίνεται πρωθυπουργός. Αναρχικοί και ΡΟUM υποστηρίζουν το Λαϊκό Μέτωπο.

Απρίλιος: Ιδρύονται οργανώσεις Νεολαίας Σοσιαλιστών και Κομμουνιστών. Ο Αθάνια γίνεται πρόεδρος. Ο Κασάρες Κιρόγκα γίνεται πρωθυπουργός.

Μάιος-Ιούνιος: Μαζικές απεργίες στη Γαλλία. Στις εκλογές υπερτερεί το Λαϊκό Μέτωπο. Ο Λεόν Μπλουμ γίνεται πρωθυπουργός. Ο Νταλαντιέ υπουργός των Στρατιωτικών.

13 Ιούλη: Το Ισπανικό Κ.Κ. διακηρύττει την ανεπιφύλαχτη υποστήριξή του στην κυβέρνηση.

17-21 Ιούλη: Φασιστικό πραξικόπημα εκδηλώνεται στο Μαρόκο και απλώνεται στην Ισπανία. Ο Κιρόγκα αντικαθίσταται από τον Μαρτίνεθ Μπάριο που κι αυτός αντικαθίσταται από τον Χιράλ.

21 Ιούλη: Στην Καταλονία σχηματίζεται Αντιφασιστική Επιτροπή Πολιτοφυλακής.

15 Αυγούστου: Γαλλία και Αγγλία υπογράφουν σύμφωνο μη επέμβασης.

Σεπτέμβριος: Παραίτεται ο Χιράλ. Ο Λάργκο Καμπαλέρο γίνεται πρωθυπουργός με τον όρο ότι στην κυβέρνηση θα συμμετάσχει και το Κ.Κ. Η Εθνική Συνομοσπονδία Εργασίας και το ΡΟUM συμμετέχουν στην κυβέρνηση της Καταλονίας. Ο Νιν γίνεται υπουργός της Δικαιοσύνης.

Οκτώβριος: Η κεντρική κυβέρνηση, θέτοντας τέρμα στην ανεξαρτησία των πολιτοφυλακών, δημιουργεί το Λαϊκό Στρατό. Αρχίζει η πολιορκία της Μαδρίτης. Η κυβέρνηση υιοθετεί τη δημιουργία Διεθνών Ταξιαρχιών. Ο Φράνκο γίνεται αρχιστράτηγος της εθνικιστικής Ισπανίας.

Νοέμβριος: Η κεντρική κυβέρνηση, αναδιοργανωμένη με τη συμμετοχή αναρχικών, μεταφέρεται στη Βαλένθια. Διεθνείς Ταξιαρχίες φτάνουν στη Μαδρίτη.

16 Δεκέμβρη: Το ΡΟUM διώχνεται από την κυβέρνηση.

1937

Φεβρουάριος: Πτώση της Μάλαγας.

25 Απρίλη: Βομβαρδίζεται η Γκουέρνικα.

Μάιος: Η κυβέρνηση, επιχειρώντας να ανακαταλάβει το Τηλεφωνικό Κέντρο Βαρκελώνης από τους αναρχικούς, οδηγεί σε νέα εξέγερση. Ο Νεγκρίν αντικαθιστά τον Καμπαλέρο στην πρωθυπουργία.

Ιούνιος: Το ΡΟUM τίθεται εκτός νόμου από την κεντρική κυβέρνηση. Συλλήψεις ηγετών. Πτώση του Μπιλμπάο.

Οκτώβριος: Η κεντρική κυβέρνηση μεταφέρει την έδρα της στη Βαρκελώνη.

1938

Ιανουάριος: Αρχίζει βαρύς βομβαρδισμός της Βαρκελώνης.

Φεβρουάριος: Πτώση του Τερουέλ.

Απρίλιος-Ιούνιος: Ο Φράνκο φτάνει στην ακτή και κόβει στα δυο τη Δημοκρατική Ισπανία.

Σεπτέμβριος: Οι Διεθνείς Ταξιαρχίες δίνουν την τελευταία μάχη τους στην πεδιάδα του Έβρου. Ο Τσάμπερλεν και ο Νταλαντιέ υπογράφουν με τον Χίτλερ το Σύμφωνο του Μονάχου.

Νοέμβριος: Οι Διεθνείς Ταξιαρχίες αποχωρούν από την Ισπανία.

1939

26 Ιανουαρίου: Η Βαρκελώνη παραδίδεται.

27 Φλεβάρη: Η Γαλλία και η Βρετανία αναγνωρίζουν τον Φράνκο ενώ η νόμιμη κυβέρνηση κατέχει ακόμα το ένα τρίτο της Ισπανίας. Ο Αθάνια φεύγει από την Ισπανία.

Μάρτιος: Δημιουργία Συνδέσμου Εθνικής Άμυνας για να διαπραγματευθεί την παράδοση της κεντρικής κυβέρνησης. Το Κ.Κ. διώχνεται από το Λαϊκό Μέτωπο. Παράδοση της Μαδρίτης και της Βαλένθιας. Ο ένοπλος αγώνας σταματά.

Απρίλιος: Οι Ηνωμένες Πολιτείες αναγνωρίζουν τον Φράνκο.

23 Αυγούστου: Υπογράφεται το Σύμφωνο Στάλιν-Χίτλερ.

1. ΓΙΑΤΙ ΕΞΕΓΕΡΘΗΚΑΝ ΟΙ ΦΑΣΙΣΤΕΣ

Την αυγή, στις 17 Ιουλίου 1936, ο στρατηγός Φράνκο ανέλαβε τη διοίκηση των Λεγεωνάριων στο ισπανικό Μαρόκο και με ένα μα-νιφέστο προς το στρατό και το έθνος ζήτησε να ενωθούν μαζί του για να εγκαθιδρυθεί ολοκληρωτικό κράτος στην Ισπανία. Στις επό-μενες τρεις μέρες, μία μία, όλες σχεδόν οι φρουρές στην Ισπανία πήραν το μέρος του φασισμού. Τα βασικά τμήματα των καπιταλι-στών και των γαιοκτημόνων, έχοντας ήδη συμμετάσχει στη συνωμο-σία του Φράνκο, πέρασαν στο έδαφος που κρατούσαν οι φασίστες ή έφυγαν από την Ισπανία πριν ή μετά από την εξέγερση. Έγινε μονομιάς φανερό πως εκείνη η εξέγερση δεν είχε τίποτα το κοινό με τα πραξικοπήματα που είχε τόσο συχνά εξαπολύσει ο ισπανικός στρατός για να υποστηρίξει τη μια αστική μερίδα ενάντια στην άλ-λη. Δεν ήταν «μια χούφτα στρατηγοί» αλλά η κυρίαρχη τάξη στο σύνολό της, αυτή που οδηγούσε τα οπλισμένα της τσιράκια να χτυ-πήσουνε, πάνω απ' όλα, τις οικονομικές, πολιτικές και πολιτιστικές οργανώσεις της εργατικής τάξης.

Το πρόγραμμα του Φράνκο είναι βασικά όμοιο με του Μουσολί-νι και του Χίτλερ. Ο φασισμός είναι μια ειδική μορφή αντίδρασης, ο καρπός της περιόδου της καπιταλιστικής παρακμής. Για να το κα-ταλάβει κανείς αυτό καλά, δεν χρειάζεται παρά να συγκρίνει το καθεστώς του Φράνκο με το καθεστώς της μοναρχίας. Η τελευταία επίδοση του Αλφόνσου είναι ένας αιματηρός απολογισμός σφαγών αγροτών και εργατών, τρομοκρατίας και δολοφονιών προλεταρια-κών ηγετών. Ωστόσο, πλάι πλάι με τα συστηματικά κατασταλτικά μέτρα, η μοναρχία άφηνε να υπάρχουν, σε περιορισμένο βαθμό, οικονομικές και πολιτικές οργανώσεις από την εργατική τάξη κα-θώς επίσης δημοτικά και εθνικά όργανα κοινοβουλευτικής Δημο-κρατίας. Ακόμα και στη δικτατορία του Πρίμο ντε Ριβέρα (1923-1930) το Σοσιαλιστικό Κόμμα και η Γενική Ένωση Εργατών (UGT) λειτουργούσανε νόμιμα. Πραγματικά, ο Λάργκο Καμπαλέρο, που

βρισκόταν επικεφαλής στη UGT, ήταν κρατικός σύμβουλος κάτω από τον Ριβέρα. Μ’ άλλα λόγια, ακόμα κι η αντιδραστική μοναρχία προσπαθούσε να βρει κάποια μαζική υποστήριξη από το οργανωμένο προλεταριάτο με τους ρεφορμιστές ηγέτες όπως ο Πριέτο και ο Καμπαλέρο. Όμοια, στις αυτοκρατορίες του Γουλιέλμου και του Φραγκίσκου Ιωσήφ, υπήρχε ένα σύστημα με νόμιμα συνδικάτα και σοσιαλδημοκρατικά κόμματα. Ακόμα και κάτω από τον τσάρο Νικόλαο υπήρχε μια κάποια νομιμότητα για συνδικάτα, συνεργατικές και τον εργατικό τύπο όπου μπορούσαν να δρύνε οι μπολσεβίκοι, μ’ όλο που οι ίδιοι ήταν παράνομοι: η «Πράβδα» κυκλοφορούσε σε 60.000 φύλλα στα 1912-1914.

Σ’ αντίθεση μ’ αυτά τα αντιδραστικά καθεστώτα, ο ειδικός χαρακτήρας του φασισμού βρίσκεται στο ότι καταργεί όλες τις ανεξάρτητες οργανώσεις της εργατικής τάξης. Ο καπιταλισμός στην παρακμή του βρίσκεται σε αδυναμία να κάνει και τις πιο στοιχειώδεις παραχωρήσεις στις μάζες. Μία μία, οι καπιταλιστικές χώρες, που φτάσανε σε ολοκληρωτικό αδιέξοδο, παίρνουνε το δρόμο του φασισμού.

Η Ιταλία, «νικήτρια» στον 1ο παγκόσμιο πόλεμο, περιορισμένα απελευθερώθηκε σε βασικές βιομηχανίες, δεν μπορούσε να συναγωνιστεί πιο προχωρημένες χώρες στον ιμπεριαλιστικό αγώνα δρόμου για αγορές. Πνιγμένη μέσα στις οικονομικές της αντιφάσεις, η καπιταλιστική τάξη της Ιταλίας μπορούσε να βγει από το αδιέξοδο μόνο περνώντας πάνω από τα τσακισμένα κόκαλα των εργατικών οργανώσεων. Οι ορδές της «εξαγριωμένης μικροαστικής τάξης», οργανωμένες και ντυμένες με τις στολές του Μουσολίνι, γυμνασμένες σαν αλητοσυμμορίες, ξαμολήθηκαν, στο τέλος, με την ειδική αποστολή να τσακίσουν τις εργατικές οργανώσεις.

Η αστική τάξη δεν καταφεύγει απερίσκεπτα στο φασισμό. Το ναζιστικό κίνημα στη Γερμανία δεν είχε σχεδόν καμιά αστική υποστήριξη στο πραξικόπημα του 1923. Στην ακόλουθη δεκαετία εξασφάλισε οικονομική υποστήριξη από μερικούς καπιταλιστές, σαν άτομα, ως το 1932. Η γερμανική αστική τάξη δίστασε για μεγάλο διάστημα πριν να δεχτεί τη συνδρομή που της πρόσφερε ο Χίτλερ. Για δεκαπέντε χρόνια προτίμησε να στηριχτεί στους σοσιαλδημοκράτες ηγέτες. Αλλά όταν η παγκόσμια οικονομική κρίση αποκορυφώθηκε, η τεχνικά προοδευμένη Γερμανία, όντας από τη Συνθήκη των Βερσαλλιών σε μειονεκτική θέση στους ιμπεριαλιστικούς της ανταγωνισμούς με την Αγγλία, τη Γαλλία και την Αμερική, δεν μπορούσε να ξεπεράσει προσωρινά την κρίση της, σύμφωνα με τους

νόμους του καπιταλισμού, παρά μόνο καταστρέφοντας την οργάνωση των εργατών που είχε ζωή τρία ολόκληρα τέταρτα αιώνα.

Ο φασισμός είναι εκείνη η ειδική μορφή καπιταλιστικής κυριαρχίας στην οποία καταφεύγει η αστική τάξη όταν η συνέχιση της ύπαρξης του καπιταλισμού γίνεται ασυμβίβαστη με την ύπαρξη οργανωμένων εργατών. Προσφυγή στο φασισμό γίνεται όταν οι παραχωρήσεις, που κατακτώνται με τη δραστηριότητα των επαγγελματιών ενώσεων και των πολιτικών εργατικών κομμάτων, καταντάνε ανυπόφορο βάρος για τα καπιταλιστικά αφεντικά και επομένως ανυπόφορες για τη συνέχιση της ύπαρξης του καπιταλισμού. Σε τούτο το σημείο, για την εργατική τάξη μπαίνει αμείλικτα για άμεση λύση το δίλημμα: ή φασισμός ή σοσιαλισμός.

Ο ισπανικός καπιταλισμός είχε φτάσει σ’ αυτό το σημείο όταν ξεσηκώθηκε ο Φράνκο. Το κίνημά του, αν και ενσωμάτωνε τα απομεινάρια της ισπανικής φεουδαρχικής αριστοκρατίας, δεν ήταν πιο «φεουδαρχικό» στα βασικά κοινωνικά του χαρακτηριστικά απ’ όσο ήταν το κίνημα του Μουσολίνι και του Χίτλερ.

Η κύρια παραγωγή στην Ισπανία, η γεωργική, βρισκότανε σε απελπιστικά δύσκολη θέση. Αντιπροσώπευε πάνω απ’ το μισό εθνικό εισόδημα, σχεδόν τα δύο τρίτα από τις εξαγωγές και το μεγαλύτερο μέρος από τα εσωτερικά κυβερνητικά έσοδα. Το 70% του πληθυσμού ζούσε από τη γη. Ο γεωργικός κλήρος ήταν ο χειρότερος μέσα στην Ευρώπη: το ένα τρίτο της γης το είχαν οι μεγάλοι γαιοκτήμονες — σε μερικές περιπτώσεις μάλιστα τα κτήματα τους είχαν την έκταση μισής επαρχίας. Ένα άλλο τρίτο ανήκε σε περισσότερους ιδιοκτήτες αλλά κι αυτών τα κτήματα ήταν μεγάλα. Μόνο το τελευταίο τρίτο βρισκόταν στα χέρια των χωρικών που οι πιο πολλοί τους είχαν αγροκτήματα πέντε εκταρίων¹ ή και λιγότερο, με πρωτόγονο εξοπλισμό, με γη φτωχή, εξαιρετικά άγονη, που δεν έφτανε για να ζήσουν τις φαμίλιες τους και τους ανάγκαζε να δουλεύουν μεροκάματο στα μεγάλα κτήματα, για να τα φέρνουνε βόλτα και να ζούνε. Έτσι, πάνω από πέντε εκατομμύρια αγροτικές οικογένειες εξαρτώνταν απ’ τα μεγάλα κτήματα, όπου δουλεύανε σαν κολίγοι ή σαν μεροκαματιάρηδες.

Η ισπανική γεωργία βασιζόταν σε πρωτόγονες μεθόδους. Η απόδοσή της κατά εκτάριο ήταν η πιο χαμηλή στην Ευρώπη. Για να αυξηθεί η παραγωγικότητα χρειάζονταν κεφαλαιουχικές επενδύσεις σε μηχανές και λιπάσματα, χρησιμοποίηση τεχνικών, επανεκπαίδευση των χωρικών. Από την άποψη των γαιοκτημόνων ήταν πιο φτηνό να χρησιμοποιούνται συνέχεια οι πρωτόγονες μέθοδοι σε βά-

ρος της αγροτιάς. Η μοναδική πρόσφατη περίοδος με καλές τιμές για την παραγωγή, τα χρόνια του πολέμου 1914-18, που δώσανε στην ισπανική γεωργία μια προσωρινή ευκαιρία για να κερδοσκοπήσει, δεν χρησιμοποιήθηκε για τη βελτίωση της καλλιέργειας, αλλά τα κέρδη κεφαλαιοποιήθηκαν σε δάνεια με υποθήκες που έδιναν οι γαιοκτήμονες. Απωθημένη από την παγκόσμια αγορά ύστερα απ’ τον πόλεμο, η ισπανική γεωργία κατέρρευσε. Η γενική αγροτική κρίση, στην αρχή πρόλογος κι έπειτα μέρος από την παγκόσμια κρίση, χειροτέρεψε με τους δασμολογικούς φραγμούς που όρθωσαν η Αγγλία και η Γαλλία για να χτυπήσουν την ισπανική γεωργία και οδήγησε σε μεγάλη ανεργία και πείνα.

Στο βάθος ακριβώς της κρίσης, το 1931, η άνοδος της δημοκρατίας έδωσε καινούργια ώθηση στην οργάνωση σωματείων εργατών γης. Οι αυξήσεις που πήραν τα μεροκάματα φαίνονται αρκετά πενιχρές. Ένα καλό μεροκάματο ήταν 6 πεσέτες (75 σεντς) την ημέρα. Μα ακόμα και τούτο ήταν θανάσιμη απειλή για τα κέρδη των ισπανών γαιοκτημόνων στην εποχή της παρακμής της ευρωπαϊκής γεωργίας. Οι μεγάλοι κάμπιοι στη Νότια Αμερική και στην Αυστραλία προμηθεύανε την Ευρώπη με σάρι και βοδινό κρέας σε τιμές που αποτελούσαν για την ευρωπαϊκή γεωργία πλήγμα, ασύγκριτα πιο σοβαρό, από κείνο που δέχτηκε από την παραγωγή της Βόρειας Αμερικής την εποχή της καπιταλιστικής επέκτασης. Έτσι, η ύπαρξη σωματείων εργατών γης και οργανώσεων των χωρικών ήταν ασυμβίβαστη με την παραπέρα ύπαρξη του τσιφλικάδικου καπιταλισμού στην Ισπανία.

Οι γαιοκτήμονες μπόρεσαν και πήραν ανάσα όσο κράτησε το “bienio negro”, η «μαύρη διετία», απ’ το Σεπτέμβριο του 1933 ως το Γενάρη του 1936, όταν οι αντιδραστικές κυβερνήσεις των Λερού και Χιλ Ρόμπλες καταφύγανε στην ανοιχτή τρομοκρατία και καταστείλανε την εξέγερση του Οκτώβρη του 1934. Σ’ εκείνη την περίοδο, τα μεροκάματα των χωρικών πέρασαν στις δύο με τρεις πεσέτες. Αλλά οι μάζες σύντομα ανασυγκροτήθηκαν. Η προσπάθεια του Χιλ Ρόμπλες να ιδρύσει μαζική φασιστική οργάνωση κατέληξε σε αποτυχία, τόσο από δική του ανικανότητα όσο κι από τα χτυπήματα των εργατών. Η Αστουριανή Κομμούνια τον Οκτώβρη του 1934, μ’ όλο που τσακίστηκε απ’ τους Μαυριτανούς και τους λεγεωνάριους, αποτέλεσε για τις μάζες μια παρότρυνση και οι Λερού - Χιλ Ρόμπλες παραχώρησαν την εξουσία στο Λαϊκό Μέτωπο, το Φλεβάρη του 1936, για να αποφύγουνε μια πιο αποφασιστική επίθεση από το προλεταριάτο. Οι εργάτες γης και οι χωρικοί έφτιαξαν απ’ το Φλε-

βάρη ως τον Ιούλη του 1936 ακόμα πιο γερά σωματεία και η αβεβαιότητα των αγροτικών κερδών έσπρωξε τους τσιφλικάδες και τους συμμάχους τους (την ιεραρχία της καθολικής εκκλησίας και τις τράπεζες) να καταφύγουν βιαστικά στα όπλα για να καταστρέψουν τις εργατικές οργανώσεις.

Επίσης, σε αδιέξοδο βρίσκονταν και οι καπιταλιστές στη βιομηχανία και στις μεταφορές.

Η εποχή επέκτασης της ισπανικής βιομηχανίας στάθηκε σύντομη, 1898-1918. Η ανάπτυξη της ισπανικής βιομηχανίας, ειδικά στα χρόνια του 1ου παγκόσμιου πολέμου, έγινε πηγή πρόσθετων δυσκολιών. Το τέλος του πολέμου σήμαινε πως η ισπανική βιομηχανία, ακόμα στα σπάργανα και δίχως την υποστήριξη ισχυρής κρατικής ενίσχυσης, σύντομα θα έμενε πίσω στον ιμπεριαλιστικό ανταγωνισμό για αγορές. Ακόμα και η εσωτερική αγορά της Ισπανίας δεν μπορούσε πλέον να διατηρήσει τη δική της βιομηχανία. Η προσπάθεια του Πρίμο ντε Ριβέρα να την κρατήσει στα πόδια της με ανυπέρβλητους δασμολογικούς φραγμούς έκανε την Αγγλία και τη Γαλλία να καταφύγουν σε αντίποινα εναντίον της ισπανικής γεωργίας. Η αγροτική κρίση που προέκυψε απ’ αυτό οδήγησε στην κατάρρευση της εσωτερικής αγοράς για τη βιομηχανία. Το 1931, αυτή η χώρα με τα είκοσι τέσσερα εκατομμύρια πληθυσμό είχε ένα εκατομμύριο περίπου άνεργους εργάτες και χωρικούς οικογενειάρχες. Πριν από τα τέλη του 1933 ο αριθμός τους έφτανε το ενάμισι εκατομμύριο.

Με το τέλος του “bienio negro” (της «μαύρης διετίας») οι οικονομικοί εργατικοί αγώνες πήραν εξαιρετική έκταση. Οι μάζες, έχοντας συνείδηση πως μόνες τους, με τις δικές τους προσπάθειες, γλίτωσαν από την κυριαρχία του Χιλ Ρόμπλες, δεν περιμένανε απ’ τον Αθάνια να πραγματοποιήσει τις υποσχέσεις του. Μέσα στις τέσσερις μέρες που μεσολάβησαν ανάμεσα στις εκλογές του Φλεβάρη του 1936 και στο βιαστικό ανέβασμα του Αθάνια στο πρωθυπουργικό αξίωμα, οι μάζες πραγματοποίησαν αποτελεσματικά την αμνηστία ανοίγοντας τις φυλακές. Ούτε κι οι εργάτες περιμένανε να βγει το κυβερνητικό διάταγμα και η συνταγματική του κύρωση — που εκδόθηκε από το Συμβούλιο Συνταγματικών Εγγυήσεων μόνο στις 6 του Σεπτεμβρίου, κοντά δυο μήνες ύστερα από την εξέγερση του Φράνκο — για να γυρίσουνε πίσω στη δουλειά τους όσοι απολύθηκαν ύστερα από την εξέγερση του Οκτώβρη του 1934. Στα εργαστήρια και στα εργοστάσια, οι εργάτες πήραν μαζί τους τους απολυμένους και τους ξανάβαλαν στη δουλειά. Τότε, αρχίζοντας με μια γενική

απεργία στις 17 του Απρίλη του 1936, στη Μαδρίτη, ξέσπασε ένα μεγάλο μαζικό κίνημα, που συχνά περιλάμβανε και πολιτικές απαιτήσεις, αλλά κυρίως απέβλεπε σε αύξηση των μεροκάματων και σε βελτίωση των συνθηκών εργασίας.

Μόνο σε γενικές γραμμές μπορούμε να δώσουμε το μεγαλείο αυτού του μεγάλου απεργιακού κύματος. Οι απεργίες γενικεύθηκαν και στις πόλεις και στις αγροτικές περιφέρειες. Κάθε πόλη κι επαρχία, μικρή ή μεγάλη, είχε το λιγότερο μια γενική απεργία από το Φλεβάρη ως τον Ιούλη του 1936. Στις 10 Ιούνη, απεργούσε ένα περίπου εκατομμύριο, μισό εκατομμύριο στις 20 Ιούνη, ένα εκατομμύριο στις 24 Ιούνη, πάνω από ένα εκατομμύριο στις πρώτες μέρες του Ιούλη.

Ο ισπανικός καπιταλισμός ελάχιστα μπορούσε να ελπίζει πως θα λύσει τα προβλήματά του με την διεύρυνση των αγορών του για τα βιομηχανικά του εμπορεύματα. Αυτός ο δρόμος ήταν γι' αυτόν κλεισμένος στο εξωτερικό από τις μεγάλες ιμπεριαλιστικές δυνάμεις. Στο εσωτερικό, ο μοναδικός δρόμος για επέκταση ήταν να δημιουργηθεί μια εύπορη αγροτιά με ιδιόκτητη γη. Αλλά αυτό σήμαινε μοίρασμα της γης. Όμως ο κεφαλαιοκράτης της πόλης και ο τσιφλικάς ήταν συχνά ένα και το ίδιο πρόσωπο ή συνδέονταν μεταξύ τους με οικογενειακούς δεσμούς. Σε κάθε περίπτωση, η κορυφή του ισπανικού καπιταλισμού, οι τράπεζες, ήταν αναπόσπαστα συνδεδεμένες με τα συμφέροντα των τσιφλικάδων, γιατί είχαν τις υποθήκες τους. Για τον ισπανικό καπιταλισμό δεν υπήρχε κανένας πραγματικός δρόμος για ανάπτυξη. Μπορούσε όμως να λύσει τα προβλήματά του, προσωρινά, μ' ένα μονάχα τρόπο, διαλύοντας τις επαγγελματικές οργανώσεις που απειλούσαν τα κέρδη του.

Η αστική δημοκρατία είναι εκείνη η μορφή καπιταλιστικού κράτους που βασίζεται στην υποστήριξη των εργατών, μια υποστήριξη που την εξασφαλίζει με τους ρεφορμιστές ηγέτες. Οι ισπανοί καπιταλιστές κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι η δημοκρατία ήταν ανυπόφορη κι αυτό σήμαινε πως η αστική δημοκρατία κι ο ρεφορμισμός ήταν καταδικασμένοι στην Ισπανία.

Ο Μουσολίνι δήλωσε πως είχε σώσει την Ιταλία από το μολοσεβικισμό. Δυστυχώς, η αλήθεια είναι ότι η μεταπολεμική εξέγερση των εργατών είχε ήδη υποχωρήσει, διευκολύνοντας έτσι τον Μουσολίνι να προχωρήσει στην κατάληψη της εξουσίας.

Ο Χίτλερ είπε τα ίδια σε μια εποχή που οι εργάτες ήταν απελπιστικά διαιρεμένοι και αποπροσανατολισμένοι. Ο Φράνκο χρειάστηκε τον ίδιο μύθο για να δικαιολογήσει την προσφυγή του στα

όπλα. Η αλήθεια ήταν πως στην Ιταλία, στη Γερμανία και τώρα στην Ισπανία, η δημοκρατία δεν μπορούσε πια να υπάρξει. Αυτό καθεαυτό το γεγονός ότι ο φασισμός υποχρεώθηκε να πάρει την εξουσία, παρόλο που δεν υπήρχε άμεσος κίνδυνος για προλεταριακή επανάσταση, αποτελεί την πιο πειστική απόδειξη πως η δημοκρατία είχε φάει το ψωμί της.

Η ανταρσία του Φράνκο άφηνε μόνο δυο προοπτικές: ή θα νικούσε ο φασισμός, ή η εργατική τάξη, συμμαχώντας με την αγροτιά, με την παραχώρηση της γης σ' αυτήν, θα τσάκιζε το φασισμό και μαζί του και τον καπιταλισμό, στον οποίο αυτός ριζώνει.

Οι σταλινικοί και οι σοσιαλδημοκράτες, ζητώντας να δικαιολογήσουν θεωρητικά τη συνεργασία τους με τη φιλελεύθερη μπουρζουαζία, δηλώνουν πως οι ρίζες του φασισμού στην Ισπανία είναι φεουδαρχικές. Για τους σταλινικούς, αυτό είναι μια ολότελα νέα θεωρία που εφευρέθηκε για τη συγκεκριμένη περίπτωση. Ο ισπανικός φασισμός δεν είναι πιο φεουδαρχικός απ' τον ιταλικό. Η καθυστέρηση της βιομηχανίας και στις δυο χώρες δεν μπορεί να ξεπεραστεί μέσα στα καπιταλιστικά πλαίσια αφού αυτή δεν μπορεί να συναγωνιστεί τις προχωρημένες βιομηχανικές χώρες στην εποχή της παρακμής της παγκόσμιας αγοράς. Μπορούσαν να εξασφαλίσουν μια προσωρινή σταθεροποίηση μονάχα μ' έναν τρόπο: κατεβάζοντας το κόστος της εργασίας στον τόπο τους κάτω απ' το ευρωπαϊκό επίπεδο και για να γίνει αυτό, ήταν απαραίτητο να συντριβεί κάθε μορφή εργατικής οργάνωσης. Η ισπανική γεωργία είναι καθυστερημένη και «φεουδαρχική» στις μεθόδους της. Η γη όμως είχε αγοραστεί, πουληθεί, υποθηκευτεί, όπως και κάθε είδος, επί δυο αιώνες. Έτσι, το θέμα της γης είναι καπιταλιστικό θέμα.

Οι σταλινικοί καταφεύγουν πονηρά στον όρο «φεουδαρχία» για να εξηγήσουν τον ισπανικό εμφύλιο πόλεμο και καταγγέλλουν για φασίστα όποιον τολμήσει να διαφωνήσει. Αλλά οι σταλινικοί δημοσιογράφοι, γράφοντας έξω από τον κομμουνιστικό τύπο, είναι λιγότερο τυχεροί. Είναι υποχρεωμένοι να ασχοληθούν με ορισμένα ολοφάνερα φαινόμενα. Αφού ο αγώνας είναι αγώνας ενάντια στη φεουδαρχία, για ποιο λόγο η βιομηχανική μπουρζουαζία παίρνει το μέρος του Φράνκο;

Ο σταλινικός δημοσιογράφος Λούις Φίσερ γράφει:

«Είναι αρκετά περίεργο, ότι οι μικροί βιομήχανοι στην Ισπανία υποστήριξαν την αντιδραστική θέση που πήραν οι τσιφλικάδες. Οι βιομήχανοι θα έπρεπε να καλωσορίσουν μια αγροτική μεταρρύθμιση που θα δημιουργούσε μέσα στη χώρα μια αγορά για τα προϊόν-

να τους. Αυτοί όμως πιστεύανε πως μια τέτοια μεταρρύθμιση θα είχε επιπτώσεις σημαντικότερες από τις οικονομικές. Φοβούνταν ότι η παραχώρηση της γης στους χωρικούς θ' αφαιρούσε την πολιτική δύναμη από τις κατέχουσες τάξεις. Έτσι λοιπόν, οι βιομήχανοι, που θα έπρεπε να ενθαρρύνουνε τη δημοκρατία στις προσπάθειές της να πραγματοποιήσει μian ειρηνική επανάσταση που θα πλούτιζε τη χώρα, συνασπίστηκαν με τους οπισθοδρομικούς γαιοκτήμονες για να εμποδίσουν κάθε καλυτέρευση και μεταρρύθμιση», ("The war in Spain", δημοσιευμένο στο "The Nation").

Ο Φίσερ δεν έβαλε στον εαυτό του το ερώτημα μήπως ο τσιφλικάς κι ο κεφαλαιοκράτης είναι ένα και το αυτό πρόσωπο ή μήπως ανήκει στην ίδια οικογένεια ή μήπως ο βιομήχανος, εξαρτημένος από τις τράπεζες, φοβάται για την τύχη που μπορεί να έχουν τα υποθηκευμένα στις τράπεζες κτήματα. Αλλά ακόμα κι έτσι όπως θέτει το πρόβλημα ο Φίσερ, η απάντηση είναι ξεκάθαρη. Ο μικροβιομήχανος φοβάται μην τυχόν εξασθενίσει η πολιτική δύναμη που έχουν οι κατέχουσες τάξεις. Γιατί; Γιατί η εξασθένιση της αστυνομικής δύναμης επιτρέπει στους εργάτες να οργανωθούνε μέσα στο εργοστάσιό του και να του περιορίσουν τα κέρδη του. Η ερμηνεία που δίνει ο Φίσερ τα λέει όλα. Ο ισπανικός φασισμός δεν είναι το όπλο της «φεουδαρχίας» αλλά του καπιταλισμού. Μπορεί να καταπολεμηθεί επιτυχημένα από την εργατική τάξη και την αγροτιά, και μόνον από αυτές.

2. ΟΙ ΑΣΤΟΙ «ΣΥΜΜΑΧΟΙ» ΣΤΟ ΛΑΪΚΟ ΜΕΤΩΠΟ

Αυτό που διακινδύνευαν τα εργατικά κόμματα και τα συνδικάτα στην πάλη ενάντια στο φασισμό ήταν φανερό: την ίδια τους την ύπαρξη. Όπως ο Χίτλερ κι ο Μουσολίνι πριν απ' αυτόν, ο Φράνκο θα προχωρούσε στη φυσική εξόντωση της ηγεσίας και των ενεργών στελεχών των εργατικών οργανώσεων και θα διατηρούσε τους εργάτες σε αναγκαστική ατομικοποίηση, αφήνοντας τον καθένα μόνο του στο έλεος του συγκεντρωποιημένου κεφαλαίου. Έτσι, η πάλη ενάντια στον φασισμό ήταν ζήτημα ζωής ή θανάτου όχι μόνο για τις εργατικές μάζες αλλά και για τους ρεφορμιστές ηγέτες των εργατών. Αλλά αυτό δεν είναι το ίδιο με το να λέμε πως οι ρεφορμιστές ηγέτες γνώριζαν με τι τρόπο να πολεμήσουνε το Φασισμό. Το πιο ολέθριο λάθος τους ήταν η αντίληψή τους, πως οι αστοί τους σύμμαχοι μέσα στο Λαϊκό Μέτωπο είχαν το ίδιο ζωτικό ενδιαφέρον να πολεμήσουνε το φασισμό.

Στις εκλογές της 16 του Φλεβάρη 1936, η «Δημοκρατική Αριστερά» του Αθάνια, η «Δημοκρατική Ένωση» του Μαρτίνεθ Μπάριο και η «Καταλανική Αριστερά» του Κομπάνις είχαν συμπράξει με το Σοσιαλιστικό και το Κομμουνιστικό Κόμμα και με τη Γενική Ένωση Εργατών (UGT) — με τη σιωπηρή συναίνεση των αναρχικών που ψηφίσανε το κοινό ψηφοδέλτιο του συνδυασμού. Κι οι Βάσκοι Εθνικιστές, επίσης, δώσανε την ψήφο τους. Αυτές λοιπόν οι τέσσερις αστικές ομάδες βρεθήκανε στις 17 του Ιούλη στην άλλη μεριά του οδοφράγματος από την μεγαλοαστική τάξη. Μπορούσε λοιπόν να βασίζεται κανείς πως θα συνεργαστούνε τίμια στην πάλη ενάντια στο φασισμό;

Απαντούμε: Όχι! Γιατί κανένα ζωτικό συμφέρον της φιλελεύθερης μπουρζουαζίας δεν απειλούνταν από τους φασίστες. Οι εργάτες κινδύνευαν να χάσουνε τις συνδικαλιστικές τους οργανώσεις, που δίχως αυτές θα λιμοκτονούσαν. Ποια ανάλογη απώλεια αντιμετώπιζε η φιλελεύθερη μπουρζουαζία; Χωρίς αμφιβολία, σ' ένα ολο-

κληρωτικό καθεστώς, οι επαγγελματίες πολιτικοί θα ήταν αναγκασμένοι να βρουν άλλο επάγγελμα. Ο φιλελεύθερος αστικός τύπος θα χρεοκοπούσε (αν παραδεχτούμε ότι οι αστοί πολιτικοί και δημοσιογράφοι δεν θα περνούσαν ολοκληρωτικά με το μέρος του Φράνκο). Τόσο η Ιταλία όσο και η Γερμανία έχουν αποδείξει πως ο φασισμός αρνείται να συμφιλιωθεί με τους δημοκρατικούς πολιτικούς. Μερικοί φυλακίζονται, άλλοι αναγκάζονται να μεταναστεύσουν. Μα όλα αυτά δεν είναι και σπουδαία πράγματα. Τα βασικά στρώματα της φιλελεύθερης μπουρζουαζίας εξακολουθούν να υπάρχουν ό-πως και πριν έρθει ο φασισμός. Αν δεν συμμετέχουν στις ειδικές εύνοιες που παραχωρεί το φασιστικό κράτος στους κεφαλαιοκράτες που πήγανε με το μέρος των φασιστών πριν από τη νίκη, συμμετέχουν ωστόσο στα πλεονεκτήματα των χαμηλών μεροκάματων και της περιστελλόμενης κοινωνικής πρόνοιας. Υπόκεινται μόνο, στον ίδιο βαθμό με τους άλλους καπιταλιστές, στο φασιστικό χαράτσι που εισπράττεται μέσα από τον κομματικό είτε τον κυβερνητικό μηχανισμό, και που είναι η καλοπληρωμένη αμοιβή που παρέχει η κεφαλαιοκρατία στο φασισμό για τις υπηρεσίες του. Η φιλελεύθερη μπουρζουαζία στην Ισπανία δεν χρειαζόταν παρά να ρίξει μια ματιά στη Γερμανία και στην Ιταλία για να είναι ήσυχη για το μέλλον. Ενώ οι συνδικαλιστές ηγέτες εξοντώθηκαν, η φιλελεύθερη αστική τάξη βρήκε χώρο για να κινηθεί και ν’ αφομοιωθεί μέσα σ’ αυτόν. Εκείνο που αποφασίζει εδώ είναι το ταξικό κριτήριο: ο φασισμός είναι κατά κύριο λόγο ο εχθρός της εργατικής τάξης. Επομένως, είναι ολότελα σφαλερό και ολέθριο να πιστεύουμε πως τα αστικά στοιχεία στο Λαϊκό Μέτωπο έχουν βασικό συμφέρον να συνεχίσουν σοβαρά τον αγώνα ενάντια στο φασισμό.

Δεύτερο, η απόδειξή μας πως ο Αθάνια, ο Μπάριο, ο Κομπάνις και οι όμοιοί τους δεν μπορούν να είναι πιστοί σύμμαχοι της εργατικής τάξης, στηρίχτηκε όχι απλά και μόνο στην αφαιρετική ανάλυση αλλά και πάνω στη συγκεκριμένη εμπειρία, το μητρώο αυτών των προσωπικοτήτων. Αφού οι σοσιαλιστές και οι σταλινικοί στο Λαϊκό Μέτωπο αποκρύψανε την αλήθεια για τους συμμάχους τους, πρέπει να διαθέσουμε λίγο χώρο γι’ αυτό το ζήτημα. Από τα 1931 ως τα 1934, η Κομιντέρν αποκαλούσε τον Αθάνια φασίστα, πράγμα που δεν ήταν βέβαια σωστό, έδειχνε όμως με ακρίβεια τη συστηματική από μέρους του καταπίεση των μαζών. Στα τέλη του Γενάρη 1935, η Κομιντέρν έλεγε γι’ αυτόν:

«Το Κομμουνιστικό Κόμμα γνωρίζει τον κίνδυνο από μέρους του Αθάνια τόσο καλά όσο και οι σοσιαλιστές που συνεργαστήκανε

μαζί του όταν αυτός βρισκόταν στην εξουσία. Ξέρουν πως είναι εχθρός της εργατικής τάξης... Ξέρουν όμως επίσης πως η ήττα της Ισπανικής Ομοσπονδίας Αυτόνομων Δικαιωμάτων (CEDA) του Χιλ Ρόμπλες θα έφερνε αυτόματα κάποια ανακούφιση από την καταπίεση, τουλάχιστον για ένα διάστημα», («Inprecorr», τόμος 15, σελ. 762).

Η τελευταία φράση είναι μια παραδοχή ότι η καταστολή θα έρθει από τη μεριά του ίδιου του Αθάνια. Και ήρθε, όπως ο Χοσέ Ντιάθ, γραμματέας του Κομμουνιστικού Κόμματος, αναγκάστηκε να παραδεχτεί λίγο πριν ξεσπάσει ο εμφύλιος πόλεμος:

«Η κυβέρνηση, που πιστά υποστηρίζουμε στο μέτρο που ολοκληρώνει το σύμφωνο του Λαϊκού Μετώπου, είναι μια κυβέρνηση που αρχίζει να χάνει την εμπιστοσύνη των εργατών και λέω στην αριστερή δημοκρατική κυβέρνηση πως ο δρόμος της είναι ο λαθεμένος δρόμος του Απρίλη 1931», («Mundo Obrero», 6 του Ιούλη 1936).

Πρέπει κανείς να θυμηθεί το «λαθεμένο δρόμο του Απρίλη του 1931» για να καταλάβει τι ομολογία έκαναν οι σταλινικοί, ύστερα απ’ όλες τους τις προσπάθειες να ξεχωρίσουν τον κυβερνητικό συνασπισμό του 1931 από την κυβέρνηση Λαϊκού Μετώπου του 1936. Ο συνασπισμός του 1931 είχε υποσχεθεί τη γη στους χωρικούς και δεν τους την έδωσε, γιατί η γη δεν μπορούσε να μοιραστεί χωρίς να υπονομευτεί ο καπιταλισμός. Ο συνασπισμός του 1931 αρνήθηκε στους εργάτες επίδομα ανεργίας. Ο Αθάνια, σαν υπουργός των Στρατιωτικών, ούτε έθιξε την αντιδραστική κάστα των αξιωματικών του στρατού και επιπλέον ενίσχυσε τον απαίσιο νόμο, κάτω από τον οποίο κάθε επίκριση του στρατού από τους πολίτες ήταν προσβολή εναντίον του κράτους. Ως πρωθυπουργός ο Αθάνια είχε αφήσει απείραχτο το μεγάλο κεφάλαιο και τη δύναμη της εκκλησιαστικής ιεραρχίας. Ο Αθάνια άφησε το Μαρόκο στα χέρια των Λεγεωνάριων και των μαυριτανών μισθοφόρων. Μονάχα για τους εργάτες και τους χωρικούς στάθηκε σκληρός ο Αθάνια. Τα χρονικά του 1931-1933 είναι χρονικά των καταπίεσεων των εργατών και των χωρικών από μέρους της κυβέρνησής του. Αλλού έχω μιλήσει εκτεταμένα για τούτη την ιστορία.²

Όπως παραδέχτηκε το «Mundo Obrero», ο Αθάνια δεν αποδείχτηκε καλύτερος σαν επικεφαλής στην κυβέρνηση του Λαϊκού Μετώπου, στο διάστημα Φλεβάρη-Ιούλη 1936. Και πάλι το καθεστώς του απόρριψε την ιδέα για τη διανομή της γης και τσάκισε την αγροτιά όταν προσπάθησε να την πάρει. Και πάλι διατήρησε η Εκκλησία τον έλεγχό της πάνω στο μεγάλο της πλούτο καθώς και τη δύνα-

μή της. Και πάλι το Μαρόκο έμεινε στα χέρια των ξένων λεγεωνάριων ώσπου αυτοί το κατέλαβαν ολοκληρωτικά στις 17 του Ιούλη. Και πάλι θεωρήθηκαν παράνομες οι απεργίες, εφαρμόστηκε τροποποιημένος στρατιωτικός νόμος, χτυπήθηκαν οι διαδηλώσεις και διαλύθηκαν οι συνελεύσεις των εργατών. Δεν χρειάζεται παρά να αναφέρουμε πως στις κρίσιμες τελευταίες μέρες, ύστερα από τη δολοφονία του φασίστα ηγέτη Κάλβο Σοτέλο, κλείσανε με διαταγή τα κεντρικά γραφεία της εργατικής τάξης. Μια μέρα πριν από το φασιστικό πραξικόπημα ο εργατικός τύπος παρουσιάστηκε το πρωί με πελώρια λευκά κενά, αφού η κυβερνητική λογοκρισία είχε αφαιρέσει σχόλια και αποσπάσματα από άρθρα που προειδοποιούσανε για το πραξικόπημα.

Μέσα στους τελευταίους τρεις μήνες πριν από τις 17 Ιούλη, στις απελπισμένες προσπάθειες για να σταματήσει το απεργιακό κύμα, εκατοντάδες αγωνιστές πιάστηκαν μαζικά, τοπικές γενικές απεργίες κηρύχθηκαν παράνομες και τα τοπικά γραφεία της Γενικής Ένωσης Εργατών (UGT) και της Εθνικής Συνομοσπονδίας Εργασίας (CNT) κλείσανε ακόμη και για βδομάδες.

Η πιο επιβαρυντική αντίληψη για τον Αθάνια προήλθε από τη στάση του απέναντι στο στρατό. Η κάστα των αξιωματικών κράτησε εντελώς δόλια στάση απέναντι στη δημοκρατία. Αυτά τα χαϊδεμένα παιδιά της μοναρχίας, άρπαξαν κάθε ευκαιρία από το 1931 για να εκδικηθούν με αίμα τους εργάτες και τους χωρικούς που στηρίζανε τη δημοκρατία. Οι αγριότητες που διαπράξαν για να συντρίψουν την εξέγερση του Οκτώβρη 1934 ήταν τόσο φριχτές, ώστε μια από τις υποσχέσεις που έδωσε ο Αθάνια στην προεκλογική του καμπάνια ήταν να τιμωρήσει τους υπεύθυνους για κείνα τα κακουργήματα. Στους μήνες όμως που ακολούθησαν, δεν έστειλε στο δικαστήριο ούτε έναν αξιωματικό. Ο Μόλα, ο διευθυντής της Δημόσιας Ασφάλειας της Μαδρίτης κατά τη δικτατορία του Μπερεγκέρ — ο Μόλα που το έσκασε ακολουθώντας τον Αλφόνσο την ώρα που οι δρόμοι αντιλαλούσανε με τις κραυγές των μαζών "abajo Mola" («κάτω ο Μόλα») — αυτός ο ίδιος ο Μόλα αποκαταστάθηκε απ' τον Αθάνια στη θέση του στρατηγού στο στρατό και, μ' όλο το στενό του σύνδεσμο με τον Χιλ Ρόμπλες στη «μαύρη διετία», διορίστηκε στρατιωτικός διοικητής στη Ναβάρρα τη στιγμή της φασιστικής εξέγερσης και έγινε αρχηγός του στρατηγείου στο στρατό του Φράνκο. Ο Φράνκο, ο Γκοδέδ, ο Κέιπο ντε Λιάνο, όλοι τους είχαν τα ίδια βρώμικα μητρώα απιστίας προς τη δημοκρατία. Κι όμως ο Αθάνια άφησε το στρατό στα χέρια τους. Και κάτι περισσότερο ακόμα: ζήτησε να

υποταχθούν οι μάζες σ' αυτούς.

Ο συνταγματάρχης Γιούλιο Μανγκάντα, που τώρα πολεμάει στις αντιφασιστικές δυνάμεις, είχε περάσει από στρατοδικείο και διώχτηκε απ' το στρατό, από αυτούς τους στρατηγούς, για τις δημοκρατικές του ιδέες. Ο Μανγκάντα είχε πληροφορήσει επανειλημμένα τον Αθάνια, το Μαρτίνεθ Μπάρριο και άλλους δημοκράτες ηγέτες για τα σχέδια των στρατηγών. Τον Απρίλη του 1936, ο Μανγκάντα δημοσίευε μια πολύ τεκμηριωμένη μπροσούρα, όπου εξέθετε όχι μόνο τη φασιστική συνωμοσία, αλλά και απόδειχνε αναμφισβήτητα πως ο Πρόεδρος Αθάνια ήταν εντελώς πληροφορημένος για τη συνωμοσία όταν στις 18 Μάρτη 1936, ύστερα από αίτηση του Γενικού Επιτελείου, η κυβέρνησή του έδινε στο στρατό ένα καθαρό πιστοποιητικό υγείας. Σχετικά με τις «φήμες που κυκλοφορούσαν επίμονα σχετικά με το πνεύμα των αξιωματικών και των υπαξιωματικών του στρατεύματος», «η Κυβέρνηση της Δημοκρατίας πληροφορήθηκε με θλίψη και αγανάκτηση τις άδικες επιθέσεις που έγιναν εναντίον των αξιωματικών του στρατεύματος». Η κυβέρνηση του Αθάνια όχι μόνο αποκήρυξε εκείνες τις φήμες, περιγράφοντας τους στρατιωτικούς συνωμότες σαν «ξένους σε κάθε πολιτικό αγώνα, πιστούς υπηρέτες της υπάρχουσας εξουσίας και εγγύηση υπακοής στη λαϊκή θέληση», αλλά δήλωσε επίσης πως «μόνον ένας εγκληματικός και διεστραμμένος πόθος να υπονομευθεί το στράτευμα μπορεί να εξηγήσει τις ύβρεις και τις προφορικές και γραφτές επιθέσεις που στρέφονται εναντίον του». Και τέλος, «η Κυβέρνηση της Δημοκρατίας εφαρμόζει και θα εφαρμόσει τον νόμο εναντίον καθενός που επιμένει σε μια τέτοια αντιπατριωτική στάση».

Δεν είναι ν' απορούμε που οι αντιδραστικοί ηγέτες παινέψανε τον Αθάνια. Στις 3 Απρίλη 1938, ο Αθάνια έβγαλε λόγο και υποσχέθηκε στους αντιδραστικούς πως θα σταματούσε τις απεργίες και τις καταλήψεις της γης. Ο Κάλβο Σοτέλο παίνεψε το λόγο του: «Ήταν η έκφραση ενός αληθινού συντηρητικού. Η δήλωσή του πως θα σεβαστεί το Νόμο και το Σύνταγμα θα έκανε ασφαλώς καλή εντύπωση στην κοινή γνώμη». «Υποστηρίζω το 90% του λόγου», δήλωσε ο εκπρόσωπος της οργάνωσης του Χιλ Ρόμπλες. «Ο Αθάνια είναι ο μόνος ικανός άνδρας που μπορεί να προσφέρει στη χώρα ασφάλεια και να υπερασπίσει όλα τα νόμιμα δικαιώματα», δήλωσε ο Βεντόσα, εκπρόσωπος των καταλανών τσιφλικάδων. Επαινούσαν τον Αθάνια γιατί τους έστρωνε το δρόμο.

Μ' όλο που ο στρατός ήταν έτοιμος να στασιάσει το Μάη του 1936, πολλοί αντιδραστικοί είχαν αμφιβολίες αν αυτό ήταν ακόμα

δυνατό. Ο Αθάνια τους πίεσε να δεχτούν τη δική του λύση: αφήστε τους ρεφορμιστές ηγέτες να σταματήσουν τις απεργίες. Η προσφορά του έγινε δεκτή. Ο Μιγκουέλ Μασούρα, εκπροσωπώντας τους βιομηχάνους και τους τσιφλικάδες της Άκρας Δεξιάς, έκανε έκκληση για τη δημιουργία ενός ισχυρού καθεστώτος απ' «όλους τους δημοκράτες και τους σοσιαλιστές εκείνους που δεν είναι μολυσμένοι από την επαναστατική παραφροσύνη». Έτσι, όταν ο Αθάνια έγινε πρόεδρος της Δημοκρατίας, πρόσφερε την πρωθυπουργία στο σοσιαλιστή της δεξιάς Πριέτο. Οι σταλινικοί, η Καταλανική Αριστερά, η Δημοκρατική Ένωση του Μπάριο, καθώς και η αντιδραστική μπουρζουαζία υποστηρίζανε τον υποψήφιο του Αθάνια.

Ωστόσο, οι αριστεροί σοσιαλιστές εμποδίσανε τον Πριέτο να δεχτεί. Για την αντιδραστική μπουρζουαζία, η πρωθυπουργία του Πριέτο θα ήταν, το πολύ πολύ, μια μικρή ανάπαυλα για να ετοιμαστεί καλύτερα. Μην έχοντας μπορέσει να την εξασφαλίσει, έκανε βουτιά στον εμφύλιο πόλεμο.

Τέτοιο είναι το μητρώο της «Δημοκρατικής Αριστεράς» του Αθάνια. Το μητρώο των άλλων φιλελεύθερων-αστικών κομμάτων ήταν, αν όχι τίποτα άλλο, χειρότερο. Η «Καταλανική Αριστερά» (Esquerra) του Κομπάνις είχε κυβερνήσει την Καταλονία απ' το 1931. Ο καταλανικός εθνικισμός της χρησίμευε για να βαστάει τα γκέμια στα πιο καθυστερημένα στρώματα των χωρικών ενώ ο Κομπάνις χρησιμοποίησε την ένοπλη βία χτυπώντας την CNT (Εθνική Συνομοσπονδία Εργασίας). Στις παραμονές του Οκτώβρη 1934, η εξέγερση είχε οδηγήσει την CNT σε μισονόμιμη κατάσταση. Εκατοντάδες από τους ηγέτες της φυλακίστηκαν. Αυτή η κατάσταση είχε κάνει την CNT ν' αρνηθεί τόσο απερίσκεπτα να ενώσει τις δυνάμεις της με την εξέγερση ενάντια στην κυβέρνηση Λερού-Χιλ Ρόμπλες, δηλώνοντας πως ίδιος τύραννος ήταν κι ο Κομπάνις. Την ίδια ώρα, ο Κομπάνις, έχοντας να διαλέξει ανάμεσα στον εξοπλισμό των εργατών και στην υποταγή στον Χιλ Ρόμπλες, προτίμησε το δεύτερο.³ Όσο για την «Δημοκρατική Ένωση» του Μαρτίνεθ Μπάριο δεν ήταν τίποτα περισσότερο από τα ανασυγκροτημένα απομεινάρια των συμμάχων του Χιλ Ρόμπλες δηλαδή των Ριζοσπαστών του Λερού. Ο ίδιος ο Μπάριο στάθηκε το πρωτοπαλίκarlo του Λερού και σαν ένας από τους πρωθυπουργούς στη «μαύρη διετία» χρησιμοποιήθηκε για να καταπνίγει με μεγάλη σκληρότητα μια αναρχική εξέγερση, το Δεκέμβρη του 1933. Διορατικός, εγκατέλειψε το καράβι των Ριζοσπαστών που βούλιαζε όταν έγινε φανερό πως η συντριβή της εξέγερσης τον Οκτώβρη 1934 δεν κατάφερε να αναχαιτίσει τις μάζες κι

έκανε το ντεμπούτο του σαν «αντιφασίστας» το 1935, υπογράφοντας μια αίτηση για αμνηστία των πολιτικών κρατουμένων. Όταν ο Λερού έπεσε ύστερα από ένα οικονομικό σκάνδαλο, οι οπαδοί του στραφήκανε στον Μπάριο.

Το τέταρτο από τα αστικά κόμματα, οι Βάσκοι Εθνικιστές, είχαν συνεργαστεί στενά με τους ακραίους αντιδραστικούς της υπόλοιπης Ισπανίας ωστόσο ο Λερού προσπάθησε να περιορίσει τα παλιά επαρχιακά προνόμια. Καθολικοί, καθοδηγούμενοι από τους μεγάλους τσιφλικάδες και τους κεφαλαιοκράτες από τις τέσσερις βασιλικές επαρχίες, οι Βάσκοι Εθνικιστές είχαν υποστηρίξει τον Χιλ Ρόμπλες στην συντριβή της Αστουριανής Κομμούνας τον Οκτώβρη του 1934. Ήταν από τους πρώτους που νιώσανε δυσφορία για τη συμμαχία τους με τις εργατικές οργανώσεις. Δεν περάσανε αμέσως στην άλλη μεριά του οδοφράγματος κι αυτό εξηγείται από το ότι η περιοχή των Βάσκων ήταν, από παράδοση, σφαίρα επιρροής του αγγλογαλλικού ιμπεριαλισμού και σαν τέτοια δίσταζε να συμμαχήσει με τον Χίτλερ και τον Μουσολίνι.

Αυτοί λοιπόν ήταν οι «πιστοί», οι «άξιοι εμπιστοσύνης», οι τίμιοι σύμμαχοι των σταλινικών-ρεφορμιστών ηγετών στον αγώνα ενάντια στο φασισμό. Αφού σε καιρό ειρήνης η φιλελεύθερη μπουρζουαζία είχε αρνηθεί να πειράξει τη γη, την Εκκλησία και το στρατό, γιατί δεν ήθελε να υποσκάψει τα θεμέλια της ατομικής ιδιοκτησίας, μπορούσε τώρα να καταλάβει κανείς πως θα υποστήριζε έντιμα, με το όπλο στο χέρι, έναν πόλεμο μέχρι τέλους ενάντια στην αντίδραση. Αν τυχόν τσακίζονταν ο στρατός του Φράνκο, τι θα πάθαινε η φιλελεύθερη μπουρζουαζία, που, σε τελευταία ανάλυση, είχε διατηρήσει τα προνόμιά της μόνο γιατί υπήρχε ο στρατός; Με τούτες ακριβώς τις εκτιμήσεις, οι δυνάμεις του Φράνκο κινήθηκαν τολμηρά, έχοντας για σίγουρο πως ο Αθάνια και ο Κομπάνις θα υποτάσσονταν. Γι' αυτές ακριβώς τις εκτιμήσεις, ο Αθάνια και η φιλελεύθερη μπουρζουαζία προσπάθησαν να συνθηκολογήσουν με τον Φράνκο.

Οι σταλινικοί και οι ρεφορμιστές, εκτεθειμένοι με την πολιτική συμβιβασμών του Λαϊκού Μετώπου, συμφωνήσανε με τη φιλελεύθερη μπουρζουαζία να κρύψουν σχεδόν ολότελα από τον έξω κόσμο τα ψυχρά περιστατικά που φανερώνουν την προδοσία του Αθάνια και των συνεταίρων του κατά τις πρώτες μέρες της εξέγερσης. Να όμως ποια είναι τα αναμφισβήτητα γεγονότα:

Στις 17 Απρίλη του 1936, το πρωί, ο στρατηγός Φράνκο, έχοντας καταλάβει το Μαρόκο, γνωστοποίησε με τον ασύρματο το μαυιφέστο του στις ισπανικές φρουρές, δίνοντάς τους οδηγίες να κατα-

λάβουν τις μεγάλες πόλεις. Ο ναύσταθμος κοντά στη Μαδρίτη πήρε τις ανακοινώσεις του Φράνκο από έναν πιστό τηλεγραφητή και τις φανέρωσε δίχως χρονοτριβή στον υπουργό Ναυτικών, τον Χιράλ. Αλλά η κυβέρνηση δεν έκανε καμιά ανακοίνωση γι' αυτή την είδηση ως το πρωί της 18ης, αλλά και τότε έκανε μόνο μια καθησυχαστική δήλωση:

«Η Κυβέρνηση δηλώνει πως το κίνημα είναι περιορισμένο αποκλειστικά σε μερικές πόλεις, στη Ζώνη του προτεκτοράτου (Μαρόκο) και ότι κανείς, απολύτως κανείς στη Χερσόνησο (Ισπανία) δεν έχει προσχωρήσει σ' ένα τόσο παράλογο εγχείρημα».

Αργότερα, την ίδια μέρα, στις 3 το απόγευμα, όταν η κυβέρνηση είχε πλείριες και θετικές πληροφορίες για την έκταση της ανταρσίας, καθώς και για την κατάληψη της Σεβίλλης, της Ναβάρρας και της Σαραγόσας, έβγαλε ένα ανακοινωθέν που έλεγε:

«Η Κυβέρνηση μιλά και πάλι για να επιβεβαιώσει την απόλυτη ησυχία σ' ολόκληρη τη Χερσόνησο. Η Κυβέρνηση ευχαριστεί για τις προσφορές υποστήριξης που έχει λάβει (από τις εργατικές οργανώσεις) και, παράλληλα με την ευγνωμοσύνη της γι' αυτές, δηλώνει πως η καλύτερη βοήθεια που μπορεί να δοθεί στην Κυβέρνηση είναι να εξασφαλιστεί η κανονική καθημερινή ζωή, ώστε να δοθεί ένα υψηλό παράδειγμα ηρεμίας καθώς και εμπιστοσύνης στη στρατιωτική δύναμη του Κράτους.

» Χάρη στα προληπτικά μέτρα που πήραν οι αρχές, ένα πλατύ κίνημα στρεφόμενο κατά της Δημοκρατίας μπορεί να θεωρηθεί σαν καταδικασμένο σε συντριβή. Δεν βρήκε υποστήριξη στη Χερσόνησο και το μόνο που κατόρθωσε είναι ότι εξασφάλισε οπαδούς σε μια μερίδα του στρατού στο Μαρόκο...

» Τα μέτρα αυτά, μαζί με τις συνηθισμένες διαταγές προς τις δυνάμεις στο Μαρόκο, που προσπαθούν να υπερνικήσουν την ανταρσία, μας επιτρέπουν να βεβαιώσουμε ότι τα δραστήρια μέτρα της Κυβέρνησης θα είναι αρκετά για ν' αποκαταστήσουν την ομαλότητα», ("Claridad", 18 Ιούλη 1936).

Αυτή η απίστευτα ανέντιμη ανακοίνωση δημοσιεύτηκε για να δικαιολογήσει την άρνηση της κυβέρνησης να οπλίσει τους εργάτες, όπως είχαν ζητήσει τα εργατικά συνδικάτα. Αλλά δεν ήταν μόνο αυτό. Στις 5:20 και στις 7:20 το απόγευμα, η κυβέρνηση έβγαλε παρόμοια ανακοινωθέντα, και στο τελευταίο δήλωνε πως «στη Σεβίλλη... σημειώθηκαν ανατρεπτικές ενέργειες από τα στρατιωτικά στοιχεία που αποκρούστηκαν από τις πιστές στην κυβέρνηση δυνάμεις». Εκείνη την ώρα, η Σεβίλλη είχε ήδη πέσει στα χέρια του

Κέιπο ντε Λιάνο.

Έχοντας εξαπατήσει τους εργάτες για την πραγματική κατάσταση, το Υπουργικό Συμβούλιο αποσύρθηκε σε ολονύχτια σύσκεψη. Ο Αθάνια ανάγκασε τον πρωθυπουργό Κασάρες Κιρόγκα, μέλος του δικού του κόμματος, να παραιτηθεί και αφού τον αντικατέστησε με τον πιο «ευυπόληπτο» Μπάριο, πέρασε τη νύχτα αναζητώντας αστούς ηγέτες που βρίσκονταν έξω από το Λαϊκό Μέτωπο, οι οποίοι θα μπορούσαν να πεισθούν να μπουν στην κυβέρνηση. Μ' εκείνον το δεξιό συνδυασμό ο Αθάνια έκανε μανιασμένες προσπάθειες να έρθει σ' επαφή με τους στρατιωτικούς ηγέτες και να συνεννοηθεί μαζί τους.

Οι φασίστες ηγέτες, πάντως, πήραν αυτές τις βολιδοσκοπήσεις σαν σίγουρο σημάδι για τη δική τους νίκη κι αρνήθηκαν στον Αθάνια κάθε είδους συμβιβασμό που θα βοηθούσε τον Αθάνια να βγει ασπροπρόσωπος. Ζητήσανε από τους δημοκρατικούς να παραμερίσουν για να πραγματοποιηθεί μια ανοιχτή στρατιωτική δικτατορία. Ακόμα κι όταν ο Αθάνια και οι υπουργοί του πληροφορήθηκαν αυτή την απάντηση δεν πήρανε κανένα μέτρο για να οργανώσουν αντίσταση. Εντωμεταξύ, η μια φρουρά μετά την άλλη, μαθαίνοντας σε τι παράλυση βρισκόταν η κυβέρνηση, πήρανε κουράγιο και ύψωσαν τη σημαία της ανταρσίας.

Έτσι, επί δυο αποφασιστικές μέρες, οι στασιαστές προχωρούσαν συνεχώς, ενώ η κυβέρνηση τους θερμοπαρακαλούσε να σώσουν το κύρος της. Δεν προχώρησε σε καμιά ενέργεια για να διαλύσει τα συντάγματα που είχαν στασιάσει, για να δηλώσει ότι οι στρατιώτες δεν έχουν πια υποχρέωση να πειθαρχούν στους αξιωματικούς τους. Οι εργάτες θυμόντουσαν τη «μαύρη διετία», θυμόντουσαν τη μοίρα του προλεταριάτου στην Ιταλία και στη Γερμανία και φωνάζανε ζητώντας όπλα. Ακόμα και οι ρεφορμιστές ηγέτες χτυπούσαν τις πόρτες του προεδρικού μεγάρου, εξορκίζοντας τον Αθάνια και τον Χιράλ να οπλίσουν τους εργάτες. Στις περιοχές που ήταν οι φρουρές, τα εργατικά συνδικάτα κηρύζανε γενική απεργία για να παραλύσουν την εξέγερση. Αλλά τα γυμνά χέρια δεν ήταν σε θέση να αντιμετωπίσουν το στρατό, θλιβερή σιωπή κυριαρχούσε στους στρατώνες της Μοντάνα στη Μαδρίτη. Εκεί, οι αξιωματικοί σύμφωνα με το σχέδιο της εξέγερσης, περιμένανε πότε να φτάσουνε στην πόλη οι γύρω από τη Μαδρίτη φρουρές, για να ενώσουν τις δυνάμεις τους μαζί τους. Ο Αθάνια και ο Χιράλ, καθώς κι οι συνεργάτες τους, περίμεναν απελπισμένοι το πλήγμα για να πέσουν.

Κι αλήθεια, μπορούσε να γίνει διαφορετικά; Το στρατόπεδο του

Φράνκο έλεγε: «Εμείς, τα σοβαρά στηρίγματα του κεφαλαίου, οι πραγματικοί εκπρόσωποι της αστικής κοινωνίας, σας λέμε πως η δημοκρατία πρέπει να πάψει να υπάρχει, αν πρόκειται να ζήσει ο καπιταλισμός. Διάλεξε, Αθάνια, ανάμεσα στη δημοκρατία και τον καπιταλισμό». Ποιο ήταν το προσφιλέστερο στον Αθάνια και στη φιλελεύθερη μπουρζουαζία; Η «δημοκρατία» τους ή ο καπιταλισμός τους; Δώσανε την απάντησή τους με το να σκύψουν το κεφάλι τους μπροστά στις φασιστικές ορδές που προχωρούσαν.

Στις 18 Ιούλη, το απόγεμα, οι ηγέτες των εργατικών συμμάχων της μπουρζουαζίας, οι Εθνικές Επιτροπές του Σοσιαλιστικού και του Κομμουνιστικού Κόμματος, βγάλανε μια κοινή διακήρυξη:

«Η στιγμή είναι δύσκολη, όχι όμως και απελπιστική. Η Κυβέρνηση είναι βέβαιη ότι διαθέτει επαρκή μέσα να συντρίψει την εγκληματική απόπειρα... Σ' ενδεχόμενη περίπτωση που τα κυβερνητικά μέσα δεν θα είναι επαρκή, η Δημοκρατία έχει την επίσημη υπόσχεση του Λαϊκού Μετώπου, που συγκεντρώνει κάτω από την πειθαρχία του ολάκερο το ισπανικό προλεταριάτο, ότι είναι αποφασισμένο με ψυχραιμία και χωρίς πάθος να επέμβει στον αγώνα μόλις η επέμβασή του αυτή ζητηθεί... Η Κυβέρνηση διατάζει και το Λαϊκό Μέτωπο πειθαρχεί».

Μα η κυβέρνηση δεν το ζήτησε ποτέ!

Ευτυχώς, οι εργάτες δεν περιμένανε να το ζητήσει.

3. Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ 19ης ΙΟΥΛΗ

Το προλεταριάτο της Βαρκελώνης εμπόδισε τη δημοκρατία να συνθηκολογήσει με τους φασίστες. Στις 19 του Ιούλη, με τα χέρια σχεδόν αδειανά, οι εργάτες πήραν με έφοδο τους στρατώνες. Κατά τις 2 το απόγεμα, την άλλη μέρα, είχαν κυριαρχήσει στη Βαρκελώνη.

Δεν ήταν τυχαίο ότι η τιμή για το πέρασμα στην ένοπλη πάλη ενάντια στο φασισμό ανήκει στο προλεταριάτο της Βαρκελώνης. Κυριότερο λιμάνι και βιομηχανικό κέντρο της Ισπανίας, η Βαρκελώνη συγκεντρωνε μέσα της καθώς και στις τριγύρω βιομηχανικές πόλεις της Καταλονίας, κοντά το μισό βιομηχανικό προλεταριάτο της Ισπανίας και στάθηκε πάντα η επαναστατική πρωτοπορία. Ο κοινοβουλευτικός ρεφορμισμός της με σοσιαλιστική ηγεσία Γενικής Ένωσης Εργατών (UGT) ποτέ δεν βρήκε πάτημα εκεί. Το ενοποιημένο κόμμα των σοσιαλιστών και των σταλινικών (το Ενοποιημένο Σοσιαλιστικό Κόμμα της Καταλονίας, PSUG) είχε, στις 19 του Ιούλη, πιο λίγα μέλη από το POUM (Εργατικό Κόμμα Μαρξιστικής Ενοποίησης). Οι εργάτες, σχεδόν στο σύνολό τους, βρίσκονταν οργανωμένοι στην Εθνική Συνομοσπονδία Εργασίας (CNT). Ο κατατρεγμός και οι διώξεις που είχε υποστεί η CNT, τόσο κάτω από τη μοναρχία όσο και κάτω από τη δημοκρατία, είχαν διαποτίσει τις μάζες της με αγωνιστική αντικαπιταλιστική παράδοση παρόλο που δεν έδινε συστηματική κατεύθυνση η αναρχική της φιλοσοφία. Αλλά πριν αυτή η φιλοσοφία φανερώσει την τραγική της ανεπάρκεια, η CNT έφτασε σε ιστορικό ύψος στον επιτυχημένο της αγώνα ενάντια στις δυνάμεις του στρατηγού Γκοδέδ.

Όπως και η Μαδρίτη, η καταλανική κυβέρνηση αρνήθηκε να οπλίσει τους εργάτες. Όταν οι εκπρόσωποι της CNT και του POUM της το ζήτησαν, πήραν με χαμόγελο την απάντηση πως θα μπορούσαν να μαζέψουν όσα όπλα θα πέφτανε από τους πληγωμένους των Φρουρών Εφόδου.

Αλλά οι εργάτες της CNT και του POUM, στις 18 του μηνός, το απόγεμα, έκαναν έφοδο στα μαγαζιά που πουλούσαν είδη κυνηγιού για να πάρουν όπλα, στις αποθήκες οικοδομικών υλικών για να πάρουν ράβδους δυναμίτη, στα φασιστικά σπίτια για να βρουν κρυμμένα όπλα. Έχοντας βοηθούς μερικούς φίλους από τις Φρουρές Εφόδου, πήραν και μερικά κυβερνητικά τουφέκια. (Οι επαναστάτες εργάτες είχαν μαζέψει, με μεγάλο κόπο, από το 1934, μερικά όπλα και πιστόλια). Αυτά, μαζί με όσα αυτοκίνητα μπόρεσαν να βρουν, ήταν όλος κι όλος ο οπλισμός που είχαν οι εργάτες, όταν στις πέντε το πρωί, στις 19 του μηνός, οι φασίστες αξιωματικοί άρχισαν να βγάζουν στρατιωτικά αποσπάσματα μέσα απ' τους στρατώνες.

Απομονωμένες συμπλοκές μπροστά σε οδοφράγματα φτιαγμένα από αγκωνάρια, οδηγήσαν σε γενική σύγκρουση το απόγεμα. Κι εδώ τα πολιτικά όπλα απέδωσαν περισσότερα απ' τον ανώτερο οπλισμό των φασιστών. Ηρωικοί εργάτες προχωρούσαν μπροστά από τις γραμμές, καλώντας τούς στρατιώτες να τους πληροφορήσουν γιατί σκοτώνανε τους συναδέλφους τους. Πέσανε από τους πυροβολισμούς, άλλοι όμως πήραν τη θέση τους. Εδώ κι εκεί κάποιος στρατιώτης άρχιζε να ρίχνει στον αέρα. Σύντομα, οι πιο τολμηροί γυρίσανε τα όπλα ενάντια στους αξιωματικούς τους. Κάποια ανώνυμη στρατιωτική μεγαλοφυΐα — ίσως να σκοτώθηκε τότε — άρπαξε την ευκαιρία και η μάζα των εργατών σηκώθηκε όρθια και όρμησε μπροστά. Κυρίεψαν τους πρώτους στρατώνες. Εκείνο το απόγεμα πιάστηκε αιχμάλωτος ο στρατηγός Γκοδέδ. Με όπλα παρμένα από οπλοστάσια, οι εργάτες ξεκαθάρισαν τη Βαρκελώνη. Μέσα σε λίγες μέρες ολάκερη η Καταλονία βρισκόταν στα χέρια τους.

Ταυτόχρονα κινητοποιήθηκε το προλεταριάτο της Μαδρίτης. Οι αριστεροί σοσιαλιστές μοίρασαν στους εργάτες τα λιγοστά αποθέματα όπλων που είχαν σώσει απ' τον Οκτώβρη του 1934. Οδοφράγματα υψώθηκαν σε δρόμους-κλειδιά και γύρω από τους στρατώνες της Μοντάνα. Εργατικές ομάδες ψάχνανε να βρουν τους αντιδραστικούς ηγέτες. Στις 19, τα χαράματα, πήραν τη θέση τους τα πρώτα περίπολα της милίσιας (πολιτοφυλακής). Τα μεσάνυχτα, ανταλλάξαν με τους στρατώνες τους πρώτους πυροβολισμούς. Αλλά μόνο την άλλη μέρα, όταν έφτασαν οι μεγάλες ειδήσεις από τη Βαρκελώνη, έγινε η έφοδος στους στρατώνες.

Και η Βαλένθια, επίσης, γλίτωσε γρήγορα από τους φασίστες. Όταν ο κυβερνήτης που διόρισε ο Αθάνια τους αρνήθηκε τα όπλα,

οι εργάτες ετοιμάστηκαν ν' αντιμετωπίσουν το στρατό με οδοφράγματα, πέτρες και τραπεζομάχαιρα, ώσπου οι σύντροφοί τους μέσα στη φρουρά σκοτώσανε τους αξιωματικούς και δώσανε όπλα στους εργάτες.

Οι ανθρακωρύχοι της Αστούριας, μαχητές της Κορμούνας τον Οκτώβρη του '34, εξοπλίσανε μια φάλαγγα από πέντε χιλιάδες δυναμιτιστές για μια πορεία στη Μαδρίτη. Έφτασαν εκεί στις 20, όταν είχαν κυριευτεί οι στρατώνες κι ανέλαβαν το χρέος να φρουρούν τους δρόμους.

Στη Μάλαγα, στρατηγικό λιμάνι αντίκρου στο Μαρόκο, οι επανωτικοί εργάτες, άοπλοι στην αρχή, περικυκλώσανε την αντιδραστική φρουρά μ' ένα κλοιό από σπίτια και οδοφράγματα και εκτοξεύανε γκαζολίνη.

Με δύο λόγια, το προλεταριάτο, δίχως να πολυζητάει την άδεια της κυβέρνησης, είχε αρχίσει αγώνα μέχρι θανάτου ενάντια στους φασίστες. Η πρωτοβουλία είχε ξεφύγει από τα χέρια της δημοκρατικής μπουρζουαζίας.

Το μεγαλύτερο μέρος του στρατού ήταν με τους φασίστες. Πρέπει λοιπόν ν' αντιμετωπιστεί μ' έναν καινούργιο στρατό. Κάθε εργατική οργάνωση καταπιπίστηκε να οργανώνει συντάγματα πολιτοφυλακής, να τα εξοπλίζει, και να τα στέλνει στο μέτωπο. Η κυβέρνηση δεν είχε καμιά άμεση επαφή με την εργατική πολιτοφυλακή. Οι οργανώσεις παρουσιάζανε τις απαιτήσεις τους και τις μισθολογικές καταστάσεις στην κυβέρνηση, που έδινε εφόδια και χρήματα για να τα μοιράσουν οι οργανώσεις στις πολιτοφυλακές. Αξιωματικοί που είχαν μείνει στο στρατόπεδο των νομιμοφρόνων διοριστήκανε στις πολιτοφυλακές σαν «τεχνικοί». Οι στρατιωτικές τους προτάσεις διαβιβάζονταν στις πολιτοφυλακές με τους εργάτες-αξιωματικούς. Όσες από τις Φρουρές των Πόλεων και τις Φρουρές Εφόδου εξακολουθούσαν να μένουνε προσκολλημένες στην κυβέρνηση, σύντομα χαθήκανε από τους δρόμους. Μέσα στην ατμόσφαιρα που επικρατούσε, η κυβέρνηση βρέθηκε αναγκασμένη να τις στείλει στο μέτωπο. Τα αστυνομικά τους καθήκοντα μεταβιβάστηκαν στην εργατική αστυνομία και στους πολιτοφύλακες.

Από παράδοση, οι ναύτες είναι πιο ριζοσπάστες από τους στρατιώτες. Οι ισπανοί ναύτες σώσανε σημαντικό μέρος από το στόλο σκοτώνοντας τους αξιωματικούς τους. Εκλεγμένες επιτροπές ναυτών έθεσαν κάτω από τον έλεγχό τους το νομιμόφρονα στόλο κι ήρθαν σ' επαφή με τις εργατικές επιτροπές στην ξηρά.

Οπλισμένες εργατικές επιτροπές μεταθέσανε τους τελωνοφύ-

λακες στα σύνορα. Ένα βιβλιάριο σωματείου είτε μια κόκκινη κομματική κάρτα ήταν καλύτερα από ένα διαβατήριο για να μπει μέσα στη χώρα. Ελάχιστοι αντιδραστικοί κατάφεραν να βγουν έξω, περτώνοντας απ' τον εργατικό κλοιό.

Τα επαναστατικά στρατιωτικά μέτρα συνοδεύονταν από επαναστατικά οικονομικά μέτρα ενάντια στο φασισμό. Πώς ήταν δυνατόν να συμβαίνουν όλα αυτά την στιγμή που οι σταλινικοί-δημοκράτες χαρακτηρίζαν αυτήν την περίοδο απλώς σαν «άμυνα της δημοκρατίας», αυτό μόνο οι ίδιοι μπορούν να το εξηγήσουν, και ακόμη δεν το έχουν κάνει!

Αυτό έγινε ιδιαίτερα στην Καταλονία, όπου, μέσα σε μια βδομάδα από τις 19 Ιουλίου, οι μεταφορές και η βιομηχανία πέρασαν ολοκληρωτικά στις εργατικές επιτροπές της αναρχοσυνδικαλιστικής Εθνικής Συνομοσπονδίας Εργασίας (CNT), ή όπου οι εργάτες ανήκανε και στις δυο συνομοσπονδίες, στις ενιαίες επιτροπές της Εθνικής Συνομοσπονδίας Εργασίας (CNT) και της Γενικής Ένωσης Εργατών (UGT). Οι επιτροπές των εργατικών σωματείων ανέλαβαν συστηματικά ν' αποκαταστήσουν την τάξη και να επιταχύνουν την παραγωγή για τις πολεμικές ανάγκες. Με το ριζώμα των εθνικών βιομηχανιών στη Βαρκελώνη, η ίδια διαδικασία εφαρμόστηκε στη Μαδρίτη, στη Βαλένθια, στο Αλικάντε, στην Αλμέρια και στη Μάλαγα αν και πουθενά δεν γενικεύτηκε τόσο όσο στην Καταλονία. Ωστόσο, στις βασικές επαρχίες, όπου η μεγάλη μπουρζουαζία εκδηλώθηκε υπέρ της δημοκρατικής κυβέρνησης, οι ιδιοκτήτες παρέμειναν κύριοι των εργοστασίων. Μια επιτροπή των UGT και CNT πήρε την ευθύνη για όλες τις μεταφορές στην Ισπανία. Σε λίγο, αντιπροσωπεύει από τα εργοστάσια πηγαίνανε στο εξωτερικό να κανονίσουν τις εξαγωγές και τις εισαγωγές.

Οι χωρικοί δεν χρειάστηκαν παρακίνηση για να καταλάβουν τα τσιφλίκια. Προσπαθούσαν να το κάνουν από το 1931. Αλλά το Κάζας Βιέγιας, το Καστίλμπλάνκο, το Γιέστε ήταν τιμημένα ονόματα χωριών όπου οι χωρικοί είχαν μακελευτεί από το στρατό του Αθάνια, επειδή είχαν πάρει τη γη. Τώρα ο Αθάνια δεν μπορούσε να τους σταματήσει. Με τα νέα που έρχονταν από τις πολιτείες, οι χωρικοί προχωρούσαν στην κατάληψη της γης. Τα δρεπάνια και τα τσεκούρια τους φροντίζανε για κάθε κυβερνητικό υπάλληλο ή δημοκρατικό γαιοκτήμονα, που ενεργώντας απερίσκεπτα πήγαινε να τους φράξει το δρόμο. Σε πολλά μέρη, οι χωρικοί, διαποτισμένοι απ' τις διδασκαλίες των αναρχικών και των αριστερών σοσιαλιστών, οργανώσανε απευθείας κολεκτίβες. Οι αγροτικές επιτροπές ανέλαβαν

να τροφοδοτούν τις πολιτοφυλακές και τις πόλεις, δίνοντας ή πουλώντας απευθείας στις επιτροπές προμηθειών, στις πολιτοφυλακές και στα εργατικά συνδικάτα.

Παντού οι υπάρχουσες κυβερνητικές μορφές και εργατικές οργανώσεις αποδείχτηκαν ανεπαρκείς σαν μέθοδοι οργάνωσης του πολέμου και της επανάστασης. Κάθε περιφέρεια, πόλη και χωριό δημιούργησε τις δικές της επιτροπές πολιτοφυλακής, για να οπλίσει τις μάζες και να τις εκπαιδεύσει. Οι εργοστασιακές επιτροπές των δύο εργατικών συνομοσπονδιών (της CNT και της UGT), διευθύνοντας όλους τους εργάτες, μαζί και όσους δεν είχαν ποτέ οργανωθεί, αναπτύξανε ευρύτερο πεδίο δράσης από κείνο που είχαν καθορίσει τα υπάρχοντα εργατικά συνδικάτα. Τα παλιά δημοτικά συμβούλια εξαφανίστηκαν και αντικαταστάθηκαν από επιτροπές στις οποίες αντιπροσωπεύονταν όλα τα αντιφασιστικά κόμματα και τα εργατικά συνδικάτα. Αλλά σ' αυτές τις επιτροπές σπάνια παρουσιάζονταν πολιτικοί από την Esquerra (Καταλανική Αριστερά) και τη Δημοκρατική Αριστερά. Τους αντικατέστησαν εργάτες και χωρικοί, που αν και ανήκαν ακόμη στα δημοκρατικά κόμματα, ακολουθούσαν την ηγεσία των πιο προχωρημένων εργατών που παρακάθονταν μαζί τους.

Το πιο σημαντικό απ' αυτά τα νέα όργανα εξουσίας ήταν η «Κεντρική Επιτροπή των Αντιφασιστικών Πολιτοφυλακών της Καταλονίας» που οργανώθηκε στις 21 του Ιούλη. Από τα δεκαπέντε της μέλη, πέντε ήταν αναρχικοί από την Εθνική Συνομοσπονδία Εργασίας (CNT) και την Ιβηρική Αναρχική Ομοσπονδία (FAI) και αυτοί κυριαρχούσαν στην Κεντρική Επιτροπή. Η Γενική Ένωση Εργατών (UGT) είχε τρία μέλη, παρόλη την αριθμητική της αδυναμία στην Καταλονία, μα οι αναρχικοί έλπιζαν ότι με αυτό τον τρόπο θα ενθαρρύνανε τη συγκρότηση ανάλογων επιτροπών κι αλλού. Το POUM είχε ένα μέλος, η Αγροτική Ένωση (Rabasaies) ένα και οι σταλινικοί (Ενοποιημένο Σοσιαλιστικό Κόμμα Καταλονίας, PSUG) ένα. Τα αστικά κόμματα είχαν τέσσερα μέλη.

Σ' αντίθεση με μια κυβέρνηση συνασπισμού, που στην πραγματικότητα στηρίζεται πάνω στον παλιό κρατικό μηχανισμό, η Κεντρική Επιτροπή, στην οποία κυριαρχούσαν οι αναρχικοί, στηριζότανε στις εργατικές οργανώσεις και τις πολιτοφυλακές. Η Esquerra και οι κοντινοί σ' αυτήν — οι σταλινικοί και η Γενική Ένωση Εργατών — είχαν απλά και μόνο προσκολληθεί σ' αυτήν προσωρινά. Τα διάταγμα της Κεντρικής Επιτροπής ήταν ο μόνος νόμος σε όλη την Καταλονία. Ο Κομπάνις πειθαρχούσε ασυζητητί στις απαιτήσεις

και στις οικονομικές εντολές της. Αρχίζοντας πιθανώς σαν κέντρο που οργάνωσε τις πολιτοφυλακές, αναγκάστηκε αναπόφευκτα να αναλαμβάνει ολοένα και περισσότερες κυβερνητικές ευθύνες. Οργάνωσε σύντομα τμήμα εργατικής αστυνομίας. Έπειτα τμήμα επιμελητείας, που ο λόγος του ήταν νόμος στα εργοστάσια και στα λιμάνια.

Σ' εκείνους τους μήνες που υπήρχε η Κεντρική Επιτροπή, οι στρατιωτικές της εκστρατείες συνδέονταν στενά με επαναστατικές πράξεις. Αυτό φαίνεται από την εκστρατεία της στην Αραγονία, όπου οι καταλανικές πολιτοφυλακές εισέβαλαν μέσα σε πέντε μέρες. Κυρίευσαν την Αραγονία σαν κοινωνικός απελευθερωτικός στρατός. Συγκροτήθηκαν αντιφασιστικές επιτροπές στα χωριά που ανέλαβαν τη διαχείριση όλων των μεγάλων κτημάτων, των σοδειών, των προμηθειών, των κοπαδιών, των εργαλείων κλπ, όλων των περιουσιακών στοιχείων που ανήκαν στους μεγάλους γαιοκτήμονες και στους αντιδραστικούς. Αμέσως μετά, η επιτροπή του χωριού οργάνωνε την παραγωγή πάνω στην καινούργια βάση, τις πιο πολλές φορές σε κολεκτίβες, και δημιουργούσε την πολιτοφυλακή του χωριού για να πραγματοποιήσει το σοσιαλισμό και να χτυπήσει την αντίδραση. Τους αιχμάλωτους αντιδραστικούς τούς περνάνε στη συνέλευση ολάκερου του χωριού για να δικαστούνε. Όλοι οι τίτλοι ιδιοκτησίας, οι υποθήκες, τα στοιχεία για χρέη στα επίσημα βιβλία, όλα κάηκαν. Έχοντας έτσι μεταμορφώσει τον κόσμο του χωριού, οι φάλαγγες της Καταλονίας μπορούσαν να προχωρήσουνε παραπέρα, βέβαιες πως κάθε χωριό που γνώρισε αυτή τη μεταμόρφωση ήταν κι ένα φρούριο της επανάστασης!

Οι σταλινικοί εξαπέλυσαν μια πολύ κακόβουλη προπαγάνδα για τη δήθεν αδυναμία των αναρχικών στη στρατιωτική δράση. Οι βιαστικά δημιουργημένες πολιτοφυλακές και η οργάνωση της πολεμικής βιομηχανίας πέσανε, όπως ήταν αναπόφευκτο, σε εντελώς άπειρα χέρια. Στους πρώτους όμως εκείνους μήνες οι αναρχικοί, υποστηριζόμενοι από το ΡΟUM, αντιστάθμισαν σε μεγάλο βαθμό τη στρατιωτική τους απειρία με την τολμηρή κοινωνική τους πολιτική. Στον εμφύλιο πόλεμο το αποφασιστικό όπλο είναι η πολιτική. Παίρνοντας την πρωτοβουλία, καταλαμβάνοντας τα εργοστάσια, ενθαρρύνοντας την αγροτιά να πάρει τη γη, οι μάζες της CNT τσακίσανε τις καταλανικές φρουρές. Εισβάλλοντας στην Αραγονία σαν κοινωνικοί απελευθερωτές, ξεσηκώσανε την αγροτιά ώστε να παραλύσει η κινητοποίηση των φασιστικών δυνάμεων. Στα σχέδια των στρατηγών, η Σαραγόσα, έδρα της Σχολής Πολέμου και ίσως η πιο

μεγάλη από τις στρατιωτικές φρουρές, θα έπρεπε να γίνει για την Ανατολική Ισπανία ότι ήταν το Μπούργκος για τη Δυτική Ισπανία. Αντίθετα, η Σαραγόσα ακινητοποιήθηκε απ' τις πρώτες μέρες.

Γύρω απ' την Κεντρική Επιτροπή των πολιτοφυλακών συγκεντρώθηκαν οι αμέτρητες επιτροπές των εργοστασίων, των χωριών, των επιμελητειών, της αστυνομίας κλπ., σαν συνεργαζόμενες επιτροπές με τις διάφορες αντιφασιστικές οργανώσεις, κι έτσι η Κεντρική Επιτροπή ασκούσε εξουσία μεγαλύτερη και από τα συστατικά της στοιχεία. Έπειτα από το πρώτο παλιρροιακό κύμα της επανάστασης οι επιτροπές, όπως ήταν φυσικό, φανέρωσαν τις βασικές αδυναμίες τους: βασιζόνταν σε αμοιβαία συμφωνία των οργανώσεων, απ' όπου αντλούσαν τα μέλη τους, και ύστερα από τις πρώτες βδομάδες, η Esquerra, υποστηριζόμενη απ' τους σταλινικούς, ξαναβρήκε το θάρρος της και διακήρυξε το δικό της πρόγραμμα. Οι ηγέτες της CNT αρχίσανε να κάνουνε παραχωρήσεις επιζήμιες για την επανάσταση. Από κείνο το σημείο και μετά, οι επιτροπές θα μπορούσαν να αρχίσουν να λειτουργούν μόνο αν εγκαταλείπανε τη μέθοδο της αμοιβαίας συμφωνίας και υιοθετούσαν τη μέθοδο των αποφάσεων με πλειοψηφία, με βάση δημοκρατικά εκλεγμένους αντιπροσώπους από τις πολιτοφυλακές και τα εργοστάσια.

Οι περιφέρειες της Βαλένθιας και της Μαδρίτης δημιούργησαν κι αυτές ένα δίκτυο από κοινές αντιφασιστικές επιτροπές πολιτοφυλακής, εργατικά περίπολα, εργοστασιακές επιτροπές και περιφερειακές επιτροπές για να απαλλαγούν από τους αντιδραστικούς και να στείλουν την πολιτοφυλακή στο μέτωπο.

Έτσι, πλάι πλάι με τις επίσημες κυβερνήσεις της Μαδρίτης και της Καταλονίας, είχαν δημιουργηθεί και όργανα ελεγχόμενα κυρίως από τους εργάτες, μέσω των οποίων οι μάζες οργανώσανε την πάλη ενάντια στο φασισμό. Με λίγα λόγια, ο στρατιωτικός, οικονομικός και πολιτικός αγώνας προχωρούσε ανεξάρτητα από την κυβέρνηση και στην πραγματικότητα χωρίς τη θέλησή της.

Πώς θα χαρακτηρίσουμε ένα τέτοιο καθεστώς; Στην ουσία, ήταν όμοιο με το καθεστώς που υπήρχε στη Ρωσία από το Φλεβάρη ως το Νοέμβρη του 1917 — ένα καθεστώς διϋισμού εξουσίας. Η μια εξουσία, η εξουσία των Αθάνια-Κομπάνις, χωρίς στρατό, αστυνομία ή άλλη δική της ένοπλη δύναμη, ήταν ήδη πολύ αδύνατη για να αμφισβητήσει την ύπαρξη της άλλης. Η άλλη, η εξουσία του ένοπλου προλεταριάτου, δεν είχε συνειδητοποιήσει ακόμα την ανάγκη ν' απαλλαγεί από την εξουσία του Αθάνια και του Κομπάνις. Αυτό το φαινόμενο του διϋισμού της εξουσίας έχει συνοδέψει όλες

τις προλεταριακές επαναστάσεις και σημαίνει ότι ο ταξικός αγώνας κοντεύει να φτάσει στο σημείο όπου είτε η μια εξουσία είτε η άλλη πρέπει να γίνει ο αδιαφιλονίκητος αφέντης. Πρόκειται για δύο εντελώς αντίθετες λύσεις που ισορροπούν πάνω στην κόψη του ξυραφιού. Μακρόχρονη περίοδος ισορροπίας αποκλείεται. Είτε η μια είτε η άλλη λύση πρέπει σύντομα να επικρατήσει! Η «επανάσταση της 19 του Ιούλη» ήταν ανολοκλήρωτη. Αλλά το ότι ήταν επανάσταση αυτό πιστοποιείται από το ότι δημιούργησε ένα καθεστώς δυϊσμού της εξουσίας.

4. ΠΡΟΣ ΕΝΑ ΣΥΝΑΣΠΙΣΜΟ ΜΕ ΤΗ ΜΠΟΥΡΖΟΥΑΖΙΑ

Σε κάθε άλλη περίοδο δυϊσμού της εξουσίας — οι πιο σημαντικές είναι της Ρωσίας το Φλεβάρη με Νοέμβρη του 1917 και της Γερμανίας το 1918-19 — η αστική κυβέρνηση εξακολουθούσε να υπάρχει, μόνο και μόνο γιατί μπήκανε σ' αυτήν αντιπρόσωποι από τις ρεφορμιστικές εργατικές οργανώσεις που έτσι έγιναν το κύριο στήριγμα της αστικής τάξης. Στην Ρωσία οι μενσεβίκοι και οι σοσιαλεπαναστάτες όχι μόνο υποστηρίζανε μέσα στα Σοβιέτ την Προσωρινή Κυβέρνηση αλλά συμμετείχαν κιόλας με τους αστούς υπουργούς στην κυβέρνηση. Στην Γερμανία ο Έμπερτ και ο Σάιντεμαν πλειοψήφησαν στα Συμβούλια των Στρατιωτών και των Εργατών, αλλά συγχρόνως πήρανε μέρος και στην κυβέρνηση. Ωστόσο, στην Ισπανία, επί επτά κρίσιμες βδομάδες, κανένας εργατικός αντιπρόσωπος δεν μπήκε στην κυβέρνηση.

Όχι γιατί η μπουρζουαζία δεν τους ήθελε εκεί, όχι γιατί δεν υπήρχαν εργατικοί ηγέτες διαθέσιμοι και πρόθυμοι για κάτι τέτοιο! Το βράδυ, στις 19 Ιούλη, όταν πια επιβεβαιώθηκε πως οι εργάτες πήρανε τη Βαρκελώνη, ο Αθάνια εγκατέλειψε τελικά την προσπάθεια να σχηματίσει «κυβέρνηση ειρήνης» κάτω από τον Μπάριο. Ο Χιράλ έγινε πρωθυπουργός. Ο Αθάνια και ο Χιράλ ζήτησαν από τον Πριέτο και τον Καμπαλέρο να μπουένη στην κυβέρνηση. Ο Πριέτο ήθελε και με το παραπάνω. Ο Καμπαλέρο δεν δέχτηκε την πρόταση του Χιράλ και ο Πριέτο δεν τόλμησε να μπει χωρίς αυτόν.

Στην Καταλονία, στις τελευταίες μέρες του Ιούλη, ο Κομπάνις πήρε τρεις σταλινικούς ηγέτες στην κυβέρνησή του. Αλλά αυτοί, σε τρεις ημέρες αναγκάστηκαν να παραιτηθούν επειδή το απαιτήσανε οι αναρχικοί, που καταγγείλανε την είσοδό τους σαν υπονόμηση του ηγετικού ρόλου της Κεντρικής Επιτροπής των πολιτοφυλακών.

Έτσι, για επτά εβδομάδες, η αστική κυβέρνηση έμεινε απομονωμένη από τις μάζες και απροσπάτευη από τους ρεφορμιστές ηγέτες. Ούτε η συμπεριφορά των δημοκρατικών ηγετών ανέβασε το

γόητρό τους. Οι πιο δειλοί κρατικοί λειτουργοί το έσκασαν για το Παρίσι. Η “Solidaridad Obrera” της Εθνικής Συνομοσπονδίας Εργασίας δημοσίευε καθημερινά μια «Πινακοθήκη Διάσημων Ανδρών»: τους δημοκρατικούς που πήραν δρόμο. Η κυβέρνηση είχε στην κατοχή της ένα από τα μεγαλύτερα αποθέματα χρυσού, εκτός από τα αποθέματα των μεγάλων ιμπεριαλιστικών δυνάμεων — πάνω από 600.000.000 σε δολάρια — κι ωστόσο, στους πρώτους εκείνους μήνες, δεν έκανε καμιά προσπάθεια για ν’ αγοράσει όπλα απ’ το εξωτερικό. Επαινούσε την προσπάθεια της Γαλλίας να οργανώσει την «μη επέμβαση». Καταφερόταν εναντίον της κατάληψης των εργοστασίων από τους εργάτες και της οργάνωσης της πολεμικής παραγωγής. Κατάγγελλε τις συνοικιακές επιτροπές και τις εργατικές περιπόλους, που ξεκαθαρίζανε την οπισθοφυλακή των αντιδραστικών.

Τα αστικό καθεστώς της Καταλονίας, που καθοδηγούσε ο τετραπέρατος Κομπάνις (ήτανε κάποτε δικηγόρος της CNT και γνώριζε καλά το εργατικό κίνημα), αντικρίζοντας ένα επαναστατικό ξέσπασμα πολύ πιο ζωηρό και έντονο από κείνο της Μαδρίτης, φέρθηκε πολύ πιο έξυπνα από τους Αθάνια-Χιράλ. Τις πρώτες βδομάδες επικύρωσε αναντίρρητα όλα τα μέτρα που πήραν οι εργάτες. Αλλά η κυβερνητική εξουσία ήταν περισσότερο απομονωμένη στη Βαρκελώνη απ’ ότι ήταν η κυβέρνηση στη Μαδρίτη.

Οι κυβερνήσεις στη Μαδρίτη και στη Βαρκελώνη δεν είχαν το απαραίτητο όργανο για την κυριαρχία τους: την ένοπλη δύναμη. Ο τακτικός στρατός ήταν με το μέρος του Φράνκο. Η τακτική αστυνομία δεν είχε πια καμιά πραγματικά ανεξάρτητη δύναμη, την είχε καταπιεί η πλημμύρα των οπλισμένων εργατών. Στη Μαδρίτη, η αστική τάξη, αν και στερημένη από την αστυνομία της, που στο μεγαλύτερο μέρος της πήγε στο μέτωπο είτε εθελοντικά είτε στάλθηκε εκεί κάτω από την πίεση των εργατών, στραβοκοίταζε την επίσημη θέση που η καταλανική κυβέρνηση παραχώρησε στις κάτω από την εργατική ηγεσία πολιτοφυλακές. Η διακριτική εξήγηση που έδωσε ο ηγέτης της Esquerra, Χάιμε Μιραβιτλές, λέει πάρα πολλά:

«Η Κεντρική Επιτροπή της Πολιτοφυλακής γεννήθηκε δυο ή τρεις ημέρες ύστερα από το [ανατρεπτικό] κίνημα, όταν έλειπε κάθε κανονική δημόσια δύναμη και όταν στη Βαρκελώνη δεν υπήρχε στρατός. Επίσης, δεν υπήρχαν πια καθόλου αστυφύλακες και άνδρες των Φρουρών Εφόδου. Γιατί όλοι τους είχαν πολεμήσει τόσο γενναία, ενωμένοι με τις δυνάμεις του λαού, που τώρα πια αποτελούσαν μια ενιαία μάζα, έχοντας συγχωνευτεί μαζί του. Σε τέτοιες συνθή-

κες, οι βδομάδες περνούσαν χωρίς να γίνεται δυνατό να ξαναενωθούν και να ανασυγκροτηθούν οι σκόρπιες δυνάμεις των Φρουρών Εφόδου και των αστυφυλάκων», (“Heraldo de Madrid”, 4 Σεπτέμβρη 1936).

Ωστόσο, η αλήθεια είναι πως παρόλο που δημιουργήθηκε ένας δυϊσμός της εξουσίας, παρόλη την έκταση της εξουσίας του προλεταριάτου στις πολιτοφυλακές και τον έλεγχο που ασκούσαν αυτές πάνω στην οικονομική ζωή, η εργατική εξουσία έμενε σε εμβρυώδη κατάσταση, εξατομικευμένη, διασκορπισμένη στις διάφορες πολιτοφυλακές και εργοστασιακές επιτροπές και στις τοπικές αντισιστικές επιτροπές άμυνας που δημιουργήθηκαν από κοινού από τις διάφορες οργανώσεις. Η εργατική εξουσία, ποτέ δεν οργανώθηκε σε Συμβούλια Στρατιωτών και Εργατών σ’ εθνική κλίμακα όπως στη Ρωσία το 1917 ή στη Γερμανία το 1918-19. Μόνο όταν η δυαδική εξουσία πάρει τέτοια οργανωτική μορφή, μπαίνει στην ημερήσια διάταξη η εκλογή ανάμεσα στο σύστημα που επικρατεί και σε ένα νέο επαναστατικό καθεστώς, όπου τα Συμβούλια γίνονται η κρατική του μορφή. Η Ισπανική Επανάσταση ποτέ δεν υψώθηκε ως αυτό το σημείο, παρόλο που η πραγματική δύναμη του προλεταριάτου ήταν πολύ μεγαλύτερη από τη δύναμη και την εξουσία που είχαν οι εργάτες στη γερμανική επανάσταση, στην πραγματικότητα μεγαλύτερη και από κείνη που είχαν οι ρώσοι εργάτες πριν από το Νοέμβρη.

Τοπικά και σε κάθε φάλαγγα της πολιτοφυλακής κυβερνούσαν οι εργάτες. Στην κορυφή όμως υπήρχε μόνο η κυβέρνηση! Αυτό το παράδοξο έχει μιαν απλή εξήγηση: δεν υπήρχε στην Ισπανία ένα επαναστατικό κόμμα που να είναι έτοιμο να προχωρήσει τολμηρά προς τον μοναδικό στόχο, την οργάνωση Σοβιέτ.

Μα δεν υπάρχει μεγάλη απόσταση ανάμεσα στην αποτυχία να δημιουργηθούν τα όργανα για την ανατροπή της μπουρζουαζίας και στην αποδοχή του ρόλου της ταξικής συνεργασίας με την αστική τάξη; Καθόλου. Σε μιαν επαναστατική περίοδο, οι διαζευκτικές λύσεις τίθενται στην κόψη του ξυραφιού: ή ο ένας ή ο άλλος. Κάθε μια μέρα ισοδυναμεί με μια δεκαετία ειρηνικής περιόδου. Ο σημερινός «ρεαλισμός» γίνεται αύριο ο δρόμος για τη συνεργασία με την αστική τάξη. Ο εμφύλιος πόλεμος μανιάζει. Η φιλελεύθερη αστική τάξη προτείνει συνεργασία για να καταπολεμηθούν οι φασίστες. Είναι φανερό πως οι εργάτες έπρεπε να δεχτούν τη βοήθειά της. Ποια είναι τα όρια μιας τέτοιας συνεργασίας; Οι «σεχταριστές» μπόλσεβίκοι, στην πάλη τους ενάντια στον Κορνίλοφ, έβαλαν αυστηρά κα-

θορισμένα όρια. Πάνω απ’ όλα, συγκέντρωσαν την εξουσία στα χέρια των σοβιέτ.

Μέσα στη θέρμη του αγώνα ενάντια στην αντεπανασταση του Κορνίλοφ, το Σεπτέμβρη του 1917, όταν ο Κερένσκι και οι άλλοι αστοί υπουργοί στην κυβέρνηση συνασπισμού ξεφώνιζαν πως θα τσακίσουν τον Κορνίλοφ, όπως και ο Αθάνια κι ο Κομπάνις αγόρευαν ενάντια στον Φράνκο, οι μπολσεβίκοι πληροφορούσαν τους εργάτες πως η Προσωρινή Κυβέρνηση ήταν ανίσχυρη και ότι μόνο τα σοβιέτ μπορούσαν να νικήσουν τον Κορνίλοφ. Σ’ ένα του ειδικό γράμμα στην Κεντρική Επιτροπή των Μπολσεβίκων, ο Λένιν μαστίγωνε όσους «μιλούσαν για άμυνα της χώρας και για την υποστήριξη της Προσωρινής Κυβέρνησης». «Θα πολεμήσουμε, πολεμούμε τον Κορνίλοφ, ακόμα κι όπως το κάνει ο στρατός του Κερένσκι, μα δεν υποστηρίζουμε τον Κερένσκι», είπε ο Λένιν. «Αντίθετα, δείχνουμε την αδυναμία του. Εδώ είναι η διαφορά. Είναι μάλλον μια λεπτή διαφορά, είναι όμως εξαιρετικά ουσιαστική και δεν πρέπει να την ξεχνάμε». Και δεν υπήρχε ούτε η παραμικρή σκέψη να περιμένουν ωςότου τελειώσει ο αγώνας ενάντια στον Κορνίλοφ, για να καταλάβουν την εξουσία. Αντιθέτως, ο Λένιν διακήρυξε: «ακόμα και αύριο, τα γεγονότα μπορούν να μας δώσουν την εξουσία και τότε δεν θα την αφήσουμε να μας ξεφύγει», (Απαντα, τομ. 21, βιβλίο Ι, σελ. 137). Ο Λένιν ήταν πρόθυμος να συνεργαστεί με τον ίδιο τον Κερένσκι, σε μια στρατιωτικο-τεχνική ένωση. Αλλά με τούτη την προϋπόθεση που υπήρχε ήδη: με τις μάζες οργανωμένες σε ταξικά όργανα, δημοκρατικά εκλεγμένα, όπου οι μπολσεβίκοι μπορούσαν να αγωνιστούν για την πλειοψηφία.

Χωρίς να έχουν δημιουργηθεί σοβιέτ — εργατικά συμβούλια — ήταν αναπόφευκτο να παρασυρθούν σε κυβερνητική συνεργασία με την μπουρζουαζία ακόμα και οι αναρχικοί και το ΡΟΜ. Γιατί τί σημαίνει στην πράξη ν’ αρνηθείς να δημιουργήσεις σοβιέτ μέσα στον εμφύλιο πόλεμο; Σημαίνει πως αναγνωρίζεις το δικαίωμα στη φιλελεύθερη μπουρζουαζία να διευθύνει τον αγώνα, δηλαδή να επιβάλλει τις δικές της κοινωνικές και πολιτικές απόψεις.

Έτσι κι έγινε. Όλες οι εργατικές οργανώσεις, χωρίς εξαίρεση, παρασέρνονταν ολοένα και περισσότερο προς την μεριά της φιλελεύθερης μπουρζουαζίας. Στις βδομάδες που μεσολαβήσανε, ο Αθάνια κι ο Κομπάνις αναθάρρεψαν, βλέποντας πως οι ενέργειες των εργατών δεν θα καταλήγανε στην ανατροπή της κρατικής εξουσίας. Ο Αθάνια συγκέντρωσε όλους τους αξιωματικούς που όταν πιάστηκαν πίσω από τις γραμμές, δήλωσαν πως ήταν με το μέρος της

δημοκρατίας. Στην αρχή, οι αξιωματικοί μπορούσαν να διαπραγματεύονται με την πολιτοφυλακή μόνο διαμέσου των επιτροπών της πολιτοφυλακής. Αλλά η μπολσεβίκικη μέθοδος, να χρησιμοποιούνται οι τεχνικές γνώσεις των αξιωματικών χωρίς να τους δίνεται η εξουσία πάνω στους στρατιώτες, μπορεί να εφαρμοστεί μόνο όταν η κατάσταση φτάσει στο σημείο της μετάβασης από τη δυαδική εξουσία στο εργατικό κράτος ή σοβιετικό καθεστώς. Σιγά σιγά, οι αξιωματικοί ανοίξαν το δρόμο τους προς την άμεση διοίκηση.

Ο κυβερνητικός έλεγχος στο θησαυροφυλάκιο και στις τράπεζες — γιατί οι εργάτες, μαζί και οι αναρχικοί, είχαν περιοριστεί στο να επιβάλουν στις τράπεζες απλώς μια μορφή εργατικού ελέγχου, που εμποδίζει μόνο πληρωμές σε φασίστες και ενθάρρυνε δάνεια σε κολεκτιβοποιημένες βιομηχανίες — πρόσφερε στην κυβέρνηση ένα ισχυρό μοχλό για να ενθαρρύνει τον σημαντικό αριθμό των ξένης ιδιοκτησίας επιχειρήσεων (που δεν είχαν καταληφθεί), να τοποθετεί κυβερνητικούς αντιπρόσωπους στα εργοστάσια, να επεμβαίνει στο εξωτερικό εμπόριο, να διευκολύνει τη γοργή ανάπτυξη των μικροεργοστασίων, των μικροκαταστημάτων και των εμπορών που είχαν μείνει έξω από το σχέδιο της κολεκτιβοποίησης. Η Μαδρίτη, έχοντας κάτω από τον έλεγχό της τα αποθέματα του χρυσού, τα χρησιμοποιούσε σαν αναντίρρητο επιχείρημα απέναντι στην Καταλονία στις περιπτώσεις που ο Κομπάνις αποδειχνόταν ανίσχυρος. Κάτω από το σύγχρονο καπιταλισμό, το χρηματιστικό κεφάλαιο κυριαρχεί στη βιομηχανία και στις μεταφορές. Αυτός ο οικονομικός νόμος δεν καταργήθηκε επειδή οι εργάτες είχαν καταλάβει τα εργοστάσια και τους σιδηρόδρομους. Εκείνο που είχαν κάνει οι εργάτες σ’ αυτές τις επιχειρήσεις ήταν ότι τις μετέτρεψαν σε παραγωγικούς συνεταιρισμούς, που εξακολουθούσαν να κυριαρχούνται από τους νόμους της καπιταλιστικής οικονομίας. Πριν μπορέσουν να ελευθερωθούν από αυτούς τους νόμους έπρεπε να γίνει ιδιοκτησία του εργατικού κράτους όλη η βιομηχανία και η γη, μαζί με το τραπεζιτικό κεφάλαιο και τα αποθέματα σε χρυσό και σε ασήμι. Για να γίνει όμως αυτό έπρεπε ν’ ανατραπεί το αστικό κράτος. Η χρησιμοποίηση του χρηματιστικού κεφαλαίου για τη χαλιναγωγήση του εργατικού κινήματος αποτελεί μια φάση του ισπανικού αγώνα που χρειάζεται την πιο προσεχτική λεπτομερειακή μελέτη και, χωρίς αμφιβολία, θα εμπλουτίσει τις απόψεις μας για τη φύση του αστικού κράτους. Αυτό το όπλο θα χρησιμοποιηθεί ανοιχτά, με όλη του τη δύναμη, πολύ αργότερα. Αλλά ακόμα και στις επτά πρώτες βδομάδες η περιορισμένη του χρήση βοήθησε το καθεστώς να ξανακερδίσει πο-

λύ από το χαμένο έδαφος.

Στις πρώτες βδομάδες η κυβέρνηση, ψαχουλεύοντας να βρει δρόμο, χρησιμοποίησε ένα από τα μέσα της κρατικής εξουσίας, το πιο μισητό στους εργάτες, τη λογοκρισία. Το μισούσαν, αυτοί ιδιαίτερα, γιατί το είχε χρησιμοποιήσει η κυβέρνηση τις τελευταίες μέρες πριν από τη φασιστική ανταρσία, απαγορεύοντας τη δημοσίευση των προειδοποιήσεων των σοσιαλιστών και των αναρχικών για τον επικείμενο εμφύλιο πόλεμο. Ο Αθάνια έσπευσε να βεβαιώσει τον Τύπο ότι η λογοκρισία θα περιοριζόταν στις στρατιωτικές ειδήσεις. Αυτό όμως ήταν απλά και μόνο η γέφυρα για τη γενική λογοκρισία. Οι ανεπιφύλαχτοι υποστηρικτές του Λαϊκού Μετώπου, οι σταλινικοί και οι σοσιαλιστές του Πριέτο, συμφωνήσανε χωρίς την ελάχιστη διαμαρτυρία. Ένα αντικειμενικό άρθρο στο σταλινικό "Mundo Obrero («Εργατικός Κόσμος») στις 20 Αυγούστου οδήγησε στην κατάσχεση της έκδοσης. Η "Claridad" του Καμπαλέρο δέχτηκε τη λογοκρισία γκρινιάζοντας. Οι αναρχικοί και το POUM ακολουθήσανε. Μόνο η εφημερίδα της Αναρχικής Νεολαίας στη Μαδρίτη αρνήθηκε να δεχτεί τη λογοκρισία. Η λογοκρισία όμως δεν ήταν απομονωμένο πρόβλημα: αναπόφευκτα, θα γινόταν το προνόμιο της κρατικής εξουσίας.

Τον Αύγουστο, η CNT μπήκε στη βασκική «Ένωση Άμυνας», που δεν ήταν καθόλου στρατιωτική οργάνωση, αλλά μια τοπική κυβέρνηση, όπου το βασκικό μεγαλοαστικό κόμμα κρατούσε τα χρηματιστικά και βιομηχανικά πόστα. Για πρώτη φορά στην ιστορία οι αναρχικοί πήραν μέρος σε κυβέρνηση. Κι αυτό, ο αναρχικός τύπος το ανάφερε δίχως εξήγηση. Τότε παρουσιάστηκε για το POUM μια μεγάλη ευκαιρία να κερδίσει τους εργάτες της CNT στον αγώνα για ένα εργατικό κράτος. Αλλά το POUM δεν υποστήριξε την έξοδο από τη βασκική κυβέρνηση, γιατί το POUM ενήργησε παρόμοια στη Βαλένθια.

Στη Βαλένθια ιδρύθηκε σαν τοπική κυβέρνηση με αστική συμμετοχή, η «Λαϊκή Εκτελεστική Επιτροπή» και το POUM μπήκε μέσα σ' αυτήν. Εκείνες τις μέρες, το κεντρικό όργανο του POUM, η "La Batalla" («Η Μάχη») καλούσε για μια πανεργατική κυβέρνηση στη Μαδρίτη και στη Βαρκελώνη: η αντίφαση ανάμεσα σε τούτο το σύνθημα και στο βήμα που έγινε στη Βαλένθια πέρασε χωρίς σχόλιο.

Συγκροτημένη, μέσα σε δυο μέρες, από την εξέγερση σαν στρατιωτικό κέντρο, η Κεντρική Επιτροπή της Καταλανικής Πολιτοφυλακής άρχισε να συνεργάζεται με την αστική τάξη και στα οικονομικά ζητήματα. Ο μετασχηματισμός της Κεντρικής Επιτροπής σε σώμα

δημοκρατικά εκλεγμένων αντιπροσώπων από τα εργοστάσια και τις φάλαγγες της Πολιτοφυλακής θα της έδινε μεγαλύτερη δύναμη και κύρος και ταυτόχρονα θα περιόριζε το ρόλο της αστικής τάξης, στις πολιτοφυλακές και στα εργοστάσια, στην πραγματική της δύναμη. Αυτή ήταν η μοναδική διέξοδος απ' το δίλημμα. Μα η CNT δεν έβλεπε το πρόβλημα και το POUM δεν είπε τίποτα.

Τελικά, στις 11 Αυγούστου, με την πρωτοβουλία του Κομπάνις σχηματίστηκε το Οικονομικό Συμβούλιο για να συγκεντρώσει την οικονομική δραστηριότητα. Εδώ, πίσω από το δόλωμα ενός ριζοσπαστικού οικονομικού προγράμματος, βρισκόταν ολοκάθαρο το ζήτημα της κοινωνικοοικονομικής συνεργασίας κάτω από την ηγεμονία της αστικής τάξης. Αλλά η CNT και το POUM μπήκανε μέσα σ' αυτό το Συμβούλιο.

Έτσι, σε κάθε σφαίρα, η αστική τάξη ετοίμασε το δρόμο της επιστροφής της. Έτσι οι εργάτες παρασυρθήκανε, βήμα με βήμα, στον κυβερνητικό συνασπισμό με τη μπουρζουαζία.

Για να καταλάβουμε καθαρά τούτη την εξελικτική διαδικασία πρέπει να εξετάσουμε τώρα πιο αναλυτικά τις πολιτικές απόψεις των εργατικών οργανώσεων.

5. ΟΙ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ ΤΗΣ ΙΣΠΑΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΤΙΚΗΣ ΤΑΞΗΣ

Οι δεξιοί σοσιαλιστές

Ο Πριέτο, ο Νεγκρίν, ο Μπεστέϊρο γαντζώθηκαν επίμονα από τη θεωρία ότι η Ισπανία είχε μπροστά της μία σημαντική περίοδο καπιταλιστικής ανάπτυξης. Ο Μπεστέϊρο καθώς και άλλοι δεξιοί σοσιαλιστές είχαν ατιμασθεί επειδή είχαν καταγγείλει τους εργάτες γιατί πήραν τα όπλα τον Οκτώβρη του 1934. Αλλά ο Πριέτο, ο Νεγκρίν και οι κυριότεροι συνεργάτες τους είχαν συμπεριφερθεί τουλάχιστον εξίσου καλά με τον Καμπαλέρο στη μάχη της Αστούριας και στη γενική απεργία, δίχως ωστόσο ν' αλλάξουν την πολιτική τους προοπτική. Είχαν οδηγήσει το κόμμα, παρά την αντίθεση της αριστεράς του πτέρυγας, στον εκλογικό συνασπισμό του Φλεβάρη, στα 1936. Ωστόσο οι αριστεροί σοσιαλιστές εμποδίσαν τον Πριέτο να μπει στην κυβέρνηση. Ο Πριέτο είχε δηλώσει καθαρά πως αν η αριστερή πτέρυγα κατάφερνε να αποκτήσει τον έλεγχο του κόμματος, αυτός ήταν έτοιμος να ενωθεί με τη Δημοκρατική Αριστερά του Αθάνια. Στους μήνες πριν από τον εμφύλιο πόλεμο, είχε τόσο πολύ προχωρήσει ώστε συνεργάστηκε με τον Αθάνια καταγγέλλοντας την απεργία σαν επιδημία. Στις πολιτικές τους αντιλήψεις, οι δεξιοί σοσιαλιστές ήταν πραγματικά απλοί μικροαστοί δημοκράτες που, στον αγώνα ενάντια στη μοναρχία, είχαν σωστά εκτιμήσει πως μόνο με σοσιαλιστική απόχρωση μπορούσαν να έχουν την υποστήριξη των μαζών. Στο δημοκρατικό στίβο, που άνοιξε το 1931, η πρώτη δοκιμασία τους αποκάλυψε πως ήταν εξ αίματος αδελφοί του Αθάνια.

Ο Πριέτο ήταν βάσκος βιομήχανος, με σημαντική περιουσία. Η εφημερίδα "El Liberal" («Ο Φιλελεύθερος»), που έβγαζε στο Μπιλμπάο, ήταν ένα από τα όργανα με τη μεγαλύτερη επιρροή μέσα στην αστική τάξη. Δεκαετίες ταξικής συνεργασίας του χάρισαν την πλήρη εμπιστοσύνη της βασκικής μπουρζουαζίας. Περισσότερο από κάθε άλλον, ο Πριέτο πρόσφερε τον κρίκο που ένωσε τους Κα-

θολικούς, τους στενοκέφαλους βάσκους καπιταλιστές, τους κοσμοπολίτες και κυνικούς διανοούμενους του Αθάνια και τις σταλινικές δυνάμεις. Σκληρός, ανελέητος, ικανός, ο Πριέτο δεν είχε κανέναν από τους υποκειμενικούς φόβους των Σκανδιναβών και των Άγγλων ηγετών του Εργατικού Κόμματος. Κατάλαβε όλη τη σημασία της πολιτικής που ακολούθησε ο Στάλιν, όταν άρχισε ο εμφύλιος πόλεμος, κι από τότε χαιρέτιζε τους εκπροσώπους του σταλινικού κόμματος σαν ιδεολογικούς αδερφούς.

Οι σταλινικοί

Το πολιτικό πρόγραμμα του σταλινισμού στα 1936 εμφανίστηκε πολύ διαφορετικό απ' αυτό του 1931 (που εμπεριείχε τις υπεραριστερές καταγγελίες «φασίστες» και «σοσιαλφασίστες» για τον Αθάνια, τον Πριέτο, τον Καμπαλέρο και τους αναρχικούς). Ωστόσο, η βασική πολιτική έμενε η ίδια. Το 1936, όπως και το 1931, οι σταλινικοί δεν ήθελαν προλεταριακή επανάσταση στην Ισπανία.

Ο Γουόλτερ Ντιουράντι, ανεπίσημος απολογητής του Κρεμλίνου, περιέγραφε το 1931 τη στάση του Κρεμλίνου με τον ακόλουθο τρόπο:

«Το πρώτο σοβιετικό σχόλιο πάνω στα γεγονότα της Ισπανίας παρουσιάζεται σήμερα στο κύριο άρθρο της «Πράβδας». Όμως το όργανο του Ρωσικού Κομμουνιστικού Κόμματος δεν φαίνεται πολύ χαρούμενο για τις προοπτικές του επαναστατικού αγώνα, που όπως προβλέπει ξεκάθαρα, θα ακολουθήσει την πτώση του Αλφόνσου...

»...Ο αναπάντεχα απαισιόδοξος τόνος της «Πράβδας»... ίσως να μπορεί να εξηγηθεί από τη σοβιετική ανησυχία μήπως τα γεγονότα στην Ισπανία διαταράξουν την ευρωπαϊκή ειρήνη μέσα στη σημερινή κρίσιμη περίοδο του πεντάχρονου σχεδίου. Σωστά ή λαθεμένα, πιστεύουν στο Κρεμλίνο ότι η ειρήνη στην Ευρώπη κρέμεται κυριολεκτικά από μια κλωστή, ότι οι εξοπλισμοί και τα εθνικά μίση που συσσωρεύονται είναι πολύ μεγαλύτερα από προπολεμικά και κάνουν την τωρινή κατάσταση όχι λιγότερο επικίνδυνη από την άνοιξη του 1914 και ότι τα ισπανικά πυροτεχνήματα εύκολα θα μπορούσαν να προκαλέσουν γενική ανάφλεξη, ("New York Times", 17 Μαΐου 1931).

«Παραδόξως, φαίνεται πως η Μόσχα δεν είναι πολύ ευχαριστη-

μένη απ’ αυτή την κατάσταση — πραγματικά, μπορούμε σχεδόν να πούμε πως αν η Ισπανική Επανάσταση «στραφεί προς τα αριστερά», όπως τώρα περιμένει η Μόσχα, τότε η Μόσχα πιο πολύ θα στεναχωρηθεί παρά θα ευχαριστηθεί...

«...Γιατί, πρώτα πρώτα, η Σοβιετική Ένωση είναι υπερβολικά, και ίσως αδικαιολόγητα, νευρική για έναν κίνδυνο πολέμου και «αντικρίζει με φόβο» κάθε περιστατικό, όπου κι αν αυτό συμβαίνει, που θα μπορούσε ν’ ανατρέψει το ευρωπαϊκό status quo...

«...Δεύτερο, η σημερινή πολιτική του Κρεμλίνου στηρίζεται πολύ περισσότερο στη σοσιαλιστική ανοικοδόμηση μέσα στη Ρωσία παρά πάνω στην παγκόσμια επανάσταση...», (“New York Times”, 18 Μαΐου 1931).

Το 1931, το Κρεμλίνο είχε εξασφαλίσει τον στόχο του με την πολιτική της μη συνεργασίας με τα υπόλοιπα προλεταριακά κόμματα. Έτσι οι κομμουνιστές, με σχίσματα στα συνδικάτα, χωρίς ενιαίο μέτωπο των οργανώσεων, με επιθέσεις εναντίον των άλλων εργατικών συγκεντρώσεων κτλ, μείνανε απομονωμένοι από το μαζικό κίνημα. Το 1931, το Κρεμλίνο δεν ήθελε τίποτα άλλο παρά να διατηρηθεί το status quo στην Ευρώπη. Ωστόσο, στα 1930, η Κομμουνιστική Διεθνής υιοθέτησε μια καινούργια πολιτική, που εμπεριέχεται στο 7ο Συνέδριο. Η νέα πορεία ήταν να διατηρηθεί το status quo όσο μπορούσε περισσότερο, αυτή τη φορά όχι με το να προλαμβάνονται απλώς οι επαναστάσεις, αλλά με την ενεργό ταξική συνεργασία με την αστική τάξη στις «δημοκρατικές χώρες». Τούτη η συνεργασία απέβλεπε, σε περίπτωση που θα ξέσπαγε πόλεμος, να οδηγήσει σε μια συμμαχία της Αγγλίας και της Γαλλίας με τη Ρωσία. Το τίμημα που προσέφερε η Ρωσία για μια συμμαχία με τον αγγλοσαξονικό ιμπεριαλισμό ήταν η υποταγή του προλεταριάτου στην αστική τάξη. Ο «σοσιαλισμός σε μια μόνη χώρα» αποκάλυψε ολόκληρο το νόημα του: «πουθενά αλλού σοσιαλισμός».

Ο Λένιν και οι μπολσεβίκοι ήταν αρκετά ρεαλιστές ώστε να επιτρέπουν στο σοβιετικό κράτος να χρησιμοποιεί τις αντιθέσεις ανάμεσα στις διάφορες καπιταλιστικές δυνάμεις, όπως επίσης και να χρησιμοποιούν τη μια ενάντια στην άλλη στην περίπτωση πολέμου. Ωστόσο, ακόμα πιο βασική για την επαναστατική τους πολιτική ήταν η αντίληψη πως όποιες κι αν ήταν οι στρατιωτικές συμμαχίες των Σοβιέτ, το προλεταριάτο σε κάθε χώρα έχει το αμετάβλητο καθήκον ν’ αντιταχθεί στη «δική» του αστική τάξη στον πόλεμο, να την ανατρέψει μέσα στην πορεία του πολέμου και να την αντικαταστήσει με επαναστατική εργατική κυβέρνηση, που είναι ο μοναδικός

κός δυνατός πραγματικός σύμμαχος της Σοβιετικής Ένωσης.

Αυτή τη θεμελιακή αρχή του μαρξισμού το 7ο Συνέδριο της Κομμουνιστικής Διεθνούς την απαρνήθηκε. Το Γαλλικό Κομμουνιστικό Κόμμα διακήρυχνε, κίολας, ανοιχτά την προθυμία του να υποστηρίξει την αστική τάξη στον επερχόμενο πόλεμο. Παρόλα αυτά, η ψυχρότητα της Αγγλίας είχε σε μεγάλο βαθμό εξουδετερώσει το γαλλοσοβιετικό Σύμφωνο. Ακόμα και με τον Μπλουμ, το σύμφωνο δεν είχε ακόμα εξελιχθεί σε συνδιασκέψεις ανάμεσα στα δυο Γενικά Επιτελεία. Ο ισπανικός εμφύλιος πόλεμος έδωσε στο Κρεμλίνο μιαν ευκαιρία ν’ αποδείξει, μια για πάντα, και στους δυο, στους γάλλους και στους άγγλους ιμπεριαλιστές, πως το Κρεμλίνο όχι μόνο δεν σκόπευε να ενθαρρύνει την επανάσταση, μα και ότι ήταν διατεθειμένο να μπει επικεφαλής για τη συντριβή εκείνης της επανάστασης που παρ’ όλα αυτά είχε αρχίσει.

Όπως φαίνεται, ακόμα και όλοι οι σταλινικοί ξένοι ανταποκριτές στη Βαρκελώνη δεν κατάλαβαν τις πρώτες μέρες του εμφυλίου πολέμου πως η Κομμουνιστική Διεθνής είχε αναλάβει το έργο να ξεφτίσει όλη αυτή την ανολοκλήρωτη επανάσταση. Στις 22 του Ιούνη, η “Daily Worker” του Λονδίνου είχε ένα κύριο άρθρο: «Στην Ισπανία, σοσιαλιστές και κομμουνιστές πολεμήσανε πλάι πλάι σ’ ένοπλο αγώνα για να υπερασπίσουνε τα εργατικά συνδικάτα τους και τις πολιτικές τους οργανώσεις, να προστατέψουν την Ισπανική Δημοκρατία και να υπερασπίσουνε τις δημοκρατικές τους ελευθερίες ώστε να μπορέσουνε να προχωρήσουνε σε μια Ισπανική Σοβιετική Δημοκρατία». Και την ίδια μέρα, ο αντιπρόσωπος της ίδιας εφημερίδας στη Βαρκελώνη, Φρανκ Πίτκερν, τηλεγράφησε: «Η Κόκκινη Πολιτοφυλακή τσακίζει τους φασίστες. Θρίαμβος στη Βαρκελώνη». «Οι ενοποιημένες δυνάμεις της εργατικής τάξης επικρατούν τώρα. Οι δρόμοι εδώ περιπολούνται από αυτοκίνητα γεμάτα ένοπλους εργάτες που κρατάνε την τάξη και την πειθαρχία. Γίνονται προετοιμασίες για να οργανωθεί μόνιμη εργατική πολιτοφυλακή».

Ωστόσο οι ισπανοί σταλινικοί ευθυγραμμίστηκαν ουσιαστικά με τον Πριέτο και τον Αθάνια στις εκκλήσεις τους στους εργάτες να μην πειράζουνε την ατομική ιδιοκτησία. Οι σταλινικοί στάθηκαν οι πρώτοι που δέχτηκαν να λογοκρίνεται ο τύπος τους. Ήταν οι πρώτοι που ζήτησαν να διαλυθούν οι εργατικές πολιτοφυλακές και οι πρώτοι που παραδώσανε τους άντρες της πολιτοφυλακής τους στους αξιωματικούς του Αθάνια. Δεν είχαν ακόμα περάσει δυο μήνες από τότε που ξέσπασε ο εμφύλιος πόλεμος και άρχισαν — αυτό που η κυβέρνηση δεν τόλμησε να κάνει παρά σχεδόν ένα χρόνο αργότερα

— μια φονική εκστρατεία ενάντια στο ΡΟΥΜ και στην Αναρχική Νεολαία. Οι σταλινικοί ζήτησαν υποταγή στην αστική τάξη, όχι μόνο για την περίοδο του εμφύλιου πολέμου αλλά και ύστερα απ’ αυτόν. «Είναι απόλυτα εσφαλμένο — δήλωσε, στις 6 Αυγούστου 1936, ο Γέζους Χερναντέθ, εκδότης του “Mundo Obrero” — πως το σημερινό εργατικό κίνημα έχει αντικειμενικό σκοπό να εγκαταστήσει προλεταριακή δικτατορία όταν τελειώσει ο πόλεμος. Δεν μπορεί να ειπωθεί πως η συμμετοχή μας στον πόλεμο έχει κοινωνικά ελατήρια. Εμείς οι κομμουνιστές είμαστε οι πρώτοι που αρνιόμαστε τούτη την υπόθεση. Μας κινεί αποκλειστικά ο πόθος να υπερασπιστούμε τη δημοκρατία».

Η “L’Humanité”, όργανο του Γαλλικού Κομμουνιστικού Κόμματος, στις αρχές Αυγούστου, δημοσίευσε την ακόλουθη ανακοίνωση:

«Η Κεντρική Επιτροπή του Κομμουνιστικού Κόμματος της Ισπανίας μας ζητάει να πληροφορήσουμε το κοινό, σε απάντηση προς τις φανταστικές και υποβολιμαίες αναφορές που δημοσιεύτηκαν από ορισμένες εφημερίδες, ότι ο ισπανικός λαός δεν αγωνίζεται για να εγκαθιδρύσει τη δικτατορία του προλεταριάτου, αλλά πως έχει ένα μόνο σκοπό: να υπερασπίσει τη δημοκρατική τάξη σεβόμενος την ιδιοκτησία».

Όσο περνούσαν οι μήνες, οι σταλινικοί υιοθετούσαν ακόμα πιο αποφασιστική στάση ενάντια σε κάθε τι εξόν από το καπιταλιστικό σύστημα. Ο Χοσέ Ντιάθ, ο «αγαπημένος ηγέτης» του ισπανικού κόμματος, σε μιαν ολομέλεια της Κεντρικής Επιτροπής, στις 5 Μαρτίου 1937, δήλωσε:

«Αν στην αρχή οι διάφορες πρόωρες προσπάθειες για «σοσιαλιστικοποίηση» και «κολεκτιβοποίηση», που ήταν αποτέλεσμα μιας συγχυσμένης αντίληψης για το χαρακτήρα του σημερινού αγώνα, μπορούσαν να δικαιολογηθούν από το γεγονός ότι οι μεγάλοι γαιοκτήμονες και βιομήχανοι είχαν εγκαταλείψει τα χτήματα και τα εργοστάσιά τους και ότι ήταν απαραίτητο με κάθε θυσία να συνεχιστεί η παραγωγή, τώρα, αντίθετα, δεν μπορούν να δικαιολογηθούν καθόλου. Σήμερα που υπάρχει μια κυβέρνηση του Εθνικού Μετώπου, όπου αντιπροσωπεύονται όλες οι δυνάμεις που πολεμάνε το φασισμό, τέτοια πράγματα όχι μόνο δεν είναι επιθυμητά, αλλά είναι και απόλυτα απαράδεκτα», (“Communist International”, Μάρτιος 1937).

Αναγνωρίζοντας πως ο κίνδυνος μιας προλεταριακής επανάστασης προέκυψε πρώτα απ’ όλα από την Καταλονία, οι σταλινικοί συγκεντρώσανε τεράστιες εφεδρείες στη Βαρκελώνη. Μην έχοντας

ουσιαστικά εκεί καμιά δική τους οργάνωση, στρατολογήσανε στην υπηρεσία τους τούς συντηρητικούς εργατικούς ηγέτες και μικροαστούς πολιτικούς, μέσω μιας διαδικασίας συγχώνευσης του Κομμουνιστικού Κόμματος Καταλονίας με το καταλανικό τμήμα του Σοσιαλιστικού Κόμματος, τη «Σοσιαλιστική Ένωση» (μιαν εθνικιστική οργάνωση περιορισμένη στην Καταλονία) καθώς και με την “Catala Proletari”, μια απόσχιση της αστικής Escuerra. Το προϊόν της συγχώνευσης, το «Ενοποιημένο Σοσιαλιστικό Κόμμα Καταλονίας» (PSUG) προσχώρησε στην Κομμουνιστική Διεθνή. Στην αρχή του εμφύλιου πολέμου είχε μόνο λίγες χιλιάδες μέλη, αλλά απεριόριστους πόρους και ορδές από υπαλλήλους της Διεθνούς. Πήρε το ετοιμοθάνατο καταλανικό τμήμα της UGT και όταν η Generalidad έβγαλε διάταγμα να γραφτούν υποχρεωτικά στα συνδικάτα όλοι οι υπάλληλοι, στρατολόγησε τους πιο καθυστερημένους εργάτες και υπαλλήλους που προτιμούσανε εκείνο το αρτηριοσκληρωμένο ίδρυμα από τη ριζοσπαστική CNT. Αλλά η πιο μεγάλη μαζική βάση των σταλινικών στην Καταλονία ήταν η ομοσπονδία των εμπόρων, μικροεπιχειρηματιών και μικροβιομηχάνων, η “Federaciones de Gremios y Entidades de Pequeños Comerciantes e Industriales” (GEPCI) που τον Ιούλη χαρακτηρίστηκε ένωση και προσχώρησε στην καταλανική Γενική Ένωση Εργατών UGT. Το λεγόμενο καταλανικό τμήμα λειτουργούσε με απόλυτη ανεξαρτησία από την ελεγχόμενη από τον Καμπαλέρο Εθνική Εκτελεστική Επιτροπή της UGT. Έπειτα, σαν ο κυριότερος και πιο ρωμαλέος υπερασπιστής της αστικής τάξης, το «Ενοποιημένο Σοσιαλιστικό Κόμμα Καταλονίας», στρατολόγησε μέλη από την καταλανική Escuerra.

Όμοια πορεία ακολούθησαν οι σταλινικοί και στην υπόλοιπη Ισπανία. Από τους πρώτους, η Αγροτική Ένωση της CNT και η Ομοσπονδία Αγροτών και Εργατών Γης της UGT — που υποστηρίζανε και οι δυο τους την κολεκτιβοποίηση της γης — κατηγορήσανε τους σταλινικούς πως οργανώνουνε τους πλουσιότερους χωρικούς, που ήταν αντίθετοι στις κολεκτίβες, σε ξεχωριστά συνδικάτα. Το σταλινικό κόμμα αυξήθηκε πιο γοργά από κάθε άλλη οργάνωση γιατί άνοιξε τις πόρτες του διάπλατα. Αμφίβολα αστικά στοιχεία μπήκανε σ’ αυτό κοπαδιαστά, για να βρουν προστασία. Ήδη από τις 19 και 20 Αυγούστου 1930, η εφημερίδα του Καμπαλέρο, η “Claridad”, κατηγορήσε τη σταλινική «Συμμαχία Αντιφασιστών Συγγραφέων» σαν άσυλο αντιδραστικών.⁴ Όταν, ύστερα από τριών μηνών μποϊκοτάρισμα, έφτασαν, επιτέλους, την τρίτη βδομάδα του Οκτώβρη τα πρώτα σοβιετικά αεροπλάνα και όπλα, το Κομμουνιστικό Κόμμα

που ίσαμε τότε βρισκότανε στην άμυνα, ανίκανο να αντιμετωπίσει την οξεία κριτική του ΡΟUM για την άρνηση του Στάλιν να στείλει όπλα — πήρε τρομαχτική ώθηση. Από κει και πέρα, οι προτάσεις του συνδέονταν αναπόσπαστα με την απειλή πως ο Στάλιν δεν θα έστελνε πια αεροπλάνα και όπλα. Ο πρεσβευτής Ρόζενμπεργκ, στη Μαδρίτη και στη Βαλένθια, και ο γενικός πρόξενος στη Βαρκελώνη Αντόνοβ-Οβσεγιένκο, βγάζανε πολιτικούς λόγους, δείχνοντας ξεκάθαρα τις προτιμήσεις τους. Στη γιορτή για την επέτειο της Ρώσικης Επανάστασης, το Νοέμβρη, στη Βαρκελώνη (σε μια παρέλαση όπου πήρανε μέρος όλα τα αστικά κόμματα!), ο Οβσεγιένκο έκλεισε το λόγο του με το «ζήτω ο καταλανικός λαός και ο ήρωάς του, ο πρόεδρος Κομπάνις». Τότε δεν έμεινε στους εργάτες καμιά αμφιβολία ποια τάξη επιδοκίμαζε το Κρεμλίνο.⁵

Μέχρι τώρα, απλώς σκιαγραφήσαμε τη σταλινική πολιτική ώστε να την τοποθετήσουμε μέσα στο γενικό πλάνο. Θα την δούμε να ξετυλίγεται πιο ανοιχτά, ανελέητα αντεπαναστατική, τον επόμενο χρόνο.

Καμπαλέρο: οι αριστεροί σοσιαλιστές και η UGT

Ο Λάργκο Καμπαλέρο ανήκε στην ίδια γενιά με τον Πριέτο. Κι οι δυο τους είχαν φτάσει στην μέση ηλικία την εποχή της Μοναρχίας και είχαν διαμορφωθεί στον τύπο του γερμανού σοσιαλδημοκράτη της δεξιάς τάσης. Όντας επικεφαλής της UGT, ο Καμπαλέρο είχε δεχτεί σιωπηρά την κατάργηση της αναρχοσυνδικαλιστικής CNT από τον δικτάτορα Πρίμο ντε Ριβέρα. Κι ακόμα περισσότερο, είχε επικυρώσει αυτή την ενέργεια με το να δεχτεί από το δικτάτορα το αξίωμα του συμβούλου. Είχε μπει στην κυβέρνηση συνασπισμού του 1931-33 σαν υπουργός Εργασίας κι είχε προτείνει ένα νόμο που συνέχιζε, τα καθιερωμένα από τον Ριβέρα, Μικτά Διαιτητικά Συμβούλια για τη λύση των απεργιών. «Θα εφαρμόσουμε την αναγκαστική διαιτησία. Όσες εργατικές οργανώσεις δεν υποταχθούν σ' αυτήν θα θεωρηθούν παράνομες», δήλωσε στις 23 Ιουλίου 1931. Τον καιρό που ήταν υπουργός θεωρούνταν παράνομη κάθε απεργία που είχε πολιτικά αιτήματα ή αν προηγουμένως οι εργαζόμενοι δεν είχαν επιδώσει δεκαήμερη έγγραφη προειδοποίηση στον εργοδότη. Καμιά συνέλευση ή άλλη εργατική συγκέντρωση δεν μπορούσε να γίνει χωρίς την παρουσία της αστυνομίας. Πλάι πλάι με τον

Πριέτο, ο Καμπαλέρο είχε υποστηρίξει τις χιλιάδες πολιτικές συλλήψεις καθώς και την καταστολή των εξεγέρσεων των πεινασμένων για γη χωρικών.

Ύστερα από την κατάρρευση του συνασπισμού του 1931-33, αναπτύχθηκε μια ισχυρή αριστερή πτέρυγα, αρχικά στη Σοσιαλιστική Νεολαία, που ζητούσε την αλλαγή πολιτικής του κόμματος. Στα 1934, αναπάντεχα, ο Καμπαλέρο την υποστήριξε. Όπως είπε στους φίλους του, είχε διαβάσει για πρώτη φορά τον Μαρξ και τον Λένιν μετά την αποπομπή του από την κυβέρνηση. Ωστόσο, η ομάδα Καμπαλέρο δεν έκανε καμιά σοβαρή προπαρασκευή για την εξέγερση του Οκτώβρη του 1934. Στη Μαδρίτη, το κύριο τους οχυρό, η εξέγερση δεν ξεπέρασε ποτέ το επίπεδο μιας γενικής απεργίας. Όταν δικάστηκε για υποκίνηση της εξέγερσης, ο Καμπαλέρο αρνήθηκε την κατηγορία (και τελικά αθωώθηκε).

Παρόλο που είχε εκφραστεί δημόσια εναντίον των συνασπισμών και υπέρ της προλεταριακής επανάστασης, ο Καμπαλέρο συμφώνησε για τον εκλογικό συνασπισμό, το Φλεβάρη του 1936, και υποστήριξε μέσα στα Κορτές (Βουλή), σε όλα τα βασικά ζητήματα, την κυβέρνηση του Αθάνια. Πραγματικά, η θέση του Καμπαλέρο ήταν να μην επαναλάβει το ρόλο που έπαιξε ως υπουργός Εργασίας στο συνασπισμό του 1931-33, αλλά να υποστηρίξει τον Αθάνια μένοντας έξω από την κυβέρνηση, για να έχει έτσι την ελευθερία να ασκεί κριτική. Αυτό δεν ήταν καθόλου επαναστατική αδιαλλαξία. Ήταν απλά και μόνο μια μορφή κριτικής νομιμοφροσύνης, που δεν δημιουργούσε καμιά απειλή για το αστικό καθεστώς. Στο απεργιακό κύμα του Φλεβάρη-Ιουλίου 1936, ο Καμπαλέρο δέχτηκε οξεία κριτική και από την CNT και από τη δική του παράταξη γιατί αποθάρρυνε τις απεργίες. Φλογερός συνήγορος για τη συγχώνευση του Σοσιαλιστικού Κόμματος με το Κομμουνιστικό, στάθηκε ο κύριος υπεύθυνος για τη συγχώνευση της σοσιαλιστικής και της σταλινικής νεολαίας. Ωστόσο, αποκατάστησε την υπόληψή του στις γραμμές της αριστερής πτέρυγας του κόμματος, καθοδηγώντας την προσπάθεια να εμποδιστεί ο Πριέτο να δεχτεί την πρωθυπουργία. Στον αγώνα που ακολούθησε, η Εκτελεστική του Πριέτο απαγόρευσε την έκδοση της “Claridad” (της εφημερίδας του Καμπαλέρο), αναδιοργάνωσε τις φιλικές προς τον Καμπαλέρο κομματικές περιφερειακές οργανώσεις κι ανέβαλε για απροσδιόριστο χρόνο το συνέδριο του κόμματος. Η κατάσταση οδηγούσε σε σχίσμα, επακολούθησε όμως ο εμφύλιος πόλεμος και για να παρουσιαστεί μια εικόνα συμφιλίωσης, οι δυνάμεις του Καμπαλέρο παραχώρησαν στον Πριέτο

το εθνικό κέντρο του κόμματος.

Όταν το κίνημα των εργατών κορυφώθηκε στις πρώτες βδομάδες του εμφυλίου πολέμου, ο Καμπαλέρο ήρθε σε οξεία σύγκρουση με το μπλοκ Αθάνια-Πριέτο-σταλινικών. Όσο η πειθαρχία στους στρατώνες, η διαχείριση της τροφοδοσίας, η στέγαση και η μισθοδοσία μένανε στα χέρια των εργατικών οργανώσεων, και οι πολιτοφυλακές οργανώνανε ελεύθερα συζητήσεις πάνω σε πολιτικά θέματα, η αστική στρατιωτική κάστα δεν μπορούσε να ελπίζει πως θ' αποχτήσει πραγματική υπεροχή. Έτσι, η κυβέρνηση, σαν πρώτη βολιδοσκόπηση, επιστράτευσε δέκα χιλιάδες εφεδρους στρατίωτες ώστε να δημιουργήσει μια ξεχωριστή δύναμη κάτω από άμεσο κυβερνητικό έλεγχο. Οι σταλινικοί υποστηρίζανε την πρόταση. «Μερικοί σύντροφοι θελήσανε να δούνε τη δημιουργία του νέου εθελοντικού στρατού σαν μια απειλή για το ρόλο της πολιτοφυλακής», έγραφε το “Mundo Obrero” της 21ης Αυγούστου. Οι σταλινικοί αρνούμενοι ένα τέτοιο ενδεχόμενο κατέληγαν ως εξής: «Το σύνθημα μας σήμερα, όπως και χτες, είναι το ίδιο. Τα πάντα για το Λαϊκό Μέτωπο και τα πάντα μέσω του Λαϊκού Μετώπου».

Τούτη την εντελώς αντιδραστική θέση διαπόμπευσε αποτελεσματικά το όργανο της UGT, η “Claridad”.

«Να σκεφτεί κανείς έναν άλλο τύπο στρατού για να αντικαταστήσει εκείνους που αυτή τη στιγμή πολεμάνε και που με κάποιο τρόπο ελέγχουν την ίδια τους την επαναστατική δράση, σημαίνει ότι σκέφτεται αντεπαναστατικά. Να τι είπε ο Λένιν στο “Κράτος και Επανάσταση”: “Κάθε επανάσταση, ύστερα από την καταστροφή του κρατικού μηχανισμού, μας δείχνει πως η τάξη που κυβερνάει προσπαθεί να ξαναδημιουργήσει ειδικά σώματα οπλισμένων ανδρών στην υπηρεσία της, και ότι η καταπιεζόμενη τάξη προσπαθεί να δημιουργήσει μια καινούργια οργάνωση ικανή να υπηρετήσει όχι τους εκμεταλλευτές αλλά τους εκμεταλλευόμενους”. Εμείς... πρέπει να προσέξουμε να μη μας ξεφύγουν από τα χέρια οι μάζες και η ηγεσία των ενόπλων δυνάμεων, που πρέπει να είναι πάνω απ' όλα ο ένοπλος λαός», (“Claridad”, 20 Αύγουστου 1936).

Ωστόσο, ο Καμπαλέρο και οι υπόλοιποι αριστεροί σοσιαλιστές ηγέτες, σ' εκείνες τις κρίσιμες πρώτες βδομάδες, πλησιάσανε τον Αθάνια, τον Πριέτο και τους σταλινικούς. Η δυαδική εξουσία αποδειχνόταν ενοχλητική και ακατάλληλη μέθοδος για να οργανωθεί ο αγώνας ενάντια στις φασιστικές δυνάμεις. Μόνο δυο λύσεις παρουσιάζονταν αμείλικτα: ή να μπουν σε μια κυβέρνηση συνασπισμού, ή ν' αντικατασταθεί ολοκληρωτικά η αστική εξουσία από ένα εργατι-

κό καθεστώς.

Εδώ, ωστόσο, τα προγραμματικά λάθη είχαν τα τρομερά πρακτικά τους αποτελέσματα. Τον Απρίλη του 1936, η ηγετική ομάδα των αριστερών σοσιαλιστών, η οργάνωση της Μαδρίτης, υιοθέτησε καινούργιο πρόγραμμα, διακηρύσσοντας πως υποστήριζε τη δικτατορία του προλεταριάτου. Ποια οργανωτική μορφή θα έπαιρνε; Ο Λουίς Αρακιστέν, ο θεωρητικός του Καμπαλέρο, υποστήριξε ότι η Ισπανία δεν χρειαζότανε σοβιέτ. Έτσι, το πρόγραμμα του Απρίλη περιέλαβε την αντίληψη ότι «το όργανο της προλεταριακής δημοκρατίας θα είναι το Σοσιαλιστικό Κόμμα». Αλλά ο Πριέτο αναβάλλοντας το συνέδριο του κόμματος εμπόδισε τους αριστερούς σοσιαλιστές να αποχτήσουν τον έλεγχο πάνω στο κόμμα και αργότερα, όταν ξέσπασε ο εμφύλιος πόλεμος, τους έκανε να παραιτηθούνε από μια τέτοια προσπάθεια. Εκτός απ' αυτό, σύμφωνα με το πρόγραμμά τους, θα έπρεπε να περιμένουν ώσπου το κόμμα τους να γίνει η πλειοψηφία μέσα στο προλεταριάτο. Αυτή η προγραμματική αποτυχία να εξασφαλίσουν την ενιαία δράση μέσω των εργατικών συμβουλίων (σοβιέτ), όπου σοσιαλιστές, κομμουνιστές, αναρχικοί, πουμιστές κλπ θα ενώνονταν μαζί με τα πιο καταπιεζόμενα στρώματα των μαζών, αυτή η διαστρεβλωμένη αντίληψη των διδαγμάτων της Ρώσικης Επανάστασης, στάθηκε το μοιραίο λάθος που έκαναν οι αριστεροί σοσιαλιστές, ιδιαίτερα στην Ισπανία που είχε αναρχικές παραδόσεις. Λέγανε ακριβώς εκείνα για τα οποία οι αναρχικοί ηγέτες κατηγορούσαν τους κομμουνιστές και τους επαναστάτες σοσιαλιστές δηλαδή πως εννοούσαν την προλεταριακή δικτατορία.

Ο δρόμος για την προλεταριακή δικτατορία ανοίγονταν καθαρά μπροστά στο προλεταριάτο. Εκείνο που χρειαζότανε ήταν να δοθεί δημοκρατικός χαρακτήρας στις επιτροπές των εργοστασίων, στις επιτροπές της πολιτοφυλακής, στις επιτροπές των χωρικών, με την εκλογή τους απ' όλους τους εργάτες στην κάθε μονάδα, να συγκροτούνται αυτοί οι εκλεγμένοι αντιπρόσωποι σε συμβούλια πόλης, χωριού, περιφέρειας και να στείλουν και αυτά, με τη σειρά τους, εκλεγμένους αντιπροσώπους σε ένα εθνικό συνέδριο. Είναι αλήθεια πως μόνη της η σοβιετική μορφή δεν θα έλυνε ολόκληρο το πρόβλημα. Μια ρεφορμιστική πλειοψηφία στην εκτελεστική επιτροπή δεν θα δεχόταν να αναλάβει κρατική εξουσία. Αλλά οι εργάτες θα μπορούσαν ωστόσο να βρουν μέσα στα σοβιέτ τα φυσικά τους όργανα πάλης ωστόσο τα γνήσια επαναστατικά στοιχεία από τα διάφορα κόμματα, αποκαθιστώντας ένα δεσμό μεταξύ τους, να αποκτήσουν την επαναστατική πλειοψηφία στο συνέδριο και να ε-

γκαθιδρύσουν εργατικό κράτος.

Ο δρόμος ανοιγόταν ολοκάθαρα μπροστά στο προλεταριάτο, αλλά δεν είναι τυχαίο ότι το πρόγραμμα γι’ αυτό το δρόμο δεν ήταν η κληρονομιά των αριστερών σοσιαλιστών. Ο Καμπαλέρο κατέκρινε, γκρίνιαζε, τρωγόταν, αλλά δεν πρόσφερε καμιά άλλη λύση εκτός από το συνασπισμό με την αστική τάξη. Τελικά έγινε η κεφαλή αυτού του συνασπισμού.

CNT - FAI: η Εθνική Συνομοσπονδία Εργασίας και η Ιβηρική Αναρχική Ομοσπονδία

Οι οπαδοί του Μπακούνιν είχαν στην Ισπανία παλιότερες ρίζες από τους μαρξιστές. Η CNT είχε από παράδοση αναρχική ηγεσία. Η πλημμυρίδα της Οκτωβριανής Επανάστασης είχε συνεπάρει για ένα σύντομο διάστημα την CNT. Είχε στείλει ένα αντιπρόσωπο στο Συνέδριο της Κομμουνιστικής Διεθνούς το 1921. Τότε οι αναρχικοί καταφύγανε σε οργανωμένη φραξιονιστική δουλειά και ξαναπήραν την CNT. Από κει και πέρα, ενώ συνέχιζε να δίνει τους παραδοσιακούς χαρακτηρισμούς του στα πολιτικά κόμματα, ο ισπανικός αναρχισμός είχε μέσα στην Ιβηρική Αναρχική Ομοσπονδία (FAI) έναν εξαιρετικά συγκεντρωτικό κομματικό μηχανισμό και μ’ αυτόν διατήρησε τον έλεγχο του πάνω στην CNT.

Κυνηγημένη άγρια από τον Αλφόνσο και τον Πρίμο ντε Ριβέρα, σε σημείο να διαλυθεί για ένα διάστημα, η CNT, από το 1931 και πέρα, διέθετε μian αδιαφιλονίκητη πλειοψηφία στα βιομηχανικά κέντρα της Καταλονίας και στα ισχυρά κινήματα αλλού. Μετά το ξέσπασμα του εμφύλιου πολέμου ήταν χωρίς αμφιβολία μεγαλύτερη από την UGT (πού μερικά από τα πιο μεγάλα τμήματά της βρίσκονταν σε φασιστικό έδαφος).

Ως τότε, στην ιστορία της εργατικής τάξης, ο αναρχισμός ποτέ δεν είχε δοκιμαστεί σε μεγάλη κλίμακα. Τώρα, όντας επικεφαλής μεγάλων μαζών, θα γνώριζε μian καθοριστική δοκιμασία.

Ο αναρχισμός αρνήθηκε σταθερά να αναγνωρίσει τη διαφορά ανάμεσα σ’ ένα αστικό κι ένα εργατικό κράτος. Ακόμα και στις μέρες του Λένιν και του Τρότσκι, ο αναρχισμός κατήγγελλε τη Σοβιετική Ένωση σαν καθεστώς εκμεταλλευτών. Η αδυναμία της ακριβώς να κάνει διάκριση ανάμεσα σ’ ένα αστικό και σ’ ένα προλεταριακό κράτος είχε κιόλας οδηγήσει την CNT, κατά το μήνα του μέλι-

τος με την επανάσταση του 1931, στα ίδια οππορουνιστικά λάθη που κάνουν πάντα οι ρεφορμιστές — που και αυτοί με τον τρόπο τους δεν κάνουν διάκριση ανάμεσα στα αστικά και τα εργατικά κράτη. Παρασυρμένη από τους «ατμούς της επανάστασης», η CNT χαιρέτησε καλοπροαίρετα την αστική δημοκρατία: «Κάτω από ένα καθεστώς ελευθερίας, η αναιμάκτη επανάσταση είναι πολύ πιο πιθανή και πολύ πιο εύκολη απ’ ότι κάτω από το καθεστώς της μοναρχίας», (“Solidaridad Obrera”, 23 Απρίλη 1931). Κατά τον Οκτώβρη του 1934, μετατοπίστηκε στο επίσης σφαλμένο άκρο να αρνηθεί να ενωθεί μαζί με τους δημοκράτες και τους σοσιαλιστές στον ένοπλο αγώνα ενάντια στον Ρόμπλες (με τιμητική εξαίρεση την τοπική οργάνωση της CNT στην Αστούρια).

Τώρα, μέσα στους κατά πολύ ισχυρότερους ατμούς της «επανάστασης της 19 Ιούλη», όταν οι συνηθισμένες διαχωριστικές γραμμές ανάμεσα στην αστική τάξη και το προλεταριάτο είχαν σβήσει προσωρινά, η παραδοσιακή άρνηση των αναρχικών να κάνουν διάκριση ανάμεσα στο αστικό και το εργατικό κράτος τους οδήγησε αργά, αλλά αποφασιστικά, στην κυβέρνηση ενός αστικού κράτους.

Οι λαθεμένες αναρχικές θεωρίες για τη φύση του κράτους, μπορεί να φαίνεται ότι λογικά θα έπρεπε να τους έκαναν ν’ αρνηθούνε σε κάθε περίπτωση την συμμετοχή τους στην κυβέρνηση. Ωστόσο, διευθύνοντας ήδη την καταλανική βιομηχανία και τις πολιτοφυλακές, οι αναρχικοί είχαν περιέλθει στην ανυπόφορη θέση να αντιπασσονται στον απαραίτητο διοικητικό συντονισμό και συγκεντρωτισμό της δουλειάς που είχαν ήδη αρχίσει. Έπρεπε οπωσδήποτε να απαλλαγούν από την αντικρατική τους άποψη. Εκείνο που απέμενε για να ολοκληρωθεί η καταστροφή, ήταν η αποτυχία τους να καταλάβουν τη διαφορά ανάμεσα σ’ ένα εργατικό και σ’ ένα αστικό κράτος.

Πραγματικά, στο κέντρο της αναρχικής φιλοσοφίας παραμένει κρυμμένη η ταξική συνεργασία. Αυτή μένει καταχωνιασμένη στις περιόδους της αντίδρασης, κάτω από το αναρχικό μίσος ενάντια στην καπιταλιστική καταπίεση. Αλλά στην επαναστατική περίοδο του δυϊσμού της εξουσίας, η ταξική συνεργασία πρέπει αναγκαστικά να έρθει στην επιφάνεια. Γιατί τότε, ο καπιταλιστής, με το χαμόγελο στα χείλη, προσφέρεται να συμμετάσχει στην οικοδόμηση του νέου κόσμου. Και ο αναρχικός, όντας αντίθετος σε «όλες τις δικτατορίες», μαζί και στην δικτατορία του προλεταριάτου, θ’ απαιτήσει απ’ τον καπιταλιστή απλώς και μόνο να απορρίψει την καπιταλιστική άποψη, πράγμα που αυτός, φυσικά, το δέχεται για να ετοιμαστεί

καλύτερα να τσακίσει τους εργάτες.

Υπάρχει κι ένα δεύτερο θεμελιακό δόγμα στην αναρχική θεωρία, που οδήγησε στην ίδια κατεύθυνση. Από την εποχή του Μπακούνιν, οι αναρχικοί κατηγορούσαν τους μαρξιστές ότι υπερεκτιμούσαν την σημασία της κρατικής εξουσίας και αυτήν την υπερεκτίμηση την χαρακτήριζαν σαν ψύχωση του μικροαστού διανοούμενου που προσβλέπει σε κερδοφόρες διοικητικές θέσεις. Ο αναρχισμός καλεί τους εργάτες να γυρίσουν την πλάτη τους στο κράτος και να επιδιώξουν να έχουν τον έλεγχο στα εργοστάσια, σαν την πραγματική πηγή εξουσίας. Όταν εξασφαλιστούν οι ουσιαστικές πηγές της εξουσίας (οι σχέσεις ιδιοκτησίας), η κρατική δύναμη θα καταρρεύσει για να μην αντικατασταθεί ποτέ. Έτσι, οι ισπανοί αναρχικοί δεν μπορούσαν να καταλάβουν πως εκείνο που τους βοήθησε να πάρουν τα εργοστάσια ήταν η κατάρρευση της κρατικής εξουσίας με την αποσκίρτηση του στρατού προς τον Φράνκο. Και ότι αν ο Κομπάνις και οι σύμμαχοί του βρίσκαν την ευκαιρία ν' ανοικοδομήσουν το αστικό κράτος, δεν θα καθυστερούσαν στο να πάρουν τα εργοστάσια από τους εργάτες. Μεθυσμένοι από τον έλεγχό τους στα εργοστάσια και στις πολιτοφυλακές, οι αναρχικοί νόμισαν πως ο καπιταλισμός είχε κιάλας εξαφανιστεί στην Καταλονία. Μιλούσαν για τη «νέα σοσιαλιστική οικονομία» κι ο Κομπάνις ήταν πάρα πολύ πρόθυμος να μιλάει όπως αυτοί, γιατί αυτό τύφλωνε εκείνους και όχι αυτόν.

Το POUM

Υπήρχε εδώ μια σπάνια ευκαιρία ακόμα και για ένα μικρό επαναστατικό κόμμα. Τα σοβιέτ δεν μπορούν να δημιουργηθούν όποτε εμείς θελήσουμε. Μπορούν να οργανωθούν μόνο σε μια περίοδο δύσμου εξουσίας, προϊόν ενός επαναστατικού ξεσηκωμού. Όμως στην περίοδο που απαιτεί σοβιέτ, ένα επαναστατικό κόμμα μπορεί να προωθήσει τη δημιουργία τους, ακόμα και παρά την αντίθεση των ισχυρότερων ρεφορμιστικών κομμάτων. Στη Ρωσία, οι Μενσεβίκοι κι οι Σοσιαλεπαναστάτες, ιδιαίτερα μετά τον Ιούλη, προσπάθησαν να διοχετεύσουν τη δύναμη των σοβιέτ στην κυβέρνηση, να δημιουργήσουν ένα πνεύμα αποθάρρυνσης για τη λειτουργία τους καθώς και για τη συγκρότηση νέων, όμως δεν είχαν αποτέλεσμα, κι ας είχαν σαν ρεφορμιστές την πλειοψηφία μέσα στα σοβιέτ.

Στη Γερμανία, η σοσιαλδημοκρατική ηγεσία προσπάθησε ακόμα πιο αποφασιστικά να εμποδίσει την δημιουργία εργατικών και στρατιωτικών συμβουλίων, μια και είχε μπροστά της ακόμα τα πρόσφατα ρωσικά μαθήματα. Στην Ισπανία, η άμεση εχθρότητα των σταλινικών και του Πριέτο, η «θεωρητική» αντίθεση του Καμπαλέρο και των αναρχικών θα ήταν ανώφελες, γιατί οι βασικές μονάδες των σοβιέτ υπήρχαν ήδη στις επιτροπές των εργοστασίων, των πολιτοφυλακών και των αγροτών και το μόνο που χρειαζόνταν ήταν να δημοκρατικοποιηθούν και να συγκεντρωποιηθούν. Να ένα απλό παράδειγμα: Στις ελεγχόμενες από το POUM βιομηχανικές πόλεις όπως η Λερίδα ή η Χερόνα, οι εκλεγμένοι αντιπρόσωποι από κάθε εργοστάσιο και εργαστήριο ενωθήκαν μαζί με τους αντιπροσώπους από τις εργατικές περιπόλους και τις πολιτοφυλακές για να δημιουργήσουν εργατικό κοινοβούλιο που θα λειτουργούσε στην περιφέρεια σαν κυρίαρχο σώμα, θα εξηλεκτρίζει την Καταλονία και θα γινόταν αφετηρία να γίνει το ίδιο παντού.

Το POUM ήταν η μόνη οργάνωση που φαινόταν κατάλληλη ν' αναλάβει το έργο της δημιουργίας σοβιέτ. Οι ηγέτες του υπήρξαν οι ιδρυτές του κομμουνιστικού κινήματος στην Ισπανία. Όμως αυτή η οργάνωση είχε βασικές αδυναμίες. Η πλειοψηφία της προερχόταν από το «Εργατικό και Αγροτικό Μπλοκ» του Μαουρίν, που τα στελέχη της είχαν συνεργαστεί με τον Στάλιν στην περίοδο 1924-28: α) για να μπει το Κομμουνιστικό Κόμμα Κίνας στο αστικό Κουόμπανγκ (το «μπλοκ των τεσσάρων τάξεων») και β) για να δημιουργηθύνε αγροτοεργατικά κόμματα «δύο τάξεων» από «εργάτες και αγρότες» (ένα φανταχτερό όνομα για ένα μπλοκ με τους ρεφορμιστές και τη φιλελεύθερη αστική τάξη), με δυο λόγια, σ' ολόκληρη την οπιορτουνιστική πορεία σ' εκείνα τα καταστροφικά χρόνια. Ο Μαουρίν και οι οπαδοί του δεν είχαν έρθει σε ρήξη με την Κομιντέρν το 1929 (την εποχή που η Κομμουνιστική Διεθνής είχε κάνει στροφή στη δημιουργία ξεχωριστών συνδικάτων, στο «σοσιαλφασισμό» κλπ) γι' αυτούς τους βασικούς λόγους αλλά για άλλα ζητήματα π.χ. το καταλανικό εθνικό ζήτημα, κλπ. Εκτός απ' αυτό, η συγχώνευση των μαουρινικών με την πρώην Communist Left (Κομμουνιστική Αριστερά, τροτσκιστές), καθοδηγούμενη από τον Αντρές Νιν και τον Χουάν Αντράντε — που η προηγούμενη αποτυχία τους να διαχωριστούν αποφασιστικά από τη μαουρινική ιδεολογία ήταν για χρόνια θέμα διαφωνίας με τη Διεθνή Αριστερή Αντιπολίτευση — ήταν ένα αμάλγαμα χωρίς αρχές, όπου τα στοιχεία της Κομμουνιστικής Αριστεράς είχαν υιοθετήσει ένα «κοινό» πρόγραμμα, που ήταν απλού-

στατα οι παλιές αντιλήψεις του Μαουρίν. Γι' αυτές τις αντιλήψεις, ο Τρότσκι είχε γράψει ήδη από τον Ιούνιο του 1931:

«Όλα όσα έχω γράψει στο τελευταίο μου έργο: «Η Ισπανική Επανάσταση σε Κίνδυνο», ενάντια στην επίσημη πολιτική της Κομμουνιστικής Διεθνούς στο ισπανικό ζήτημα, ισχύουν εξ ολοκλήρου και για την καταλανική ομοσπονδία (μπλοκ εργατών και χωρικών) που αντιπροσωπεύει έναν καθαρό «κουομιντανγκισμό» μεταφερμένο στο ισπανικό έδαφος. Οι ιδέες και οι μέθοδοι, που ενάντια τους η αντιπολίτευση πάλεψε αλύπητα όταν συζητιόταν η κινέζικη πολιτική του Κουόμιτανγκ, βρίσκουν την πιο καταστροφική τους έκφραση στο πρόγραμμα του Μαουρίν... Ένα λάθος στην αρχή της επανάστασης μεταφράζεται αναπόφευκτα στην πορεία των γεγονότων στη γλώσσα της ήττας», («The Militant», 1 Αυγούστου 1931).

Οι πρώτοι καρποί από τη συγχώνευση ήταν ελάχιστα ενθαρρυντικοί. Ύστερα από μια εκστρατεία πολλών μηνών ενάντια στο συνασπισμό με την αστική τάξη, το POUM μπήκε αιφνίδια στον εκλογικό συνασπισμό του Φλεβάρη 1936. Κατάγγειλε το συνασπισμό μετά από τις εκλογές αλλά ακριβώς την παραμονή του εμφύλιου πολέμου η εφημερίδα του («La Batalla», 17 του Ιούλη) έκανε έκκληση για «μιαν αυθεντική κυβέρνηση του Λαϊκού Μετώπου, με την άμεση συμμετοχή [υπουργοποίηση] του Σοσιαλιστικού και του Κομμουνιστικού Κόμματος» σαν μέσο για να «ολοκληρωθεί η δημοκρατική εμπειρία των μαζών» και να επιταχυνθεί η επανάσταση — ένα εντελώς λαθεμένο σύνθημα, που δεν είχε τίποτε το κοινό με τη μολσεβίκικη μέθοδο ν' αποδείχνετε η αναγκαιότητα του εργατικού κράτους και η αδυναμία του αστικού κράτους να μεταρρυθμιστεί, ώστε να εξαναγκάζονται οι ρεφορμιστές ν' αναλάβουν την κυβερνητική εξουσία χωρίς τους αστούς υπουργούς.

Παρόλα αυτά, πολλοί είχαν την ελπίδα πως το POUM θα έπαιρνε την πρωτοβουλία να οργανώσει τα σοβιέτ. Τώρα, επικεφαλής του κόμματος βρισκόταν ο Νιν. Είχε πάει στη Ρωσία τα πρώτα χρόνια της Ρώσικης Επανάστασης και ήταν ηγέτης της Κόκκινης Συνδικαλιστικής Διεθνούς. Δεν θ' αντιστεκόταν στον επαρχιωτισμό των μαουρινικών στελεχών; Οι εργάτες του POUM, πολιτικά καλύτερα διαπαιδαγωγημένοι από τους αναρχικούς, παίζανε μεγάλο ρόλο, εντελώς δυσανάλογο με τον αριθμό τους, στις πρώτες επαναστατικές βδομάδες, παίρνοντας τη γη και τα εργοστάσια. Από ένα κόμμα με 8.000 μέλη την παραμονή του εμφύλιου πολέμου το POUM αναπτύχθηκε γρήγορα, αν και εξακολουθούσε να είναι κυρίως καταλανική οργάνωση. Μέσα στους πρώτους μήνες τετραπλασίασε

τα μέλη του. Ακόμα περισσότερο αυξήθηκε η επιρροή του, όπως αποδεικνύετε από το ότι στρατολόγησε πάνω από δέκα χιλιάδες πολιτοφύλακες κάτω από τη σημαία του.

Ωστόσο, το κύμα του συνασπισμού των πολιτικών οργανώσεων παρέσυρε και το POUM. Οι θεωρητικές προϋποθέσεις γι' αυτό το πράγμα υπήρχαν ήδη στην ιδεολογία του Μαουρίν, που ο Νιν την είχε προσυπογράψει στη συγχώνευση. Η ηγεσία του POUM προσκολήθηκε στην CNT. Αντί να καταπολεμήσει το λημέρι τους αναρχορφομιστές για να κερδίσει την ηγεσία των μαζών, ο Νιν ζήτησε να αποκτήσει πλασματική δύναμη ταυτίζοντας τον εαυτό του μαζί τους. Το POUM έστειλε τους αγωνιστές του στην μικρότερη και πιο ετερογενή καταλανική Γενική Ένωση Εργατών (UGT), αντί να διεδικήσει την ηγεσία των εκατομμυρίων εργατών μέσα στην Εθνική Συνομοσπονδία Εργασίας (CNT). Το POUM οργάνωσε δικές του φάλαγγες πολιτοφυλακής, περιορίζοντας την επιρροή του, αντί να στείλει τις δυνάμεις του στις τεράστιες φάλαγγες της CNT, όπου είχαν ήδη συγκεντρωθεί τα αποφασιστικά τμήματα του προλεταριάτου. Η «La Batalla» ανεχότανε την τάση των συνδικάτων της CNT να χειρίζονται την κολεκτιβοποιημένη ιδιοκτησία σα δική τους. Ποτέ δεν χτύπησε τις αναρχοσυνδικαλιστικές θεωρίες που δημιουργήσανε αυτή την τάση. Τον επόμενο χρόνο, ποτέ δεν έκανε επίθεση αρχών εναντίον της αναρχορφομιστικής ηγεσίας, ούτε ακόμα και όταν οι αναρχικοί δεχτήκανε να διωχτεί το POUM από τη Generalidad. Αντί να ηγηθεί σε ενιαία δράση με την CNT, μ' αυτή τη λαθεμένη πορεία επέτρεψε στην ηγεσία της CNT και της FAI να γυρίσουν με απόλυτη ατιμωρησία την πλάτη τους στο POUM.

Στον καιρό του Μαρξ και του Έγκελς καθώς και στα πρώτα επαναστατικά χρόνια της Κομμουνιστικής Διεθνούς, αρκετές φορές μια αδύνατη εθνική ηγεσία διορθώθηκε από τους διεθνείς της συνεργάτες. Αλλά οι διεθνείς σύνδεσμοι του POUM βρισκόνταν δεξιάτερα απ' αυτό. Η «Διεθνής Επιτροπή Επαναστατικής Σοσιαλιστικής Ενότητας» — κυρίως το Ανεξάρτητο Εργατικό Κόμμα (ILP) της Αγγλίας και το Σοσιαλιστικό Εργατικό Κόμμα (SAP) της Γερμανίας — έβγαλαν ένα μανιφέστο προς το ισπανικό προλεταριάτο, στις 17 Αυγούστου 1936, που δεν είχε ούτε μια λέξη κριτικής για το Λαϊκό Μέτωπο! Το SAP θα περνούσε σύντομα στον ίδιο το λαϊκομετωπισμό, ενώ το ILP αγκάλιασε το Κομμουνιστικό Κόμμα σε μια «Καμπάνια Ενότητας». Τέτοια στάθηκαν τα ιδεολογικά αδέρφια, που για χάρη τους ο Νιν και ο Αντράντε απαρνήθηκαν τον «τροτσκισμό», το κίνημα για την Τέταρτη Διεθνή. Είναι βέβαια αλήθεια ότι οι Τεταρ-

τοδιεθνιστές ήταν μικρές οργανώσεις σε σύγκριση με τα ρεφορμιστικά κόμματα της Ευρώπης. Προσέφεραν όμως στο ΡΟΟΜ την πιο σπάνια και πιο πολύτιμη μορφή βοήθειας, μια συνεπή μαρξιστική ανάλυση των ισπανικών γεγονότων κι ένα επαναστατικό πρόγραμμα για να νικηθεί ο φασισμός. Ο Νιν ήταν πιο «πρακτικός» και έτσι άφησε την ευκαιρία να καθοδηγήσει την ισπανική επανάσταση.

6. ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ ΣΥΝΑΣΠΙΣΜΟΥ ΤΟΥ ΚΑΜΠΑΛΕΡΟ

Χρειάζεται, ακόμη και σήμερα, να εξηγήσουμε ότι η κυβέρνηση που την αποτελούσαν τρεις εκπρόσωποι του Καμπαλέρο, τρεις του Πριέτο, δυο σταλινικοί και πέντε αστοί υπουργοί, και που ανέλαβε την εξουσία στις 4 Σεπτέμβρη 1936, ήταν μια αστική κυβέρνηση, τυπικό υπουργικό συμβούλιο ταξικής συνεργασίας;

Όπως φαίνεται είναι αναγκαίο γιατί ύστερα από τόσους μήνες, στις 9 Μαΐου 1937, μια απόφαση της Εθνικής Εκτελεστικής Επιτροπής του Σοσιαλιστικού Κόμματος (SP) των ΗΠΑ, χαρακτήριζε αυτό το καθεστώς σαν «προσωρινή επαναστατική κυβέρνηση».

Αρνούμενος την πρωθυπουργία, ο Χιράλ είπε: «Παραμένω υπουργός για ν' αποδείξω πως η νέα κυβέρνηση είναι διεύρυνση της παλιάς, από τη στιγμή που ο πρόεδρος της κυβέρνησης που παραιτήθηκε εξακολουθεί να συμμετέχει στην καινούργια».

Ο Καμπαλέρο συνόψισε το πρόγραμμα της κυβέρνησης του στο Κορτές:

«Η κυβέρνηση τούτη συγκροτήθηκε αφού όλοι όσοι την αποτελούμε εγκαταλείψανε προηγουμένως την υπεράσπιση των αρχών μας και των ιδιαίτερων πολιτικών τάσεων μας για να μείνουμε ενωμένοι σ' ένα μοναδικό σκοπό: να υπερασπίσουμε την Ισπανία στον αγώνα της ενάντια στο φασισμό», ("Claridad", 1 Οκτώβρη 1930).

Ασφαλώς, ο Καμπαλέρο είχε αρνηθεί τις αρχές του, η μπουρζουαζία όμως και οι σταλινικοί δεν αρνήθηκαν τις δικές τους αρχές. Γιατί το κοινό έδαφος πάνω στο οποίο ενώθηκαν με τον Καμπαλέρο για να σχηματίσουν κυβέρνηση ήταν η διατήρηση του παλιού αστικού καθεστώτος.

Η προγραμματική δήλωση του νέου υπουργικού συμβουλίου δεν περιλάμβανε τίποτα που δεν θα το υπέγραφε η προηγούμενη κυβέρνηση. Το σημείο II είναι η ουσία της:

«Το υπουργικό πρόγραμμα σημαίνει ουσιαστικά την ύπαρξη σταθερής απόφασης να εξασφαλιστεί ο θρίαμβος κατά της ανταρ-

σίας, με το συντονισμό των δυνάμεων του λαού μέσω της απαιτούμενης ενότητας δράσης. Σ' αυτό υποτάσσεται κάθε άλλο πολιτικό συμφέρον και αφήνονται στην άκρη οι ιδεολογικές διαφορές αφού τώρα δεν μπορεί να υπάρξει κανένα άλλο καθήκον εκτός από την εξασφάλιση της συντριβής των στασιαστών», ("Claridad", 3 Σεπτέμβρη 1936).

Ούτε λέξη για τη γη! Ούτε λέξη για τις εργοστασιακές επιτροπές! Και σαν «αντιπρόσωποι του λαού», αυτοί οι «δημοκράτες», συγκατέστησαν το προηγούμενο Κορτές που είχε εκλεγεί στις 16 του Φλεβάρη με βάση την εκλογική συμφωνία που με το ενιαίο ψηφοδέλτιο παραχωρούσε την πλειοψηφία στη μπουρζουαζία!

Μερικές βδομάδες πριν αναλάβει την πρωθυπουργία, ο Καμπαλέρο είχε καταφερθεί (μέσα από τις στήλες της "Claridad") ενάντια στο διαχωρισμό της επανάστασης από τον πόλεμο. Είχε διαμαρτυρηθεί για τη μετάθεση των πολιτοφυλακών. Τώρα έγινε ο ηγέτης της ανοικοδόμησης του αστικού κράτους. Τι είχε συμβεί;

Δεν χρειάζεται να κάνουμε υποθέσεις για το τι έγινε μες στο μυαλό του. Αυτή η αισθητή αλλαγή, που καθρεφτιζόνταν στην "Claridad", ήταν πως αντί να βασιστεί στην εργατική τάξη της Ισπανίας και στην παγκόσμια εργατική τάξη, ο Καμπαλέρο στήριξε τώρα τις ελπίδες του πάνω στη βοήθεια από τις «μεγάλες δημοκρατίες», από τον αγγλογαλλικό ιμπεριαλισμό.

Στις 2 του Σεπτέμβρη, σε μια συνέντευξη προς το πρακτορείο ειδήσεων Havas, ο Πριέτο δήλωσε πως ήταν «ευχαριστημένος που η γαλλική κυβέρνηση πήρε την πρωτοβουλία στις προτάσεις για μη επέμβαση», αν κι «αυτό δεν είχε την πλήρη σημασία πως η Γαλλία θέλει να το πραγματοποιήσει». «Κάθε μέρα γίνεται πιο επιτακτικό για τη Γαλλία να εργαστεί με μεγάλη ενεργητικότητα για ν' αποφύγει όλους τους κινδύνους».

«Γιατί η CNT ενεργεί σάμπως να βρισκόμαστε μπροστά σε μίαν ολοκληρωμένη επανάσταση;», παραπονέθηκε η "El Socialista":

«Η γεωγραφική μας θέση δεν είναι παρόμοια με την αχανή Ρωσία. Εμείς, για να καθορίσουμε τη στάση μας, είμαστε υποχρεωμένοι να λογαριάζουμε τη στάση των κρατών που μας περιβάλλουν. Ας μην κρίνουμε το κάθε τι από την Ηθική ή την Λογική, αλλά να μάθουμε πως να παραιτούμαστε από τα τέσσερα για να κερδίσουμε τα εκατό. Ελπίζουμε, ακόμη, πως η εκτίμηση των ισπανικών γεγονότων από ορισμένες δημοκρατίες θα αλλάξει και πως θα ήταν κρίμα, θα ήταν τραγωδία, να διακινδυνεύουμε αυτές τις δυνατότητες, επιταχύνοντας την επανάσταση, που προς το παρόν δεν μας

οδηγεί σε καμιά θετική λύση», ("El Socialista", 5 Οκτώβρη 1936).

Οι κλασικοί σοσιαλδημοκράτες της σχολής του Πριέτο μπορούσαν έτσι να λένε πολύ καθαρά, αυτό που ο Καμπαλέρο (ο «ισπανός Λένιν») και οι τέως λενινιστές της σταλινοποιημένης Διεθνούς επιδιώκανε να συγκαλύψουν: προσπαθούσαν να αποχτήσουν την εύνοια του αγγλογαλλικού ιμπεριαλισμού στραγγαλίζοντας την επανάσταση. Μέχρι τις 24 Αυγούστου, ο Καμπαλέρο ήλπιζε πως η αδιαλλαξία του Χίτλερ θα εμπόδιζε να σχηματιστεί η επιτροπή μη επέμβασης. Αλλά μετά την τότε «απαγόρευση» από τον Χίτλερ της μεταφοράς φορτίων όπλων δια θαλάσσης και μετά τη σοβιετική δήλωση πως συμφωνεί με την απαγόρευση, γινότανε φανερό πως ο ισπανικός αποκλεισμός θα διαρκούσε για πολύ. Το ζήτημα ήταν σοβαρό: ή να πολεμήσουν τον αποκλεισμό της μη επέμβασης και να καταγγείλουν τον Μπλούμ και τη Σοβιετική Ένωση πως τον υποστηρίζουν, ή να δεχτούνε τη σταλινική προοπτική δηλαδή να πείσουνε σταδιακά τη Γαλλία και την Αγγλία να σταματήσουνε τον αποκλεισμό με το να επιδεικνύουν σεβασμό προς το αστικό καθεστώς και τη σταθερότητα της ισπανικής κυβέρνησης. Μ' άλλα λόγια, ή να δεχτούνε την προοπτική της προλεταριακής επανάστασης και την ανάγκη να ξεσηκωθεί παγκόσμια το προλεταριάτο για να βοηθήσει την Ισπανία και να επεκτείνει την επανάσταση στη Γαλλία, ή να δεχτούνε την ταξική συνεργασία μέσα στην Ισπανία κι έξω απ' αυτήν. Όταν η εκλογή ανάμεσα στις δυο λύσεις έγινε αναπόφευκτη, ο Καμπαλέρο διάλεξε τη δεύτερη. Μέσα σε λίγες μέρες, ο σύντροφός του Αλβάρεθ ντελ Βάγιο πήγε στο εξωτερικό για να συρθεί στα πόδια των ιμπεριαλιστών στην Κοινωνία των Εθνών. Ο Καμπαλέρο κατάλαβε αρκετά καλά πως για να ξεσηκώσει τις ισπανικές μάζες για την ύστατη προσπάθεια, έπρεπε να τους προσφέρει ένα πρόγραμμα κοινωνικής ανοικοδόμησης. Μια εγκύκλιος-διαταγή από το υπουργείο Πολέμου του Καμπαλέρο προς τους πολιτικούς επιτρόπους στο μέτωπο τονίζει:

«Είναι απαραίτητο να πεισθούν οι αγωνιστές που υπερασπίζονται το δημοκρατικό καθεστώς με τη ζωή τους, πως, στο τέλος του πολέμου, η οργάνωση του κράτους θα υποστεί μεγάλη τροποποίηση. Από τώρα θα προχωρήσουμε σε μια δομή που θα είναι κοινωνικά, οικονομικά και νομικά προς όφελος των εργαζόμενων μαζών. Πρέπει να προσπαθήσουμε να διαποτίσουμε με τέτοιες αντιλήψεις το πνεύμα των στρατευμάτων χρησιμοποιώντας απλά και σαφή παραδείγματα», ("Gaseta de la republica", 17 Οκτώβρη 1936).

Αλλά οι μάζες, όπως υποθετικά ήλπιζε ο Καμπαλέρο, μπο-

ρούσαν να εμπνευστούν από τα λόγια, τη στιγμή που οι ξεροκέφαλοι ιμπεριαλιστές της Αγγλίας και της Γαλλίας μπορούσαν να ικανοποιούνται μονάχα με τα έργα;

Για να ξεσηκωθεί η αγροτιά στον αγώνα, για να δώσει τα καλύτερα παιδιά της στον πόλεμο, όχι σαν μελαγχολικούς και χωρίς ηθικό στρατιώτες αλλά σαν λεοντόκαρδα παλικάρια, για ν' αυξηθούν τα τρόφιμα και τα υφάσματα που χρειάζονταν για να τραφεί και να ντυθεί ο στρατός και τα μετόπισθεν — αυτό μπορούσε να γίνει μονάχα αν η γη δινόταν στους αγρότες, μόνο σ' εκείνους που την καλλιεργούν, και μάλιστα η γη να θεωρείται εθνική περιουσία που δίνεται για χρήση στον εργαζόμενο αγρότη. Η προπαγάνδα για ελευθερία, κτλ. είναι απολύτως ανεπαρκής. Αυτοί δεν είναι όπως οι αμερικάνοι σας κι οι γάλλοι σας αγρότες, που έχουνε κιόλας ένα κομμάτι γης, αρκετό για να ζούνε δίχως να πεινούν:

«Η εξαθλίωση είναι τρομαχτική στην Εστρεμαδούρα, στην Ανδαλουσία, στην Αλμπασέτε, στο Κασέρες και στο Σιουδάδ Ρεάλ. Δεν είναι καθόλου σχήμα λόγου όταν λένε πως οι χωρικοί πεθαίνουν της πείνας. Υπάρχουν χωριά στο Χουρντές, στη Μάντσα, όπου οι χωρικοί, σε απόλυτη απελπισία, δεν ξεσηκώνονται πια. Τρώνε ρίζες και καρπούς. Τα γεγονότα του Γιάστε (καταλήψεις γης) είναι δράματα πείνας. Στο Ναβάς δ' Εστένα, κοντά τριάντα μίλια έξω από τη Μαδρίτη, τα πιρούνια και τα κρεβάτια είναι άγνωστα. Το κύριο φαγητό των κατοίκων του χωριού είναι σουπτα καμωμένη με ψωμί, νερό, λάδι και ξίδι».

Τούτα τα λόγια δεν ειπώθηκαν από κανέναν αγκιτάτορα τροσκιστή, αλλά είναι η αθέλητη μαρτυρία ενός σταλινικού υπαλλήλου (“Inprecorr”, 1 Αυγούστου 1936). Πώς μπορεί κανείς να ελπίζει σοβαρά ότι θα μεταβάλει αυτή τη φοβερή κατάσταση αν όχι με τη μοναδική πράξη που θα πείσει τους φτωχούς ανθρώπους για την ανατολή μιας καινούργιας εποχής: να τους δώσει τη γη. Μπορεί κανείς να περιμένει πως θα «υπερασπίσουνε τη δημοκρατία» — τούτη τη δημοκρατία του Αθάνια — που τους σκότωσε σαν τα σκυλιά γιατί πήρανε τη γη ή γιατί αποθηκέψανε στάρι;

Τώρα οι χωρικοί και οι εργάτες γης είχανε πάρει τη γη — όχι ακόμα παντού — αλλά ωστόσο φοβόταν ότι η κυβέρνηση τους άφηνε να κατέχουνε τη γη σαν προσωρινό μέτρο λόγω του πολέμου, για να επιδιώξει αργότερα να το ακυρώσει. Αυτό που οι χωρικοί θέλανε ήταν ένα γενικό διάταγμα που να εθνικοποιεί τη γη σ' όλη την Ισπανία, δίνοντας την επικαρπία σε κείνους που την καλλιεργούν, ούτως ώστε, όποιος δεν τη χρησιμοποιεί, να μη μπορεί να τους την πάρει.

Όμοια και οι εργάτες γης θέλανε να εξασφαλίσουνε την κατοχή επάνω στο κομμάτι της γης που πήρανε και τούτο μπορούσε να το κάνει μόνο μια κυβέρνηση από τη σάρκα και το αίμα τους — ένα καθεστώς εργατών και χωρικών.

Χρειάζεται πολύ μυαλό για να καταλάβουμε τί επίδραση πάνω στις φασιστικές δυνάμεις θα είχε ένα τέτοιο διάταγμα για τη διανομή της γης; Όχι μόνο πάνω στους πεινασμένους για γη αγρότες στις φασιστικές περιοχές, αλλά πάνω απ' όλα, ανάμεσα στους γιους των αγροτών, οι οποίοι αποτελούσανε τους απλούς στρατιώτες του φασιστικού στρατού και που τους εξαπατούσαν οι αξιωματικοί τους για τις αιτίες της σύγκρουσης. Μερικά αεροπορικά φορτία με προκηρύξεις πεταγμένες στα φασιστικά μέτωπα, που θ' αναγγέλλανε το διάταγμα για τη διανομή της γης, άξιζαν όσο κι ένας στρατός μ' ένα εκατομμύριο άνδρες. Καμιά άλλη τόσο απλή κινητοποίηση από τη δημοκρατική πλευρά δεν θα μπορούσε να προκαλέσει μεγαλύτερη ηττοπάθεια και αποσύνθεση μέσα στις φασιστικές δυνάμεις.

Αλλά τριάντα χρόνια θητείας σαν «υπεύθυνου ηγέτη» άφησαν πολύ βαθιά το σημάδι τους πάνω στον Καμπαλέρο. Οι εσωτερικές δυνάμεις των μαζών είχαν σταθεί για πολύ μεγάλο διάστημα αντικείμενο ενδιαφέροντος και φόβου για τον Καμπαλέρο, κάτι που έπρεπε να το δαμάσει και να το καναλιζάρει μέσα σε ασφαλή όρια. Το νομοθετικό διάταγμα για τη γη, της 7 Οκτώβρη 1936, επικύρωνε μόνο το μοίρασμα των κτημάτων που ανήκανε σε γνωστούς φασίστες. Οι υπόλοιποι πλούσιοι γαιοκτήμονες, οι εκμεταλλευτές των αγροτών κ.α. έμειναν απείραχτοι. Οι ελπίδες που είχαν θρέψει οι αγρότες έσβησαν.

Οι εργάτες της UGT στα εργοστάσια, τα μαγαζιά και τους σιδηροδρόμους συγκροτούσανε τις εργοστασιακές τους επιτροπές παίρνοντας τις επιχειρήσεις. Τι είχε να πει σ' αυτούς ο Καμπαλέρο; Στη Βαλένθια και στη Μαδρίτη γρήγορα μπήκε στη μέση η κυβέρνηση, τοποθετώντας υπεύθυνους κυβερνητικούς διευθυντές που περιορίσανε τις εργοστασιακές επιτροπές στη ρουτινιερική δραστηριότητα. Μόνο στις 23 του Φλεβάρη 1937 υιοθετήθηκε ένα περιληπτικό διάταγμα για τις βιομηχανίες (βγήκε με την υπογραφή του Χουάν Πείρο, του αναρχικού υπουργού Βιομηχανίας). Μ' αυτό όχι μόνο δεν εξασφαλιζόνταν καθόλου οι εργάτες για το μελλοντικό καθεστώς στη βιομηχανία αλλά, αντίθετα, επιβάλλονταν η αυστηρή παρέμβαση της κυβέρνησης. Ο «εργατικός έλεγχος», σύμφωνα με τους όρους του διατάγματος, αποδείχτηκε πως ήταν λίγο περισσότερο από μια συλλογική σύμβαση, όπως περίπου συμβαίνει και με

τις βιοτεχνίες που συνεργάζονται με την «Αμερικάνικη Ένωση Εργατών Διαφόρων Ενδυμάτων», δηλαδή, χωρίς κανένα πραγματικό μέτρο ελέγχου από τους εργάτες.

Ο Καμπαλέρο είχε καταγγείλει την κυβέρνηση Χιράλ πως συγκροτούσε στρατό ξεχωριστά από τις εργατικές πολιτοφυλακές και πως ανασυγκροτούσε την παλιά Αστυνομία Πόλεων. (Η μεγάλη φάλαγγα «Καμπαλέρο» στο μέτωπο της Μαδρίτης, στην εφημερίδα της που δεν λογοκρίνονταν, έκανε έκκληση για άμεση αντίδραση στην πρόταση του Χιράλ). Τώρα ο Καμπαλέρο πρόσθετε το κύρος του στα σχέδια του Χιράλ. Τα διατάγματα για τη στρατολογία ακολουθούσαν τους παραδοσιακούς τύπους, δεν αναγνώριζαν το θεσμό των επιτροπών στρατιωτών. Αυτό σήμαινε πως ο αστικός στρατός ξαναζωντάνευε, με την ανώτατη εξουσία στα χέρια μιας στρατιωτικής κάσας.

Λευτεριά στο Μαρόκο; Αντιπροσωπείες από Άραβες και Μαυριτανούς πήγαν στην κυβέρνηση, παρακαλώντας την να εκδώσει διάταγμα. Η κυβέρνηση δεν ήθελε να υποχωρήσει. Ο φοβερός Αμπελ Κριμ, εξόριστος στη Γαλλία, έστειλε έκκληση στον Καμπαλέρο να μεσολαβήσει στον Μπλούμ ώστε να μπορέσει να γυρίσει στο Μαρόκο και να ηγηθεί μιας εξέγερσης εναντίον του Φράνκο. Ο Καμπαλέρο δεν ήθελε να το τολμήσει αυτό κι ο Μπλούμ δεν ήθελε να το παραχωρήσει. Η εξέγερση του Ισπανικού Μαρόκου μπορούσε να βάλει σε κίνδυνο την ιμπεριαλιστική κυριαρχία σ' όλη την Αφρική.

Έτσι ο Καμπαλέρο κι οι σύμμαχοί του σταλινικοί δεν ήθελαν ούτε ν' ακούσουνε για επαναστατικές μεθόδους στην καταπολέμηση του φασισμού. Όταν έφτασε ο καιρός, στα τέλη του Οκτώβρη, πήραν την ανταμοιβή τους: μια μικρή ποσότητα πολεμοφόδια από τον Στάλιν.

Στους κατοπινούς μήνες ήρθαν περισσότερα πολεμοφόδια, ιδιαίτερα ύστερα από μεγάλες ήττες: μετά από την περικύκλωση της Μαδρίτης, μετά από την πτώση της Μάλαγας, μετά από την πτώση του Μπιλμπάο, προμήθειες αρκετές να σώσουνε για την ώρα τους Νομιμόφρονες, ποτέ όμως αρκετές για να τους επιτρέψουν να προχωρήσουν σε μια ισχυρή επίθεση που θα μπορούσε να οδηγήσει στην ολοκληρωτική συντριβή του Φράνκο.

Ποια ήταν η πολιτική λογική πίσω απ' αυτό το άνοιξε-κλείσε της «κάνουλας» των πολεμοφοδίων; Αν αυτό οφειλόταν στους περιορισμένους πόρους της Σοβιετικής Ρωσίας, τότε πως να εξηγηθεί π.χ. ότι όλα τα αεροπλάνα που ήταν προορισμένα για την Ισπανία

δεν μπόρεσαν να συγκεντρωθούνε για μια αποφασιστική μάχη σε μια περίοδο; Η εξήγηση της «κάνουλας» δεν είναι τεχνική αλλά πολιτική. Δοθήκανε αρκετά για να εμποδιστεί η πρόωγη ήττα των Νομιμοφρόνων και μαζί μ' αυτήν να μην πέσει το σοβιετικό γόητρο στην παγκόσμια εργατική τάξη. Κι αυτό, ουσιαστικά, ταίριαζε με την αγγλογαλλική πολιτική, που δεν επιθυμούσε την άμεση νίκη του Φράνκο. Δεν δόθηκε πάντως αρκετή ενίσχυση για να διευκολυνθεί το νικηφόρο τέλος του πολέμου, απ' όπου θα μπορούσε να ξεπηδήσει — αφού θα εξαφανιζότανε το φάντασμα του Φράνκο — μια Σοβιετική Ισπανία.

Τέτοιο ήταν το πρόγραμμα της «προσωρινής επαναστατικής κυβέρνησης» του Καμπαλέρο. Τίποτα δεν προστέθηκε, ούτε αφαιρέθηκε, απ' αυτή την κατάσταση με την είσοδο των υπουργών της CNT στην κυβέρνηση, στις 4 του Νοέμβρη 1936. Από τότε οι «μεγάλες Δημοκρατίες» είχαν την ευκαιρία, εποπτεύοντας την CNT μέσα στην καταλανική κυβέρνηση, που σχηματίστηκε στις 26 του Σεπτεμβρίου 1936, να εξασφαλίσουν για την «υπευθυνότητα» αυτών των αναρχικών.

Υπήρχε ένα ανησυχητικό σημείο: το Συμβούλιο Άμυνας της Αραγονίας (που ελεγχόταν απ' τους αναρχικούς και περιελάμβανε στη δικαιοδοσία του το έδαφος που οι καταλανικές πολιτοφυλακές αποσπάσανε από τους φασίστες στο μέτωπο της Αραγονίας) είχε φοβερή φήμη σαν αρχιεπαναστατικό σώμα. Το αντίτιμο των τεσσάρων εδρών για την CNT στην κυβέρνηση ήταν μια κάποια εξασφάλιση για την Αραγονία. Έτσι, στις 31 του Οκτώβρη, το Συμβούλιο της Αραγονίας συναντήθηκε με τον Καμπαλέρο. «Η επίσκεψή μας, δήλωσε ο πρόεδρος του Συμβουλίου Γιοακίμ Ασκάσο, έχει σκοπό να εκφράσει τα σέβη μας στον πρόεδρο της κυβέρνησης και να τον βεβαιώσει για την αφοσίωσή μας στην κυβέρνηση του λαού. Έχουμε τη διάθεση να δεχτούμε όλους τους νόμους που ψηφίζει, κι εμείς, με τη σειρά μας, να ζητούμε από τον υπουργό όλη τη βοήθεια που χρειαζόμαστε. Το Συμβούλιο Αραγονίας αποτελείται από στοιχεία προερχόμενα από το Λαϊκό Μέτωπο, ούτως ώστε ν' αντιπροσωπεύονται σ' αυτό όλες οι δυνάμεις που υποστηρίζουνε την κυβέρνηση». «Οι συνεντεύξεις με τον πρόεδρο Αθάνια, με τον πρόεδρο Κομπάνις και με τον Λάργκο Καμπαλέρο — πρόσθετε μια ανακοίνωση της Generalidad, στις 4 Νοεμβρίου — έχουν εξαφανίσει κάθε υποψία που θα μπορούσε να δημιουργηθεί, μήπως η κυβέρνηση που συγκροτήθηκε [στην Αραγονία] έχει εξτρεμιστικό χαρακτήρα ή ότι δεν είναι σχετική με τα άλλα κυβερνητικά όργανα της Δημοκρατίας και

ότι είναι αντίθετη με την κυβέρνηση της Καταλονίας». Εκείνη τη μέρα, οι αναρχοσυνδικαλιστές πήραν τις έδρες τους στην κυβέρνηση του Καρπαλέρο.

7. ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΤΗΣ ΚΑΤΑΛΑΝΙΚΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ ΣΥΝΑΣΠΙΣΜΟΥ

Στις 7 του Σεπτέμβρη 1936, σ' ένα λόγο του επικριτικό για το συνασπισμό της Μαδρίτης με τη μπουρζουαζία, ο Νιν έριξε το σύνθημα: «Κάτω οι αστοί υπουργοί» και το πλήθος τρελάθηκε από ενθουσιασμό. Αλλά στις 18 του Σεπτέμβρη, η “Batalla” («Η Μάχη») δημοσίευε μian απόφαση της Κεντρικής Επιτροπής του ΡΟΥΜ, που αποδεχότανε το συνασπισμό:

«Η Κεντρική Επιτροπή πιστεύει τώρα, όπως πάντοτε, πως η κυβέρνηση αυτή πρέπει ν' αποτελείται αποκλειστικά από αντιπροσώπους των εργατικών κομμάτων και των εργατικών σωματείων. Αν όμως τούτη την άποψη δεν τη συμμερίζονται οι άλλες εργατικές οργανώσεις, είμαστε πρόθυμοι να αφήσουμε το ζήτημα ανοιχτό, και για τον ειδικό μάλιστα λόγο ότι το [καταλανικό] αριστερό δημοκρατικό κίνημα έχει βαθιά λαϊκό χαρακτήρα — που το χωρίζει ριζικά από το αριστερό δημοκρατικό κίνημα — και οι αγροτικές μάζες και οι εργατικοί τομείς όπου βασίζεται κινούνται ξεκάθαρα προς την επανάσταση, επηρεασμένοι από τα προλεταριακά κόμματα και οργανώσεις. Το σημαντικό είναι το πρόγραμμα και η ηγεμονία του προλεταριάτου, για τα οποία πρέπει να δοθούν εγγυήσεις. Πάνω σ' ένα σημείο δεν μπορεί να υπάρχει αμφιβολία: η νέα κυβέρνηση πρέπει να κάνει μια δήλωση αδιαμφισβήτητων αρχών, βεβαιώνοντας το σκοπό της να μετατρέψει την ορμή των μαζών σε επαναστατική νομιμότητα και να την κατευθύνει στο νόημα της σοσιαλιστικής επανάστασης. Όσο για την προλεταριακή ηγεμονία, η απόλυτη πλειοψηφία από αντιπροσώπους εργάτες θα την εξασφαλίσει απολύτως».

Έτσι, οι ηγέτες της Esquerra, αστοί πολιτικοί, αρτηριοσκληρωμένοι σ' έναν αδιάκοπο αγώνα είκοσι τριών ετών ενάντια στο προλεταριάτο, μεταμορφώθηκαν από το ΡΟΥΜ, από τη μια μέρα στην άλλη, σε κίνημα με «βαθιά λαϊκό χαρακτήρα». Και σ' αυτή την ταχυδακτυλουργία, το ΡΟΥΜ πρόσθεσε και την ως τότε άγνωστη στρατηγική αρχή, πως ο δρόμος για να κερδίσουν τους εργάτες και

τους αγρότες της Esquerra που στρέφονταν προς τα αριστερά, ήταν να συνεργαστούν σε μια κυβέρνηση μαζί με τους αστούς ηγέτες τους!

«Η εργατική τάξη δεν μπορεί να πάρει απλώς τον έτοιμο κρατικό μηχανισμό και να τον υποτάξει στους σκοπούς της», διακήρυξε ο Μαρξ. Το μεγάλο δίδαγμα που πήραμε από την Παρισινή Κομμούνα είναι: «όχι να μεταβιβάσει το γραφειοκρατικό και στρατιωτικό μηχανισμό απ' το ένα χέρι στο άλλο, όπως στο παρελθόν, αλλά να τον συντρίψει. Κι αυτό αποτελεί προϋπόθεση για την κάθε πραγματική επανάσταση του λαού στην Ευρώπη. Κι αυτό προσπάθησαν να κάνουν οι ηρωικοί μας σύντροφοι στο Παρίσι». Και με τι θα αντικαταστήσει τον τσακισμένο κρατικό μηχανισμό; Πάνω σ' αυτό το βασικό ερώτημα της επανάστασης, η λιγοστή πείρα από την Κομμούνα αναπτύχθηκε πλήρεια απ' τον Λένιν και τον Τρότσκι. Πρέπει να καταστραφεί ο κοινοβουλευτισμός. Τη θέση του να πάρουν επιτροπές εργατών στα εργοστάσια, επιτροπές αγροτών στην ύπαιθρο, επιτροπές στρατιωτών στο στρατό, συγκεντρωποιημένες σε τοπικά, περιφερειακά σοβιέτ και, τέλος, στο πανεθνικό σοβιέτ. Έτσι, το νέο κράτος, το εργατικό κράτος, βασιζόμενο στην εκπροσώπηση των παραγωγών, στερεί αυτόματα τα πολιτικά δικαιώματα από την αστική τάξη — εκτός από κείνους τους αστούς που μετά τη σταθεροποίηση της εργατικής εξουσίας θα συμμετάσχουν ατομικά στην παραγωγική εργασία, οπότε και θα τους επιτραπεί να πάρουν μέρος στην εκλογή των σοβιέτ. Ανάμεσα στο παλιό αστικό κράτος και στο νέο εργατικό κράτος υπάρχει ένα χάσμα που η μπουρζουαζία δεν μπορεί να το δρασκειλίσει για να επιστρέψει στην εξουσία παρά μόνο αν γκρεμίσει το εργατικό κράτος.

Τούτη τη θεμελιακή αρχή, που στάθηκε η ουσία της συγκεκριμένης εμπειρίας ενός αιώνα επαναστατικής πάλης, ήταν που παραβίασε το POUM μπαίνοντας στη Generalidad.⁶ Δεχτήκανε την υπουργοποίησή τους από τα χέρια του προέδρου Κομπάνις. Η νέα κυβέρνηση συνέχιζε, απλώς και μόνο, το έργο της παλιάς και όπως η παλιά μπορούσε και αυτή να παραμεριστεί και ν' αντικατασταθεί από μια άλλη πιο αντιδραστική. Πίσω από τον προστατευτικό μανδύα της κυβέρνησης των POUM-CNT-PSUG-Esquerra, η αστική τάξη θα αντιστεκόταν στην επαναστατική επιθετική ορμή, θα συγκέντρωνε τις σκόρπιες δυνάμεις της και με τη βοήθεια των ρεφορμιστών, όταν η στιγμή θα ήταν ώριμη, θα ξανάπαιρνε όλη την εξουσία. Για τούτο το σκοπό, δεν χρειάστηκε καν να συμμετάσχει η μπουρζουαζία στην κυβέρνηση. Υπήρξαν «καθαρόαιμες εργατικές» κυ-

βερνήσεις στη Γερμανία, την Αυστρία, την Αγγλία, που αφού η αστική τάξη τις χρησιμοποίησε για να αντιμετωπίσει τις κρίσιμες καταστάσεις, στο τέλος έδιωξε με μια κλωτσιά τους εργατικούς υπουργούς.

Το εργατικό κράτος, η δικτατορία του προλεταριάτου, δεν μπορεί να υπάρξει παρά μόνο όταν διαλυθεί το αστικό κράτος. Μπορεί να αποκτήσει υπόσταση μόνο με την άμεση πολιτική παρέμβαση των μαζών, μέσω των εργοστασιακών και αγροτικών συμβουλίων (σοβιέτ), όταν μέσα στα σοβιέτ δημιουργηθεί πλειοψηφία από το εργατικό ή τα εργατικά κόμματα που είναι αποφασισμένα ν' ανατρέψουν το αστικό κράτος. Τέτοια στάθηκε η βασική θεωρητική συμβολή του Λένιν. Ωστόσο, αυτή ακριβώς η αντίληψη ευνουχίστηκε από το POUM. Η ίδια η ομιλία του Νιν, με την οποία καλούσε τους αστούς υπουργούς να παραιτηθούν, ανέπτυξε μιαν αντίληψη που μόνο στη διατήρηση του αστικού κράτους μπορούσε να οδηγήσει:

«Δικτατορία του προλεταριάτου. Μια άλλη αντίληψη που είναι αντικείμενο διαφοράς με τους αναρχικούς. Δικτατορία του προλεταριάτου σημαίνει ν' ασκείται η εξουσία από την εργατική τάξη. Μπορούμε να βεβαιώσουμε πως στην Καταλονία η δικτατορία του προλεταριάτου υπάρχει κιόλας (χειροκροτήματα)... Όχι πριν από πολλές μέρες, η Ιβηρική Αναρχική Ομοσπονδία (FAI) έβγαλε ένα μανιφέστο που έλεγε πως θ' αντιταχθεί σε κάθε δικτατορία που θ' ασκούσε οποιοδήποτε κόμμα. Συμφωνούμε μαζί τους. Η δικτατορία του προλεταριάτου δεν μπορεί ν' ασκηθεί από ένα μόνο τμήμα του προλεταριάτου, αλλά από όλους, απόλυτα απ' όλους. Κανένα εργατικό κόμμα ή συνδικάτο δεν έχει το δικαίωμα ν' ασκήσει δικτατορία. Ας μάθουν όσοι είναι παρόντες πώς, αν η CNT ή το Κομμουνιστικό Κόμμα ή το Σοσιαλιστικό Κόμμα θα θέλανε να ασκήσουν μονοκομματική δικτατορία, θα μας έβρισκαν αντιμέτωπους. Η δικτατορία του προλεταριάτου πρέπει ν' ασκείται από όλους», («La Batalla», 8 Σεπτεμβρίου 1936).

Την άποψη της δικτατορίας του προλεταριάτου σαν κρατικής μορφής, που στηρίζεται πάνω στα πλατιά θεμέλια του δικτύου των συμβουλίων των εργατών, χωρικών και μαχητών, σ' όλη τη βιομηχανία, τους αγρούς και τα πεδία της μάχης, ο Νιν την αντικατέστησε εδώ με μια ολότελα διαφορετική αντίληψη: με μια συμφωνία ανάμεσα στις ανώτατες ηγεσίες των εργατικών οργανώσεων που θα επωμίζονταν όλοι μαζί την κυβερνητική ευθύνη. Αυτή η άποψη είναι λαθεμένη και δεν έχει τίποτα το κοινό με τη μαρξιστική αντίληψη για

την προλεταριακή δικτατορία! Πώς θα μπορούσε η προλεταριακή δικτατορία να ασκηθεί από κοινού με τους σταλινοδημοκράτες και τους σοσιαλδημοκράτες που υποστηρίζανε την αστική δημοκρατία; Πώς μπορούσαν κομματικές συμφωνίες να αποτελέσουν το υποκατάστατο του απαραίτητου για τη δικτατορία τεράστιου δικτύου των εργατικών συμβουλίων;

Η λενινιστική ρήση πως κάθε πραγματική επανάσταση δημιουργεί όργανα της δυαδικής εξουσίας, επιβεβαιώθηκε στις 19 του Ιούλη: επιτροπές πολιτοφυλακής, επιτροπές προμηθειών, εργατικά περίπολα, κτλ., κτλ. Η λενινιστική στρατηγική απαιτούσε αυτά τα όργανα της δυαδικής εξουσίας να συγκεντροποιηθούν σ' ένα εθνικό κέντρο και μέσω αυτού να γίνει η κατάληψη της εξουσίας. Η διάλυση των οργάνων της δυαδικής εξουσίας, όπως έγινε στη Γερμανία το 1919, χαρακτηρίστηκε από τον Λένιν «διάλυση της επανάστασης».

Δυσάρεστες αναμνήσεις πάνω σ' αυτό το ζήτημα αναγκάσανε τους ηγέτες του POUM, αναγγέλλοντας την είσοδο τους στη Generalidad, να προσθέσουν στο τέλος:

«Βρισκόμαστε σε μεταβατική κατάσταση, όπου η δύναμη των γεγονότων μάς έχει αναγκάσει να συνεργαστούμε άμεσα, μέσα στο Συμβούλιο της Generalidad, μαζί με άλλες εργατικές οργανώσεις... Από τις επιτροπές εργατών, αγροτών και στρατιωτών, για την δημιουργία των οποίων πιέζουμε συνεχώς, θα ξεπηδήσει η άμεση αντιπροσώπευση της νέας προλεταριακής εξουσίας».

Αλλά αυτό στάθηκε το κύκνειο άσμα των επιτροπών της δυαδικής εξουσίας. Γιατί ένα από τα πρώτα μέτρα που πήρε η νέα κυβέρνηση της Generalidad ήταν να διαλύσει όλες τις επαναστατικές επιτροπές που ξεπηδήσανε στις 19 του Ιούλη.

Η Κεντρική Επιτροπή της Πολιτοφυλακής διαλύθηκε κι η εξουσία της πέρασε στα υπουργεία της Άμυνας και της Εσωτερικής Ασφαλείας. Η τοπική πολιτοφυλακή και οι αντιφασιστικές επιτροπές, με σχεδόν αναλλοίωτη την προλεταριακή τους σύνθεση, που κυβερνούσαν τις πόλεις και τα χωριά, διαλυθήκανε και αντικαταστάθηκαν από τις δημοτικές διοικήσεις, με σύνθεση που ήταν ανάλογη της κυβέρνησης (3 από την Esquerra, 3 από την CNT, 2 από το PSUG και από 1 αντιστοιχώς από την Αγροτική Ένωση, το POUM και την Accio Catala—η αστική οργάνωση της δεξιάς). Ύστερα, για να εξασφαλιστούν πως δεν είχε ξεχαστεί κανένα όργανο, εκδόθηκε πρόσθετο αναγκαστικό διάταγμα, που αξίζει να το παραθέσουμε ολόκληρο:

«Άρθρο 1. Διαλύονται σ' όλη την Καταλονία οι τοπικές επιτροπές, όποια ονομασία ή τίτλο κι αν έχουν, καθώς επίσης και όλοι εκείνοι οι τοπικοί οργανισμοί που δημιουργήθηκαν για να καταστείλουν το στασιαστικό κίνημα, με τους οποιουσδήποτε πολιτιστικούς, οικονομικούς ή άλλους ειδικούς σκοπούς τους.

» Άρθρο 2. Η αντίσταση για τη διάλυσή τους θα θεωρηθεί φασιστική ενέργεια και οι υποκινητές της θα παραπεμφθούν στα Δικαστήρια Λαϊκής Δικαιοσύνης. (Ψηφίστηκε στις 9 Οκτώβρη 1936)».

Η διάλυση των επιτροπών στάθηκε το πρώτο μεγάλο βήμα προς τα μπρος που πραγματοποίησε η αντεπανάσταση. Απομάκρυνε απ' τη γέννησή του τον κίνδυνο της δημιουργίας σοβιέτ και βοήθησε την αστική τάξη να αρχίσει να ξαναπαίρνει σε κάθε σφαίρα την εξουσία που είχε φύγει από τα χέρια της στις 19 του Ιούλη. Έχοντας χάσει ολότελα τον προσανατολισμό του, το POUM δεν έκανε καμιά προσπάθεια να εναρμονίσει την προηγούμενη έκκλησή του για συγκρότηση επιτροπών με την επικύρωση της διάλυσής τους δυο βδομάδες αργότερα. Από την άλλη μεριά, στα χέρια της αστικής τάξης απόμεινε ο παραδοσιακός της μοχλός, το Κοινοβούλιο. Γιατί το POUM δεν πήρε, ούτε σαν αντάλλαγμα για τη συμμετοχή του στην κυβέρνηση, διάταγμα για τη διάλυση της Βουλής. Αντίθετα, τα οικονομικά διατάγματα της νέας κυβέρνησης είχαν το συνηθισμένο άρθρο που απαιτούσε την ανακοίνωση τους προς το καταλανικό κοινοβούλιο. Το κοινοβούλιο πέθανε, διαβεβαίωνε τους εργάτες το POUM, αλλά η κυβέρνηση στην οποία είχε πάρει μέρος δεν έλεγε το ίδιο. Είναι αλήθεια πως, αντίθετα από τον Καμπαλέρο, ο Κομπάνις δεν τόλμησε να συγκαλέσει το κοινοβούλιο για πολλούς μήνες, αυτό όμως το νόμιμο όργανο της αστικής κυριαρχίας παρέμεινε απείραχτο. Η συνεδρίαση του κοινοβουλίου, στις 9 του Απρίλη 1937, όταν είχε ξεσπάσει η υπουργική κρίση, εκφόβισε την CNT και την εξανάγκασε να γυρίσει πίσω στην κυβέρνηση. Κι ύστερα από τις μέρες του Μάη, ο Κομπάνις, έχοντας νικήσει τους εργάτες, συγκαλέσε το κοινοβούλιο που το POUM είχε ορκιστεί πως ήταν νεκρό! Ένα ακόμα πιο σημαντικό βήμα για να στερεωθεί η εξουσία του αστικού κράτους έγινε, στις 27 του Οκτώβρη 1936, με ένα διάταγμα που επέβαλε τον αφοπλισμό των εργατών:

«Άρθρο 1. Όλα τα μακρύκανα όπλα (δηλαδή τουφέκια, πολυβόλα κλπ.) που βρίσκονται στα χέρια πολιτών θα παραδοθούνε στις Δημαρχίες ή θα αναζητηθούν απ' αυτές, μέσα σε οκτώ ήμερες από τη δημοσίευση τούτου του διαγγέλματος. Τέτοια όπλα θα παραδοθούνε στο Επιτελείο Πυροβολικού και στο υπουργείο Άμυνας

στη Βαρκελώνη, για να εξυπηρετηθούν οι ανάγκες του μετώπου.

» Άρθρο 2. Στο τέλος της περιόδου που αναφέρθηκε όσοι κρατάνε ακόμη τέτοια όπλα θα θεωρηθούνε φασίστες και θα δικαστούνε με την αυστηρότητα που απαιτεί η συμπεριφορά τους», ("La Batalla", 28 Οκτώβρη 1936).

Το ΡΟΥΜ και η CNT δημοσιεύσανε αυτό το διάταγμα χωρίς να δώσουν την παραμικρή εξήγηση στους οπαδούς τους!

Έτσι η σωτηρία του αστικού κράτους πραγματοποιήθηκε. Το ΡΟΥΜ, αφού χρησιμοποιήθηκε στους κρίσιμους μήνες, διώχτηκε από την κυβέρνηση με μια κλωτσιά, στις 12 του Δεκέμβρη 1936, όταν έγινε ο ανασχηματισμός της. Η CNT, με τους πολλούς οπαδούς, έμεινε για μεγαλύτερο διάστημα, κυρίως επειδή προσαρμοζόταν όλο και πιο πολύ στην κυριαρχία της μπουρζουαζίας κι έτσι διώχτηκε μόλις τον Ιούλη της επόμενης χρονιάς. Αλλά η εξουσία, που το ΡΟΥΜ και η CNT βοηθήσανε την κυβέρνηση να σφετεριστεί, εξακολουθούσε να παραμένει στα χέρια της κυβέρνησης.

Το οικονομικό πρόγραμμα του συνασπισμού

Εκτός από το επιχείρημα της «εργατικής πλειοψηφίας», το ΡΟΥΜ δικαιολόγησε την είσοδό του και με το «σοσιαλιστικό προσανατολισμό» που είχε το οικονομικό πρόγραμμα της κυβέρνησης. Αυτό το κριτήριο ήταν ολότελα λαθεμένο, γιατί ο επαναστατικός μαρξισμός πάντοτε εξηγούσε πως η απαραίτητη προϋπόθεση για τη σοσιαλιστική οικονομία είναι η δικτατορία του προλεταριάτου.

Οι μπολσεβίκοι, το 1917, ήταν μάλιστα προετοιμασμένοι, με βάση τα εργατικά κράτος, να επιτρέψουνε να εξακολουθεί να υπάρχει για μια περίοδο η ατομική ιδιοκτησία σε ορισμένους τομείς, κάτω όμως από τον εργατικό έλεγχο που είχε εφαρμοστεί στην παραγωγή. Όμως, ακριβώς σ' εκείνους τους τομείς της οικονομικής ζωής όπου οι μπολσεβίκοι ενεργήσανε πρώτα πρώτα, δηλαδή στην εθνικοποίηση των τραπεζών και της γης, ο καταλανικός συνασπισμός δεν έκανε καμιά ενέργεια.

Ακόμα και στην καθυστερημένη Ισπανία, όπως και παντού αλλού, το χρηματιστικό κεφάλαιο δεσπόζει πάνω σ' όλες τις άλλες μορφές του κεφαλαίου. Ωστόσο, το μόνο σημείο όπου βρέθηκε σύμφωνος ο συνασπισμός ήταν το σημείο 8 από το οικονομικό του πρόγραμμα: «Εργατικός έλεγχος πάνω στις τραπεζικές επιχειρήσεις ωςότου φτάσουμε στην εθνικοποίηση των τραπεζών». «Εργατικός έλεγχος», στην πράξη, σήμαινε απλά και μόνο προφύλαξη από

πληρωμές σε συμπαθούντες των φασιστών και σε μη εξουσιοδοτημένα πρόσωπα. Το «ωςότου» ανέβαλλε την εθνικοποίηση των τραπεζών για απροσδιόριστο χρόνο και τελικά τίποτα δεν έγινε σ' αυτό το ζήτημα. Αυτός ο τεράστιος μοχλός σήμαινε, όπως απέδειξαν οι κατοπινοί μήνες, πως οι κολεκτιβοποιημένες βιομηχανίες βρίσκονταν στο έλεος εκείνων που μπορούσαν να αρνηθούνε πιστώσεις. Με τούτο ακριβώς το μέτρο, μήνα με το μήνα, μπόρεσε το αστικό κράτος να εξουδετερώσει την οικονομική εξουσία της εργατικής τάξης.

Οι μπολσεβίκοι εθνικοποίησαν τη γη και παραχώρησαν τον έλεγχο της στα τοπικά σοβιέτ: αυτό σήμαινε το τέλος της ατομικής ιδιοκτησίας στη γη. Ο χωρικός δεν αναγκάστηκε να μπει σε κολεκτίβες ωςόσο δεν ήταν πια σε θέση ν' αγοράζει και να πουλάει γη και κανένας πιστωτής δεν μπορούσε να την αρπάξει.⁷

Το «ριζοσπαστικό» καταλανικό πρόγραμμα, «η κολεκτιβοποίηση των μεγάλων αγροτικών κτημάτων και ο σεβασμός για τη μικρή αγροτική ιδιοκτησία», έκρυβε μια αντιδραστική προοπτική: η γη μπορούσε ακόμα ν' αγοράζεται και να πουλιέται. Και κάτι ακόμα πιο σημαντικό: σύμφωνα με τη νομοθεσία της αυτόνομης Καταλονίας, η κεντρική κυβέρνηση έχει την τελευταία λέξη πάνω στα οικονομικά θέματα που αφορούν ολόκληρη την Ισπανία, και αυτή είχε δώσει την άδεια να παίρνονται μονάχα τα κτήματα που ανήκανε στους φασίστες. Ο συνασπισμός «αγνόησε» την αντίφαση ανάμεσα στα δυο διατάγματα. Το ΡΟΥΜ δεν είχε αρκετή τόλμη να φέρει στη δημοσιότητα τη διαφορά και ν' αναγκάσει την κεντρική κυβέρνηση ν' αναγνωρίσει τυπικά το καταλανικό αναγκαστικό διάταγμα ή ν' απαιτήσει από τη Generalidad να διακηρύξει την πλήρη αυτονομία της Καταλονίας στα οικονομικά ζητήματα. Αυτό σήμαινε: από τη στιγμή που η μπουρζουαζία θα ξανάπαιρνε τη δύναμή της, θα επικρατούσε το διάταγμα της Μαδρίτης αναφορικά με τη γη.

Στις 24 του Οκτώβρη, βγήκε ένα μακρύ και μπερδεμένο διάταγμα που ξεκαθάριζε την αντίληψη της κυβέρνησης για την «κολεκτιβοποίηση των μεγάλων βιομηχανιών, των δημοσίων υπηρεσιών και των μεταφορών». Πριν να μπει στην κυβέρνηση, το ΡΟΥΜ κριτικάριζε την «κολεκτιβοποίηση» της βιομηχανίας τονίζοντας πως τα εργατικά συνδικάτα, ακόμα και οι εργάτες στα μεμονωμένα εργοστάσια, μεταχειριζόντουσαν τις βιομηχανίες σαν να ήταν δική τους ιδιοκτησία. Ο «συνδικαλιστικός καπιταλισμός» έκανε τα εργοστάσια μian απλή μορφή παραγωγικών συνεταιρισμών, στους οποίους οι εργάτες μοιράζανε τα κέρδη. Αλλά η βιομηχανία μπορούσε να λειτουρ-

γεί ικανοποιητικά μόνο σαν εθνική ενότητα, μαζί με όλες τις τραπεζικές ευκολίες και το μονοπώλιο του εξωτερικού εμπορίου. Τώρα το ΡΟΥΜ δέχτηκε την «κολεκτιβοποίηση» που δεν ήταν τίποτα παραπάνω από συνεταιρισμοί παραγωγών, παρ' όλο που, δίχως τις τράπεζες και δίχως τα εμπορικά μονοπώλια, ήταν αδύνατο να υπάρξει ένας πραγματικός σχεδιασμός. Ο «έλεγχος του εξωτερικού εμπορίου» που είχαν υποσχεθεί, δεν πραγματοποιήθηκε ποτέ. Η πρόταση του ΡΟΥΜ να περιληφθεί στο διάταγμα μια «Βιομηχανική και Πιστωτική Τράπεζα Καταλονίας για ν' ανταποκριθεί στις απαιτήσεις και τις ανάγκες της κολεκτιβοποιημένης βιομηχανίας» απορρίφθηκε. Έτσι μπήκανε τα θεμέλια για να συντριβούν οι βιομηχανίες που πήραν οι εργάτες.

Ένα άλλο θανάσιμο πλήγμα στα «κολεκτιβοποιημένα» εργοστάσια στάθηκε η διάταξη ν' αποζημιωθούν οι παλιοί τους ιδιοκτήτες. Αντίθετα με τη λαϊκή αντίληψη, το θέμα της αποζημίωσης για τη δημιουργία ιδιοκτησία δεν αποκλείεται εκ των προτέρων για τους επαναστάτες μαρξιστές. Αν η μπουρζουαζία δεν αντιστεκόταν, ο Λένιν είχε κάνει την πρόταση να τακτοποιηθεί το ζήτημα με μερική αποζημίωση. Το ΡΟΥΜ σωστά είχε καταλήξει στο συμπέρασμα πως η ισπανική αστική τάξη είχε ήδη περάσει στο πλευρό του Φράνκο ή όσοι αστοί βρισκότανε στη δημοκρατική επικράτεια, δεν ήταν σε θέση να κάνουν τίποτε άλλο παρά «να φροντίζουν για καμιά δουλειά για να συντηρηθούν ή, αν ήταν ανίκανοι για εργασία, να έχουνε κοινωνική ασφάλιση με τους ίδιους όρους όπως και οι άλλοι εργάτες». (Το ζήτημα της αποζημίωσης των ξένων καπιταλιστών δεν έμπαινε για συζήτηση γιατί όλοι, και σωστά, συμφωνούσαν πως έπρεπε να αναγνωριστεί. Πίσω όμως από τούτη την θεωρητικά σωστή διατύπωση, η κυβέρνηση ετοιμαζόταν σύντομα να «αποζημιώσει» τους ξένους, δίνοντάς τους πίσω τα εργοστάσιά τους!!!). Οι υπόλοιποι του συνασπισμού, μαζί και οι αναρχικοί, απορρίψανε την πρόταση του ΡΟΥΜ. Ούτε και όρισαν όμως ξεκαθαρισμένους όρους αποζημίωσης. Ούτε κι η αποζημίωση — όπως έγινε στην περίπτωση του ξένου κεφαλαίου — έμεινε στην ευθύνη της κυβέρνησης. Αντίθετα «το διαπιστωμένο πιστωτικό υπόλοιπο κάθε φέρμας» έπρεπε «να αναχθεί σε πίστωση του δικαιούχου (πρώην ιδιοκτήτη) σαν κοινωνική αποζημίωση», ενώ «η αποζημίωση για τους ισπανούς ιδιοκτήτες θ' ανασταλεί για να προσδιοριστεί αργότερα». Για να μιλήσουμε απλά, αυτό σήμαινε πως η αποζημίωση θα έπεφτε στην πλάτη της κολεκτιβοποιημένης επιχείρησης, δηλαδή πάνω στους εργάτες ενώ το ύψος της έμενε να οριστεί για αργότερα. Με την

ανασυγκρότηση της αστικής εξουσίας, η αστική τάξη θα φορολογούσε τις εργατικές επιχειρήσεις προς όφελος των πρώην ιδιοκτητών, με μοναδικό κριτήριο το πόσα θα τολμούσε να φορτώσει στις πλάτες των εργατών για να ικανοποιήσει το κεφάλαιο. Αν η κυβέρνηση γινόταν αρκετά ισχυρή, οι πρώην ιδιοκτήτες θα εξακολουθούσαν να κόβουν τα κουπόνια τους και να εισπράττουν τα μερίσματά τους όπως και πριν. Το ΡΟΥΜ σωστά έδωσε σ' αυτό το ζήτημα το χαρακτηρισμό «θεμελιακό». Αλλά παρόλα αυτά παρέμεινε στην κυβέρνηση συνασπισμού.

Το διάταγμα για την κολεκτιβοποίηση προέβλεπε την παρέμβαση στο κάθε εργοστάσιο ενός αντιπροσώπου της κυβέρνησης και μάλιστα ως μέλος του εργοστασιακού συμβουλίου. Σε επιχειρήσεις που απασχολούσαν παραπάνω από 500 εργάτες, ο διευθυντής έπρεπε να έχει εγκριθεί από την κυβέρνηση. Επιπλέον, το εργοστασιακό συμβούλιο, το εκλεγμένο από τους εργάτες στο εργοστάσιο, θα παρέμενε στη θέση του επί δυο χρόνια, εκτός από την περίπτωση καθαρής παράλειψης καθήκοντος. Έτσι όμως «παγιονοιούνταν» η πολιτική σύνθεση των συμβουλίων και καταντούσε αδύνατο για ένα επαναστατικό κόμμα να αποκτήσει τον έλεγχο των εργοστασίων. Το Γενικό Συμβούλιο ενός ολόκληρου βιομηχανικού κλάδου ήταν ακόμα λιγότερο ευέλικτο, αφού τα οχτώ από τα δώδεκα μέλη του διορίζονταν από τους ηγέτες της UGT και της CNT και προεδρεύονταν από αντιπρόσωπο της κυβέρνησης. Αυτά τα μέτρα, που εξασφάλιζαν από τον κίνδυνο της «επανάστασης από τα κάτω», εγκρίθηκαν απ' όλους, ακόμα και από το ΡΟΥΜ.

Δεν είναι μήπως φανερό ότι το οικονομικό πρόγραμμα της Generalidad δέχθηκε απλώς και μόνο μερικές από τις καταχτήσεις που είχαν πετύχει οι εργάτες από μόνοι τους και τις συνδύασε με μια σειρά πολιτικά και οικονομικά μέτρα που θα καταργούσαν τελικά όλα όσα είχαν πετύχει οι εργάτες; Ωστόσο γι' αυτό και για μια έδρα στην κυβέρνηση, το ΡΟΥΜ πούλησε την ευκαιρία που είχε να ηγηθεί στην Ισπανική Επανάσταση. Υιοθετώντας τυφλά το κυβερνητικό πρόγραμμα, η CNT φανέρωσε την ολοκληρωτική χρεοκοπία του αναρχισμού σαν επιλογή που οδηγεί στην κοινωνική επανάσταση.⁸

Η διεθνής πολιτική του συνασπισμού

Όπως οι όμοιοί τους στη Μαδρίτη, η Esquerra και το PSUG προσέβλεπαν στην «Κοινωνία των Εθνών» και τις «μεγάλες Δημο-

κρατίες» για υποστήριξη. Ούτε και η CNT ήταν πολύ καλύτερη. Ο Χουάν Πεϊρό, μετά από την πτώση της κυβέρνησης Καμπαλέρο, δήλωσε με αφέλεια ότι η CNT πήρε τη διαβεβαίωση πως η μετριοπάθεια στο κυβερνητικό πρόγραμμα υπήρχε μόνο για εξωτερική κατανάλωση.⁹

Αυτό εξηγεί αναμφίβολα γιατί η CNT δεν έστειλε οργανωμένες αντιπροσωπείες στο εξωτερικό για να κάνει καμπάνια ανάμεσα στους εργάτες.

Και το POUM, επίσης, έπεσε θύμα αυτής της ομπορουνιστικής πολιτικής. Παρόλη τη θεωρητικά σωστή κατανόηση του αντιδραστικού διεθνούς ρόλου της σοβιετικής γραφειοκρατίας και την κριτική του για την απροθυμία του Στάλιν να πουλήσει όπλα στην Ισπανία στους τρεις πρώτους κρίσιμους μήνες, το POUM δεν κατάλαβε τη χειροπιαστή αλήθεια πως η σοβιετική διπλωματική νότα στις 7 του Οκτώβρη 1936 — «αν η βία δεν σταματήσει αμέσως, η Σοβιετική Ένωση θα θεωρήσει τον εαυτό της απειλημένο από κάθε υποχρέωση που προκύπτει από τη συμφωνία» — δεν σήμαινε εγκατάλειψη της «επιτροπής μη επέμβασης» και, με καμιά έννοια, δεν εγγυούταν ικανοποιητικές αποστολές όπλων ώστε να αντιστραφεί η κατάσταση στην Ισπανία. «Δεν υπάρχει αμφιβολία πως η πρόσφατη ενέργεια της σοβιετικής κυβέρνησης, να σπάσει το σύμφωνο μη επέμβασης, θα έχει εξαιρετικές πολιτικές συνέπειες. Πιθανόν, είναι το πιο σημαντικό πολιτικό γεγονός από την αρχή του εμφύλιου πολέμου», έγραφε η «La Batalla».

Ακόμα χειρότερη ήταν η πρόβλεψη του POUM πως ο γαλλικός ιμπεριαλισμός θα έστελνε όπλα: «Πώς θ’ απαντήσει η γαλλική κυβέρνηση σ’ αυτήν τη νέα κατάσταση; Θα διατηρήσει τη στάση της ουδετερότητας; Αυτό θα σήμαινε ακόμα μεγαλύτερη αντιδημοτικότητα και ανυποληψία. Ο Μπλουμ θα έπεφτε από την εξουσία μέσα σε γενική αποδοκιμασία. Δεν πιστεύουμε πως ο Λεόν Μπλουμ θα διαπράξει ένα τέτοιο κολοσσιαίο λάθος. Γνωρίζοντας πως το μοναδικό εμπόδιο για την διόρθωση της πολιτικής του ήταν η στάση της σοβιετικής κυβέρνησης, πιστεύουμε πως η μεταβολή στη στάση της τελευταίας θα οδηγήσει στην συνολική μεταβολή της πολιτικής του», («La Batalla», 11 του Οκτώβρη 1936). Εδώ, όπως και παντού, το POUM έχασε το μπούσουλά του. Δεν είναι τυχαίο ότι όσο συμμετείχε στην κυβέρνηση δεν έστειλε καθόλου αντιπροσωπείες στο εξωτερικό για να κάνει καμπάνια μέσα στους πρωτοπόρους εργάτες.

8. Η ΑΝΑΒΙΩΣΗ ΤΟΥ ΑΣΤΙΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

(Σεπτέμβρης 1936 – Απρίλης 1937)

Η οικονομική αντεπανάσταση

Οι οχτώ μήνες, από τότε που οι εργατικοί αντιπρόσωποι μπήκαν στις κυβερνήσεις στη Μαδρίτη και στη Βαρκελώνη, είδαν τις προλεταριακές κατακτήσεις στο οικονομικό πεδίο να περιορίζονται σιγά σιγά. Ελέγχοντας το θησαυροφυλάκιο και τις τράπεζες, η κυβέρνηση μπορούσε να επιβάλει τη θέλησή της στους εργάτες με την απειλή πως θ’ ακύρωνε τις πιστώσεις.

Στην Καταλονία, το κύριο βιομηχανικό κέντρο, αυτό το προτσές ακολουθούσε πιο αργό ρυθμό αλλά το τέρμα ήταν το ίδιο. Το Γενάρη, κάπου πενήντα οκτώ οικονομικά διατάγματα της Generalidad περιόρισαν απότομα το εύρος των δραστηριοτήτων στα κολεκτιβοποιημένα εργοστάσια. Στις 3 Φλεβάρη, για πρώτη φορά, η Generalidad τόλμησε να κηρύξει παράνομη την κολεκτιβοποίηση μιας βιομηχανίας γαλακτοκομικών προϊόντων. Κατά τη διάρκεια της υπουργικής κρίσης του Απρίλη, η Generalidad ακύρωσε τον εργατικό έλεγχο στα τελωνεία αρνούμενη να βεβαιώσει ως εργατική ιδιοκτησία υλικό που είχε σταλεί στο εξωτερικό κι απόμεινε μπλοκαρισμένο από τα ξένα δικαστήρια ύστερα από προσφυγές σ’ αυτά των πρώην ιδιοκτητών. Από κει και πέρα, τα εργοστάσια και οι αγροτικές κολεχτίβες που έκαναν εξαγωγές ήταν στο έλεος της κυβέρνησης.

Ο Κομορέρα, ο ηγέτης του Ενοποιημένου Σοσιαλιστικού Κόμματος Καταλονίας (PSUG), ανέλαβε το υπουργείο Εφοδιασμού στις 15 Δεκέμβρη, όταν το POUM αποβλήθηκε από την κυβέρνηση. Στις 7 Γενάρη υπέγραψε ένα διάταγμα διάλυσης των εργατικών επιτροπών εφοδιασμού, που αγοράζανε τρόφιμα από τους χωρικούς. Σ’ αυτό το ρήγμα εισόρμησαν οι κερδοσκόποι και οι έμποροι του GEPSI (Ομοσπονδία Συλλόγων και Μονάδων Μικρεμπόρων και Μικροβιομηχανών) — με κάρτες της UGT στο χέρι! Το αποτέλεσμα ήταν να

κρυφτούν τα τρόφιμα, ν' ανέβουν οι τιμές τους και να επεκταθεί ο υποσιτισμός. Κάθε οικογένεια έπαιρνε δελτίο τροφίμων αλλά τα τρόφιμα δεν ήταν ανάλογα με τον αριθμό των προσώπων που περιλάμβανε το κάθε δελτίο. Στα εργατικά προάστια της Βαρκελώνης υπήρχαν ολημερίς μακριές ουρές, τα τρόφιμα σώνονταν συχνά πριν τελειώσει η ουρά, ενώ στις πλούσιες συνοικίες υπήρχαν άφθονα. Τα ιδιωτικά εστιατόρια είχαν άφθονο φαγητό για όσους μπορούσαν να το πληρώσουν. Το γάλα ήταν απρόσιτο για τα παιδιά των εργατών, αλλά στα εστιατόρια μπορούσες να τα αγοράσεις. Κι αν συχνά δεν μπορούσες να βρεις ψωμί (στην ορισμένη τιμή) πάντα μπορούσες ν' αγοράσεις κέικ (σε τιμή ανεξέλεγκτη). Στις 14 Απρίλη, στην έκτη επέτειο της Δημοκρατίας (μπούκοταρίστηκε από την FAI, την CNT και το POUM), οι διαδηλώσεις της Esquerra και των σταλινικών επισκιάστηκαν από τις διαδηλώσεις των γυναικών ενάντια στις τιμές των τροφίμων. Ωστόσο, οι σταλινικοί εκμεταλλεύτηκαν πολιτικά ακόμα και τα εγκλήματα τους. Δώσανε στις μάζες να καταλάβουν πως όσοι ήταν μέλη του PSUG και της UGT θα παίρνανε καλύτερες μερίδες. Ανώνυμοι τραμπούκοι κατηγορούσαν σαν υπεύθυνες για την άνοδο των τιμών τις κολεκτιβοποιημένες φάρμες και μεταφορές.

Ο Βισέντε Ουρίμπτε, σταλινικός υπουργός της Γεωργίας, έπαιξε τον ίδιο ρόλο μ' αυτόν που είχε παίξει ένας σταλινικός υπουργός στο καθεστώς του Βανγκ Σινγκ Βέι το 1927, στο Βουχάν, καταπολεμώντας τους χωρικούς. Το υπουργείο του Ουρίμπτε διέλυσε τις κολεχτίβες, οργάνωσε τους πρώην ιδιοκτήτες που ξαναπήραν τη γη τους ως «συνδιευθυντές» με το κράτος και εμπόδισε τις κολεχτίβες να πουλάνε να προϊόντα τους χωρίς την μεσολάβηση μεσιτών.

Μια εθνική εκστρατεία για τον «κρατικό έλεγχο» και τον «έλεγχο από τους δήμους» της βιομηχανίας έβαλε τη βάση για να αφαιρεθεί κάθε έλεγχος από τις εργοστασιακές επιτροπές.

Ωστόσο, η οικονομική αντεπανάσταση προχώρησε συγκριτικά με πιο αργό ρυθμό. Γιατί το αστικοσταλινικό μπλοκ κατάλαβε, ό-πως δεν το κατάλαβαν οι αναρχικοί, πως η απαραίτητη προϋπόθεση για να εκμηδενιστούν οι οικονομικές κατακτήσεις των εργατών ήταν να συντριβούν οι εργατικές πολιτοφυλακές και η εργατική αστυνομία και να αποπλιστούν οι εργάτες στις φρουρές των μετόπισθεν. Μόνο, όμως, η βία δεν ήταν αρκετή για να πετύχει αυτός ο σκοπός. Έπρεπε να συνδυαστεί η βία και με την προπαγάνδα.

Λογοκρισία

Για να διευκολύνει την επιτυχία της προπαγάνδας του, το αστικορεφορμιστικό μπλοκ κατέφυγε, με τη βοήθεια της κυβέρνησης, στο συστηματικό περιορισμό στον τύπο και στο ραδιόφωνο της CNT, της FAI και του POUM.

Κυριότερο θύμα στάθηκε το POUM. Ενώ βρισκόταν ακόμα στη Generalidad, η "Hoja Oficial" (εφημερίδα της καταλανικής κυβέρνησης) μπούκοτάριζε κάθε μνεία για τις συγκεντρώσεις του POUM και τις ραδιοφωνικές του εκπομπές. Στις 26 του Φλεβάρη, η Generalidad απαγόρευσε μια μαζική συγκέντρωση της CNT και του POUM στην Ταραγόνα. Στις 5 του Μάρτη, στην εφημερίδα "La Batalla" επιβλήθηκε πρόστιμο 5.000 πετσετών ενώ της αρνήθηκαν ένα ειδικό κονδύλι με την κατηγορία πως δεν πειθάρχησε στη στρατιωτική λογοκρισία. Στις 14 του Μάρτη, ανέστειλαν την έκδοσή της για τέσσερις μέρες, τούτη τη φορά ομολογημένα εξαιτίας του κύριου πολιτικού της άρθρου. Ταυτόχρονα, η Generalidad αρνήθηκε στο POUM να χρησιμοποιήσει τις εκπομπές του επίσημου ραδιοφωνικού σταθμού. Οι καθημερινές εφημερίδες του POUM στη Λερίδα, στη Χερόνα, κλπ είχαν επίμονες ενοχλήσεις.

Ωστόσο, τα πιο θανάσιμα πλήγματα τα δέχτηκε το POUM σ' εκείνη την περίοδο έξω από την Καταλονία. Η ελεγχόμενη από τους σταλινικούς «Ένωση Άμυνας της Μαδρίτης», σταμάτησε το Γενάρη μόνιμα την κυκλοφορία της εβδομαδιαίας εφημερίδας "POUM". Η ίδια εξουσία, στις 10 του Φλεβάρη, κατάσχεσε και δήμωσε τα τυπογραφεία του "Combatiente Rojo" («Ο Κόκκινος Μαχητής»), της καθημερινής εφημερίδας της πολιτοφυλακής του POUM και λίγο αργότερα σταμάτησε το ραδιοφωνικό σταθμό του POUM, τον οποίο έκλεισε οριστικά τον Απρίλη. Η Ένωση αρνήθηκε επίσης να επιτρέψει στη νεολαία του POUM, την Juventud Comunista Iberica (Ιβηρική Κομμουνιστική Νεολαία) να εκδώσει την εφημερίδα της "La Antorcha". Η επίσημη απαγόρευση δήλωνε κυνικά πως «η Ιβηρική Κομμουνιστική Νεολαία δεν χρειάζεται εφημερίδα». Η "Juventud Roja" («Κόκκινη Νεολαία»), το όργανο της Νεολαίας του POUM στη Βαλένθια, υποβλήθηκε το Μάρτη σε αυστηρή λογοκρισία. Το μόνο όργανο του POUM που έμεινε απείραχτο ήταν ο "El Comunista" στη Βαλένθια, εβδομαδιαίο όργανο της άγριας αντιπροτσικιστικής, μισοσταλινικής δεξιάς πτέρυγας.

Κι ένας άλλος σημαντικός τομέας εργασίας μέσα στις μάζες έπαψε να υπάρχει για το POUM, όταν η «Κόκκινη Βοήθεια» του

POUM αποκλείστηκε, ύστερα από απαίτηση του PSUG, από τις «Διαρκείς Επιτροπές Βοήθειας προς τη Μαδρίτη». Η CNT, εν ονόματι της ενότητας, συμφώνησε σ' αυτή την εγκληματική ενέργεια, που πήρε πανεθνική διάσταση τον Απρίλη, όταν η Κόκκινη Βοήθεια του POUM αποκλείστηκε απ' τη συμμετοχή στην Εβδομάδα της Μαδρίτης.

Αυτή η σύντομη έκθεση για τις κυβερνητικές προγραφές της δραστηριότητας του POUM πριν από το Μάη διαψεύδει το σταλινικό ισχυρισμό ότι το POUM καταδιώχθηκε για τη συμμετοχή του στα γεγονότα του Μάη.

Η λογοκρισία εναντίον του POUM έγινε από κυβερνήσεις στις οποίες συμμετείχαν υπουργοί της CNT. Μονάχα η Αναρχική Νεολαία (Juventud Libertaria) διαμαρτυρήθηκε δημόσια. Αλλά και ο τύπος της CNT ενοχλούνταν συστηματικά. Αναφέρεται στην ιστορία κανένα άλλο τέτοιο παράδειγμα οι υπουργοί μιας κυβέρνησης να χτυπάνε και να καταπνίγουν τον ίδιο τους τον τύπο;

Η έκδοση του “Nosotros” («Εμείς»), του καθημερινού φύλλου της FAI στην Βαλένθια, απαγορεύτηκε επ' αόριστον, στις 27 Φλεβάρη εξαιτίας ενός άρθρου που καταφέρονταν εναντίον της πολιτικής του Καμπαλέρο στον πόλεμο. Στις 26 Μάρτη, η κυβέρνηση των Βάσκων κατάσχεσε το φύλλο της CNT “del Norte”, συνέλαβε το συντακτικό προσωπικό και την Περιφερειακή Επιτροπή της CNT και παρέδωσε τα τυπογραφεία στο Βασκικό Κομμουνιστικό Κόμμα. Από τις 11 ίσαμε τις 18 του Απρίλη, απαγορεύτηκε η κυκλοφορία των εφημερίδων “CNT” και “Castilla Libre” («Ελεύθερη Καστίλη») που εκδίδονταν στη Μαδρίτη. Το “Nosotros” σταμάτησε και πάλι να κυκλοφορεί στις 16 του Απρίλη.

Η λογοκρισία και το σταμάτημα της έκδοσης των εφημερίδων ήταν τα επίσημα μέτρα. Εξίσου αποτελεσματικά, όμως, ήταν και τα «ανεπίσημα» μέτρα με τα οποία τα δέματα των εφημερίδων της CNT, της FAI και του POUM «δεν κατόρθωναν» να φτάσουν στο μέτωπο ή φτάνανε βδομάδες αργότερα. Στο αναμεταξύ, τεράστιες ποσότητες εφημερίδων του σταλινικού και του αστικού τύπου, άθικτες από τη λογοκρισία και πάντα κανονικές στην κυκλοφορία τους, μοιράζονταν δωρεάν στις πολιτοφυλακές της CNT, της UGT και του POUM. Οι κυβερνητικοί ραδιοφωνικοί σταθμοί βρισκότανε πάντα στην υπηρεσία του Νέλκενς και της Πασιονάριας. Όλοι σχεδόν οι λεγόμενοι πολιτικοί επίτροποι στο μέτωπο ήταν σταλινικοί και α-στοί. Έτσι, η απάτη συμπλήρωνε τη γυμνή βία.

Η αστυνομία

Τους πρώτους μήνες μετά τις 19 Ιούλη, τα αστυνομικά καθήκοντα τα εκτελούσαν αποκλειστικά οι εργατικές περίπολοι στην Καταλονία και οι «πολιτοφυλακές των μετόπισθεν» στη Μαδρίτη και στη Βαλένθια. Η ευκαιρία όμως να διαλυθεί οριστικά η αστική αστυνομία πάντα ξέφευγε.

Κάτω από τον Καμπαλέρο η Αστυνομία Πόλεων μετονομάστηκε σε Εθνική Δημοκρατική Αστυνομία. Τα απομεινάρια της και οι Φρουρές Εφόδου αποσπαστήκανε σιγά σιγά από το μέτωπο. Όσοι είχαν πάει με τον Φράνκο αντικατασταθήκανε, και με το παραπάνω, από καινούργιους.

Το πιο εξαιρετικό βήμα για να αναβιώσει η αστική αστυνομία ήταν να πάρει μεγάλες διαστάσεις η ως τότε μικρή δύναμη των τελωνείων, οι Καραμπινιέροι, την εποχή που ήταν υπουργός των Οικονομικών ο Νεγκρίν, και να γίνει μια βαριά οπλισμένη πραιτοριανή φρουρά με 40.000 άντρες.¹⁰

Στις 28 του Φλεβάρη, απαγορεύτηκε στους Καραμπινιέρους να ανήκουν σε πολιτικό κόμμα ή σε συνδικαλιστική οργάνωση ή να παίρνουν μέρος σε μαζικές συγκεντρώσεις. Η εφαρμογή του ίδιου διατάγματος επεκτάθηκε και στους αστυφύλακες και στους Φρουρούς Εφόδου. Αυτό σήμαινε πως η αστυνομία περνούσε από απολύμανση προτού στραφεί ενάντια στην εργατική τάξη. Οι αναρχικοί υπουργοί, απελπιστικά αποπροσανατολισμένοι, ψηφίσανε τούτο το μέτρο με τη δικαιολογία πως θα σταματούσε ο σταλινικός προσηλυτισμός!

Τον Απρίλη, οι πολιτοφυλακές απομακρύνθηκαν, οριστικά πλέον, απ' όλα τα αστυνομικά τους καθήκοντα στη Μαδρίτη και στη Βαλένθια.

Στο προλεταριακό οχυρό, στην Καταλονία, αυτή η διαδικασία αντιμετώπισε την αποφασιστική αντίθεση των μαζών της CNT. Επιπλέον, σημειώθηκε ένα «άτυχο περιστατικό», που επιβράδυνε το αστικό σχέδιο. Ο διορισμένος από την κυβέρνηση γενικός αρχηγός της αστυνομίας για ολόκληρη την Καταλονία, ο Αντρέ Ρεμππερέρ, αποδείχτηκε πως ήταν ένας από τους αρχηγούς μιας συνωμοσίας που είχε οργανωθεί για να δολοφονηθούν οι ηγέτες της CNT, να δημιουργηθεί μια ανεξάρτητη Καταλονία και να κλειστεί ξεχωριστή ειρήνη με τον Φράνκο.¹¹ Η αποκάλυψη της συνωμοσίας του Ρεμππερέρ, ενίσχυσε τη θέση των εργατικών περιπόλων, που είχαν επανδρωθεί σε μεγάλο βαθμό από την CNT.

Τότε, όμως, αυτή η συγκροτημένη από εργάτες αστυνομία χτυπήθηκε από τα μέσα. Το Ενοποιημένο Σοσιαλιστικό Κόμμα Καταλονίας πρόσταξε τα μέλη του ν' αποσυρθούν (τα πιο πολλά δεν συμμορφώθηκαν και διαγράφηκαν από το PSUG). Κι η Esquerra, επίσης, απέσυρε τα μέλη της από την εργατική αστυνομία. Από κει και πέρα, όλες οι συνηθισμένες σταλινικές δυσφημιστικές μέθοδοι στράφηκαν ενάντια στα εργατικά περίπολα και γινήκανε πιο μεγαλύτερες όταν έπιασαν ανθρώπους του PSUG και του GEPSI για απόκρυψη και κερδοσκοπία στα τρόφιμα.

Την 1η του Μάρτη, μ' ένα διάταγμα της Generalidad ενοποιήθηκε όλη η αστυνομία σ' ένα ενιαίο σώμα, ελεγχόμενο από το κράτος. Στα μέλη της απαγορεύτηκε να ανήκουν στις συνδικαλιστικές οργανώσεις και τα κόμματα κι η εκλογή καθορίστηκε να γίνεται με βάση την προϋπηρεσία. Αυτό σήμαινε κατάργηση των εργατικών περιπόλων (της εργατικής αστυνομίας) κι αποκλεισμό των μελών τους από την ενιαία αστυνομία. Όπως φαίνεται, οι υπουργοί της CNT ψηφίσανε αυτό το διάταγμα. Το αποτέλεσμα ήταν να ξεσηκωθούν στην Καταλονία οι μάζες και να αναγκαστεί η CNT να συμφωνήσει με το POUM δηλώνοντας πως θ' αρνηθούνε να υποταχθούνε σε τούτο το νομοσχέδιο. Ωστόσο, στις 15 του Μάρτη, ο υπουργός Δημόσιας Τάξης, Χάιμε Αϊγκουάντε, προσπάθησε, χωρίς επιτυχία, να καταργήσει με τη βία τα εργατικά περίπολα στις γύρω από τη Βαρκελώνη περιφέρειες.

Αυτό το ζήτημα στάθηκε ένα από κείνα που έγιναν αιτία να διαλυθεί η καταλανική κυβέρνηση στις 27 του Μάρτη. Ούτε, όμως, και με τη νέα κυβέρνηση που συνήλθε στις 16 του Απρίλη, και πάλι με την συμμετοχή υπουργών από την CNT δεν άλλαξε τίποτα. Ο Αϊγκουάντε συνέχισε την προσπάθειά του ν' αποπλίσει τα εργατικά περίπολα, ενώ οι υπουργοί της CNT διατηρούσαν τις θέσεις τους στην κυβέρνηση και οι εφημερίδες τους περιορίζονταν απλώς να προειδοποιούνε τους εργάτες να μην κάνουν καμιά προβοκάτσια.

Η διάλυση των πολιτοφυλακών

Φυσικά, δεν μπορούσε να υπάρχει ελπίδα να αποκατασταθεί ένα σταθερό αστικό καθεστώς όσο η οργάνωση και η διοικητική ευθύνη για τις ένοπλες δυνάμεις παρέμεναν στα χέρια των εργατικών συνδικάτων και των εργατικών κομμάτων, που υπέβαλαν τις μισθολογικές καταστάσεις, τις παραγγελίες προμηθειών κτλ στις κυβερνήσεις της Μαδρίτης και της Καταλονίας και στέκονταν ανά-

μεσα στις πολιτοφυλακές και τις κυβερνήσεις.

Από νωρίς οι σταλινικοί φροντίσανε να δώσουνε το καλό «παράδειγμα», υποβάλλοντας τις πολιτοφυλακές τους στον κυβερνητικό έλεγχο, βοηθώντας στην καθιέρωση του στρατιωτικού χαιρετισμού και στην αναγνώριση της ανωτερότητας των αξιωματικών ιδιαίτερα στα μετόπισθεν, κα. «Καμιά συζήτηση. Όχι πολιτική στο στρατό», φώναζε ο σταλινικός τύπος, εννοώντας φυσικά καμιά συζήτηση ή πολιτική στο εσωτερικό της εργατικής τάξης.

Το παράδειγμα δεν έπιασε στις μάζες της CNT. Το ένα τρίτο τουλάχιστον από τις ένοπλες δυνάμεις ήταν μέλη της CNT, που υποψιάζονταν τους αξιωματικούς που έστελνε η κυβέρνηση, και τους αναγνώριζαν μόνο σαν «τεχνοκράτες» ενώ δεν τους επέτρεπαν να ανακατεύονται στην κοινωνική και πολιτική ζωή των πολιτοφυλακών. Το POUM ανατύπωσε, για να μοιραστεί στις πολιτοφυλακές, το πρωτότυπο «Εγχειρίδιο του Κόκκινου Στρατού», του Τρότσκι, που προέβλεπε δημοκρατικό εσωτερικό καθεστώς και πολιτική ζωή στο στρατό. Η σταλινική εκστρατεία να πάψει να υπάρχει εσωτερική δημοκρατική ζωή στις πολιτοφυλακές, καλύπτοντας αυτή την ενέργεια με το σύνθημα «ενοποιημένη διοίκηση», αντιμετωπιζόταν με την απλή και αποστομωτική ερώτηση: γιατί μια ενοποιημένη διοίκηση χρειάζεται να ξαναφέρει το καθεστώς του παλιού στρατώνα και την υπεροχή του στρώματος των αστών αξιωματικών;

Η κυβέρνηση όμως τελικά ακολούθησε το δικό της δρόμο. Τα διατάγματα για τη στρατιωτικοποίηση και την επιστράτευση ψηφίζονταν το Σεπτέμβρη και τον Οκτώβρη με τη συγκατάθεση του POUM και της CNT και προέβλεπαν τη συγκρότηση κανονικών συνταγμάτων, διοικούμενων σύμφωνα με τον παλιό στρατιωτικό κώδικα. Η συστηματική επιλογή των υποψηφίων για τις σχολές αξιωματικών έδινε το προβάδισμα στη μπουρζουαζία και στους σταλινικούς και ήταν αυτοί που επανδρώνανε τα νέα συντάγματα.

Όταν τα πρώτα αποσπάσματα του νέου στρατού ήταν έτοιμα και σταλθήκανε στο μέτωπο, η κυβέρνηση τα αντιπαρέθεσε στις πολιτοφυλακές και ζήτησε ν' αναδιοργανωθούν οι τελευταίες πάνω στο νέο πρότυπο. Κατά το Μάρτη, η κυβέρνηση το κατάφερε αυτό σε μεγάλη έκταση στο ελεγχόμενο από τους σταλινικούς μέτωπο της Μαδρίτης. Στα μέτωπα της Αραγονίας και της Ανατολής που βρισκότανε κυρίως στα χέρια των πολιτοφυλακών της CNT, της FAI και του POUM, η κυβέρνηση ετοίμαζε τη διάλυση των πολιτοφυλακών με μια σκληρή, συστηματική πολιτική μη παραδίνοντάς τους όπλα. Στις πολιτοφυλακές γνωστοποιήθηκε ότι μόνο μετά την ανα-

διοργάνωση τους θα τους δίνανε κατάλληλα όπλα για μίαν επίθεση σ’ εκείνα τα μέτωπα. Ωστόσο, οι μάζες των ελεγχόμενων από την CNT πολιτοφυλακών απέτρεψαν την κυβέρνηση απ’ το να εφαρμόσει αυτόν τον στόχο της, τουλάχιστον μέχρι τον Μάη, οπότε και ανέλαβε το μέτωπο της Αραγονίας ο στρατηγός Πόσας, ο άλλοτε υπουργός Άμυνας του Αθάνια.

Ωστόσο, σε τελευταία ανάλυση, η τελική επιτυχία της κυβέρνησης δεν προήλθε τόσο από τις δικές της προσπάθειες όσο από την πολιτικά εσφαλμένη απαίτηση του POUM και της CNT για «ενοποιημένη διοίκηση κάτω από τον έλεγχο των εργατικών οργανώσεων».

Οι σταλινικοί και οι «μη κομματικοί» διαφημιστές τους, του είδους του Λούις Φίσερ και του Ραλφ Μπέιτς, σκόπιμα διαστρεβλώσανε την πραγματική αντιπαράθεση μεταξύ των POUM-CNT και της κυβέρνησης πάνω στο ζήτημα της αναδιοργάνωσης του στρατού. Οι σταλινικοί την παρουσίασαν ως και το POUM και η CNT να θέλανε να διατηρήσουν και να αντιπαραθέσουν τις χαλαρά οργανωμένες πολιτοφυλακές απέναντι σ’ έναν συγκεντροποιημένο και αποτελεσματικό στρατό. Αυτό είναι ψέμα, είναι μια καθαρά επινόηση, όπως μπορεί ν’ αποδειχτεί από χιλιάδες άρθρα που δημοσιεύτηκαν στον τύπο του POUM και της CNT εκείνης της εποχής και που ζητούσαν πειθαρχημένο στρατό κάτω από μια ενιαία διοίκηση. Όλο το ζήτημα ήταν τούτο: Ποιος θα ελέγχει το στρατό; Η μπουρζουαζία ή η εργατική τάξη; Κι αυτό το πράγμα δεν το έθεσε μόνο το POUM και η CNT. Αντιτασσόμενη στο αρχικό σχέδιο του Χιράλ για έναν ειδικό στρατό, η “Claridad”, η εφημερίδα της UGT διακήρυξε: «Πρέπει να φροντίσουμε ώστε οι μάζες και η ηγεσία των ενόπλων δυνάμεων (που πρέπει πάνω από όλα να είναι ο ένοπλος λαός), να μην ξεφύγουν από τα χέρια μας», (20 Αυγούστου 1936).

Αυτό ήταν το πραγματικό ζήτημα. Η αστική τάξη κέρδισε γιατί η UGT, το POUM και οι CNT-FAI κάνανε το ασυγχώρητο λάθος να θέλουν να φτιάξουν ένα στρατό ελεγχόμενο από τους εργάτες μέσα σ’ ένα αστικό κράτος. Τόσο πολύ ήταν υπέρ της συγκεντροποίησης και της ενιαίας διοίκησης ώστε ψηφίσανε τα κυβερνητικά διατάγματα που στους επόμενους μήνες χρησίμευσαν για να καταργηθεί κάθε εργατικός έλεγχος πάνω στο στρατό. Και η συγκατάθεση της UGT, του POUM και της CNT σε κείνα τα διατάγματα δεν ήταν το μικρότερο απ’ τα εγκλήματά τους ενάντια στην εργατική τάξη.

Το σύνθημα για ενιαία διοίκηση κάτω απ’ τον έλεγχο των εργατικών οργανώσεων ήταν λαθεμένο γιατί δεν προέβλεπε καμιά συγκεκριμένη μέθοδο για την επιτυχία αυτού του σκοπού. Το αίτημα

που έπρεπε να διατυπωθεί, από την πρώτη κιόλας μέρα του πολέμου, ήταν να συγχωνευθούν όλες οι πολιτοφυλακές και τα λιγοστά συντάγματα που υπήρχαν σε μια και μόνη δύναμη, και να εφαρμοστεί η δημοκρατική εκλογή επιτροπών των στρατιωτών σε κάθε μονάδα με τελική κατάληξη την ενοποίηση και συγκεντροποίησή τους σε ένα Εθνικό Συμβούλιο, εκλεγμένο από ένα εθνικό συνέδριο αντιπροσώπων των στρατιωτών. Όταν θα συγκροτούνταν νέα συντάγματα, οι στρατιωτικές τους επιτροπές θα μπαίνανε στα τοπικά και εθνικά συμβούλια. Έτσι, με την προσέλευση των ένοπλων μαζών στην καθημερινή πολιτική ζωή, θα εμποδιζόταν αποτελεσματικά ο αστικός έλεγχος πάνω στις ένοπλες δυνάμεις.

Το POUM είχε μια θαυμάσια ευκαιρία ν’ αποδείξει την αποτελεσματικότητά αυτής της μεθόδου. Στο μέτωπο της Αραγονίας, είχε για οχτώ μήνες στον άμεσο οργανωτικό έλεγχό του περίπου 9.000 άντρες της πολιτοφυλακής. Είχε μια ασύγκριτη ευκαιρία να τους εκπαιδεύσει πολιτικά, να εκλέξει στρατιωτικές επιτροπές ανάμεσά τους, σαν παράδειγμα για τις άλλες πολιτοφυλακές, κι ύστερα να ζητήσει συγχώνευση, στην οποία οι εκπαιδευμένες του δυνάμεις θα αποτελούσαν μια ισχυρή μαγιά. Τίποτα τέτοιο δεν έγινε. Ο τύπος του POUM έγραφε παραμύθια, για αντιπροσώπους από το μέτωπο της Αραγονίας που είχαν συνέλθει σε συνέδριο. Εκείνες οι συναντήσεις δεν ήταν τίποτα άλλο παρά συγκεντρώσεις διορισμένων υπαλλήλων του εθνικού γραφείου. Στην πραγματικότητα, το POUM απαγόρευε την εκλογή επιτροπών των στρατιωτών. Γιατί; Επειδή, πέρα από τους άλλους λόγους, η αντίθεση στην ομορτοουνιστική πολιτική του POUM εξαπλώνονταν μέσα στο στρατό και η γραφειοκρατία φοβόταν μήπως τυχόν αφήνοντας να δημιουργηθούν στρατιωτικές επιτροπές θα προσέφερε τον απαραίτητο χώρο όπου η Αριστερή Αντιπολίτευση θα μπορούσε να νικήσει.

Το απλό και συγκεκριμένο σύνθημα για εκλεγμένες επιτροπές στρατιωτών ήταν ο μόνος δρόμος για να εξασφαλιστεί ο προλεταριακός έλεγχος στο στρατό. Ωστόσο, αυτό το σύνθημα μπορούσε να είναι μόνον ένα μεταβατικό βήμα. Γιατί ένας στρατός ελεγχόμενος από τους εργάτες δεν μπορούσε να συνυπάρχει για απερίοριστο χρονικό διάστημα με το αστικό κράτος. Αν το αστικό κράτος εξακολουθούσε να υπάρχει, θα καταργούσε αναπόφευκτα τον εργατικό έλεγχο στο στρατό.

Οι προτάσεις των POUM, CNT, UGT για εργατικό έλεγχο ούτε το ξεκάθαρο σύνθημα ρίξαν ούτε και είχαν κανένα πρόγραμμα αντικατάστασης του αστικού κράτους. Επομένως, ο βασικός τους

προσανατολισμός εξασθενίζε, και στο τέλος αχρήστευε, την αντίθεσή τους στην αστική κυριαρχία πάνω στο στρατό.

Ο αφοπλισμός των εργατών στα μετόπισθεν

Στις επαναστατικές ημέρες μετά τις 19 του Ιούλη, οι κυβερνήσεις της Μαδρίτης και της Καταλονίας επικυρώσανε αναγκαστικά τον εξοπλισμό των εργατών που είχαν ήδη από μόνοι τους εξοπλιστεί. Οι εργατικές οργανώσεις εξουσιοδοτήθηκαν να βγάζουν άδειες οπλοφορίας για τα μέλη τους. Για τους εργάτες, δεν ήταν μόνο ζήτημα προφύλαξης από τις αντεπαναστατικές ενέργειες της κυβέρνησης, αλλά και καθημερινή ανάγκη προστασίας των επιτροπών των αγροτών από τους αντιδραστικούς, φύλαξης των εργοστασίων, των σιδηροδρόμων, των γεφυρών κ.α. από τις φασιστικές συμμορίες, προστασίας των ακτών από επιδρομές, ξετρυπώματος των κρυμμένων φασιστικών φωλιών κλπ.

Τον Οκτώβρη εκδόθηκε το πρώτο διάταγμα για τον αφοπλισμό που όριζε να παραδοθούν όλα τα τουφέκια και τα πολυβόλα στην κυβέρνηση. Στην πράξη, το διάταγμα μεταφράστηκε σαν συνέχιση της δυνατότητας των εργατικών οργανώσεων να εκδίδουν άδειες για μακρύκανα όπλα στις εργοστασιακές φρουρές και στις αγροτικές επιτροπές. Δημιούργησε όμως ένα μοιραίο προηγούμενο.

Στις 15 του Φλεβάρη, η κεντρική κυβέρνηση πρόσταξε να συγκεντρωθούν όλα τα μακρύκανα όπλα, καθώς και όλα τα μικρά, που είχαν στην κατοχή τους οι εργάτες δίχως άδεια. Στις 12 του Μάρτη η κυβέρνηση διέταξε τις εργατικές οργανώσεις να συγκεντρώσουν τα μεγάλα και τα μικρά όπλα από τα μέλη τους και να τα παραδώσουν μέσα σε σαράντα οκτώ ώρες. Αυτή η διαταγή εφαρμόστηκε άμεσα στην Καταλονία στις 17 του Απρίλη. Η Εθνική Δημοκρατική Φρουρά άρχισε επίσημα ν' αφοπλίζει τους εργάτες που συναντούσε στους δρόμους της Βαρκελώνης. Τριακόσιοι εργάτες — μέλη της CNT, με άδειες της οργάνωσης να φέρουν όπλα — αφοπλίστηκαν έτσι από την αστυνομία μέσα στην τελευταία βδομάδα του Απρίλη.

Η δικαιολογία ότι τα όπλα χρειαζόνταν στο μέτωπο ήταν ολοκάθαρο ψέμα, όπως μπορούσε ο κάθε εργάτης να το διαπιστώσει με τα μάτια του. Γιατί, ενώ οι εργάτες στερήθηκαν τα τουφέκια και τα πιστόλια, που μερικά απ' αυτά τα είχε η CNT από τον καιρό της μοναρχίας, οι πόλεις είχαν γεμίσει με ανασυγκροτημένες αστυνομικές δυνάμεις, εξοπλισμένες ως τα δόντια με καινούργια ρωσικά τουφέκια, πολυβόλα, πυροβολικό και θωρακισμένα αυτοκίνητα.

Παράνομες μέθοδοι καταπίεσης: η ισπανική Γκεπεού

Στις 17 του Δεκέμβρη 1936, η «Πράβδα», προσωπικό όργανο του Στάλιν, δήλωνε: «Όσο για την Καταλονία, η εκκαθάριση των τροτσικιστών και των αναρχοσυνδικαλιστών έχει ήδη αρχίσει: θα γίνει με την ίδια ενεργητικότητα που έγινε και μέσα στην ΕΣΣΔ».

Ωστόσο, οι νόμιμες μέθοδοι προχωρούσαν πάρα πολύ αργά. Το έργο τους το συμπλήρωναν οι οργανωμένες τρομοκρατικές συμμορίες, εφοδιασμένες με ιδιωτικές φυλακές και με κελιά βασανιστηρίων που τα ονομάσανε «σανατόρια». Τα πρόσωπα που στρατολογήθηκαν γι' αυτή τη δουλειά είναι πέρα πάσης περιγραφής: παλιά μέλη της φασιστικής CEDA (Ισπανική Ομοσπονδία Αυτόνομων Δικαιωμάτων), γκάγκστερς από την Κούβα, νταβατζήδες πορνείων, πλαστογράφοι διαβατηρίων, σαδιστές.¹² Γεννημένες από τη μικροαστική σύνθεση του Κομμουνιστικού Κόμματος και θρεμμένες απ' το αντεπαναστατικό του πρόγραμμα, αυτές οι οργανωμένες συμμορίες της ισπανικής Γκεπεού ρίχτηκαν πάνω στους εργάτες με την αγριότητα των λαγωνικών του Χίτλερ, γιατί, όμοιες μ' αυτά, ήταν εκπαιδευμένες να εξοντώνουν την επανάσταση.

Ο Ροντρίγκεθ, μέλος της CNT και ειδικός επίτροπος για τις φυλακές, τον Απρίλη κατηγορήσε επίσημα τον Χοσέ Καθόρλα (μέλος της σταλινικής Κεντρικής Επιτροπής και αρχηγό της αστυνομίας κάτω από την Ένωση της Μαδρίτης) και τον Σαντιάγκο Καρίγιο (μέλος κι αυτός της Κεντρικής Επιτροπής) για παράνομη κράτηση εργατών, που τους έπιανε ο Καθόρλα αλλά τους αθωώνανε τα λαϊκά δικαστήρια, και ότι «έστειλαν τους αθωωμένους είτε σε κρυφές φυλακές είτε στα συντάγματα των κομμουνιστικών πολιτοφυλακών, που ήταν σε προκεχωρημένες θέσεις, για να χρησιμεύσουν σαν “προχώματα”». Μάταια ζητούσε η CNT να γίνει επίσημη έρευνα γι' αυτές τις κατηγορίες. Μόνον όταν αποδείχτηκε πως η συμμορία του Καθόρλα συνεργαζόταν παράλληλα και με παλιάνθρωπους που ελευθέρωναν από τις φυλακές μεγαλοφασίστες, δίχως επίσημη εντολή, μόνον τότε μετατέθηκε ο Καθόρλα. Αλλά απλώς τον αντικατάστησε ο Καρίγιο, ένας άλλος σταλινικός, και έτσι η παρακρατική Γκεπεού, με τις ιδιαίτερες φυλακές της, εξακολούθησε να λειτουργεί όπως πρώτα.

«Γίνεται φανερό ότι οι τσεκιστικές¹³ οργανώσεις που ανακαλύφθηκαν τώρα τελευταία στη Μαδρίτη... συνδέονται άμεσα με ανάλογα κέντρα κάτω από μια ενιαία ηγεσία και με προκαθορισμένο σχέδιο σε πανεθνική κλίμακα», έγραψε η “Solidaridad Obrera”, στις

25 Απρίλη 1937. Στις 8 Απρίλη, η CNT, έχοντας στα χέρια της αποδείξεις, επέβαλε τελικά τη σύλληψη μιας σταλινικής συμμορίας στη Μουρθία και την απομάκρυνση του πολιτικού διοικητή επειδή διατηρούσε ιδιωτικές φυλακές και κελιά βασανιστηρίων. Στις 15 του Μάρτη, δεκαέξι μέλη της CNT δολοφονήθηκαν από σταλινικούς στη Βιλανουέβα δε Αλκαρντέτε, στην επαρχία του Τολέδου. Η απαίτηση της CNT για τιμωρία, συνάντησε την υπεράσπιση των κατηγορουμένων από το “Mundo Obrero” που υποστήριξε πως οι φονιάδες ήταν επαναστάτες αντιφασίστες. Η κατοπινή δικαστική ανάκριση απέδειξε πως μια συμμορία, αποτελούμενη από σταλινικούς, μέσα στους οποίους υπήρχαν και οι δήμαρχοι του Κομμουνιστικού Κόμματος στη Βιλανουέβα και στο Βιλαμαγιόρ, και που λειτουργούσε σαν «Επιτροπή Άμυνας», δολοφονούσε πολιτικούς αντιπάλους, φορολογούσε, πλιατσικολογούσε και βίαζε ανυπεράσπιστες γυναίκες της περιφέρειας. Πέντε απ’ τους σταλινικούς καταδικαστήκανε σε θάνατο, άλλοι οκτώ καταδικαστήκανε σε φυλάκιση.

Ο οργανωμένος γκαγκστερισμός της ισπανικής Γκεπεού εγκαθιδρύθηκε μέσα στα ίδια τα δικαστήρια της ισπανικής κυβέρνησης. Εδώ περιοριστήκαμε σε δικαστικά βεβαιωμένες περιπτώσεις. Ο τύπος όμως της CNT έχει παραθέσει εκατοντάδες περιπτώσεις όπου η «νόμιμη» αντεπανάσταση συμπληρωνόταν από τη δράση της Γκεπεού στην Ισπανία.

9. Η ΑΝΤΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΚΑΙ ΟΙ ΜΑΖΕΣ

Θα ήταν συκοφαντία για τις καθοδηγούμενες απ’ τους σοσιαλιστές και τους αναρχικούς μάζες να σκεφτούμε πως δεν ανησύχησαν από την πρόοδο της αντεπανάστασης. Η δυσaréσκεια, ωστόσο, δεν είναι επαρκής εξήγηση. Είναι απαραίτητο να μάθουμε τι δρόμο πήρε. Δίχως μια σταθερή και καλά ανεπτυγμένη στρατηγική για ν’ αποκρουστεί η αντεπανάσταση και να οδηγηθούν οι μάζες στην εξουσία, η δυσaréσκεια μπορεί να συσσωρευτεί απεριόριστα, και να εκδηλώνεται μόνο με σποραδικά, απελπισμένα ξεσπάσματα, καταδικασμένα σε αποτυχία. Με άλλα λόγια, οι μάζες χρειάζονται επαναστατική ηγεσία.

Ιδιαίτερα στις γραμμές της CNT και της FAI η δυσaréσκεια ήταν τεράστια. Εκδηλωνόταν σ’ εκατοντάδες άρθρα και γράμματα στον αναρχικό τύπο. Παρόλο που οι αναρχικοί υπουργοί στη Βαλένθια και στη Generalidad ψηφίζανε τα κυβερνητικά διατάγματα ή υποτάσσονταν σ’ αυτά χωρίς δημόσια διαμαρτυρία, ο τύπος τους δεν τολμούσε να υπερασπίσει άμεσα την κυβερνητική πολιτική. Καθώς οι κυβερνητικές κατασταλτικές ενέργειες αυξάνονταν, μεγάλωνε η πίεση των εργατών της CNT πάνω στην ηγεσία τους.

Στις 27 του Μάρτη, οι υπουργοί της CNT αποχώρησαν από την κυβέρνηση της Καταλονίας. Η υπουργική κρίση που επακολούθησε κράτησε τρεις ολόκληρες βδομάδες. «Δεν μπορούμε να θυσιάσουμε την επανάσταση για χάρη της ενότητας», διακήρυξε ο τύπος της CNT. «Όχι άλλες παραχωρήσεις στο ρεφορμισμό». «Η ενότητα διατηρήθηκε ως τώρα μόνο χάρη στις δικές μας παραχωρήσεις». «Δεν μπορούμε να υποχωρήσουμε περισσότερο».

Ωστόσο, ακριβώς αυτό που τώρα πρότεινε η ηγεσία της CNT ήταν ένα μυστήριο. Ο Κομπάνις χτύπησε τα επιχειρήματά τους με μια σύνοψη της κυβερνητικής πορείας απ’ το Δεκέμβρη και πέρα, αποδειχνοντας πως οι υπουργοί της CNT είχαν ψηφίσει τα πάντα: τον αφοπλισμό των εργατών, τα διατάγματα για την επιστράτευση

και την αναδιοργάνωση του στρατού, τη διάλυση των εργατικών περιπόλων κλπ. Σταματήστε αυτές τις ανοησίες και ξαναγυρίστε στη δουλειά, έλεγε ο Κομπάνις. Και πραγματικά, οι υπουργοί της CNT ήταν έτοιμοι να ξαναγυρίσουν στο τέλος της πρώτης βδομάδας. Όμως, οι σταλινικοί τους ζήτησαν τώρα ακόμα μεγαλύτερη συνθηκολόγηση: οι οργανώσεις που θα έδιναν υπουργούς έπρεπε να υπογράψουν κοινή δήλωση, που να τις υποχρεώνει να εκτελούν μια ορισμένη σειρά από καθήκοντα. Οι υπουργοί της CNT διαμαρτυρήθηκαν λέγοντας πως η συνηθισμένη υπουργική δήλωση ύστερα από τη συγκρότηση της νέας κυβέρνησης θα ήταν αρκετή — η πρόταση των σταλινικών θ’ άφηνε τους υπουργούς της CNT εντελώς απογυμνωμένους μπροστά στις μάζες. Έτσι, η υπουργική κρίση παρατάθηκε άλλες δυο βδομάδες.

Τότε επακολούθησε ένα θέατρο, που δεν ήταν τίποτε άλλο από ένας καταμερισμός ρόλων (μεταξύ σταλινικών και Κομπάνις αλλά και μεταξύ σοσιαλιστών), εξαιτίας του οποίου οι ηγέτες της CNT δεθότανε, πιο γερά από ποτέ, στη Generalidad. Ο Κομπάνις βεβαίωσε τους ηγέτες της CNT πως συμφωνούσε μαζί τους και όχι με τους σταλινικούς και πρόσφερε τις υπηρεσίες του για ν’ «αναγκάσει» τους σταλινικούς να παραιτηθούν από τις απαιτήσεις τους. Ταυτόχρονα, ο πρωθυπουργός Ταραντέγιας, που ήταν άνθρωπος του Κομπάνις, υπεράσπισε τη διοίκηση των πολεμικών βιομηχανιών (που τις διέυθυνε η CNT) από μian επίθεση της “Treball”, της εφημερίδας του PSUG, χαρακτηρίζοντας την επίθεση σαν ένα σύνολο από αυθαίρετες ψευδολογίες. Για αυτές τις μικροεκδουλεύσεις, η CNT πρόσφερε δουλόπρεπα στον Κομπάνις άνευ όρων πολιτική υποστήριξη:

«Δηλώνουμε δημόσια πως η CNT θα σταθεί στο πλευρό του προέδρου της Generalidad Λουίς Κομπάνις, στον οποίο δώσαμε όσες διευκολύνσεις απαιτήθηκαν για να λυθεί η πολιτική κρίση. Στεκόμαστε στο πλευρό του Προέδρου, ο οποίος χωρίς να θέλουμε να κάνουμε κανένα δουλικό έπαινο — πράγμα ασυμβίβαστο με την ηθική του επαναστατικού μας κινήματος γνωρίζει ότι μπορεί να βασίζεται στο βαθύτατο σεβασμό μας και στην πιο ειλικρινή μας υποστήριξη», (“Solidaridad Obrera”, 15 Απρίλη 1937, σελ. 12).

Φυσικά, ο Κομπάνις φρόντισε να πείσει τους σταλινικούς ν’ αποσύρουνε την απαίτηση για την κοινή δήλωση και στις 16 του Απριλίου η υπουργική κρίση «λύθηκε». Η νέα κυβέρνηση, όπως κι η προηγούμενη, παρείχε την πλειοψηφία στην αστική τάξη και στους σταλινικούς και, βέβαια, δεν ήταν καθόλου διαφορετική από την

προηγούμενη.

Οι μάζες της CNT δεν μπορούσαν να είναι τόσο «εύκαμπτες». Είχαν μια ηρωική παράδοση αγώνων μέχρι θανάτου ενάντια στον καπιταλισμό. Ακόμα πιο επιτακτικά από πριν, η αναβίωση του αστικού κράτους γινόταν πάνω στις πλάτες τους. Ο πληθωρισμός κι η ανεξέλεγκτη διαχείριση των τιμών από τους επιχειρηματίες που «μεσολαβούσαν» ανάμεσα στην αγροτιά και στις μάζες των πόλεων, οδηγούσανε τώρα σε μια κάθετη άνοδο των τιμών. Σ’ εκείνη την περίοδο, η άνοδος των τιμών ήταν η μουσική υπόκρουση κάθε δραστηριότητας. Ο τύπος ήταν γεμάτος απ’ αυτό το πρόβλημα. Η κατάσταση των μαζών γινότανε κάθε μέρα και πιο ανυπόφορη κι οι ηγέτες της CNT δεν τους προσέφερανε καμιά διέξοδο.

Πολλές φωνές τώρα ακούγονταν να υποστηρίζουν την παραδοσιακή στάση της CNT, που ήταν αποχή από την πολιτική: «Όχι πια άλλες κυβερνήσεις!». Ο τοπικός τύπος της CNT έσπασε την πειθαρχία και ξανάρχισε αυτό το τροπάρι. Ήτανε η συμβουλή της ασυλλόγιστης απελπισίας.

Ακόμα πιο σημαντική ήταν η κίνηση των «Φίλων του Ντουρούτι». Στ’ όνομα αυτού του ηγέτη που μαρτύρησε, δημιουργήθηκε ένα κίνημα που κατανοούσε πλήρως την ανάγκη για πολιτική ζωή, απέρριπτε, όμως, τη συνεργασία με τη μπουρζουαζία και τους ρεφορμιστές. Οι Φίλοι του Ντουρούτι οργανώθηκαν για ν’ αποσπώσουνε την ηγεσία της CNT από τη γραφειοκρατία. Στα τέλη του Απριλίου, γέμισαν τη Βαρκελώνη με τα συνθήματά τους — μια ανοιχτή ρήξη με την ηγεσία της CNT. Τα συνθήματα αυτά περιλάμβαναν τα ουσιαστικά σημεία ενός επαναστατικού προγράμματος: όλη η εξουσία στην εργατική τάξη και στα δημοκρατικά εκλεγμένα όργανα των εργατών, των αγροτών και των πολεμιστών, σαν έκφραση της εργατικής εξουσίας.

Οι Φίλοι του Ντουρούτι αντιπροσώπευαν ένα γερό προζύμι μέσα στο αναρχικό κίνημα. Στις 1 του Απριλίου, ένα μανιφέστο της Αναρχικής Νεολαίας Καταλονίας (“Ruta”, 1 Απρίλη 1937) κατήγγελε την σταλινική Ενιαία Σοσιαλιστική Νεολαία, που πρώτη βοήθησε να ξανανέβουν οι μετοχές του Αθάνια — που είχαν πέσει τόσο χαμηλά τις πρώτες μέρες της επανάστασης, όταν προσπάθησε να το σκάσει από τη χώρα — και που κάλεσε στις γραμμές της την Ενιαία Καθολική Νεολαία, ακόμα κι όσους συμπαθούσανε το φασισμό. Στιγμάτιζε το αστικοσταλινικό μπλοκ ότι «υποστήριζε ανοιχτά όλους τους σκοπούς της αγγλικής και της γαλλικής κυβέρνησης για να κυκλωθεί η ισπανική επανάσταση». Ξεσκέπαζε πλήρως τις α-

ντεπαναστατικές επιθέσεις εναντίον των εκδοτικών οίκων και του ραδιοφωνικού σταθμού του ΡΟΟΥΜ στη Μαδρίτη. Τόνιζε πως «δεν δίνονται όπλα στο μέτωπο της Αραγονίας όχι μόνο γιατί είναι ξεκάθαρα επαναστατικό αλλά και για να μπορέσουν αργότερα να συκοφαντήσουν τις φάλαγγες που μάχονται σ' αυτό»? πως «η Κεντρική Κυβέρνηση μπούκοτάρει την καταλανική οικονομία για να μας εξαναγκάσει να απαρνηθούμε τις επαναστατικές μας κατακτήσεις», ότι «στέλνονται τα παιδιά του λαού στο μέτωπο, αλλά οι ένστολες δυνάμεις κρατιούνται στα μετόπισθεν γι' αντεπαναστατικούς σκοπούς» και πως «έχουμε κερδίσει έδαφος για μια δικτατορία, όχι προλεταριακή(!), αλλά αστική».

Διαχωρίζοντας καθαρά τη θέση της Αναρχικής Νεολαίας από τους υπουργούς της CNT, το μανιφέστο κατέληγε: «Είμαστε σταθερά αποφασισμένοι να μη γίνουμε υπεύθυνοι για τα εγκλήματα και τις προδοσίες σε βάρος της εργατικής τάξης. Είμαστε έτοιμοι να ξαναγυρίσουμε, αν χρειαστεί, στον παράνομο αγώνα ενάντια στους απατεώνες, ενάντια στους τυράννους του λαού και στους τρισάθλιους εμπόρους της πολιτικής».

Το κύριο άρθρο, στο ίδιο φύλλο της "Ruta", δήλωνε: «Ας μη μας έρθουν ορισμένοι σύντροφοι με κατευναστικά λόγια. Δεν θα παραιτηθούμε από τον αγώνα μας. Τα κρατικά αυτοκίνητα και η καθιστική ζωή της γραφειοκρατίας δεν μας θαμπώνουν». Κι αυτό, από την επίσημη οργάνωση της αναρχικής νεολαίας!

Ωστόσο, μέσα σε μια μέρα ή σ' ένα μήνα δεν γίνεται μια ανασυγκρότηση. Η CNT είχε μακρά παράδοση, και η δυσαρέσκεια των μαζών της θα εξελίσσονταν μόνο με αργό ρυθμό προς μίαν οργανωμένη πάλη για μια καινούργια ηγεσία κι ένα καινούργιο πρόγραμμα. Αυτό ήταν ακόμη περισσότερο αληθινό ειδικά επειδή δεν υπήρχε επαναστατικό κόμμα να ενθαρρύνει αυτή την εξέλιξη.

Η απάντηση του ΡΟΟΥΜ στην αντεπανástαση

Αβυσσος άνοιγε ανάμεσα στην ηγεσία της CNT και τις μάζες του κινήματος της CNT. Θα προχωρούσε το ΡΟΟΥΜ μέσα σ' αυτό το ρήγμα; Θα τοποθετούνταν επικεφαλής των αγωνιζομένων μαζών;

Η επικράτηση μιας πλατιάς τάσης μέσα στις γραμμές της CNT για την επιστροφή στην απολίτικη παράδοση αποτελούσε εξοντωτική κριτική προς το ΡΟΟΥΜ, που δεν είχε κάνει τίποτα για να κερδίσει αυτούς τους εργάτες στην επαναστατική πολιτική ζωή. Επίσης, χωρίς καμιά βοήθεια από την ηγεσία του ΡΟΟΥΜ, ένα γνήσια επα-

ναστατικό ρεύμα αποκρυσταλλώνονταν μέσα στους Φίλους του Ντουρούτι και στην Αναρχική Νεολαία.¹⁴ Αν το ΡΟΟΥΜ επρόκειτο ποτέ να κινηθεί ανεξάρτητα από την ηγεσία της CNT, αυτή ήταν η στιγμή!

Τίποτα τέτοιο όμως δεν έκανε το ΡΟΟΥΜ. Αντίθετα, στην υπουργική κρίση που ξέσπασε από τις 26 του Μάρτη ως τις 16 του Απρίλη, έδειξε πως δεν είχε μάθει τίποτα από την προηγούμενη συμμετοχή του στη Generalidad. Η Κεντρική Επιτροπή του ΡΟΟΥΜ υιοθέτησε μίαν απόφαση στην οποία δήλωνε:

«Χρειάζεται μια κυβέρνηση που να καναλιζάρει τους πόθους των μαζών, δίνοντας ριζοσπαστική και συγκεκριμένη λύση σε όλα τα προβλήματα με τη δημιουργία μιας καινούργιας κατάστασης που να γίνει ο εγγυητής για την επανάσταση και τη νίκη στο μέτωπο. Τέτοια κυβέρνηση μπορεί να είναι μόνο μια κυβέρνηση σχηματισμένη από αντιπροσώπους όλων των πολιτικών και συνδικαλιστικών οργανώσεων της εργατικής τάξης, η οποία να προτείνει για άμεσα καθήκοντα την πραγματοποίηση του ακόλουθου προγράμματος», ("La Batalla", 30 Μάρτη).

Το προτεινόμενο πρόγραμμα από δεκαπέντε σημεία δεν ήταν κακό για μια επαναστατική κυβέρνηση. Αλλά ο παραλογισμός να το προτείνουν σε μια κυβέρνηση που εξ ορισμού κλείνει μέσα της τους σταλινικούς και την ελεγχόμενη από την Esquerra, Union of Rabassaires (ανεξάρτητοι αγρότες) γίνεται ολοφάνερος από το τελευταίο σημείο του προγράμματος: τη σύγκληση συνεδρίου από αντιπροσώπους των επαγγελματικών οργανώσεων, των αγροτών και των πολεμιστών που με τη σειρά τους θα εκλέξουνε μια μόνιμη κυβέρνηση εργατών και αγροτών.

Επί έξι μήνες το ΡΟΟΥΜ έλεγε πως οι σταλινικοί οργανώνανε την αντεπανástαση. Πώς λοιπόν μπόρεσε και πρότεινε συνεργασία μαζί τους στην κυβέρνηση και στη σύγκληση του συνεδρίου; Από τούτη την πρόταση το μόνο που θα μπορούσαν να συμπεράνουν οι εργάτες ήταν πως ο χαρακτηρισμός του ΡΟΟΥΜ για τους σταλινικούς ήταν περισσότερο λόγια κομματικού ανταγωνισμού, και έτσι δεν θα θεωρούσαν σαν διατυπωμένες στα σοβαρά αυτές τις κατηγορίες εναντίον των σταλινικών.

Κι ο Κομπάνις κι η Esquerra του; Μια νέα κυβέρνηση πρέπει να παίρνει την εντολή, την εξουσιοδότηση από τον Κομπάνις. Και το ΡΟΟΥΜ δεν πρότεινε να καταργηθεί αυτός ο νόμος. Μπορούσε να το χωρέσει το μυαλό πως ο Κομπάνις θα συμφωνούσε με μια κυβέρνηση που θα συγκαλούσε ένα τέτοιο συνέδριο; Κι εδώ επίσης, το

μόνο συμπέρασμα που μπορούσαν να βγάλουν οι μάζες ήταν πως το ΡΟΥΜ δεν μιλούσε στα σοβαρά όταν διακήρυσσε τον αναγκαστικά αντεπαναστατικό ρόλο της Esquerra του Κομπάνις.

Πραγματικά, οι εργάτες δεν μπορούσαν να νιώσουν πως το ΡΟΥΜ έδινε θεμελιώδη σημασία στο συνέδριο. Πολύ πιο σπουδαία φαινόταν η είσοδος του ΡΟΥΜ στη Generalidad. Η "La Batalla" (30 του Μάρτη) δημοσίευε πλάι πλάι δυο στήλες με τον τίτλο: «Απολογισμός δύο περιόδων διακυβέρνησης». Στη μια: «η κυβέρνηση όπου έπαιρνε μέρος το ΡΟΥΜ». Στην άλλη: «η κυβέρνηση όπου δεν έπαιρνε μέρος το ΡΟΥΜ». Η κυβέρνηση από τις 26 του Σεπτεμβρίου ως τις 12 του Δεκεμβρίου περιγράφεται λυρικά σαν μια περίοδο επαναστατικής οικοδόμησης. Έτσι το ΡΟΥΜ εξακολουθούσε ν' αρνείται να καταλάβει ότι η κυβέρνηση όπου πήρε μέρος είχε κάνει τα πρώτα γιγάντια βήματα για να ξαναζωντανέψει το αστικό κράτος. Από όλους αυτούς τους πίνακες ένα μόνο λογικό συμπέρασμα μπορούσε να βγάλει ο εργάτης: πως το μόνο που χρειαζόταν ήταν να ξαναγίνει δεκτό μέσα στην κυβέρνηση το ΡΟΥΜ.

Πραγματικά, η πρόταση του ΡΟΥΜ δεν ήταν τίποτα άλλο από μια ντροπαλή διατύπωση για επιστροφή στην κυβέρνηση της 26 Σεπτεμβρίου. Αυτό διατυπώθηκε πιο ξεκάθαρα στην εφημερίδα του ΡΟΥΜ, "Adelante" (13 Απρίλη), που εκδίδονταν στην Λερίδα και που γράφει για μια κυβέρνηση όπου οι εργατικές οργανώσεις θα έχουν την πρώτη θέση και η αστική τάξη τη δεύτερη. Όλα τα μαθήματα οχτώ μηνών πήγανε χαμένα για την ηγεσία του ΡΟΥΜ.

Ας εξετάσουμε από πιο κοντά την πρόταση του ΡΟΥΜ για συνέδριο από εκπροσώπους των συνδικαλιστικών οργανώσεων, των αγροτών και των πολεμιστών. Αυτό μοιάζει «σχεδόν» με σοβιέτ: και πραγματικά, προτάθηκε για να εξαπατήσει την ανήσυχη αριστερή πτέρυγα του ΡΟΥΜ. Αλλά δεν έχει τίποτα το κοινό με τη λενινιστική αντίληψη για τα σοβιέτ.

Δεν πρέπει να ξεχνούμε ποτέ — αυτό που οι σταλινικοί το θάψανε ολότελα — πως τα σοβιέτ δεν αρχίζουν ως όργανα κρατικής εξουσίας. Πρωτοσχηματίζονται, στη Ρωσία το 1905 και το 1917, στη Γερμανία και την Αυστρία το 1918, μάλλον ως ισχυρές απεργιακές επιτροπές και αντιπροσωπευτικά σώματα των μαζών για ν' ασχοληθούν με τα συγκεκριμένα προβλήματα και να διαπραγματευτούν με την κυβέρνηση. Μεγάλο διάστημα πριν μπορέσουν να πάρουν την κρατική εξουσία συνεχίζουν ως όργανα για την υπεράσπιση των καθημερινών συμφερόντων των εργατών. Πολύ πριν συνέλθουν σε πανεθνικό συνέδριο οι αντιπρόσωποι των εργατών, των

χωρικών και των στρατιωτών, πρέπει να έχουν σχηματισθεί σοβιέτ στην πόλη, στο χωριό, στην περιφέρεια, σοβιέτ που θα ενωθούν αργότερα σε ένα εθνικό όργανο. Ο τρόπος για την πραγματοποίηση ενός τέτοιου συνεδρίου είναι ν' αρχίσουν να εκλέγονται εργοστασιακές, αγροτικές και στρατιωτικές επιτροπές, οπουδήποτε οι εργάτες μπορούν να διδαχθούν να ενεργούν μέσω των δικών τους επιτροπών. Το παράδειγμα μερικών επιτροπών σε μερικά εργοστάσια και συντάγματα θα κερδίσει τις μάζες σ' αυτή τη μορφή οργάνωσης που είναι η πιο δημοκρατική μέθοδος εκπροσώπησης που γνωρίζει η ανθρωπότητα. Τότε μόνο μπορεί να οργανωθεί ένα πανεθνικό συνέδριο και να λειτουργήσει ως εξουσία.

Εξάλλου, σε τούτο το σημείο, το συνέδριο θα καθρεφτίζει αναπόφευκτα, με ακρίβεια μεγαλύτερη από τα άλλα όργανα, το πολιτικό επίπεδο των μαζών. Αν οι σταλινικές, αναρχοσυνδικαλιστικές και άλλες ρεφορμιστικές οργανώσεις εξακολουθούν να είναι ισχυρές, τότε το συνέδριο θα καθρεφτίζει την πολιτική τους γραμμή. Με άλλα λόγια, τα σοβιέτ δεν έχουν τίποτα το μαγικό. Είναι απλά και μόνο η πιο σωστή μορφή, αυτή που αντανάκλα πιο γρήγορα και πιο σοβαρά τις μεταβολές στην πολιτική εκπροσώπηση των μαζών.

Η απλή σύγκληση του συνεδρίου δεν θα αποτελούσε και τη λύση του βασικού πολιτικού προβλήματος του ΡΟΥΜ: την απόσπαση της πολιτικής ηγεσίας της πλειοψηφίας της εργατικής τάξης από τους σταλινικούς και τους αναρχοσυνδικαλιστές. Το συνέδριο θα συγκέντρωνε τις πολιτικές σκέψεις και τους πόθους των μαζών όπως κανένα άλλο όργανο δεν θα μπορούσε να το κάνει. Θα δημιουργούσε το στίβο στον οποίο το εργατικό κόμμα μπορεί να κερδίσει την υποστήριξη της εργατικής τάξης — αλλά μόνο με την οξύτατη πάλη ενάντια στις σφαλερές πολιτικές γραμμές των κάθε λογής ρεφορμιστών.

Αν η ηγεσία του ΡΟΥΜ προπαρασκεύαζε σοβαρά το συνέδριο που πρότεινε, δεν θα ζητούσε την άδεια από την κυβέρνηση, παρά θα προχωρούσε αμέσως σε εκλογή επιτροπών, όπου αυτό θα ήταν δυνατό. Το ΡΟΥΜ όμως δεν εξέλεξε τέτοιες επιτροπές ούτε και στα εργοστάσια και στις πολιτοφυλακές που είχε κάτω από τον έλεγχό του. Οι δέκα χιλιάδες άντρες των πολιτοφυλακών του ελέγχονταν γραφειοκρατικά από εκπροσώπους της Κεντρικής Επιτροπής του κόμματος, που απαγόρευσε κατηγορηματικά να σχηματιστούν επιτροπές στρατιωτών. Καθώς η εσωτερική ζωή του κόμματος έπαιρνε πιο έντονο χαρακτήρα, με τους εργάτες της αριστερής πτέρυγας να επιζητούν ένα νέο προσανατολισμό, γινόταν ολοένα και πιο γρα-

φειοκρατικός ο έλεγχος της ηγεσίας πάνω στα εργοστάσια και στους άντρες της πολιτοφυλακής. Σπανίως υπήρχε ένα παράδειγμα που να εμπνεύσει και τους άλλους εργάτες να δημιουργήσουν εκλεγμένες επιτροπές!

Η σοβιετική μορφή βασίζεται άμεσα στα εργοστάσια, με την απ' ευθείας εκπροσώπηση από το κάθε εργοστάσιο της περιοχής. Αυτό προσφέρει άμεση επαφή με τα εργοστάσια, διευκολύνοντας το σοβιέτ ν' ανανεώνεται με την ανάκληση και τις νέες εκλογές, και περιορίζει τη χρονική καθυστέρηση της αποτύπωσης της πολιτικής ανάπτυξης στο ελάχιστο. Αυτό το χαρακτηριστικό των σοβιέτ διευκολύνει επίσης τους επαναστάτες να έρχονται σε άμεση επαφή με τα εργοστάσια δίχως να επεμβαίνουν οι γραφειοκράτες των επαγγελματικών οργανώσεων. Σ' αυτό ακριβώς το βασικό χαρακτηριστικό διαφέρει το συνέδριο που πρότεινε το POUM από τη σοβιετική μορφή: το POUM προτείνει εκπροσώπηση από τα συνδικάτα. Αυτό στάθηκε απλούστατα άλλη μια παραχώρηση στις προκαταλήψεις της ηγεσίας της CNT, που αντιλαμβάνεται τα εργατικά σωματεία και όχι τα πολύ πλατύτερα συμβούλια (σοβιέτ) των εργατών, χωρικών και στρατιωτών, ως την κυβερνητική μορφή οργάνωσης σε μια σοσιαλιστική κοινωνία και — εδώ που τα λέμε! — εμποδίζει τους επαναστάτες να πλησιάσουν τους εργάτες μέσα στα ίδια τους τα εργοστάσια.

Έτσι, το ουτοπικό σχέδιο του POUM ήταν μια εξαπάτηση, μια πλαστογραφία, καταδικασμένη να υπάρχει μόνο στα χαρτιά — μια ψευδοπαραχώρηση στην αριστερή πτέρυγα.

Άδικα θα έψαχνε κανείς να βρει, μέσα στα ντοκουμέντα του POUM, μια συστηματική υπεράσπιση της ορτορουνιστικής του πορείας. Βρίσκει μόνο μια παράγραφο εδώ ή εκεί, που μπορεί να την θεωρήσει σαν το σπέρμα μιας νέας θεωρίας. Ο Νιν π.χ. φαίνεται να πιστεύει πως η μόνη γνήσια μορφή δικτατορίας του προλεταριάτου πρέπει να βασίζεται στην ηγεσία όχι ενός μόνο εργατικού κόμματος:

«Η δικτατορία του προλεταριάτου δεν είναι αυτή που πραγματοποιήθηκε στη Ρωσία, γιατί αυτή είναι δικτατορία ενός κόμματος. Τα ρεφορμιστικά εργατικά κόμματα μέσα στα σοβιέτ εργάστηκαν για ένα αγώνα ενάντια στους μπολσεβίκους κι αυτό δημιούργησε τις συνθήκες για να πάρει την εξουσία το μπολσεβίκικο κόμμα. Στην Ισπανία, κανείς δεν μπορεί να σκεφτεί μια μονοκομματική δικτατορία, αλλά μια κυβέρνηση πλήρους εργατικής δημοκρατίας...», ("La Batalla", 23 Μάρτη 1937).

Έτσι ο Νιν διαγράφει τη σοβιετική δημοκρατία των πρώτων χρόνων μετά την Οκτωβριανή Επανάσταση και την ιστορία του αντιδραστικού προτσές που προέκυψε από την απομόνωση της επανάστασης από την Ευρώπη, η οποία τελικά οδήγησε στη Ρωσία όχι στη δικτατορία ενός κόμματος αλλά στη δικτατορία μιας γραφειοκρατίας. Αν λοιπόν πρέπει να πάρουμε τα λόγια του στα σοβαρά, η Ισπανία δεν μπορούσε ν' αποκτήσει δικτατορία του προλεταριάτου, όσο πλατύτερη επιρροή κι αν αποκτούσε το POUM, παρά μόνο αν οι άλλες οργανώσεις (όπως η FAI και η CNT) συμφωνούσαν να εργαστούνε γι' αυτόν το σκοπό. Αν δεν το κάνανε, τότε η Ισπανία ήταν καταδικασμένη να παραμείνει κάτω από την καπιταλιστική κυριαρχία! Έτσι ο Νιν δικαιολόγησε ορθολογιστικά την άρνησή του να ξεφύγει από την ουρά των ηγετών της CNT.

Η ουσία του ζητήματος είναι ότι ο Νιν εγκατέλειψε τη λενινιστική αντίληψη για τα σοβιέτ. Αυτό το έκανε γράφοντας κατηγορηματικά:

«Στη Ρωσία δεν υπήρχε δημοκρατική παράδοση. Δεν υπήρχε οργανωτική και αγωνιστική παράδοση στο προλεταριάτο. Εμείς την έχουμε. Έχουμε συνδικάτα, κόμματα, εκδόσεις. Ένα σύστημα εργατικής δημοκρατίας.

» Καταλαβαίνει κανείς, λοιπόν, πως στη Ρωσία τα σοβιέτ έπρεπε να πλατύνουνε, να αναπτύξουνε τη σημασία που είχαν. Τα σοβιέτ υπήρξαν αυθόρμητη δημιουργία που το 1905 και το 1917, πήρε εντελώς πολιτικό χαρακτήρα.

» Το προλεταριάτο μας, όμως, έχει τα συνδικάτα του, τα κόμματά του, τις δικές του οργανώσεις. Γι' αυτό δεν δημιουργήθηκε σ' εμάς σοβιέτ», («Το Πρόβλημα της Εξουσίας», "La Batalla", 27 Απρίλη 1937).

Από τη στιγμή που θα μπουέ σε ένα λαθεμένο ορτορουνιστικό δρόμο, οι επαναστάτες θα διαλυθούν πολιτικά με φοβερά γρήγορο ρυθμό. Ποιος θα το πίστευε πριν από μερικά χρόνια πως ο Νιν θα ήταν ικανός να μιλήσει με τέτοια λόγια; Η γιγάντια «παράδοση στον τομέα της οργάνωσης και της πάλης» που συσώρευσε το ρωσικό προλεταριάτο στην Επανάσταση του 1905, που τη μελέτη και την ανάλυσή της ανέπτυξαν τα στελέχη του που κάνανε την Οκτωβριανή Επανάσταση, του «διαφεύγει». Τι το ιδιαίτερα ρωσικό είχε η σοβιετική μορφή; Το 1918, σε χώρες με πολύ πιο πλούσια προλεταριακή παράδοση από την Ισπανία — στη Γερμανία και στην Αυστρία — δημιουργήθηκε σοβιέτ. Για να μιλήσουμε απλά: τι ήταν οι επιτροπές εργοστασίων, οι επιτροπές πολιτοφυλακής, οι επιτροπές στα χωριά, οι επιτροπές εργατικού ανεφοδιασμού, οι εργατι-

κές περίπολοι, οι επιτροπές ελέγχου κτλ. που ξεφύτρωσαν στην Ισπανία τον Ιούλη του 1936 — μήπως δεν ήταν οι θεμέλιοι λίθοι, που χρειαζόνταν μόνο βαθύτερη πολιτικοποίηση και συντονισμό, άμεση εκπροσώπηση από τις μάζες αντί από τις οργανώσεις, για ν' αποτελέσουν τη σοβιετική εξουσία; Ο ορθολογισμός του Νιν είναι αξιοθρήνητος. Δεν ευσταθεί ούτε για μια στιγμή. Είχε σμίξει με τους σταλινικούς και την αστική τάξη το Σεπτέμβρη, με τον ολοφάνερο σκοπό να καταργήσει τη δυαδική εξουσία των συμβουλίων σαν «άχρηστη αντιγραφή» — κι εννιά μήνες αργότερα μπορούσε να λέει: «σοβιέτ δεν δημιουργήθηκαν σ' εμάς».

Έτσι, η ηγεσία του POUM στάθηκε στην ουρά της CNT. Αντί ν' αφομοιώσουν τα μαθήματα του λενινισμού, τον καταγγείλανε σαν τροτσκισμό. Γιατί οι σταλινικοί μάς λένε τροτσκιστές; — αυτό είναι το αιώνιο παράπονο της ηγεσίας του POUM. Το ακόλουθο είναι τυπικό παράδειγμα, παρμένο από ένα άρθρο του Γκορκίν:

«Σε καμιά περίπτωση ο Τρότσκι δεν έδωσε αφορμή για να μας λένε τροτσκιστές. Το 1931 δημοσίευσε δυο άρθρα για το τότε «Μέτωπο Εργατών και Αγροτών» και τον αρχηγό του Μαουρίν. Για τον Τρότσκι, η πολιτική μας γραμμή ήταν "κράμα μικροαστικών προκαταλήψεων, άγνοιας, επαρχιώτικης 'επιστήμης' και πολιτικής κατεργαριάς"...

» Με τον Ισπανικό Εμφύλιο Πόλεμο είδαμε να εκδηλώνεται γι' άλλη μια φορά ο σεχταρισμός του Τρότσκι... Ο τωρινός εκπρόσωπος της 4ης Διεθνούς στην Ισπανία, μέσα στις δυο ώρες που έκανε για να φτάσει και στο ένα τέταρτο της ώρας που κουβέντιασε μαζί μας, έβγαλε από την τσέπη του ένα πρόγραμμα ετοιμασμένο από τα πριν, δίνοντάς μας συμβουλές για την τακτική που έπρεπε ν' ακολουθήσουμε. Ευγενικά, του συστήσαμε να κάνει ένα περίπατο μέσα στη Βαρκελώνη και να μελετήσει κάπως καλύτερα την κατάσταση. Αυτός ο πολίτης... είναι το τέλειο σύμβολο του τροτσκισμού: ένας σεχταριστής δογματικός, με μεγάλη ιδέα για τον εαυτό του, βέβαιος πως κατέχει την επαναστατική φιλοσοφική λίθο», ("La Batalla", 24 Απρίλη 1937).

Αυτή η επαρχιώτικη έπαρση, η κληρονομιά του Μαουρίν, δεν επικρίθηκε μόνο από τον Τρότσκι. Ο ίδιος ο Νιν, τον Αύγουστο του 1931, δήλωνε πως ο πιο μεγάλος κίνδυνος για το Μέτωπο Εργατών και Αγροτών ήταν η περιφρόνηση του Μαουρίν στα διδάγματα της Ρώσικης Επανάστασης. Κληρονομώντας ωστόσο το μανδύα του Μαουρίν, ο Νιν συνέχισε την παράδοση της επαρχιώτικης τύφλωσης.

Όλοι όσοι βρεθήκανε σύμφωνοι με τον Νιν, τον Αύγουστο του

1931, δεν τον ακολουθήσανε στην αποκήρυξη του λενινισμού. Σηκώνοντας το κύριο βάρος των διώξεων των αστών και των σταλινικών, το τμήμα της Μαδρίτης του POUM έδωσε συντριπτική πλειοψηφία σ' ένα αντιπολιτευτικό πρόγραμμα βασισμένο στη λενινιστική γραμμή. Το κύριο τμήμα του κόμματος, η Βαρκελώνη, ψήφισε για την άμεση οργάνωση σοβιέτ στις 15 Απρίλη 1937. Ο Νιν και ο Γκορκίν καταφύγανε σε γραφειοκρατικά μέτρα για να εμποδίσουν την ανάπτυξη της αριστερής πτέρυγας. Διαφωνούντες μεταφέρθηκαν με συνοδεία από το μέτωπο στα μετόπισθεν και διαγράφηκαν. Απαγορεύτηκε η οργάνωση τάσεων. Ακόμα πιο σημαντικές από τις πιέσεις της ηγεσίας στάθηκαν οι κυβερνητικές καταπιέσεις που φυσικά πέφτανε πιο βαριά πάνω σ' εκείνους τους εργάτες που ξεχωρίζανε στα μέτωπα και στα εργοστάσια. Οι εργάτες της αριστερής πτέρυγας του POUM — αυτοί που διαγραφτήκανε, συγκροτηθήκανε σαν Ισπανοί Μπολσεβίκοι-Λενινιστές (Τεταρτοδιεθνιστές) — αποκαταστήσανε στενές σχέσεις με τους αναρχικούς εργάτες, ιδιαίτερα με τους «Φίλους του Ντουρούτι». Αλλά η ανασυγκρότηση τους έγινε με πολύ αργό ρυθμό. Πριν ακόμα μπορέσουν να συνεργαστούν οι επαναστατικές δυνάμεις και να κερδίσουν την εμπιστοσύνη των μαζών, πριν μετατρέψουν τη δυσaréσκεια τους σε θετική ορμή για την εξουσία και πριν αντικαταστήσουν την υποκειμενική απελπισία των μαζών με την αντικειμενική στρατηγική της ηγεσίας, η πικρία των ακαθοδήγητων εργατών είχε κιόλας ξεχειλίσει: στις 3 του Μάη υψωθήκανε τα οδοφράγματα.

10. ΟΙ ΜΕΡΕΣ ΤΟΥ ΜΑΗ: ΟΔΟΦΡΑΓΜΑΤΑ ΣΤΗ ΒΑΡΚΕΛΩΝΗ

Ακόμα περισσότερο απ' ό τι πριν τον εμφύλιο πόλεμο, η Καταλονία ήταν το κύριο οικονομικό κέντρο της Ισπανίας. Κι αυτές οι οικονομικές δυνάμεις βρισκότανε τώρα στα χέρια των εργατών και αγροτών (έτσι νομίζανε). Ολόκληρη η υφαντουργική βιομηχανία της Ισπανίας εκεί βρισκόταν. Οι εργάτες της προμήθευαν τώρα ρουχισμό και κουβέρτες για το στρατό και τους πολίτες, καθώς και τα ζωτικής σημασίας προϊόντα, για εξαγωγή. Με τα εργοστάσια σιδήρου και ατσαλιού στο Μπιλμπάο, αποκομμένα ουσιαστικά από την υπόλοιπη Ισπανία, οι μεταλλουργοί και οι εργάτες χημικών προϊόντων στην Καταλονία, με την ηρωικότερη επιμονή, δημιούργησαν μια μεγάλη πολεμική βιομηχανία για να εφοδιάζονται τα αντιφασιστικά στρατεύματα. Οι αγροτικές κολεχτίβες, πετυχαίνοντας τις μεγαλύτερες σοδειές στην ισπανική ιστορία, τρέφανε το στρατό και τις πόλεις και προμηθεύανε εσπεριδοειδή για εξαγωγή. Οι ναυτικοί της CNT μεταφέρανε τις εξαγωγές που εξασφαλίζανε στην Ισπανία πιστώσεις στο εξωτερικό και εισάγανε στην πατρίδα τους πολύτιμα φορτία για να χρησιμοποιηθούν στον αγώνα ενάντια στον Φράνκο. Οι μάζες της CNT κρατούσανε τα μέτωπα της Αραγονίας και του Τερούελ. Είχανε στείλει τον Ντουρούτι και το άνθος της πολιτοφυλακής τους για να σώσουνε τη Μαδρίτη στην κρίσιμη στιγμή. Με δυο λόγια, το καταλάνικο προλεταριάτο ήταν η ραχοκοκαλιά των αντιφασιστικών δυνάμεων, και αυτό το ήξερε.

Και το πιο σημαντικό είναι ό τι η δύναμή του είχε αναγνωριστεί, ύστερα από τις 19 Ιούλη, ακόμα κι από τον Κομπάνις. Ο καταλάνος πρόεδρος, απευθυνόμενος στην CNT και στην FAI, στις μέρες του Ιούλη, είχε πει:

«Πάντα καταδιωκόμασταν άγρια, κι εγώ ο ίδιος, με μεγάλο πόνο, αλλά αναγκασμένος από την πολιτική πραγματικότητα, εγώ, που ήμουν κάποτε μαζί σας, είδα αργότερα τον εαυτό μου υποχρεωμένο ν' αντιπαχτώ σ' εσάς και να σας καταδιώξω. Σήμερα είστε

οι κύριοι της Βαρκελώνης και της Καταλονίας, γιατί μονάχα εσείς νικήσατε τους φασίστες στρατιώτες. Ελπίζω πως δεν θα θεωρήσετε δυσάρεστο να σας θυμίσω τώρα πως δεν σας έλειψε η βοήθεια απ' τους πολλούς ή λίγους άντρες του κόμματός μου και από τους αστυφύλακες... Νικήσατε και όλα είναι στο χέρι σας. Αν δεν με χρειάζεστε ή δεν με θέλετε πρόεδρο, να μου το πείτε τώρα και θα γίνω κι εγώ άλλος ένας στρατιώτης στον αντιφασιστικό αγώνα. Αν, αντίθετα, με πιστεύετε ό ταν σας λέω πως θα εγκαταλείψω τούτη τη θέση στον φασισμό μόνον σαν πτώμα, τότε ίσως να μπορέσω να σας υπηρετήσω με τους κομματικούς συντρόφους μου, το όνομά μου και το κύρος μου».

Επομένως ο συναγερμός και η λύσσα των μαζών της Καταλονίας για τις αντεπαναστατικές καταπατήσεις των δικαιωμάτων τους ήταν τα συναισθήματα απελευθερωμένων ανθρώπων, κύριων της τύχης τους που κινδυνεύανε και πάλι να υποδουλωθούν. Να υποταχθούν χωρίς να αγωνιστούν ήταν κάτι που δεν συζητιόταν!

Στις 17 του Απρίλη — μια μέρα μετά την είσοδο των υπουργών της CNT στη Generalidad — έφτασε στην Πιξέρντα μια δύναμη από καραμπινιέρους και ζήτησε από τις εργατικές περιπόλους της CNT να τους παραδώσουν τον έλεγχο του τελωνείου. Ενώ οι κορυφαίοι ηγέτες της CNT έσπευδαν βιαστικά στην Πιξέρντα για να βρουνε μια ειρηνική λύση — δηλαδή να καλοπιάσουν τους εργάτες ώστε να παραδώσουν το συνοριακό έλεγχο — άνδρες των Φρουρών Εφόδου και αστυφύλακες σταλήκανε στη Φιγκέρας καθώς και σε άλλες πόλεις της Καταλονίας, για να αποσπάσουν τον αστυνομικό έλεγχο από τις εργατικές οργανώσεις. Ταυτόχρονα, στη Βαρκελώνη, οι Φρουρές Εφόδου άρχισαν ν' αποπλίζουν ό σους εργάτες βλέπανε στους δρόμους. Μέσα στην τελευταία βδομάδα του Απρίλη, ό πως ήδη αναφέρθηκε, είχαν έτσι αποπλίσσει τριακόσιους. Κάθε νύχτα γινότανε συγκρούσεις ανάμεσα στους εργάτες και στις Φρουρές Εφόδου. Φορηγά με άνδρες των Φρουρών αποπλίζανε τους ξεμοναχιασμένους εργάτες. Οι εργάτες ανταποδίδανε τα ίσα. Όσοι εργάτες αρνούταν να υποταχθούνε δολοφονούνταν. Αλλά και οι άνδρες των Φρουρών εκτελούνταν απ' τους εργάτες.

Στις 25 Απρίλη, ένας συνδικαλιστής ηγέτης του PSUG, ο Ρολδάν Κορτάδα, δολοφονήθηκε στο Μολίν δε Λιομπρεγκάτ. Ποιος τον σκότωσε, είναι άγνωστο ως σήμερα. Η CNT κατήγγειλε τη δολοφονία και πρότεινε να γίνει έρευνα. Το ΡΟΥΜ τόνισε πως είχε ιδιαίτερη σημασία ό τι ο Κορτάδα υπήρξε υποστηρικτής του Καμπαλέρο, πριν από τη συγχώνευση (σοσιαλιστών και σταλινικών στο PSUG), κι

10. ΟΙ ΜΕΡΕΣ ΤΟΥ ΜΑΗ: ΟΔΟΦΡΑΓΜΑΤΑ ΣΤΗ ΒΑΡΚΕΛΩΝΗ

Ακόμα περισσότερο απ' ό τι πριν τον εμφύλιο πόλεμο, η Καταλονία ήταν το κύριο οικονομικό κέντρο της Ισπανίας. Κι αυτές οι οικονομικές δυνάμεις βρισκότανε τώρα στα χέρια των εργατών και αγροτών (έτσι νομίζανε). Ολόκληρη η υφαντουργική βιομηχανία της Ισπανίας εκεί βρισκόταν. Οι εργάτες της προμήθευαν τώρα ρουχισμό και κουβέρτες για το στρατό και τους πολίτες, καθώς και τα ζωτικής σημασίας προϊόντα, για εξαγωγή. Με τα εργοστάσια σιδήρου και ατσαλιού στο Μπιλμπάο, αποκομμένα ουσιαστικά από την υπόλοιπη Ισπανία, οι μεταλλουργοί και οι εργάτες χημικών προϊόντων στην Καταλονία, με την ηρωικότερη επιμονή, δημιούργησανε μια μεγάλη πολεμική βιομηχανία για να εφοδιάζονται τα αντιφασιστικά στρατεύματα. Οι αγροτικές κολεχτίβες, πετυχαίνοντας τις μεγαλύτερες σοδειές στην ισπανική ιστορία, τρέφανε το στρατό και τις πόλεις και προμηθεύανε εσπεριδοειδή για εξαγωγή. Οι ναυτικοί της CNT μεταφέρανε τις εξαγωγές που εξασφαλίζανε στην Ισπανία πιστώσεις στο εξωτερικό και εισάγανε στην πατρίδα τους πολύτιμα φορτία για να χρησιμοποιηθούνε στον αγώνα ενάντια στον Φράνκο. Οι μάζες της CNT κρατούσανε τα μέτωπα της Αραγονίας και του Τερούελ. Είχανε στείλει τον Ντουρούτι και το άνθος της πολιτοφυλακής τους για να σώσουνε τη Μαδρίτη στην κρίσιμη στιγμή. Με δυο λόγια, το καταλάνικο προλεταριάτο ήταν η ραχοκοκαλιά των αντιφασιστικών δυνάμεων, και αυτό το ήξερε.

Και το πιο σημαντικό είναι ό τι η δύναμή του είχε αναγνωρισθεί, ύστερα από τις 19 Ιούλη, ακόμα κι από τον Κομπάνις. Ο καταλάνος πρόεδρος, απευθυνόμενος στην CNT και στην FAI, στις μέρες του Ιούλη, είχε πει:

«Πάντα καταδιωκόμασταν άγρια, κι εγώ ο ίδιος, με μεγάλο πόνο, αλλά αναγκασμένος από την πολιτική πραγματικότητα, εγώ, που ήμουνα κάποτε μαζί σας, είδα αργότερα τον εαυτό μου υποχρεωμένο ν' αντιπαχτώ σ' εσάς και να σας καταδιώξω. Σήμερα είστε

οι κύριοι της Βαρκελώνης και της Καταλονίας, γιατί μονάχα εσείς νικήσατε τους φασίστες στρατιώτες. Ελπίζω πως δεν θα θεωρήσετε δυσάρεστο να σας θυμίσω τώρα πως δεν σας έλειψε η βοήθεια απ' τους πολλούς ή λίγους άντρες του κόμματός μου και από τους αστυφύλακες... Νικήσατε και όλα είναι στο χέρι σας. Αν δεν με χρειάζεστε ή δεν με θέλετε πρόεδρο, να μου το πείτε τώρα και θα γίνω κι εγώ άλλος ένας στρατιώτης στον αντιφασιστικό αγώνα. Αν, αντίθετα, με πιστεύετε ό ταν σας λέω πως θα εγκαταλείψω τούτη τη θέση στον φασισμό μόνον σαν πτώμα, τότε ίσως να μπορέσω να σας υπηρετήσω με τους κομματικούς συντρόφους μου, το όνομά μου και το κύρος μου».

Επομένως ο συναγερμός και η λύσσα των μαζών της Καταλονίας για τις αντεπαναστατικές καταπατήσεις των δικαιωμάτων τους ήταν τα συναισθήματα απελευθερωμένων ανθρώπων, κύριων της τύχης τους που κινδυνεύανε και πάλι να υποδουλωθούν. Να υποταχθούν χωρίς να αγωνιστούν ήταν κάτι που δεν συζητιόταν!

Στις 17 του Απρίλη — μια μέρα μετά την είσοδο των υπουργών της CNT στη Generalidad — έφτασε στην Πιξέρντα μια δύναμη από καραμπινιέρους και ζήτησε από τις εργατικές περιπόλους της CNT να τους παραδώσουν τον έλεγχο του τελωνείου. Ενώ οι κορυφαίοι ηγέτες της CNT έσπευδαν βιαστικά στην Πιξέρντα για να βρουνε μια ειρηνική λύση — δηλαδή να καλοπιάσουν τους εργάτες ώστε να παραδώσουν το συντοριακό έλεγχο — άνδρες των Φρουρών Εφόδου και αστυφύλακες σταλθήκανε στη Φιγκέρας καθώς και σε άλλες πόλεις της Καταλονίας, για να αποσπάσουν τον αστυνομικό έλεγχο από τις εργατικές οργανώσεις. Ταυτόχρονα, στη Βαρκελώνη, οι Φρουρές Εφόδου άρχισαν ν' αποπλίζουν ό σους εργάτες βλέπανε στους δρόμους. Μέσα στην τελευταία βδομάδα του Απρίλη, ό πως ήδη αναφέρθηκε, είχαν έτσι αποπλίσσει τριακόσιους. Κάθε νύχτα γινότανε συγκρούσεις ανάμεσα στους εργάτες και στις Φρουρές Εφόδου. Φορηγά με άνδρες των Φρουρών αποπλίζανε τους ξεμοναχιασμένους εργάτες. Οι εργάτες ανταποδίδανε τα ίσα. Όσοι εργάτες αρνούνταν να υποταχθούνε δολοφονούνταν. Αλλά και οι άνδρες των Φρουρών εκτελούνταν απ' τους εργάτες.

Στις 25 Απρίλη, ένας συνδικαλιστής ηγέτης του PSUG, ο Ρολδάν Κορτάδα, δολοφονήθηκε στο Μολίν δε Λιομπρεγκάτ. Ποιος τον σκότωσε, είναι άγνωστο ως σήμερα. Η CNT κατήγγειλε τη δολοφονία και πρότεινε να γίνει έρευνα. Το POUM τόνισε πως είχε ιδιαίτερη σημασία ό τι ο Κορτάδα υπήρξε υποστηρικτής του Καμπαλέρο, πριν από τη συγχώνευση (σοσιαλιστών και σταλινικών στο PSUG), κι

ήταν γνωστό πως αποδοκίμαζε την πολιτική των προγραφών που δημιούργησαν οι σταλινικοί. Αλλά το PSUG άρπαξε την ευκαιρία για να καταγγείλει τους «ανεξέλεγκτους», τους «κρυφούς φασίστες πράκτορες» κτλ. Στις 27 Απρίλη, οι εκπρόσωποι της CNT και του POUM πήραν μέρος στην κηδεία του Κορτάδα και βρεθήκανε μπροστά σε μια διαδήλωση των δυνάμεων της αντεπανάστασης. Στις τρεις ώρες που κράτησε η «κηδεία», στρατιώτες του PSUG και της κυβέρνησης καθώς και αστυνομικοί, μαζεμένοι απ’ όλα τα μέρη και οπλισμένοι ως τα δόντια, βαδίζανε μέσα από τις εργατικές συνοικίες της Βαρκελώνης. Αυτό ήταν καθαρή πρόκληση και οι μάζες της Βαρκελώνης το κατάλαβαν. Την άλλη μέρα, η κυβέρνηση έστειλε ένα απόσπασμα καταστολής στο Μολίν δε Λιομπρεγκάτ, έπιασε τους εκεί αναρχικούς ηγέτες και τους έστειλε με τις χειροπέδες στη Βαρκελώνη. Εκείνη τη νύχτα και την επομένη, αλληλοαφοπλιζόταν στους δρόμους από τη μια μεριά οι ομάδες της CNT και απ’ την άλλη των Φρουρών Εφόδου του PSUG. Τα πρώτα οδοφράγματα είχαν ήδη στηθεί στα εργατικά προάστια.

Οι Καραμπινιέροι, ενισχυμένοι και από τις δυνάμεις του τοπικού PSUG, χτυπούσαν τις εργατικές περιπόλους στην Πιξέρντα. Ο Αντόνιο Μαρτίν, δήμαρχος και ηγέτης της CNT, αγαπητός σ’ όλη την Καταλονία, έπεσε νεκρός, πυροβολημένος απ’ τους σταλινικούς.

Η Πρωτομαγιά, η πιο παλιά και η πιο αγαπημένη εργατική γιορτή, ξημέρωνε με την κυβέρνηση να απαγορεύει όλες τις συγκεντρώσεις και τις διαδηλώσεις σ’ ολόκληρη την Ισπανία.

Σ’ εκείνες τις τελευταίες απριλιάτικες μέρες, οι εργάτες της Βαρκελώνης μάθανε για πρώτη φορά από τις στήλες της “Solidaridad Obrera” τι είχαν πάθει οι σύντροφοί τους στη Μαδρίτη και στη Μουρθία που βρίσκονταν στα χέρια της σταλινικής Γκεπεού.

* * * * *

Η Τηλεφωνική, το κεντρικό τηλεφωνικό κτήριο που δεσπόζει στην πιο πολυσύχναστη πλατεία της Βαρκελώνης, είχε καταληφθεί από τα φασιστικά στρατεύματα στις 19 Ιούλη 1936, αφού παραδόθηκε σ’ αυτούς από τους Φρουρούς Εφόδου που είχε στείλει εκεί η κυβέρνηση. Οι εργάτες της CNT είχαν χάσει πολλούς συντρόφους για να το ξαναπάρουν πίσω. Και γι’ αυτό, ήθελαν ακόμη πιο πολύ να το κρατήσουν. Από τις 19 του Ιούλη, η κόκκινη και μαύρη σημαία της CNT κυμάτιζε ψηλά στον πύργο του κτηρίου και οι εργάτες μπορούσαν να την βλέπουν σ’ ολόκληρη την πόλη. Στις 19 Ιούλη η αλλαγή είχε γίνει από μια επιτροπή της CNT-UGT και μία κυβερ-

νητική αντιπροσωπία στάθμευε στο κτήριο. Το υπαλληλικό προσωπικό ήταν αφοσιωμένο στην CNT ενώ ένοπλες φρουρές της CNT υπεράσπιζαν το κτήριο από τις φασιστικές επιδρομές.

Ο έλεγχος στην Τηλεφωνική ήταν ένα χειροπιαστό παράδειγμα δυνάμεως της εξουσίας. Η CNT ήταν σε θέση ν’ ακούει τα κυβερνητικά τηλεφωνήματα. Το αστικοσταλινικό μπλοκ δεν θα μπορούσε ποτέ να κυριαρχήσει στην Καταλονία όσο οι εργάτες θα είχαν την δυνατότητα να κόβουν τον τηλεφωνικό συντονισμό των κυβερνητικών δυνάμεων.

Τη Δευτέρα, 3 του Μάη, στις 3 τα ξημερώματα, φτάσανε στην Τηλεφωνική τρία φορτηγά γεμάτα άνδρες των Φρουρών Εφόδου, κάτω απ’ την προσωπική διεύθυνση του επιτρόπου Δημόσιας Τάξης Σαλάς, μέλους του PSUG.¹⁵ Αιφνιδιασμένοι οι σκοποί στα κάτω πατώματα αφοπλιστήκανε. Αλλά στους μεσαίους ορόφους, ένα οπλοπολυβόλο εμπόδισε την ολοκλήρωση της κατάληψης. Ο Σαλάς ζήτησε κι άλλες ενισχύσεις από τις Φρουρές Εφόδου. Οι αναρχικοί ηγέτες τον παρακάλεσαν να αποσυρθεί από το κτήριο. Αυτός αρνήθηκε. Η είδηση διαδόθηκε σαν πυρκαγιά στα εργοστάσια και στα εργατικά προάστια.

Μετά από δυο ώρες, στις 5 το πρωί, οι εργάτες πλημμύριζαν τα τοπικά κέντρα της CNT, της FAI και του POUM, ανεγείροντας και εξοπλίζοντας οδοφράγματα. Από τη δικτατορία του Ριβέρα ως σήμερα, η CNT και η FAI είχαν διαρκώς τοπικές επιτροπές άμυνας με παράδοση τοπικής πρωτοβουλίας. Στις επόμενες εβδομάδες, στον όποιο βαθμό υπήρχε ηγεσία, αυτή είχε δοθεί από τις επιτροπές άμυνας. Την πρώτη νύχτα δεν έπεσαν σχεδόν καθόλου πυροβολισμοί γιατί οι εργάτες ήταν συντριπτικά πιο δυνατοί από τις κυβερνητικές δυνάμεις. Στα εργατικά προάστια, πολλοί από την κυβερνητική αστυνομία που δεν είχαν τα κότσια για να αγωνισθούν, παραδώσανε ειρηνικά τα όπλα τους. Ο Λοΐς Ορ, αυτόπτης μάρτυρας, έγραψε:

«Το επόμενο πρωί, (Τρίτη, 4 Μάη) οι οπλισμένοι εργάτες ήταν κύριοι του μεγαλύτερου μέρους της Βαρκελώνης. Το λιμάνι ολόκληρο και μαζί του το φρούριο Μονδουίς, που δεσπόζει στο λιμάνι και στην πόλη με το κανόνι του, το είχαν οι αναρχικοί. Όλα τα προάστια της πολιτείας βρισκότανε στα χέρια τους. Κι οι κυβερνητικές δυνάμεις, εκτός από λίγα απομονωμένα οδοφράγματα, ήταν από αριθμητική άποψη εξαιρετικά κατώτερες και συγκεντρωμένες στο κέντρο της πόλης, στην περιοχή της μπουρζουαζίας, όπου εύκολα μπορούσαν ν’ αποκλειστούν απ’ όλες τις μεριές, όπως ακριβώς είχαν

περικυκλωθεί και οι επαναστάτες στις 19 Ιούλη 1936».

Οι εκθέσεις της CNT, του POUM και άλλων δίνουν αποδείξεις γι' αυτά τα περιστατικά.

Στη Λερίδα, τη νύχτα της Δευτέρας, οι αστυνομικοί παραδώσανε τα όπλα τους στους εργάτες, και το ίδιο έκαναν και στο Οσταφράντς. Τα κεντρικά γραφεία του PSUG και της Estat Catala στην Ταραγόνα και στη Χερόνα καταλήφθηκαν απ' τους μαχητές του POUM και της CNT σαν «προληπτικό μέτρο». Τα ολοφάνερα τούτα βήματα ήταν απλά και μόνο η αρχή για το τι μπορούσε να γίνει, γιατί οι μάζες της Καταλονίας ήταν ενταγμένες σε συντριπτικό βαθμό κάτω απ' τη σημαία της CNT. Η τυπική κατάληψη της Βαρκελώνης, η δημιουργία μιας επαναστατικής κυβέρνησης, θα έφερναν μέσα σε μια νύχτα την εργατική τάξη στην εξουσία. Ότι αυτό θα μπορούσε να πραγματοποιηθεί, δεν αμφισβητήθηκε σοβαρά ούτε από τους ηγέτες της CNT ούτε από το POUM.¹⁶

Να γιατί, η Ελευθεριακή Νεολαία, οι Φίλοι του Ντουρούτι, οι Μπολσεβίκοι-Λενινιστές και όσοι ανήκανε στις αριστερές πτέρυγες της CNT και του POUM καλέσανε τους εργάτες να πάρουνε την εξουσία μέσω της μετεξέλιξης των δημοκρατικών οργάνων άμυνας σε σοβιέτ. Στις 4 του Μάη, οι Μπολσεβίκοι-Λενινιστές τύπωσαν και διένειμαν στα οδοφράγματα την ακόλουθη προκήρυξη:

«ΖΗΤΩ Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΙΚΗ ΑΜΥΝΑ

Κανένας συμβιβασμός. Αφοπλισμός της Εθνικής Δημοκρατικής Φρουράς (Αστυνομίας) και των αντιδραστικών Φρουρών Εφόδου. Τούτη είναι η αποφασιστική στιγμή. Την επόμενη φορά θα είναι πάρα πολύ αργά. Γενική απεργία σε όλες τις βιομηχανίες, εκτός απ' όσες συνδέονται με τη συνέχιση του πολέμου, μέχρι να παραιτηθεί η αντιδραστική κυβέρνηση. Μόνο η προλεταριακή εξουσία μπορεί να εξασφαλίσει τη στρατιωτική νίκη.

Πλήρης εξοπλισμός της εργατικής τάξης.

Ζήτω η ενότητα στην δράση των CNT-FAI-POUM.

Ζήτω το επαναστατικό μέτωπο του προλεταριάτου.

Επιτροπές επαναστατικής άμυνας στα καταστήματα, στα εργοστάσια, στις γειτονιές.

Μπολσεβίκοι-Λενινιστές, τμήμα Ισπανίας (για την 4η Διεθνή)»

Οι προκηρύξεις των Φίλων του Ντουρούτι που καλούσαν για μια «επαναστατική Κυβέρνηση και για τον ολοκληρωτικό αφοπλι-

σμό των Φρουρών Εφόδου και των Εθνικοδημοκρατικών Φρουρών» και που χαιρέτιζαν το POUM γιατί ενώθηκε με τους εργάτες στα οδοφράγματα, είχαν την ίδια εκτίμηση της κατάστασης με τους Μπολσεβίκους-Λενινιστές. Εξακολουθώντας να τηρούνε την πειθαρχία των οργανώσεών τους και να μη κάνουν ανεξάρτητη προπαγάνδα, η αριστερά του POUM, η αριστερά της CNT και η Ελευθεριακή Νεολαία συμφωνούσανε στην προοπτική του αγώνα με τους Μπολσεβίκους-Λενινιστές.

Χωρίς αμφιβολία είχαν δίκιο. Κανένας απολογητής των ηγετών της CNT και του POUM δεν έφερε κάποιο επιχείρημα ενάντια στην κατάληψη της εξουσίας που να αντέχει στην ανάλυση. Κανένας τους δεν τολμάει να αρνηθεί πως οι εργάτες μπορούσαν να πάρουν εύκολα την εξουσία στην Καταλονία. Για να υποστηρίξουν τη συνθηκολόγηση φέρνουν τρία κύρια επιχειρήματα:

1. Ότι η επανάσταση θα καταδικαζόταν σε απομόνωση, θα περιοριζόταν στην Καταλονία και έτσι θα νικιόνταν.

2. Ότι οι φασίστες στην κρίσιμη αυτή στιγμή θα μπορούσαν ν' ανοίξουν ένα ρήγμα και να νικήσουν.

3. Ότι η Αγγλία κι η Γαλλία θα τσακίζανε την επανάσταση με άμεση επέμβαση.

Ας εξετάσουμε από πιο κοντά αυτά τα επιχειρήματα:

1) Απομόνωση της Επανάστασης. Η πιο αληθοφανής, η πιο αριστερή μορφή που δίνεται σ' αυτό το επιχείρημα βασίζεται πάνω σε μια αναλογία με την «ένοπλη διαδήλωση» του Ιούλη 1917, στην Πετρούπολη (Λένινγκραντ). «Ακόμα και οι μπολσεβίκοι, στα 1917, δεν αποφάσισαν να πάρουνε την εξουσία και αυτοπεριορίστηκαν στην άμυνα, οδηγώντας τις μάζες έξω από τις γραμμές του πυρός, με όσο ήταν δυνατόν λιγότερα θύματα». Η ειρωνεία είναι ότι το POUM, το Ανεξάρτητο Εργατικό Κόμμα Αγγλίας (ILP), οι Πιβεριστές και οι άλλοι απολογητές που χρησιμοποιούνε τούτο το επιχείρημα είναι ίσα-ίσα εκείνοι που θύμιζαν ανέκαθεν στους «σεχταριστές τροτσκιστές» πως «η Ισπανία δεν είναι Ρωσία» και πως για αυτό η μπολσεβίκικη πολιτική δεν μπορεί να εφαρμοστεί στην Ισπανία.

Ωστόσο, η τροτσκιστική (δηλαδή η μπολσεβίκικη) ανάλυση της Ισπανικής Επανάστασης έχει πάντα βασιστεί στις συγκεκριμένες συνθήκες της Ισπανίας. Το 1931, προειδοποιήσαμε πως ο γρήγορος ρυθμός ανάπτυξης των εξελίξεων στη Ρωσία το 1917, δεν μπορούσε να επαναληφθεί στην Ισπανία. Αντίθετα, χρησιμοποιήσαμε τότε το παράδειγμα της μεγάλης Γαλλικής Επανάστασης, που αρχίζοντας το 1789, πέρασε από μια σειρά στάδια πριν φτάσει στην

κορύφωσή της, το 1793. Ακριβώς επειδή εμείς οι τροτσκιστές δεν σχηματοποιούμε τα ιστορικά γεγονότα, δεν μπορούμε να πάρουμε στα σοβαρά την αναλογία με τον Ιούλη του 1917.¹⁷

Η ένοπλη διαδήλωση στην Πετρούπολη πραγματοποιήθηκε μόλις τέσσερις μήνες ύστερα από την επανάσταση του Φλεβάρη, μόλις τρεις μήνες μετά από τις «Θέσεις του Απρίλη» που μ' αυτές ο Λένιν έδωσε επαναστατική κατεύθυνση στο μπολσεβίκικο κόμμα: «Η συντριπτική μάζα του πληθυσμού της γιγάντιας χώρας μόλις τότε αρχίζει να απαλλάσσεται από τις αυταπάτες του Φλεβάρη. Στο μέτωπο υπήρχε ένας στρατός από δώδεκα εκατομμύρια άνδρες που μόνο τότε ακούσανε τις πρώτες φήμες για τους μπολσεβίκους. Σε τέτοιες συνθήκες, η απομονωμένη εξέγερση του προλεταριάτου της Πετρούπολης θα οδηγούσε αναπόφευκτα στη συντριβή του. Ήταν απαραίτητο να κερδηθεί χρόνος. Αυτές οι περιστάσεις καθορίσανε την τακτική των μπολσεβίκων».

Στην Ισπανία, ωστόσο, ο Μάης του 1937 ήρθε ύστερα από έξι ολόκληρα χρόνια επανάστασης, στα οποία οι μάζες μέσα σ' όλη τη χώρα είχαν συγκεντρώσει γιγάντια πείρα. Οι δημοκρατικές αυταπάτες του 1931 είχαν εξατμιστεί. Μπορούμε να παραθέσουμε μαρτυρίες από την CNT, το POUM, τους σοσιαλιστές ηγέτες ότι οι ξαναφρεσκαρισμένες δημοκρατικές αυταπάτες του Λαϊκού Μετώπου ποτέ δεν κυριάρχησαν στις μάζες. Αυτές ψηφίσανε το Φλεβάρη 1936 όχι υπέρ του Λαϊκού Μετώπου αλλά ενάντια στον Χιλ Ρόμπλες και υπέρ της απελευθέρωσης των πολιτικών κρατουμένων. Επανειλημμένα οι μάζες αποδείξανε πως ήταν έτοιμες να φτάσουν ως το τέλος. Το αποδείξανε οι πολυάριθμοι ένοπλοι αγώνες που καθοδηγούνταν από τους αναρχικούς, οι καταλήψεις της γης επί έξι χρόνια, η εξέγερση του Οκτώβρη του 1934, η Αστουριανή Κομμούνα, οι κατάληψεις των εργοστασίων και της γης ύστερα από τις 19 Ιούλη! Η αναλογία με τον Ιούλη 1917 στην Πετρούπολη είναι παιδιάστικη.

Δώδεκα εκατομμύρια ρώσοι στρατιώτες, που μόλις τους είχε αγγίξει η μπολσεβίκικη προπαγάνδα, μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν ενάντια στην Πετρούπολη τον Ιούλη του 1917. Στην Ισπανία, όμως, πάνω από το ένα τρίτο από τις ένοπλες δυνάμεις είχε ταυτότητα μέλους της CNT. Σχεδόν ένα άλλο τρίτο είχε κάρτες της UGT, οι περισσότεροι μάλιστα απ' αυτούς ήταν αριστεροί σοσιαλιστές ή βρίσκονταν κάτω από την επιρροή τους. Ας παραδεχτούμε ακόμα πως η επανάσταση δεν θ' απλωνότανε μεμιάς στη Μαδρίτη και τη Βαλένθια. Αυτό όμως είναι κάτι πολύ διαφορετικό απ' το να ισχυριζόμαστε πως η κυβέρνηση της Βαλένθιας θα έβρισκε στρατεύματα

πρόθυμα να τσακίσουνε την «Εργατική Δημοκρατία της Καταλονίας»! Αμέσως ύστερα από τα επεισόδια του Μάη, οι μάζες της UGT φανερώσανε την αποφασιστική τους έχθρα για τα καταπιεστικά μέτρα ενάντια στο καταλανικό προλεταριάτο. Αυτός ήταν κι ένας από τους λόγους που ανάγκασαν τον Καμπαλέρο να εγκαταλείψει την κυβέρνηση. Πολύ περισσότερο δεν μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν τέτοια μέτρα για να χτυπηθεί μια νικηφόρα εργατική δημοκρατία. Ακόμα και από τις γραμμές των σταλινικών δεν μπορούσε να προέλθει ένας μαζικός στρατός για ένα τέτοιο σκοπό. Άλλο είναι να καταφέρεις καθυστερημένους εργάτες και αγρότες να περιορίσουν τον αγώνα τους στο πλαίσιο μιας αστικής δημοκρατίας και άλλο είναι να τους βάλεις να τσακίσουν μια εργατική Δημοκρατία. Αυτά είναι πολύ διαφορετικά πράγματα. Κάθε προσπάθεια από το αστικοσταλινικό μπλοκ να συγκεντρώσουνε προλεταριακές δυνάμεις θα επιτάχυνε απλά και μόνο την επέκταση του εργατικού κράτους σε όλη τη νομιμόφρονη Ισπανία.¹⁸

Μπορούμε μάλιστα να βεβαιώσουμε και για κάτι παραπάνω: πως το παράδειγμα της Καταλονίας θα το ακολουθούσανε, αμέσως, παντού. Απόδειξη; Το αστικοσταλινικό μπλοκ, προσπαθώντας να σταθεροποιήσει την αστική δημοκρατία, ήταν ωστόσο αναγκασμένο από την επαναστατική ατμόσφαιρα που επικρατούσε να ρίξει και το σύνθημα: «Ας ξεμπερδέψουμε πρώτα με τον Φράνκο κι ύστερα κάνουμε την επανάσταση». Ήταν έξυπνο σύνθημα, καλοσχεδιασμένο, που απέβλεπε στη διατήρηση του ελέγχου πάνω στις μάζες. Αλλά το ίδιο το γεγονός ότι η αντεπανάσταση χρειάστηκε αυτό το σύνθημα, αποδείχνει πως αυτή βάσισε τις ελπίδες της να νικήσει την επανάσταση όχι στη συμφωνία με τις μάζες, αλλά στη γεμάτη πίκρα ανοχή των μαζών. Σφίγγοντας τα δόντια, οι μάζες λέγανε: «Πρέπει να περιμένουμε ώσπου να ξεμπερδέψουμε με τον Φράνκο, ύστερα θα ξεμπερδέψουμε με τη μπουρζουαζία και τους λακέδες της». Το αίσθημα αυτό, που ασφαλώς κυριαρχούσε πλατιά, θα εξαφανίζονταν μπροστά στο παράδειγμα της Καταλονίας. Το παράδειγμα αυτό θα τελείωνε το αίσθημα: «πρέπει να περιμένουμε».

Το παράδειγμα της Καταλονίας δεν θα επηρέαζε μόνο τη νομιμόφρονη Ισπανία. Γιατί μια εργατική Ισπανία θα προχωρούσε σ' επαναστατικό πόλεμο ενάντια στο φασισμό, πράγμα που θα έφερνε την αποσύνθεση στις γραμμές του Φράνκο, περισσότερο με τα πολιτικά όπλα παρά με τα στρατιωτικά. Όλα τα πολιτικά όπλα ενάντια στο φασισμό, που το Λαϊκό Μέτωπο είχε αρνηθεί να αφήσει

να χρησιμοποιηθούν, και που μόνο μια εργατική Δημοκρατία μπορούσε να χρησιμοποιήσει, θα στρέφονταν τώρα ενάντια στον Φράνκο. Ο Τρότσκι έγραψε λίγες μέρες μετά τις 19 Ιούλη:

«Ένας εμφύλιος πόλεμος διεξάγεται, όπως όλοι ξέρουν, όχι μόνο με στρατιωτικά αλλά και με πολιτικά όπλα. Από καθαρά στρατιωτική άποψη η Ισπανική Επανάσταση είναι πολύ πιο αδύνατη από τον εχθρό της. Η δύναμή της βρίσκεται στην ικανότητά της να ξεσηκώσει σε δράση τις μεγάλες μάζες. Μπορεί ακόμα και να αποσπάσει το στρατό [του Φράνκο] από τους αντιδραστικούς του αξιωματικούς. Για να το κατορθώσει αυτό χρειάζεται μόνο να προωθήσει σοβαρά και θαρραλέα το πρόγραμμα της σοσιαλιστικής επανάστασης.

» Είναι απαραίτητο να διακηρυχτεί πως από δω και μπρος, η γη, τα εργοστάσια και τα καταστήματα θα περάσουν από τα χέρια των καπιταλιστών στα χέρια του λαού. Είναι απαραίτητο να προχωρήσουμε αμέσως στην πραγματοποίηση αυτού του προγράμματος στις επαρχίες εκείνες όπου οι εργάτες βρίσκονται στην εξουσία. Ο φασιστικός στρατός δεν θα μπορούσε να αντέξει στην επίδραση ενός τέτοιου προγράμματος. Οι στρατιώτες θα δένανε χειροπόδαρα τους αξιωματικούς τους και θα τους παραδίνανε στα πιο κοντινά διοικητήρια της εργατικής πολιτοφυλακής. Αλλά οι αστοί υπουργοί δεν μπορούν να δεχτούν τέτοιο πρόγραμμα. Βάζοντας χαλινάρι στην κοινωνική επανάσταση, εξαναγκάζουν τους εργάτες και τους αγρότες να χύσουν δέκα φορές περισσότερο αίμα στον εμφύλιο πόλεμο».

Η πρόβλεψη του Τρότσκι αποδείχτηκε απολύτως αληθινή. Η κυβέρνηση του Λαϊκού Μετώπου, με το να φοβάται την επανάσταση πιο πολύ από τον Φράνκο, δεν έκανε καθόλου προπαγάνδα που ν' απευθύνεται στους αγρότες μέσα στις δυνάμεις του Φράνκο ή πίσω από τις γραμμές του. Η κυβέρνηση αρνήθηκε απόλυτα να υποσχεθεί τη γη σ' αυτούς τους αγρότες, αλλά και αυτή η υπόσχεση θα είχε αποτέλεσμα μόνο αν η κυβέρνηση παραχωρούσε με διάταγμα τη γη στις αγροτικές επιτροπές, μέσα στις δικές της περιφέρειες, απ' όπου, μέσα από χίλιους δρόμους, η είδηση θα έφτανε ως τους αγρότες της υπόλοιπης Ισπανίας.

Επειδή φοβόταν την επανάσταση πιο πολύ κι απ' τον Φράνκο, η κυβέρνηση είχε απορρίψει όλες τις προτάσεις (μαζί και τις προτάσεις του Αμπέλ Κριμ και άλλων Μαυριτανών) να υποκινηθεί επανάσταση στο Μαρόκο με μια διακήρυξη για την ανεξαρτησία του Μαρόκου. Επειδή φοβόταν την επανάσταση πιο πολύ από τον Φράν-

κο, η κυβέρνηση έκανε έκκληση στο παγκόσμιο προλεταριάτο να ζητήσει από τις «δικές του» κυβερνήσεις να βοηθήσουν την Ισπανία — αλλά δεν απευθύνθηκε ποτέ στο παγκόσμιο προλεταριάτο για να του ζητήσει να βοηθήσει την Ισπανία παρά κι ενάντια στις κυβερνήσεις του.

Δεν είμαστε δογματιστές. Δεν κηρύσσουμε την επανάσταση κάθε μέρα. Εμείς κρίνουμε από τη συγκεκριμένη μας ανάλυση για τις συνθήκες που επικρατούσαν στην Ισπανία, το Μάη του 1937: Αν είχε εγκαθιδρυθεί στην Καταλονία η εργατική Δημοκρατία, αυτή δεν θα απομονώνονταν ούτε θα τσακίζονταν. Γρήγορα θα απλωνόταν και στην υπόλοιπη Ισπανία.

2) Οι φασίστες θα ανοίγανε ρήγμα μέσα από κει: η δεύτερη δικαιολογία για να μην καταληφθεί η εξουσία στην Καταλονία ξεπερνάει την πρώτη στο μέτρο που σιωπηρά αρνείται το αποτέλεσμα που θα είχε η κατάληψη της εξουσίας πάνω στις δυνάμεις του Φράνκο.¹⁹

Δεχόμενοι πως μια προλεταριακή επανάσταση το Μάη θα εξαπλωνόταν σ' όλη τη νομιμόφρονη Ισπανία, οι ηγέτες της CNT λένε: «Είναι φανερό, πως αν το θέλαμε, το κίνημα άμυνας θα μπορούσε να μετατραπεί σ' ένα καθαρά αναρχικό κίνημα. Αυτά όλα είναι πάρα πολύ καλά, αλλά... οι φασίστες θα είχαν χωρίς αμφιβολία επωφεληθεί απ' αυτή την κατάσταση για να σπάσουν όλες τις γραμμές αντίστασης», (Γκαρθία Ολιβέρ).²⁰

Μ' όλο που φαινομενικά ασχολείται με την άμεση κατάσταση του Μάη στην Καταλονία, όλη αυτή η σειρά επιχειρημάτων έχει στην πραγματικότητα μια σημασία πολύ πιο θεμελιώδη: αποτελεί ένα επιχείρημα που στρέφεται εναντίον της κατάληψης της εξουσίας από την εργατική τάξη κατά τη διάρκεια του εμφύλιου πολέμου.

Αυτή ήταν, επίσης, και η γραμμή του POUM. Η Κεντρική Επιτροπή του υποστήριξε ότι στην περίπτωση που η κυβέρνηση θ' αρνιόταν να υπογράψει τη θανατική καταδίκη της, συγκαλώντας την Συντακτική Συνέλευση (Συνέδριο αντιπροσώπων των στρατιωτών, των αγροτών και των εργατών), θα ήταν σφάλμα να αποσπάσουμε με τη βία την εξουσία από την κυβέρνηση.

«Υπήρχε η πεποίθηση πως οι εργάτες θα διαμαρτύρονταν έγκαιρα εναντίον της αντεπανάστασης που προωθούσε η κυβέρνηση και πως η απαίτηση για μια τέτοια Συντακτική Συνέλευση θα ήταν τόσο ισχυρή που η κυβέρνηση θ' αναγκαζόταν να υποκύψει. Θεωρήθηκε ότι μια εξέγερση θα ήταν μια λανθασμένη και απερίσκεπτη ενέργεια πριν νικηθούν οι φασίστες ενώ υπήρχε διχογνωμία μέσα

στις γραμμές του ΡΟUM ακόμη και για το αν μια εξέγερση θα ήταν αναγκαία...». ²¹

Με άλλα λόγια, η CNT και το ΡΟUM έκαναν έκκληση για το σοσιαλισμό διαμέσου της κυβέρνησης. Αν όμως η κυβέρνηση δεν υποχωρούσε, τότε θα έπρεπε να περιμένουμε να τελειώσει, τουλάχιστον, ο πόλεμος. Στην πράξη, αυτό έγινε για να καλυφτεί η προσαρμογή στο αστικοσταλινικό σύνθημα: «Ας ξεμπερδέψουμε πρώτα με τον Φράνκο και κάνουμε ύστερα την επανάσταση».

Η τακτική των ΡΟUM-CNT να περιμένουν ωστόσο νικηθεί ο Φράνκο, σήμαινε, συγκεκριμένα, την καταδίκη της επανάστασης. Γιατί, όπως έχουμε ήδη τονίσει, το αστικοσταλινικό σύνθημα του «περιμένουμε» απέβλεπε στον έλεγχο των μαζών ωστόσο αποχτήσκει την υπεροχή το αστικό καθεστώς. Γι' αυτόν ακριβώς το λόγο, το αστικοσταλινικό μπλοκ κι οι αγγλογάλλοι σύμμαχοί του δεν είχαν σκοπό να ξεμπερδεύουν με τον Φράνκο ή (το πιο πιθανό) να κάνουν ανακωχή μαζί του, αν πρώτα η αντεπανάσταση δεν σταθεροποιούσε εντελώς την εξουσία της μέσα στη νομιμόφρονη Ισπανία.

Σχολιάσαμε την αποτυχία του Λαϊκού Μετώπου και της κυβέρνησής του να κάνουν επαναστατική προπαγάνδα για ν' αποσυνθέσουν τις δυνάμεις του Φράνκο. Αλλά και στο πεδίο του καθαρά στρατιωτικού αγώνα η κυβέρνηση απέτυχε, επίσης, να πολεμήσει τον Φράνκο αποτελεσματικά. Για να μιλήσουμε πιο καθαρά: στον εμφύλιο πόλεμο δεν υπάρχει κάποιος τοίχος ανάμεσα στα πολιτικά και στα στρατιωτικά καθήκοντα. Επειδή η κυβέρνηση φοβόταν την επανάσταση περισσότερο από τον Φράνκο, συσσωρεύε μεγάλες δυνάμεις από διαλεχτούς στρατιώτες και αστυνομία μέσα στις πόλεις, αποσύροντας έτσι άνδρες και όπλα που ήταν αναγκαία στο μέτωπο. Με το να φοβάται την επανάσταση πιο πολύ από τον Φράνκο, η κυβέρνηση ακολουθούσε μια διστακτική, αναβλητική πολεμική στρατηγική, που δεν μπορούσε να οδηγήσει σε αποφασιστικό αποτέλεσμα, ενώ η αντεπανάσταση έκανε τη δουλειά της. Με το να φοβάται την επανάσταση πιο πολύ από τον Φράνκο, η κυβέρνηση υπέταξε τους Αστουριανούς και Βάσκους εργάτες στις διαταγές της προδοτικής βασικκής αστικής τάξης, που επρόκειτο σύντομα να παραδώσει το Βόρειο Μέτωπο. Με το να φοβάται την επανάσταση πιο πολύ από τον Φράνκο, η κυβέρνηση σαμποτάριζε άμεσα τα μέτωπα της Αραγονίας και της Ανατολής που τα κρατούσε η CNT. Με το να φοβάται την επανάσταση πιο πολύ από τον Φράνκο, η κυβέρνηση έδινε στους φασίστες πράκτορες (Ασένσιο, Βιγιάλμπα, κλπ.) την ευκαιρία να προδώσουν τα νομιμόφρονα φρούρια στον

Φράνκο (Μπανταχόθ, Ιρούν, Μάλαγα). ²²

Η αντεπανάσταση έδωσε τρομερά πλήγματα στο ηθικό των αντιστασιακών στρατευμάτων. «Γιατί να πεθαίνουμε πολεμώντας τον Φράνκο τη στιγμή που οι σύντροφοί μας τουφεκίζονται από την κυβέρνηση;». Αυτή η ψυχική κατάσταση, η τόσο επικίνδυνη για τον αγώνα ενάντια στο φασισμό, επικρατούσε ύστερα από τις μέρες του Μάη και ήταν δύσκολο να καταπολεμηθεί.

Με όλους αυτούς τους τρόπους, η κυβερνητική πολιτική διευκόλυνε, επομένως, τις στρατιωτικές επιδρομές του Φράνκο. Η εγκαθίδρυση μιας Εργατικής Δημοκρατίας θα τερμάτιζε όλη αυτή την προδοσία, το σαμποτάζ και το σπάσιμο του ηθικού. Έχοντας στα χέρια της το όπλο του κρατικού σχεδιασμού, η Δημοκρατία των Εργατών θα χρησιμοποιούσε, με τρόπο που κανένα καπιταλιστικό καθεστώς δεν θα μπορούσε να το κάνει, όλους τους υλικούς και ηθικούς πόρους της νομιμόφρονης Ισπανίας.

Μόνο η εργατική εξουσία μπορούσε να οδηγήσει σε νίκη επί του Φράνκο, γιατί δεν θα επέτρεπε στους φασίστες να δημιουργήσουν κανένα ρήγμα στις γραμμές της.

3) Η απειλή της επέμβασης. Η CNT ανέφερε, με κάπως μυστηριώδη τρόπο, ότι αγγλικά και γαλλικά πολεμικά εμφανίστηκαν στο λιμάνι, στις 3 Μαΐου, σχεδιάζοντας να κάνουν απόβαση αγγλογαλλικών αγχημάτων. «Στην περίπτωση που θα θιράμβευε ο ελευθεριακός κομμουνισμός, θα τσακίζοταν λίγο αργότερα με την επέμβαση των καπιταλιστικών δημοκρατικών δυνάμεων», (Γκαρθία Ολιβέρ).

Οι αναφορές της CNT για συγκεκριμένα πολεμικά σκάφη που εκτελούν μια συγκεκριμένη συνωμοσία, θολώνουν σκόπιμα τον ουσιαστικό χαρακτήρα του ζητήματος: κάθε κοινωνική επανάσταση θα αντιμετωπίσει τον κίνδυνο καπιταλιστικής επέμβασης. Η Ρώσικη Επανάσταση επέζησε αφού αντιμετώπισε το χρηματοδοτούμενο από τους καπιταλιστές εμφύλιο πόλεμο και την άμεση ιμπεριαλιστική επέμβαση. Η Ουγγρική Επανάσταση [του 1919] τσακίστηκε τόσο από την επέμβαση όσο και από τα ίδια της τα λάθη. Όταν, όμως, οι γερμανοί και οι αυστριακοί σοσιαλδημοκράτες δικαιολογήσανε τη σταθεροποίηση της δικής τους αστικής δημοκρατίας επειδή οι Σύμμαχοι Δυνάμεις θα επεμβαίνανε για να χτυπήσουν τα σοσιαλιστικά κράτη, οι επαναστάτες σοσιαλιστές και κομμουνιστές σ' όλο τον κόσμο αλλά και οι αναρχικοί — καταγγείλανε τους Κάουτσκι και Μπάουερ σαν προδότες. Και με το δίκιο τους!

Το αυστριακό και το γερμανικό προλεταριάτο, λέγανε τότε οι επαναστάτες, πρέπει να λάβει υπόψη του την πιθανότητα ήττας

λόγω αγγλογαλλικής επέμβασης, επειδή οι επαναστάσεις πάντα αντιμετωπίζουν αυτόν τον κίνδυνο, και το να περιμένουν την υποθετική στιγμή όπου οι Σύμμαχοι θα είναι πάρα πολύ απασχολημένοι για να επέμβουν, θα σήμαινε να χάσουν την ευνοϊκή συγκυρία για την επανάσταση. Αλλά οι σοσιαλδημοκράτες επικρατήσανε και... τελικά καταλήξανε στα στρατόπεδα συγκέντρωσης του Χίτλερ και του Σούσιγκ.

Ούτε ακόμη και κύκλοι της CNT ή του POUM τολμούν να υποστηρίξουν ότι υπήρχε μια ειδική συγκυριακή κατάσταση που έκανε το Μάη του 1937 πιο απειλητική την καπιταλιστική επέμβαση από όποια άλλη εποχή. Οι απολογητές αναφέρονται απλώς στον κίνδυνο της επέμβασης χωρίς να παραθέτουν καμιά ειδική ανάλυση. Ρωτάμε: ήταν η επέμβαση το Μάη του 1937, π.χ., πιο επικίνδυνη απ' ό,τι ήταν π.χ. τον Απρίλη του 1931, τον καιρό της επανάστασης; Το Μάη του 1937 υπήρχαν όλα τα πλεονεκτήματα για τους εργάτες. Το 1931, το ευρωπαϊκό προλεταριάτο ήταν τσακισμένο από την παγκόσμια κρίση. Αν και οι γερμανοί εργάτες δεν είχαν ακόμα προδοθεί στον Χίτλερ από τους ηγέτες τους — και δίχως να αγωνιστούν — το γαλλικό προλεταριάτο βρισκόνταν σε κατάσταση νάρκης σαν να είχε εξαντληθεί από κάποιο δικτάτορα. Η Γαλλία, που συνορεύει με την Ισπανία, έχει αποφασιστική σημασία για την Ισπανία. Και το Μάη του 1937 το γαλλικό προλεταριάτο ήταν στην αρχή του δεύτερου χρόνου της εξέγερσης που άρχισε με τις επαναστατικές απεργίες του Ιούνη του '36. Είναι αδιανόητο ότι τα εκατομμύρια των σοσιαλιστών και κομμουνιστών εργατών της Γαλλίας, που είχαν ήδη εξοργιστεί με την ουδετερότητα και συγκρατούνταν από τους ηγέτες τους με τη μεγαλύτερη δυσκολία, θα επιτρέπανε καπιταλιστική επέμβαση στην Ισπανία είτε από τη γαλλική είτε κι από οποιαδήποτε άλλη μπουρζουαζία. Η μετατροπή της πάλης στην Ισπανία, από πάλη για τη διατήρηση της αστικής δημοκρατίας σε πάλη για την κοινωνική επανάσταση, θα έβαζε φωτιά στο γαλλικό, βελγικό και αγγλικό προλεταριάτο ακόμα μεγαλύτερη απ' ό,τι η Ρώσικη Επανάσταση — γιατί, αυτή τη φορά, η επανάσταση θα ήταν στην πόρτα τους!

Μπροστά σ' ένα ζωηρό και έτοιμο για δράση προλεταριάτο τι θα έκανε η αστική τάξη; Η γαλλική μπουρζουαζία θα άνοιγε τα σύνορα της στην Ισπανία, όχι για επέμβαση, αλλά για εμπόριο, διευκολύνοντας έτσι το νέο καθεστώς να εξασφαλίσει προμήθειες — ή θ' αντιμετώπιζε άμεσα μια επανάσταση στο δικό της έδαφος. Η Ισπανική Εργατική Δημοκρατία δεν θα βοηθούσε και δεν θα υπο-

στήριζε, όπως ο Καμπαέρο και ο Νεγκρίν, τη «μη επέμβαση»! Η Αγγλία, αμετάκλητα δεμένη με την τύχη της Γαλλίας, θα εμποδιζόταν να επέμβει τόσο λόγω της βαρύτητας της Γαλλίας όσο και λόγω της ίδιας της τής εργατικής τάξης, για την οποία η Ιβηρική Επανάσταση θ' άνοιγε μια καινούργια εποχή. Η Πορτογαλία θ' αντιμετώπιζε άμεση επανάσταση στο έδαφός της. Φυσικά, η Γερμανία κι η Ιταλία θα ζητούσαν ν' αυξήσουν τη βοήθειά τους στον Φράνκο. Αλλά η αγγλογαλλική πολιτική θα εξακολουθούσε να είναι: ούτε μια σοσιαλιστική Ισπανία ούτε μια χιτλερομουσολινική Ισπανία. Ελπίζοντας να τσακίσει τελικά και τις δυο πλευρές, ο αγγλογαλλικός ιμπεριαλισμός θα βρισκόταν αναγκασμένος να κρατήσει την ιταλο-γερμανική επέμβαση μέσα σε τέτοια όρια ώστε να εμποδίσει τον άξονα Ρώμης-Βερολίνου να κυριαρχήσει στη Μεσόγειο.

Δεν χρειάζεται, τέλος, να πούμε πως εκείνο που όλες οι καπιταλιστικές δυνάμεις έχουν κοινό, και που μαζί επιδιώκουν, είναι να συντρίψουν κάθε απειλή κοινωνικής επανάστασης. Είναι ωστόσο καθαρό πως οι δυο παράγοντες που έσωσαν τη Ρώσικη Επανάσταση από την καταστροφική επέμβαση, θα έπαιζαν το ρόλο τους και το Μάη του 1937. Το 1917, η παγκόσμια εργατική τάξη, εμπνεόμενη από την επανάσταση, ανάγκασε την επέμβαση να σταματήσει, ενώ οι ιμπεριαλιστές δεν μπορούσαν να υπερνικήσουν αρκετά τις διαφορές τους ώστε να συμφωνήσουν σ' ένα σχέδιο για τη συντριβή της Εργατικής Δημοκρατίας. Με το ευρωπαϊκό προλεταριάτο ξανά σε άνοδο, θα ήταν επικίνδυνο για τους ιμπεριαλιστές να προσπαθήσουν να σβήσουν την ισπανική φωτιά.

Ναι, πάνω απ' όλα, εμείς ζητάμε τη βοήθεια των εργατών του κόσμου! Εσείς οι σταλινικοί βλέπετε τις μάζες μόνον σαν κουφάρια που τα προσφέρετε θυσία στο βωμό της συμμαχίας με τους δημοκράτες ιμπεριαλιστές. Εσείς οι γραφειοκράτες, περιφρονείτε τις μάζες, που στις πλάτες τους στηριζόσαστε, ξεχνώντας πως αυτές οι ίδιες οι μάζες πραγματοποίησαν την Οκτωβριανή Επανάσταση και το νικηφόρο εμφύλιο πόλεμο, που από το ηθικό και υλικό κεφάλαιό τους ακόμα ζείτε και το οποίο ολοένα και περιορίζεται ύστερα από την ανάξια διαχείρισή του από σας! Ξέρουμε ότι δεν σας αρέσει να σας υπενθυμίζουμε πως το 1919-1922 ήταν η παγκόσμια εργατική τάξη που έσωσε τη Σοβιετική Ένωση απ' τους ιμπεριαλιστές. Οι επαναστατικές ικανότητες του προλεταριάτου είναι ένας παράγοντας που φτάσατε να τον μισείτε και να τον φοβόσαστε γιατί απειλεί τα προνόμιά σας.

Όχι εμείς, αλλά οι σταλινικοί πιστεύουν πως μπορεί να υπάρξει

ειρηνική συνύπαρξη καπιταλιστικών κι εργατικών κρατών. Ασφαλώς, ο ευρωπαϊκός καπιταλισμός δεν θ' ανεχόταν επ' αόριστον να υπάρχει μια σοσιαλιστική Ισπανία. Αλλά η ειδική συγκυρία το Μάη του 1937, ήταν επαρκώς ευνοϊκή ώστε να επιτρέψει σε μια εργατική Ισπανία να εγκαθιδρύσει το δικό της εσωτερικό καθεστώς και να προετοιμαστεί να αντισταθεί στον ιμπεριαλισμό επεκτείνοντας την επανάσταση στη Γαλλία και στο Βέλγιο, κι ύστερα, να διεξάγει επαναστατικό πόλεμο εναντίον της Γερμανίας και της Ιταλίας, κάτω από συνθήκες που θα επιταχύνανε την επανάσταση στις φασιστικές χώρες. Αυτή είναι η μόνη προοπτική για την επανάσταση στην Ευρώπη σε τούτη την περίοδο πριν από τον επόμενο πόλεμο, ανεξάρτητα αν η επανάσταση αρχίσει από την Ισπανία ή από τη Γαλλία. Όποιος δεν δέχεται αυτήν την προοπτική, απορρίπτει τη σοσιαλιστική επανάσταση.

Κίνδυνοι; «Θα ήταν αληθινά πολύ εύκολη η δημιουργία της παγκόσμιας ιστορίας αν ο αγώνας γινόταν μόνο στην περίπτωση εξασφαλισμένα ευνοϊκών αλλαγών», έγραφε ο Μαρξ, όταν η Παρισινή Κομμούνια ζούσε ακόμα. Διορατικός, είδε αμέσως «το αποφασιστικό και όχι ευνοϊκό γεγονός... της παρουσίας των Πρώσων στη Γαλλία και της θέσης τους μπροστά ακριβώς από το Παρίσι. Αυτό το ξέρανε πολύ καλά οι εργάτες του Παρισιού. Αυτό όμως το ήξεραν επίσης καλά και οι αστοί κανάγιες των Βερσαλλιών. Γι' αυτόν ακριβώς το λόγο, οι Παρισινοί αντιμετώπισαν το δίλημμα ή να δεχτούν τη μάχη ή να υποκύψουν χωρίς αγώνα. Στη δεύτερη περίπτωση, το τσάκισμα του ηθικού της εργατικής τάξης θα ήταν πολύ πιο καταστροφικό από τον θάνατο οσονδήποτε «ηγετών». Η πάλη της εργατικής τάξης ενάντια στην καπιταλιστική τάξη και το κράτος της μπήκε σε καινούργια φάση με την πάλη μέσα στο Παρίσι. Όποια κι αν είναι τα άμεσα αποτελέσματα, μια νέα αφετηρία κοσμοϊστορικής σημασίας έχει κερδηθεί», (γράμμα στον Κούγκελμαν, 17 Απρίλη 1871). Ο Μπερνέρι είχε δίκιο. Συντριμμένη ανάμεσα στον Φράνκο (Πρώσους) και στην Βαλένθια (Βερσαλλίες), η κομμούνια της Καταλονίας θα είχε ανάψει μια φλόγα που θα φωτίζε όλο τον κόσμο. Και κάτω από συνθήκες ασύγκριτα πιο ευνοϊκές από τις συνθήκες της Κομμούνας!

Προσπαθήσαμε ν' αναλύσουμε όσο το δυνατόν πιο σοβαρά τις δικαιολογίες της κεντριστικής ηγεσίας, γιατί δεν ανέλαβε τον αγώνα για την εξουσία ενάντια στην αντεπανάσταση. Επειδή είναι κεντριστές και όχι κυνικοί ρεφορμιστές, προσπάθησαν να δικαιολογήσουν τη συνθηκολόγησή τους με αναφορές στην «ιδιαιτέρη», «ειδι-

κή» κατάσταση στην Ισπανία το Μάη του 1937, χωρίς όμως να μας δίνουν ακριβείς λεπτομέρειες. Εξετάζοντας βρήκαμε πώς, όπως γίνεται συχνά με παρόμοιες δικαιολογίες, οι αναφορές στην «ειδική περίπτωση» είναι λαθεμένες και κρύβουν μια βασική οπισθοχώρηση απ' τον επαναστατικό δρόμο. Πραγματικά, δεν είναι τα λάθη αλλά οι διαφορές αρχών, από άποψη παγκόσμιας και ταξικής στρατηγικής, που χωρίζουν τους επαναστάτες τόσο από τους ρεφορμιστές όσο κι από τους κεντριστές ηγέτες.

Την Τρίτη το πρωί, στις 4 Μαΐου, οι οπλισμένοι εργάτες στα οδοφράγματα, σ' όλη τη Βαρκελώνη, νιώσανε ξανά, όπως και στις 19 Ιουλίου, πως ήταν αφέντες στον κόσμο τους. Όπως στις 19 Ιουλίου, τα τρομοκρατημένα αστικά και μικροαστικά στοιχεία κρύφτηκαν στα σπίτια τους. Οι καθοδηγούμενοι από το PSUG συνδικαλιστές έμειναν απαθείς. Μόνο ένα μέρος από την αστυνομία, τους οπλισμένους φρουρούς του PSUG και τους οπλισμένους αλτήτες της Estat Catala βρίσκονταν στα κυβερνητικά οδοφράγματα. Αυτά τα οδοφράγματα ήταν στο κέντρο της πόλης, περικυκλωμένα απ' τους οπλισμένους εργάτες. Το πως ήταν η κατάσταση φαίνεται από την πρώτη ραδιοφωνική ομιλία του Κομπάνις: μια διακήρυξη πως η Generalidad δεν ήταν υπεύθυνη για την πρόκληση στην Τηλεφωνική. Κάθε περιφερειακό τμήμα της πόλης, που διευθυνόταν από τις τοπικές επιτροπές άμυνας και βοηθιόνταν από το POUM, την FAI και τις ομάδες της Αναρχικής Νεολαίας, βρισκότανε κάτω από το σταθερό έλεγχο των εργατών. Τη νύχτα της Δευτέρας δεν ακουγόταν σχεδόν κανείς πυροβολισμός, τόσο πλήρης ήταν ο εργατικός έλεγχος. Ότι απόμεινε για να πραγματοποιηθεί η υπεροχή ήταν το κέντρο να διευθύνει τον συντονισμό και την κοινή δράση... Στο κέντρο διοίκησης, στα γραφεία της CNT, οι ηγέτες της απαγορεύσανε κάθε δράση και διατάξανε τους εργάτες να εγκαταλείψουν τα οδοφράγματα.²³

Εκείνο που ενδιέφερε τους ηγέτες της CNT δεν ήταν η οργάνωση των οπλισμένων μαζών. Αυτό που τους απασχολούσε ήταν οι ατέλειωτες διαπραγματεύσεις με την κυβέρνηση. Κι αυτό το παιχνίδι βόλεψε την κυβέρνηση μια χαρά, γιατί θα κατόρθωνε να αποτραβήξει τις ακαθοδήγητες μάζες από τα οδοφράγματα, εξαπατώντας τις με ελπίδες ότι οπωσδήποτε θα βρεθεί η κατάλληλη λύση. Η συνεδρίαση στο μέγαρο της Generalidad κράτησε ως τις έξι το πρωί. Έτσι, στις κυβερνητικές δυνάμεις δόθηκε αρκετός χρόνος για να οχυρώσουν τα κυβερνητικά κτήρια και, όπως είχαν κάνει οι φασίστες τον Ιούλιο, να καταλάβουν τους πύργους του καθεδρικού ναού.

Στις έντεκα το πρωί, την Τρίτη, συναντηθήκανε τα στελέχη, όχι για να οργανώσουνε την άμυνα, αλλά για να εκλέξουν καινούργια επιτροπή για να διαπραγματευθεί με την κυβέρνηση. Τώρα ο Κομπάνις κατέφυγε σ’ ένα καινούργιο κόλπο. Ασφαλώς μπορούμε να καταλήξουμε σε φιλικό διακανονισμό, είμαστε όλοι αντιφασίστες, κτλ. κτλ. έλεγαν ο Κομπάνις κι ο πρωθυπουργός Ταραντέγιας — δεν μπορούμε όμως να διαπραγματευόμαστε όσο δεν αδειάζουν οι δρόμοι από τους οπλισμένους άντρες. Η Περιφερειακή Επιτροπή της CNT όλη την Τρίτη την πέρασε μπρος στα μικρόφωνα καλώντας τους εργάτες να φύγουν από τα οδοφράγματα: «Κάνουμε έκκληση σε όλους σας να καταθέσετε τα όπλα σας. Σκεφθείτε το μεγάλο μας σκοπό, τον κοινό σε όλους μας. Πάνω απ’ όλα η ενότητα! Καταθέστε τα όπλα σας. Μόνο ένα σύνθημα: Πρέπει να εργαστούμε για να νικηθεί ο φασισμός!».

Η “Solidaridad Obrera” είχε την ξεδιαντροπία να κυκλοφορήσει έχοντας θαμμένο το άρθρο, για την επίθεση της Δευτέρας στην Τηλεφωνική, στη σελίδα 8 — προφανώς, όχι για να ξεσηκώσει τους άντρες της πολιτοφυλακής στο μέτωπο όπου πήγαιναν εκατοντάδες χιλιάδες φύλλα — χωρίς διόλου ν’ αναφέρει πως στήθηκαν οδοφράγματα και δίχως καμία εντολή ή οδηγία, εκτός από το «Μείνετε ήσυχοι». Στις πέντε η ώρα, αντιπροσωπείες από τις Εθνικές Επιτροπές της UGT και της CNT έφτασαν από τη Βαλένθια και έκαναν μια κοινή έκκληση στο «λαό» να καταθέσει τα όπλα. Ο Βάσκεθ, ο εθνικός γραμματέας της CNT, στο λόγο του απ’ το ραδιόφωνο ενώθηκε με τον Κομπάνις. Η νύχτα πέρασε με καινούργιες διαπραγματεύσεις (η κυβέρνηση ήταν πάντα πρόθυμη να κάνει συμφωνίες που να περιλαμβάνουν τον όρο να εγκαταλείψουν οι εργάτες τα οδοφράγματα!) οι οποίες τελικά κατέληξαν στη συμφωνία για μια προσωρινή κυβέρνηση από τέσσερις αντιπροσώπους: έναν από κάθε μια από τις ακόλουθες οργανώσεις: την CNT, το PSUG, την Peasants Union και την Esquerra. Οι διαπραγματεύσεις διακόπτονταν από τις εκκλήσεις προς τους επίσημους ηγέτες της CNT να πάνε στα σημεία όπου επιτίθονταν οι εργάτες, όπως στο Coll Blanch, όπου οι εργάτες έπρεπε να πεισθούν να διακόψουν την κατοχή των στρατώνων.

Εντωμεταξύ, ακουγόντουσαν και άλλες εκκλήσεις — από τα Γραφεία Εργατών Δέρματος, από την Ιατρική Ένωση, από το τοπικό κέντρο της Αναρχικής Νεολαίας — που ζητούσαν από την Περιφερειακή Επιτροπή να στείλει βοήθεια γιατί... η αστυνομία χτυπούσε.

Τετάρτη: ούτε οι αδιάκοπες ραδιοφωνικές εκκλήσεις, ούτε η κοινή έκκληση της UGT-CNT, ούτε ο σχηματισμός νέας κυβέρνησης είχαν κάνει τους εργάτες να εγκαταλείψουν τα οδοφράγματα. Σ’ αυτά, οι αναρχικοί εργάτες σκίζανε τη “Solidaridad Obrera” και κουνούσανε τις γροθιές και τα όπλα τους προς τη μεριά των ραδιοφωνικών σταθμών την ώρα που η Μοντενί τους εξόρκιζε να σκορπίσουν (η Μοντενί είχε κληθεί επειγόντως από τη Βαλένθια όταν ο Βάσκεθ και ο Γκαρθία Ολιβέρ αποτύχανε να πείσουν τους εργάτες). Οι τοπικές επιτροπές άμυνας απαντήσανε στην ηγεσία της CNT: οι εργάτες δεν θα φύγουνε χωρίς όρους. Πολύ καλά, να τους δώσουμε όρους. Η CNT ανακοίνωσε από το ραδιόφωνο τις προτάσεις που έκανε στην κυβέρνηση: Να σταματήσουν οι εχθροπραξίες. Κάθε παράταξη να διατηρήσει τις θέσεις της. Η αστυνομία και οι πολίτες που μάχονται στο πλευρό της CNT (δηλαδή τα μη μέλη) ν’ αποσυρθούν εντελώς. Να ενημερωθούν άμεσα οι υπεύθυνες επιτροπές αν τυχόν σπάσει πουθενά η συμφωνία. Να μη δίνεται απάντηση σε μεμονωμένους πυροβολισμούς. Οι υπερασπιστές των γραφείων των συνδικάτων να παραμείνουν ήρεμοι και να περιμένουν να ενημερωθούν.

Η κυβέρνηση ανήγγειλε σύντομα πως συμφωνούσε με τις προτάσεις της CNT. Και γιατί να μην το κάνει; Ο μοναδικός σκοπός της ήταν να σταματήσει τον αγώνα των μαζών, να τσακίσει μια για πάντα την αντίστασή τους. Άλλωστε, η «συμφωνία» δεν υποχρέωνε σε τίποτα την κυβέρνηση. Ο έλεγχος της Τηλεφωνικής, ο αφοπλισμός των μαζών δεν ήταν τυχαίο ότι ούτε καν αναφερόταν. Ύστερα από τη συμφωνία, δόθηκαν τη νύχτα διαταγές από την τοπική CNT και τη UGT (μην ξεχνάτε πως η τελευταία ελεγχόταν από τους σταλινικούς) να γυρίσουν οι εργάτες στη δουλειά τους. «Οι αντιφασιστικές οργανώσεις και κόμματα, σε συνεδρίαση τους στο μέγαρο της Generalidad, σταμάτησαν τη σύγκρουση που δημιούργησε αυτή η ανώμαλη κατάσταση», έλεγε το κοινό μανιφέστο. «Τα γεγονότα αυτά μας δίδαξαν πως από δω και εμπρός πρέπει να δημιουργήσουμε σχέσεις εγκαρδιότητας και συντροφικότητας, που η απουσία τους τις τελευταίες ημέρες μας λύπησε όλους βαθιά». Ωστόσο, όπως παραδέχεται ο Σούτσι, τη νύχτα της Τετάρτης, τα οδοφράγματα εξακολουθούσαν να υπάρχουν και να είναι πλήρως επανδρωμένα.

Αλλά την Πέμπτη το πρωί, το POUM διέταξε τα μέλη του να φύγουν από τα οδοφράγματα, που πολλά απ’ αυτά βάλλονταν ακόμη από πυρά. Την Τρίτη, το μανιφέστο των Φίλων του Ντουρούτι, που οι σχέσεις τους με το POUM ήταν μέχρι τότε ψυχρές, χαιρείτιζε τη συμμετοχή του POUM στα οδοφράγματα σαν μια απόδειξη πως

ήταν «επαναστατική δύναμη». Η "La Batalla" της Τρίτης παρέμενε μέσα στα όρια της πολιτικής πως «δεν θα γινόταν επαναστατική ανατροπή της κυβέρνησης όσο συνεχιζόταν ο εμφύλιος πόλεμος» αλλά καλούσε στην υπεράσπιση των οδοφραγμάτων, στην παραίτηση των Σαλάς και Αϊγκουάντε, καθώς επίσης και στην ακύρωση των διαταγμάτων που διέλυαν τις εργατικές περιπόλους. Όσο κι αν αυτό το πρόγραμμα ήταν περιορισμένο, ερχότανε σ' αντίθεση με τις εκκλήσεις των Περιφερειακών Επιτροπών της CNT να εγκαταλείφθουν τα οδοφράγματα και έτσι το κύρος του POUM ανέβηκε μέσα στις μάζες των αναρχικών. Το POUM είχε μια ασύγκριτη ευκαιρία να μπει επικεφαλής του κινήματος.

Αντί γι' αυτό, η ηγεσία του POUM, γι' άλλη μια φορά, εναπόθεσε την τύχη της στα χέρια της ηγεσίας της CNT. Δεν έκανε, μπροστά στις μάζες, δημόσιες προτάσεις στην CNT για κοινή δράση, προτάσεις που θα αποτελούσαν, μέσα στο πλαίσιο της εξέγερσης που μόλις άρχιζε, ένα σύνολο συγκεκριμένων ενεργειών που οι ίδιες οι μάζες θα απαιτούσαν από τους ηγέτες τους. Μέσα σ' έναν ολόκληρο χρόνο, το POUM, επιδεικνύοντας δουλοπρεπή σεβασμό απέναντι στους ηγέτες της CNT, δεν έκανε ούτε μια πρόταση ενιαίου μετώπου μ' αυτόν τον ειδικό χαρακτήρα. Αντίθετα, οργάνωσε κρυφά από τις μάζες, μια συνδιάσκεψη με την Περιφερειακή Επιτροπή της CNT. Όποιες κι αν ήταν οι προτάσεις του POUM απορρίφθηκαν. Δεν συμφωνείτε; Τότε καλά, δεν θα πούμε τίποτα γι' αυτές τις προτάσεις. Και το άλλο πρωί (5 του Μάη) η "La Batalla" δεν βρήκε να πει ούτε μια λέξη για τις προτάσεις του POUM στην CNT, για την άνανδρη συμπεριφορά των ηγετών της CNT, την άρνησή τους να οργανώσουν την άμυνα, κτλ.²⁴ Αντίθετα, «το προλεταριάτο της Βαρκελώνης κέρδισε μια μερική μάχη ενάντια στην αντεπανάσταση». Και είκοσι τέσσερις ώρες αργότερα, «τώρα που η αντεπανάστατική προβοκάτσια αποκρούστηκε, είναι ανάγκη να φύγουμε απ' τους δρόμους. Εργάτες, γυρίστε πίσω στη δουλειά», ("La Batalla", 6 Μαΐου).

Οι μάζες επιθυμούσαν να νικήσουν την αντεπανάσταση. Οι γραφειοκράτες της CNT αρνήθηκαν να αγωνισθούν. Διαβεβαιώνοντας τους εργάτες ότι η νίκη είχε επιτευχθεί, οι κεντριστές του POUM δεν έκαναν τίποτα άλλο από το να γεφυρώσουν το χάσμα ανάμεσα στους εργάτες και τους γραφειοκράτες.

Την Τετάρτη, οι Φίλοι του Ντουρούτι προσπαθούσαν να ενισχύσουν το μέτωπο καλώντας τους εργάτες της CNT να μην πειθαρχήσουν στις διαταγές για λιποταξία που εξέδιδαν τα κεντρικά της CNT

και να συνεχίσουν τον αγώνα για την εργατική εξουσία. Υποδέχθηκαν με χαρά την συνεργασία με το POUM. Οι μάζες παρέμεναν στα οδοφράγματα. Το POUM που είχε τουλάχιστον τριάντα χιλιάδες εργάτες στην Καταλονία, θα μπορούσε να επηρεάσει την αμφιταλαντευόμενη κατάσταση έτσι κι αλλιώς. Όμως η ηγεσία του έριξε το βάρος προς την άλλη κατεύθυνση, προς την συνθηκολόγηση άνευ όρων.

Και ένα ακόμη πιο τρομερό πλήγμα ενάντια στους εργάτες που μάχονταν: η Περιφερειακή Επιτροπή της CNT έκανε σ' ολόκληρο τον τύπο — μαζί και στο σταλινικό και στον αστικό — μια ανακοίνωση για τους Φίλους του Ντουρούτι, όπου τους κατήγγελλε σαν πράκτορες-προβοκάτορες. Φυσικά, το πρωί της Πέμπτης, η καταγγελία δημοσιεύτηκε σε περίοπτη θέση παντού. Ο τύπος του POUM δεν υπεράσπισε τους αριστερούς αναρχικούς ενάντια σ' αυτή τη βρωμερή συκοφαντία.

* * * * *

Η Πέμπτη ήταν γεμάτη από ειδήσεις για «νίκη», στ' όνομα της οποίας το POUM κάλεσε τους εργάτες να εγκαταλείψουν τα οδοφράγματα.

Το πρωί, το κομματιασμένο κορμί του Καμίγιο Μπερνέρι βρέθηκε εκεί που το είχαν πετάξει οι φρουροί του PSUC, που είχαν πιάσει τον ασθενικό άνθρωπο στο σπίτι του την προηγούμενη νύχτα. Ο Μπερνέρι, πνευματικός ηγέτης του ιταλικού αναρχισμού ύστερα από το θάνατο του Μαλατέστα, ηγέτης στην εξέγερση της Ανκόνας το 1914, ξέφυγε από τα νύχια του Μουσολίνι, πολέμησε τους ρεφορμιστές (μαζί και τους ηγέτες της CNT) με το όργανό του που είχε μεγάλη επιρροή, τη "Guerra di Classe" («Ταξικός Πόλεμος»). Είχε περιγράψει τη σταλινική πολιτική με δύο λόγια: «Μυρίζει Νόσκε». Με χτυπητά λόγια είχε αφηφήσει τη Μόσχα: «Τσακισμένη ανάμεσα στους Πρώσους και στις Βερσαλλίες, η Κομμούνια του Παρισιού άναψε μια φωτιά που φώτισε τον κόσμο. Ας το θυμούνται αυτό οι στρατηγοί Γκοντέντ της Μόσχας». Είχε διακηρύξει στις μάζες της CNT: «Το δίλημμα πόλεμος ή επανάσταση δεν έχει πια κανένα νόημα. Το μόνο δίλημμα είναι: ή νίκη πάνω στον Φράνκο χάρη στον επαναστατικό πόλεμο ή ήττα». Όσο τρομερά αληθινή στάθηκε αυτή η συνταύτιση του Νόσκε με τους σταλινικούς! Όπως ο σοσιαλδημοκράτης Νόσκε, απήγαγε και δολοφόνησε τη Ρόζα Λούξεμπουργκ και τον Καρλ Λήμπνεχτ, έτσι κι οι σταλινικοί σοσιαλδημοκράτες

σκοτώσανε τον Καμίγιο Μπερνέρι.

Τιμή στο σύντροφό μας Καμίγιο Μπερνέρι. Ας τον θυμόμαστε με την αγάπη που τρέφουμε για τον Καρλ και τη Ρόζα μας. Την ώρα που γράφω, σύντροφοι, δεν μπορεί να μην κλαίω, κλαίω για τον Καμίγιο Μπερνέρι. Ο κατάλογος των μαρτύρων μας είναι μακρύς όσο και η ζωή της εργατικής τάξης. Τυχεροί όσοι ανάμεσά τους πέρασαν πολεμώντας τον ξεκάθαρο ταξικό εχθρό, όσοι πέρασαν στη μάχη με τους συντρόφους τους στο πλευρό. Το τρομερότερο απ' όλα είναι να πεθαίνεις μόνος, χτυπημένος από το σιλήτο εκείνων που λένε πως είναι σοσιαλιστές ή κομμουνιστές, όπως πέθαναν ο Καρλ και η Ρόζα, όπως οι σύντροφοί μας πεθαίνουν στα κελιά εκτέλεσης της σιβηριανής εξορίας. Ιδιαίτερα σπαραχτική είναι η περίπτωση του Καμίγιο Μπερνέρι. Πέθανε στα χέρια των «μαρξιστών-λενινιστών-σταλινικών», την ώρα που οι πιο στενοί του φίλοι, η Μονσενί, ο Γκαρθία Ολιβέρ, ο Πέιρο, ο Βάσκεθ παραδίνανε το προληταριάτο της Βαρκελώνης στους εκτελεστές του. Την Τετάρτη, 6 Μαΐου 1937. Να την θυμόμαστε αυτή την ημερομηνία.

Η κυβέρνηση και οι αναρχικοί ηγέτες πήγαν την Τετάρτη στη Λερίδα για να σταματήσουν μια δύναμη από 500 διαλεκτούς στρατιώτες του ΡΟUM και της CNT που έρχονταν από την Ουέσκα, με ελαφρύ πυροβολικό. Οι εκπρόσωποι της Βαλένθιας και της Generalidad είχαν υποσχεθεί πως αν τυχόν ο εργατικός στρατός δεν προχωρούσε, η κυβέρνηση δεν θα προσπαθούσε πια να φέρει άλλα από τα στρατεύματά της μέσα στη Βαρκελώνη. Μ' αυτή την υπόσχεση και με την προτροπή των αναρχικών ηγετών, τα εργατικά στρατεύματα σταμάτησαν. Την Πέμπτη, ωστόσο, σύμφωνα με τηλεγραφήματα αγωνιστών της CNT από τις πόλεις που βρίσκονται στη διαδρομή από τη Βαλένθια στη Βαρκελώνη, 5.000 άνδρες των Φρουρών Εφόδου βρίσκονται στο δρόμο. «Να τους σταματήσουμε;» ρωτάνε οι εργάτες της CNT. Οι ηγέτες της CNT τους διέταξαν να αφήσουν τους άνδρες των Φρουρών να περάσουν ελεύθερα, δεν ειδοποίησαν καθόλου τον εργατικό στρατό που περίμενε στη Λερίδα και κρύψανε την είδηση πως οι Φρουρές Εφόδου προχωρούσαν.

Τετάρτη, στις 3 η ώρα, η διοίκηση της CNT έδωσε διαταγή στη φρουρά της ν' αδειάσει την Τηλεφωνική. Η κυβέρνηση και η CNT είχαν κλείσει συμφωνία: και οι δυο πλευρές έπρεπε ν' αποσύρουν από κει τις ένοπλες δυνάμεις τους. Μόλις έφυγε η φρουρά της CNT, κατέλαβε ολόκληρο το κτήριο η αστυνομία και έφερε οπαδούς της κυβέρνησης να παραλάβουν την τεχνική υπηρεσία από τους εργάτες της CNT. Δεν κρατήσατε το λόγο σας, παραπονέθηκε η CNT

στην κυβέρνηση. Η Generalidad απάντησε: Το τετελεσμένο γεγονός δεν μπορεί να ανακληθεί. «Αν οι εργάτες στις τριγύρω περιοχές είχαν πληροφορηθεί αμέσως αυτή την εξέλιξη», ομολογεί ο εκπρόσωπος της CNT, ο Σούτσι, «ασφαλώς θα επιμένανε να ληφθούν ασφαλέστερα μέτρα και θα προχωρούσαν στην επίθεση». Οι υπερδημοκρατικοί αναρχικοί ηγέτες της CNT εκείνο που κάνανε ήταν να απαγορέψουν κάθε σχετική είδηση!

Όσο διεύθυνε το κέντρο η CNT, οι εργάτες στα τηλεφωνεία εξυπηρετούσαν όλες τις κλήσεις: επαναστατικές και αντεπανάστατικές. Μόλις όμως ανέλαβε η κυβέρνηση, τα τοπικά γραφεία της FAI και της CNT δεν είχαν πια καμία επικοινωνία με το κέντρο, τους έκοψαν τη σύνδεση.

Στους δρόμους, από τους οποίους περνούσαν οι εργάτες για να πάνε ή να επιστρέψουν από τις δουλειές τους, όπως είχαν διατάξει η CNT και η UGT, η αστυνομία και οι φρουροί του PSUC ψάχνανε τους περαστικούς, τους σκίζανε τις κάρτες της CNT και πιάνανε τους αγωνιστές της CNT.

Στις 4 η ώρα, ο κύριος σιδηροδρομικός σταθμός της Βαρκελώνης, που βρισκόταν στα χέρια της CNT από τις 19 Ιούλη, χτυπήθηκε απ' τις Φρουρές Εφόδου και τους φρουρούς του PSUC με πολυβόλα και χειροβομβίδες. Η μικρή δύναμη που φρουρούσε το σταθμό προσπάθησε να τηλεφωνήσει για βοήθεια. Στις τέσσερις η ώρα, ο στρατηγός Πόσας παρουσιάστηκε στο καταλανικό υπουργείο Άμυνας (υπουργείο της CNT) και πληροφόρησε ευγενικά τους συντρόφους-υπουργούς πως το καταλανικό υπουργείο Άμυνας έπαψε πια να υπάρχει, και ότι τα καταλανικά στρατεύματα ήταν τώρα η Τετάρτη Ταξιαρχία του Ισπανικού Στρατού με αρχηγό τον Πόσας. Η κυβέρνηση της Βαλένθιας είχε πάρει αυτή την απόφαση μετά από τα στρατιωτικά διατάγματα για ενιαία διοίκηση που τα είχαν υπογράψει και οι υπουργοί της CNT. Η CNT, βέβαια, παρέδωσε τον έλεγχο στον Πόσας.

Τρομερά νέα από την Ταραγόνα. Την Τετάρτη το πρωί, μεγάλη αστυνομική δύναμη παρουσιάστηκε και κατέλαβε το τηλεφωνικό κέντρο. Η CNT ζήτησε να γίνει το επιβαλλόμενο συμβούλιο. Την ώρα που γίνονταν οι διαπραγματεύσεις, οι δημοκρατικοί κι οι σταλινικοί οπλίζονταν. Την άλλη μέρα έκαναν επίθεση στα κεντρικά γραφεία της Αναρχικής Νεολαίας. Σ' αυτό το ζήτημα η CNT ζήτησε κι άλλο συμβούλιο στο οποίο και πληροφορήθηκε ότι η Generalidad είχε στείλει ρητές οδηγίες να συντρίβουν οι αναρχικές οργανώσεις αν δεν παραδίνανε τα όπλα τους. (Ας μην ξεχνάμε ότι οι εντολές αυτές

δόθηκαν από μια κυβέρνηση στην οποία συμμετείχαν αναρχικοί υπουργοί). Οι εκπρόσωποι της CNT συμφωνήσανε να παραδώσουν τα όπλα τους αν η κυβέρνηση άφηνε ελεύθερους όσους είχε συλλάβει, αντικαθιστούσε την αστυνομία και τους φρουρούς του PSUC με κανονικούς στρατιώτες και εγγυούταν ότι δεν θα γίνονταν επιθέσεις εναντίον των μελών της CNT και των γραφείων τους.

Ο λοχαγός Μπαρμπέτα, ο κυβερνητικός εκπρόσωπος, συμφώνησε, φυσικά. Η CNT κατέθεσε τα όπλα της και τη νύχτα οι Φρουρές Εφόδου κατέλαβαν τα κτήρια της CNT και σκοτώσανε καμιά εικοσαριά αναρχικούς. Ανάμεσά τους και τον Ουρουγουανό συγγραφέα Πέντρο Ρούα, που είχε πάει στην Ισπανία για να πολεμήσει το φασισμό κι είχε φτάσει στο βαθμό του ταγματάρχη της Πολιτοφυλακής. Η διοίκηση της CNT παρατήρησε πως αυτό ήταν «καταπάτηση του λόγου τιμής που είχε δοθεί το προηγούμενο βράδυ από την κυβέρνηση». Τίποτα από όλα αυτά δεν γνωστοποιήθηκε στις μάζες της Βαρκελώνης, παρ' όλο που η διοίκηση της CNT και της FAI πληροφορήθηκε αμέσως όλα όσα συνέβαιναν.²⁵

Τετάρτη, 6 π.μ.: Έφτασε μήνυμα στη διοίκηση της CNT: Το πρώτο απόσπασμα από τη Βαλένθια, 1.500 άνδρες των Φρουρών Εφόδου, είχαν φτάσει στην Τορτόσα, πηγαίνοντας για τη Βαρκελώνη. Η διοίκηση της CNT ειδοποίησε να μην τους αντισταθούν, όλα ήταν ταχτοποιημένα, κλπ. Οι άνδρες αυτοί κατέλαβαν όλα τα κτήρια των CNT, FAI και της Αναρχικής Νεολαίας στην Τορτόσα, συλλαμβάνοντας όσους βρίσκανε μέσα και παίρνοντας μαζί τους μερικούς δεμένους με χειροπέδες για να τους πάνε στις φυλακές της Βαρκελώνης.

Οι μάζες δεν γνωρίζανε τίποτα για όλα αυτά τα γεγονότα που έγιναν στην Ταραγόνα, στην Τορτόσα, στην Τηλεφωνική, για τον Πόσας, τον ερχομό των Φρουρών Εφόδου της Βαλένθιας. Αλλά οι επιθέσεις εναντίον των εργατών στους δρόμους, στο σιδηροδρομικό σταθμό, οι νέες συγκρούσεις στα οδοφράγματα, έσπρωξαν πολλούς απ' αυτούς που τα είχαν εγκαταλείψει να ξαναγυρίσουν στα οδοφράγματα.

Σαν απάντηση σε τούτα τα κατακλυσμιαία γεγονότα της Πέμπτης η διοίκηση της CNT «έστειλε καινούργια αντιπροσωπεία στην κυβέρνηση να μάθει τι σκόπευε αυτή να κάνει» (Σούτσι). Δίχως όμως να περιμένει να μάθει, έβγαλε καινούργιο, καθησυχαστικό μανιφέστο. Την ώρα που τα οδοφράγματα αντιπαλούσαν ακόμα, η διοίκηση της CNT διακήρυχνε:

«Τώρα που ξαναγυρίσαμε στην κανονική κατάσταση και όσοι

ήταν υπεύθυνοι για τη σύγκρουση απολύθηκαν από τις δημόσιες θέσεις τους, τώρα που όλοι οι εργάτες ξαναγυρίσανε στις δουλειές τους και η Βαρκελώνη είναι ήρεμη γι' άλλη μια φορά... η CNT και η FAI εξακολουθούν να συνεργάζονται πιστά, όπως και στο παρελθόν, με όλα τα πολιτικά και συνδικαλιστικά τμήματα του αντιφασιστικού μετώπου. Η καλύτερη απόδειξη γι' αυτό είναι πως η CNT συνεχίζει τη συνεργασία της με την κεντρική κυβέρνηση, την κυβέρνηση της Generalidad και όλους τους δήμους...».

» Ο τύπος της CNT έκανε έκκληση για γαλήνη και κάλεσε τον πληθυσμό να ξαναγυρίσει στη δουλειά. Όσα μετέδωσε το ράδιο για τα συνδικάτα και τις επιτροπές άμυνας δεν ήτανε τίποτα άλλο παρά εκκλήσεις για ησυχία.

» Μια πρόσθετη απόδειξη πως η CNT δεν θέλει να σπάσει και δεν έσπασε το αντιφασιστικό μέτωπο είναι πως όταν σχηματίστηκε η κυβέρνηση της Generalidad στις 5 του Μάη, οι αντιπρόσωποι της CNT της Καταλονίας της πρόσφεραν κάθε διευκόλυνση και η γραμματεία της CNT αποτέλεσε μέρος της κυβέρνησης...

» Τα μέλη της CNT που ελέγχανε το Συμβούλιο Άμυνας (υπουργείο) της Generalidad, δώσανε διαταγή σε όλες τις δυνάμεις τους να μην επεμβαίνουν παίρνοντας το μέρος της μιας ή της άλλης πλευράς. Φρόντισαν επίσης να εφαρμοστούν στην πράξη οι εντολές του.

» Η Επιτροπή Άμυνας της CNT έδωσε επίσης διαταγές σε κάθε γειτονιά της Βαρκελώνης να μην πηγαίνει κανένας τους στο κέντρο για να απαντήσει στις προκλήσεις. Κι αυτές οι διαταγές εκτελέστηκαν γιατί κανείς πραγματικά δεν πήγε στο κέντρο για να απαντήσει στις προκλήσεις.

» Πολλές παγίδες στηθήκανε για την CNT ως την τελευταία ώρα αλλά η CNT έμεινε σταθερή στη θέση της και δεν άφησε να πέσει θύμα προκλήσεων».

Τετάρτη βράδυ: Το PSUC και οι Φρουρές Εφόδου συνεχίσανε τις επιδρομές, τις συλλήψεις, τους πυροβολισμούς. Έτσι... η διοίκηση CNT-FAI έστειλε νέα αντιπροσωπεία στην κυβέρνηση με νέες προτάσεις να σταματήσουν οι εχθροπραξίες: να υποχρεωθούν όλες οι ομάδες ν' αποσύρουν τις ένοπλες φρουρές και περιπολίες τους από τα οδοφράγματα. Ν' αφήσουν ελεύθερους τους κρατούμενους. Όχι αντίποινα.

Νέα από την Ταραγόνα και το Ρεούς, «όπου τα μέλη του PSUC και της Estat Catala, επωφελοόμενα (!) από την παρουσία μερικών ανδρών των Φρουρών Εφόδου που περνούσαν κατευθυνόμενοι για τη Βαρκελώνη, χρησιμοποίησανε το προσωρινό τους πλεονέκτημα

για ν’ αφοπλίσουν και να σκοτώσουν τους εργάτες» (Σούτσι).

«Η CNT προσπάθησε να πάρει υπόσχεση από την κυβέρνηση στη Βαλένθια και τη Βαρκελώνη πως οι Φρουρές Εφόδου δεν θα μπαίνανε μέσα στην πόλη αμέσως (!) αλλά θα έμεναν έξω από τα όρια της πολιτείας, ώσπου να καθαρίσει η κατάσταση... Ήταν κάπως δύσπιστοι σχετικά με τις διαβεβαιώσεις πως τα στρατεύματα που θα ερχόντουσαν θα ήταν πιστά στους εργάτες». Αλλά αυτό το σκεπτικισμό (πότε αλήθεια δημιουργήθηκε;) δεν τον συμμεριζόντουσαν οι υπουργοί της CNT στις κυβερνήσεις της Βαλένθιας και της Καταλονίας, που είχαν ψηφίσει η κεντρική κυβέρνηση να αναλάβει τον έλεγχο της δημόσιας τάξης στην Καταλονία. Το υπουργείο Δημόσιας Τάξης της Καταλονίας είχε, επομένως, πάψει να υπάρχει στις 5 Μαΐου.

Νύχτα 6-7 Μαΐου: «Ξανά και πάλι ξανά οι αναρχικοί προσφέρονταν να διαπραγματευθούν, επιθυμώντας να τερματιστεί η σύγκρουση». Φυσικά, η κυβέρνηση πάντοτε ήτανε πρόθυμη να διαπραγματευθεί, ενώ οι δυνάμεις της τσακίζανε τη ράχη της εργατικής τάξης κάτω από το κάλυμμα που της πρόσφερε η διοίκηση της CNT. Οι αναρχικοί εργάτες της γειτονικής περιοχής είχαν συγκεντρωθεί να υπερασπίσουν την Τορτόσα και την Ταραγόνα. Στις τέσσερις, η Επαρχιακή Επιτροπή — η ηγεσία της CNT στην Καταλονία έξω από τη Βαρκελώνη — πληροφόρησε τη διοίκηση της CNT-FAI πως ήταν όλοι έτοιμοι ν’ αναχαιτίσουν τους άντρες των Φρουρών Εφόδου που έρχονταν από τη Βαλένθια. Όχι, δεν πρέπει να το κάνετε, είπε η διοίκηση της CNT. Στις 5 και τέταρτο, η κυβέρνηση κι η διοίκηση της CNT κλείσανε μιαν άλλη συμφωνία: ανακωχή, όλοι να φύγουν απ’ τα οδοφράγματα, κι οι δυο πλευρές ν’ απολύσουν τους κρατούμενους τους, οι εργατικές περίπολοι ν’ αναλάβουν τα καθήκοντά τους... Και πάλι η Περιφερειακή Επιτροπή ειδοποίησε με το ραδιόφωνο τους εργάτες: «Αφού καταλήξαμε σε συμφωνία... επιθυμούμε να σας ειδοποιήσουμε... αποκατάσταση πλήρους γαλήνης και ησυχίας και... διατηρήσετε αυτή την ηρεμία και την ετοιμότητα πνεύματος...».

Παρασκευή: Με εντολή από την ηγεσία της CNT-FAI μερικοί εργάτες άρχισαν να γκρεμίζουν τα οδοφράγματά τους. Αλλά τα οδοφράγματα των Φρουρών Εφόδου, της “Estat Catala”, του PSUC έμειναν άθικτα. Οι Φρουρές Εφόδου αφοπλίζανε συστηματικά τους εργάτες. Και πάλι, οι εργάτες βλέποντας πως η κυβέρνηση συνεχίζει την επίθεση ξαναγύρισαν στα οδοφράγματα, σ’ αντίθεση με τη θέληση και της CNT και του ΡΟΥΜ. Αλλά η απογοήτευση κι η

αποθάρρυνση φώλιασε μέσα τους: πολλοί αναρχικοί εργάτες είχαν διατηρήσει την πίστη τους στη διοίκηση της CNT-FAI ίσαμε την τελευταία στιγμή, άλλοι, καθώς κλονιζόταν η πίστη τους, ζητούσαν καθοδήγηση από τους εργάτες του ΡΟΥΜ, ώσπου διαταχθήκανε κι αυτοί να εγκαταλείψουν τα οδοφράγματα. Οι Φίλοι του Ντουρούτι κι οι Μπολσεβίκοι-Λενινιστές κατόρθωσαν να ξαναφέρουν τους εργάτες στα οδοφράγματα την Πέμπτη και τη νύχτα της Παρασκευής, αλλά δεν ήταν αρκετά ισχυροί, δεν ήταν αρκετά ριζωμένοι μέσα στις μάζες, ώστε να τις οργανώσουν για ένα μακρόχρονο αγώνα.

Οι Φρουρές Εφόδου της Βαλένθιας φτάσανε τη νύχτα της Παρασκευής. Αμέσως πήραν τα τυπογραφεία και έπιασαν τους ηγέτες των Φίλων του Ντουρούτι. Ομάδες από τις Φρουρές Εφόδου περιπολούσαν σ’ όλους τους δρόμους για να τρομοκρατήσουν τους εργάτες. «Η κυβέρνηση της Generalidad κατέστειλε την εξέγερση με τις δικές της δυνάμεις», ανάγγειλε ο Κομπάνις. Πρόσεξε, φώναζαν οι ηγέτες της CNT, το ξέρεις ότι δεν ήταν εξέγερση όπως είπες... «Πρέπει να ξεριζώσουμε τους ανεξέλεγκτους», απάντησε ο Κομπάνις...

Η υπόσχεση να απολυθούν οι κρατούμενοι δεν τηρήθηκε. Αντίθετα, άρχισαν οι μαζικές συλλήψεις. Όχι αντίποινα, ήτανε μια άλλη υπόσχεση. Τις επόμενες όμως βδομάδες άγρια ήταν τα αντίποινα εναντίον των πόλεων και των προαστίων που τολμήσανε ν’ αντισταθούν. Η κυβέρνηση φυσικά διατήρησε τον έλεγχο της Τηλεφωνικής — κι αυτός ήταν ο λόγος που άρχισαν τον αγώνα. Ο έλεγχος της αστυνομίας επρόκειτο τώρα στη Βαλένθια να παραδοθεί σύντομα στους σταλινικούς! Το υπουργείο Άμυνας και ο στρατός της Καταλονίας έγιναν ιδιοκτησία της Βαλένθιας — για να περάσουν σύντομα κάτω από τον έλεγχο του Πριέτο. Οι εργατικές περίπολοι θα διαλύονταν σύντομα με την εφαρμογή του διατάγματος του Αϊγκουάντε για τη δημόσια τάξη. Η καταλανική αυτονομία έπαψε να υπάρχει από τη στιγμή που μπήκανε μέσα οι ένοπλες δυνάμεις της Βαλένθιας. Ο Αϊγκουάντε «παραιτήθηκε», είπε η CNT, αλλά σε μια βδομάδα θα πήγαινε στη Βαλένθια να θρονιαστεί στην κυβέρνηση ως αντιπρόσωπος της Generalidad... όπου εξακολουθούσε να παρακάθεται και η CNT.

Αφού μπήκαν οι Φρουρές Εφόδου στη Βαρκελώνη, η «Λα Μπατάγια» παραπονέθηκε: «Αυτό είναι πρόκληση. Με μιαν επίδειξη ισχύος προσπαθούν να μετατρέψουν τη νίκη μας σε ήττα». Και κλαψουρίζοντας πρόσθετε: «Το ΡΟΥΜ ήταν εκείνο που συμβούλευε να πάψει ο αγώνας, να εγκαταλειφθούν οι δρόμοι, να γυρίσουν όλοι

πίσω στη δουλειά. Εκείνο στάθηκε — για τούτο δεν μπορεί ν’ αμφιβάλλει κανείς — ένας από κείνους που συμβάλανε περισσότερο στην επάνοδο στην κανονική κατάσταση». Όσο όμως ήμερο κι αν ήταν, το πουμιστικό αρνί δεν γλίτωσε ωστόσο από το λύκο! Αξιοθρήνητοι, πραγματικά, πολιτικοί, που δεν μπορούν να ξεχωρίσουνε τη νίκη από την ήττα!

«Δεν νιώθαμε τον εαυτό μας πνευματικά ή σωματικά αρκετά δυνατό για να πάρουμε την ηγεσία οργανώνοντας τις μάζες για αντίσταση», είπε ένα μέλος της Κεντρικής Εκτελεστικής του ΡΟΥΜ, στον Τσαρλς Ορ την Τετάρτη. Έτσι... ονόμασαν την ανικανότητά τους «νίκη» για να δικαιολογήσουν τον τερματισμό του αγώνα...

Ας υποθέσουμε πως, παρά την αντίθεση της CNT, το ΡΟΥΜ είχε επιδιώξει να κάνει τουλάχιστον μια πραγματική ανακωχή, δηλαδή να πετύχει να παραμείνουν οι εργάτες ένοπλοι στους δρόμους και στα εργοστάσια, έτοιμοι ν’ αντισταθούν σε κάθε κατοπινή επίθεση. Ας υποθέσουμε πως κι αυτό ακόμα δεν μπόρεσε να γίνει και ότι οι εργάτες νικηθήκανε χάρη στη δύναμη των όπλων. «Στη χειρότερη περίπτωση», τόνισε η αντιπολίτευση του ΡΟΥΜ, «θα μπορούσε να οργανωθεί μια κεντρική επιτροπή άμυνας, με βάση αντιπροσώπους από τα οδοφράγματα. Για ένα τέτοιο πράγμα θα αρκούσε να γίνει πρώτα μια συνάντηση αντιπροσώπων από κάθε οδοφράγμα του ΡΟΥΜ και της CNT, για να εκλεγεί μια προσωρινή επιτροπή. Την Τρίτη το απόγεμα η τοπική επιτροπή του ΡΟΥΜ εργαζόταν πάνω σ’ αυτή τη γραμμή. Κανένας όμως ενθουσιασμός δεν εκδηλώθηκε από την κεντρική ηγεσία για την πραγματοποίηση αυτού του σκοπού». Ένα τέτοιο ανώτερο αντιπροσωπευτικό σώμα, άμεσα ριζωμένο απευθείας μέσα στις μάζες, θα ήταν σε θέση τουλάχιστο να οργανώσει την αντίσταση σε όλες τις επόμενες επιδρομές, τις συλλήψεις, την απαγόρευση του τύπου, την κήρυξη εκτός νόμου των Φίλων του Ντουρούπι και του ΡΟΥΜ.

Ασφαλώς η προσπάθεια να οργανωθεί αντίσταση δεν θα είχε τελικά περισσότερα θύματα απ’ όσα είχε η συνθηκολόγηση: 500 νεκροί και 1.500 τραυματίες, όλα σχεδόν αφού άρχισε η CNT την υποχώρηση την Τρίτη το απόγεμα: εκατοντάδες ακόμα σκοτωθήκανε και τραυματιστήκανε στο «σάρωμα» που έγινε τις ακόλουθες βδομάδες στην «εκκαθάριση» του ΡΟΥΜ και των αναρχικών στρατευμάτων, με την αποστολή τους τις δυο επόμενες βδομάδες στη γραμμή του πυρός χωρίς προστασία αεροπορίας και πυροβολικού. Ο Νιν, ο Μένα κι άλλοι ηγέτες του ΡΟΥΜ σκοτώθηκαν και δεκάδες χιλιάδες φυλακιστήκανε στην κατοπινή περίοδο. Η συνθη-

κολόγηση είχε το λιγότερο τόσα θύματα όσα θα ‘χε η πάλη και η ήττα.

Η αντιπολίτευση του ΡΟΥΜ — και δεν είναι τροτσκιστική αντιπολίτευση — είχε κάτι παραπάνω από δίκιο όταν έγραφε στο Δελτίο της, στις 29 του Μάη:

«Αυτή η άνευ όρων υποχώρηση, χωρίς να γίνει δυνατός ο έλεγχος της δημόσιας τάξης, χωρίς την εξασφάλιση που θα πρόσφερε η ύπαρξη των εργατικών περιπόλων, χωρίς πρακτικά όργανα του εργατικού (ενιαίου) μετώπου και χωρίς μια ικανοποιητική εξήγηση στην εργατική τάξη, με την τοποθέτηση όλων των αγωνιζόμενων στοιχείων — επαναστατικών και αντεπαναστατικών — στο ίδιο σακί, αποτελεί μια από τις μεγαλύτερες συνθηκολογήσεις και προδοσίες στο εργατικό κίνημα».

Η σιδερένια λογική της πολιτικής είναι αδυσώπητη. Ο λαθεμένος δρόμος οδηγεί τους υποστηρικτές του σε βάθη που ούτε μπορούν να τα φανταστούν. Αποφασισμένη να συνεχίσει την πολιτική της συνεργασίας με το αστικό κράτος, η αναρχική ηγεσία — θαρρείς πως μόνο χτες αυτοί οι άνθρωποι αψηφούσαν τη μοναρχία μέχρι θανάτου — θυσιάζε τη ζωή της και το μέλλον των οπαδών της με τον πιο άναδρο τρόπο. Πιασμένοι από την ουρά της CNT, οι ηγέτες του ΡΟΥΜ έδιωχναν τους εργάτες από τα οδοφράγματα όπου οι μάχες συνεχίζονταν. Δεν θα μπορούσαν ποτέ να πιστέψουν, πριν ένα χρόνο, ότι θα ήταν ικανοί να πέσουν τόσο χαμηλά... Ηγέτες που προδώσανε τους εργάτες, όπως αυτοί, είναι ανέκκλητα χαμένοι για το επαναστατικό κίνημα, δεν μπορούν να γυρίσουν πίσω, να ομολογήσουν την τρομερή τους συνενοχή... Είναι όμως και αξιολύπητοι, γιατί, την άλλη μέρα της προδοσίας τους, η αστική τάξη, ενισχυμένη πια, θα τους ξεφορτωθεί κι αυτούς.

Ας θυμηθούμε τους απολογητές του ΡΟΥΜ από μιαν άλλη άποψη, από την οποία η αναλογία που κάνουν με την Πετρούπολη του Ιούλη του 1917 δεν στέκεται. Την αποτυχία της «ένοπλης διαδήλωσης» τότε ακολούθησε ένα άγριο κυνηγητό των μπολσεβίκων: ο Τρότσκι φυλακίστηκε, ο Λένιν κι ο Ζινόβιεφ κρυφτήκανε. Οι εφημερίδες των μπολσεβίκων κλείστηκαν. Ακούστηκε η κραυγή: οι μπολσεβίκοι είναι πράκτορες των Γερμανών. Μέσα σε τέσσερις μήνες όμως, οι μπολσεβίκοι πραγματοποίησαν την Οκτωβριανή Επανάσταση. Γράφω έξι μήνες ύστερα από τις μέρες του Μάη και το ΡΟΥΜ εξακολουθεί να είναι συντριμμένο, νεκρό. Η αναλογία δεν στέκει σ’ αυτό το σημείο γιατί η διαφορά ανάμεσα στη μια περίπτωση και στην άλλη είναι τούτη: οι μπολσεβίκοι μπήκαν άφοβα επικεφαλής του

κινήματος τον Ιούλη κι έτσι γίνηκαν σάρκα και αίμα των μαζών, ενώ το ΡΟΥΜ γύρισε την πλάτη του στις μάζες και με τη σειρά τους οι μάζες δεν ένωσαν την ανάγκη να σώσουνε το ΡΟΥΜ.

11. Η ΠΑΡΑΙΤΗΣΗ ΤΟΥ ΛΑΡΓΚΟ ΚΑΜΠΑΛΕΡΟ

Η ήττα του καταλανικού προλεταριάτου αποτέλεσε ένα νέο στάδιο στην προς τα μπρος πορεία της αντεπανάστασης. Ως τότε, η αντίδραση αναπτυσσόταν κάτω από το κάλυμμα της συνεργασίας με τους ηγέτες της CNT και της UGT, κι ακόμα με τη συνεργασία με τους ηγέτες του ΡΟΥΜ στη Generalidad απ' το Σεπτέμβρη ως το Δεκέμβρη. Έτσι το χάσμα ανάμεσα στο ανοιχτά αστικό πρόγραμμα του αστικοσταλινικού μπλοκ και τους επαναστατικούς πόθους των μαζών είχε επισκιαστεί από τους κεντριστές.²⁶ Τώρα, έφτασε η στιγμή για το αστικοσταλινικό μπλοκ να ξεφορτωθεί τους κεντριστές.

Η πορεία είναι συνηθισμένη στην πρόσφατη ιστορία. Όταν τα πλήγματα εναντίον της αριστεράς έχουν ενισχύσει αρκετά τη δεξιά, η τελευταία μπορεί τότε να στραφεί ενάντια στους κεντριστές που οι ως τότε υπηρεσίες τους στάθηκαν απαραίτητες για να συντριβεί η αριστερά. Το αποτέλεσμα από την καταστολή των επαναστατών εργατών είναι μια κυβέρνηση πολύ δεξιότερη από το καθεστώς που τους τσάκισε. Τέτοιο στάθηκε το αποτέλεσμα της αιματηρής καταστολής των σπαρτακιστών στα 1919 από τον Νόσκε και τον Σάιντεμαν. Τέτοιο στάθηκε και το επακόλουθο της «σταθεροποίησης» της Αυστρίας από τους Ρένερ και Μπάουερ. Τώρα ήταν η σειρά των Ισπανών κεντριστών να πληρώσουνε το τίμημα για τη συνεργία τους στη συντριβή του καταλανικού προλεταριάτου.

Το πρώτο κοντύλι στο λογαριασμό που παρουσίασαν οι σταλινικοί στην κυβέρνηση της Βαλένθιας ήταν η πλήρης συντριβή του ΡΟΥΜ. Γιατί του ΡΟΥΜ; Όπως όλοι οι αποστάτες, οι σταλινικοί καταλαβαίνουνε τη δυναμική της επαναστατικής ανάπτυξης καλύτερα από τους συμμάχους τους, που ήτανε πάντα ρεφορμιστές. Παρά την κυμαινόμενη πολιτική του, το ΡΟΥΜ είχε στις γραμμές του πολλούς επαναστάτες αγωνιστές για τα συμφέροντα του προλεταριάτου. Ακόμα κι οι ηγέτες του ΡΟΥΜ, παρόλο που ήταν ανέτοιμοι για επανάσταση, θα φτάνανε ν' αντισταθούνε στη γυμνή αντε-

πανάσταση. Ο Στάλιν έχει καταλάβει πως ακόμα και οι συνθηκολόγοι, όπως οι Ζινόβιεφ και Κάμενεφ, θα αποτελούσαν κίνδυνο τη μέρα που οι μάζες θα εξεγείρονταν. Η συνταγή του Στάλιν είναι: εξαφανίστε κάθε πιθανή εστία, κάθε ικανή μορφή, που γύρω της μπορούν να συγκεντρωθούν οι μάζες. Αυτή η ματωμένη φόρμουλα, που είχε ήδη εφαρμοστεί στις δίκες του Αυγούστου και του Γενάρη στη Μόσχα, εφαρμοζότανε τώρα στην Ισπανία και στο ΡΟΥΜ.

Οι αριστεροί σοσιαλιστές συσπειρωθήκανε. Ένα από τα όργανά τους, το “Adelante” (της Βαλένθιας) έγραψε σ’ ένα σχόλιο, στις 11 Μάη:

«Αν τυχόν η κυβέρνηση του Καμπαλέρο εφαρμόσει τα κατασταλτικά μέτρα που προσπαθεί να πετύχει το Ισπανικό τμήμα της Κομμουνιστικής Διεθνούς, θα πλησιάσει πολύ σε μια κυβέρνηση Χιλ Ρόμπλες ή Λερού. Θα καταστρέψει την ενότητα της εργατικής τάξης και θα μας εκθέσει στον κίνδυνο να χάσουμε τον πόλεμο και να καταστρέψουμε την επανάσταση... Μια κυβέρνηση αποτελούμενη στην πλειοψηφία της από ανθρώπους βγαλμένους απ’ το εργατικό κίνημα δεν μπορεί να χρησιμοποιεί μεθόδους που μόνο οι αντιδραστικές και οι συγγενικές με τις φασιστικές κυβερνήσεις χρησιμοποιούν».

Το υπουργικό Συμβούλιο συνήλθε στις 15 Μάη. Ο Ουρίμπτε, ο σταλινικός υπουργός Γεωργίας, έθεσε ωμά το ζήτημα στον Καμπαλέρο: ήταν έτοιμος να συμφωνήσει στη διάλυση του ΡΟΥΜ, στη δήμευση των ραδιοφωνικών του σταθμών, των τυπογραφείων του, των κτηρίων του, της περιουσίας του κλπ. και στη φυλάκιση της Κεντρικής Επιτροπής του, καθώς και των επιτροπών που υποστήριξαν την εξέγερση της Βαρκελώνης; Η Φεντερίκα Μοντσενί ξύπνησε αρκετά έγκαιρα με την περίπτωση και παρουσίασε ένα φάκελο για να αποδείξει πως είχε προετοιμαστεί ένα σχέδιο τόσο μέσα όσο και έξω απ’ την Ισπανία, με σκοπό τον στραγγαλισμό του πολέμου και της επανάστασης. Κατηγόρησε τον Λουί Βαλιέσα και τον Χασόλ Esquerro και τον Κομορέρα (PSUC), καθώς κι ένα Βάσκο αντιπρόσωπο πως είχαν συμμετάσχει σε μια σύσκεψη στις Βρυξέλλες, όπου συμφωνήθηκε να εξοντωθούν οι επαναστατικές οργανώσεις (ΡΟΥΜ και CNT-FAI) για να προετοιμαστεί το τέλος του εμφύλιου πολέμου με τη μεσολάβηση «φιλικών δυνάμεων» (Γαλλίας-Αγγλίας).

Ο Καμπαλέρο δήλωσε πως δεν μπορούσε να προεδρεύει σε μια συνεδρίαση που απέβλεπε στη λήψη μέτρων δίωξης εναντίον άλλων εργατικών οργανώσεων και ότι ήταν ανάγκη να χτυπηθεί η

λαθεμένη θεωρία πως είχε οργανωθεί κίνημα εναντίον της κυβέρνησης στην Καταλονία, πολύ περισσότερο μάλιστα αντεπαναστατικό κίνημα.²⁷

Καθώς οι σταλινικοί συνέχιζαν να ζητούν επιτακτικά την αποδοχή των απαιτήσεων τους, η Μοντσενί έστειλε κι έφεραν ένα πακέτο που είχε μέσα εκατοντάδες ταινίες στολισμένες με το έμβλημα της μοναρχίας. Χιλιάδες τέτοιες βρέθηκαν στα χέρια των προβοκατόρων του PSUC και των μελών της Estat Catala που θα τις τοποθετούσαν στα κτήρια του ΡΟΥΜ και της CNT. Σηκωθήκανε τότε οι δυο σταλινικοί υπουργοί και φύγανε από τη συνεδρίαση. Η υπουργική κρίση είχε αρχίσει.

Ο Καμπαλέρο κοίταξε τους άλλους. Τους ζήτησε να καθορίσουν τη θέση τους. Οι αστοί κι οι υπουργοί του Πριέτο τάχθηκαν αλληλέγγυοι με τους σταλινικούς και έφυγαν. Αυτή ήταν η τελευταία συνεδρίαση της κυβέρνησης Καμπαλέρο.

* * * * *

Να τεθεί το ΡΟΥΜ εκτός νόμου, αυτό ήταν το πρώτο αίτημα της αντεπανάστασης. Οι σταλινικοί όμως το συνόδευσαν με άλλες βασικές απαιτήσεις, που ο Καμπαλέρο και οι αριστεροί σοσιαλιστές δεν μπορούσαν ν’ αναλάβουνε την ευθύνη τους.

Προστριβές είχαν αρχίσει στην πραγματικότητα να αναπτύσσονται εδώ και μερικούς μήνες ανάμεσα στους σταλινικούς και στους αριστερούς σοσιαλιστές. Μια ύπουλη καμπάνια ενάντια στον ίδιο τον Καμπαλέρο είχε εξαπολυθεί μέσω του σταλινικού τύπου από το Μάρτη, όταν η πλημμύρα από κολακευτικά τηλεγραφήματα στον «ηγέτη του ισπανικού λαού» από τους «εργάτες του Μαγκνιτογκόρσκ» σταμάτησε όπως σταματάει το νερό όταν κλείνει η βρύση. Η σταλινική καμπάνια σχολιάστηκε στα όργανα που εκδίδανε η CNT και το ΡΟΥΜ και με πολεμική γεμάτη οργή στον αριστερό σοσιαλιστικό τύπο. Οι σαστισμένοι αναρχικοί ερμήνευσαν τη σταλινική καμπάνια σαν είδος προπατορικού αμαρτήματος στην πολιτική: μ’ αυτόν τον τρόπο αλληλοαντιμετωπίζονταν τα πολιτικά κόμματα. Το ΡΟΥΜ προσπάθησε να κερδοσκοπήσει ανάμεσα στους σοσιαλιστές εργάτες, κατηγορώντας τους σταλινικούς ότι επιδιώκουν να απορροφήσουν τους σοσιαλιστές. Ο Χουάν Αντράντε, ο σχολιαστής του ΡΟΥΜ, είδε την υπόθεση καθαρότερα, αναγνωρίζοντας ότι ο Καμπαλέρο αντιστεκότανε στις αγγλογαλλικές εντολές με όλες τις συνέπειες που αυτές θα είχαν. Αλλά το ΡΟΥΜ, που η κύρια γραμμή του ήταν να ξεφωνίζει για «απορρόφηση», έχασε την ευκαιρία να

χρησιμοποιήσει τις πραγματικές αντιθέσεις ανάμεσα στον Καμπαλέρο και το αστικοσταλινικό μπλοκ. Γιατί υπήρχαν πραγματικές αντιθέσεις. Όχι, βέβαια, τόσο βασικές όσο η αντίθεση ανάμεσα στη μεταρρύθμιση και την επανάσταση. Αρκετά σημαντικές όμως, ώστε μια τολμηρή επαναστατική πολιτική να μπορεί να βάλει μια σφήνα ανάμεσα στους σταλινικούς και στη μαζική βάση του Καμπαλέρο, και να μπορεί να κάνει τους εργάτες της UGT να σκεφτούν για το νόημα του δρόμου που είχε ακολουθήσει ο Καμπαλέρο εδώ και οχτώ μήνες.

Οι επιδρομές των σταλινικών στις γραμμές του Καμπαλέρο ήταν γεγονός. Είναι αρκετά συνηθισμένο φαινόμενο στο εργατικό κίνημα πως όταν δυο οργανώσεις ακολουθούν την ίδια πολιτική, εκείνη που έχει τον ισχυρότερο μηχανισμό θα επιχειρήσει να απορροφήσει την άλλη. Έχοντας τις ίδιες αντιλήψεις με τους σταλινικούς για το Λαϊκό Μέτωπο, για να κερδηθεί ο πόλεμος πριν από την επανάσταση, για συμφιλίωση με τη γνώμη του εξωτερικού, για την οικοδόμηση ενός τακτικού αστικού στρατού κτλ., ο Καμπαλέρο είχε πάψει να διαφέρει από το σταλινισμό στα μάτια των μαζών. Με το ντόπιο σταλινικό μηχανισμό τρομερά ενισχυμένο από τους υπαλλήλους της Κομιντέρν και τους υλικούς πόρους — οι Διεθνείς Ταξιαρχίες μπαίνανε μέσα στη χώρα μαζί με εκατοντάδες τέτοιους υπαλλήλους προσκολλημένους σ’ αυτές — οι σταλινικοί βρισκότανε σε θέση να στρατολογούνε σε βάρος του Καμπαλέρο.

Αυτό ιδιαίτερα ίσχυε στην περίπτωση της νεολαίας. Η Σοσιαλιστική Νεολαία στάθηκε το ισχυρότερο στήριγμα του Καμπαλέρο. Αλλά η συγχώνευσή της με τη σταλινική νεολαία συντέλεσε να βγει αυτός χαμένος, παρόλο που η τελευταία είχε το ένα δέκατο των μελών της Σοσιαλιστικής Νεολαίας. Οι συνηθισμένες σταλινικές μέθοδοι διαφθοράς — ταξίδια στη Μόσχα, κολακευτικές σχέσεις με τη Ρώσικη και τη Γαλλική Νεολαία, προσφορά πόστων στην Κεντρική Επιτροπή του Κόμματος κτλ. — πέτυχαν το σκοπό τους. Λίγο μετά τη συγχώνευση, η ηγεσία της Σοσιαλιστικής Νεολαίας πέρασε στο Κομμουνιστικό Κόμμα και η «ενιαία» οργάνωση νεολαίας μπήκε κάτω από αυστηρό σταλινικό έλεγχο. Τα τοπικά τμήματα που διαφωνούσαν «αναδιοργανώθηκαν» κι οι αριστερές πτέρυγες διαγραφήκανε σαν τροτσικιστικές. Ο Καμπαλέρο βρέθηκε σχεδόν σε αδυναμία να διαμαρτυρηθεί για το αποτέλεσμα, γιατί ο ίδιος είχε συνεργήσει στη δημιουργία αυτής της κατάστασης με το να αποδεχτεί τη γραφειοκρατική μέθοδο συγχώνευσης, δίχως να γίνει συνέδριο της Σοσιαλιστικής Νεολαίας και να πάρει τη σχετική απόφα-

ση. Με το σύνθημα «να ενοποιηθεί ολάκερη η νέα γενιά», η σταλινική ηγεσία αποτέλεσε το αντιστύλι για να στρατολογείται ανεξέλεγκτα οποιοσδήποτε θα πειθότανε να δεχτεί την κάρτα του κόμματος. Ο Σαντιάγκο Καρίγιο, σε μίαν ολομέλεια της Κεντρικής Επιτροπής του Κομμουνιστικού Κόμματος, υποστήριξε αδιάντροπα να στρατολογούνται «φασίστες συμπαθούντες» μέσα από τη νεολαία. Στηριζόμενοι στα καθυστερημένα στοιχεία, καθώς και σε πολλούς καθολικούς, οι σταλινικοί μπορέσανε για ένα διάστημα να φιμώσουνε τις χιλιάδες των μελών της αριστερής πτέρυγας που εξακολουθούσαν να μένουνε στην οργάνωση.

Ωστόσο οι απώλειες που είχε ο Καμπαλέρο προς όφελος των σταλινικών δεν τον έσπρωξαν να κόψει τις σχέσεις του μαζί τους. Η απορρόφηση των οπαδών του τον έκανε να νιώθει τον εαυτό του πιο αδύναμο και να κάνει κι άλλες παραχωρήσεις.

Μόνο όταν ο Καμπαλέρο ανακάλυψε πως οι σταλινικές επιδρομές ήτανε λιγότερο σοβαρές απ’ όσο είχε υποθέσει, και πως ήτανε πιθανότερο να κερδίσει τους οπαδούς του η αριστερά κι όχι ο σταλινισμός, μόνο τότε ήρθε σε σοβαρή αντίθεση με τους σταλινικούς. Τα δυο μεγαλύτερα τμήματα της Σοσιαλιστικής Νεολαίας, οι οργανώσεις της Αστούριας και της Βαλένθιας, καταγγείλανε τη σταλινική ανώτατη ηγεσία κι αρνήθηκαν να δεχτούνε θέσεις στην «ενοποιημένη» Εθνική Επιτροπή. Στη συνέλευση των αντιπροσώπων της UGT στη Μαδρίτη, το ψηφοδέλτιο του Καμπαλέρο, αντιμετωπίζοντας το σταλινικό ψηφοδέλτιο, πήρε και τις οχτώ έδρες στο Δημοτικό Συμβούλιο που είχαν παραχωρηθεί στη UGT. Στο συνέδριο της UGT στην Αστούρια, η ομάδα του Καμπαλέρο πήρε 87.000 ψήφους, ενώ οι σταλινικοί μόνο 12.000. Αυτές οι ενδείξεις, λίγο διάστημα πριν από την κυβερνητική κρίση, δείξανε πως ο Καμπαλέρο μπορούσε να κυριαρχήσει μέσα στη UGT και πως έπρεπε να καθισχύσει τους δικούς του οπαδούς και όχι τους σταλινικούς την ερχόμενη περίοδο.

Πάνω απ’ όλα, ο Καμπαλέρο δεν μπορούσε να δεχτεί την ευθύνη για ένα παραπέρα βήμα: τις τελικές κινήσεις για την κατάργηση του εργατικού ελέγχου στα εργοστάσια. Ότι άλλο και να γινόταν, οι μάζες της UGT ήτανε σταθερά αποφασισμένες. Δεν θα παραδίνανε ποτέ τα εργοστάσια. Το όργανο της UGT στη Μαδρίτη είχε διακηρύξει επανειλημμένα: «Το τέλος του πολέμου πρέπει να σημάνει επίσης και το τέλος του καπιταλισμού».

«Για να πάψουν οι εκμεταλλευτές της ζωής να είναι αφέντες σ’ όλα τα παραγωγικά μέσα, στάθηκε αρκετό να πάρει ο λαός τα

όπλα στον αγώνα για την εθνική ανεξαρτησία. Από τα μεγάλα οικονομικά συγκροτήματα ως τα μικρότερα μαγαζιά, όλα βρίσκονται, όπως δείχνει η πραγματικότητα, στα χέρια και κάτω από τη διεύθυνση της εργατικής τάξης... Ποια είναι τα απομεινάρια που διατηρούνται ακόμα απ' το παλιό οικονομικό σύστημα; Η επανάσταση κατέρριψε όλα τα προνόμια της αστικής τάξης και της αριστοκρατίας», ("Claridad", 12 Μάη 1937).

Πράγματι, η "Claridad"²⁸ γέμιζε συνέχεια τις σελίδες της με τσιτάτα του Λένιν. Το ότι μερικά απ' αυτά αποτελούσαν συχνά καταδικαστικά σχόλια για τις πολιτικές αντιλήψεις του Καμπαλέρο δεν χρειάζεται να το αποδείξουμε. Δημοσιευτήκανε περικοπές από το «Κράτος και Επανάσταση» την ώρα που ο Καμπαλέρο ενίσχυε και ανοικοδομούσε τον αστικό κρατικό μηχανισμό που θα προσπαθούσε αναπόφευκτα να αποσπάσει τα εργοστάσια από τους εργάτες. Αλλά, εξόν αν ήταν προετοιμασμένος να χάσει την υποστήριξη των μαζών της UGT, ο Καμπαλέρο δεν μπορούσε να συμμετάσχει στην απόσπαση των εργοστασίων από τους εργάτες. Ο Καμπαλέρο ήταν αρκετά εργατικός πολιτικός για να καταλαβαίνει πως το κράτος που ο ίδιος είχε ξαναζωντανέψει ήταν ξένο προς τους εργάτες και πως το αστικοσταλινικό σύνθημα «κρατικός έλεγχος στα εργοστάσια» σήμαινε την κατάργηση της εξουσίας των εργοστασιακών επιτροπών.

Μπορούμε να συνοψίσουμε τις βασικές διαφορές ανάμεσα στον Καμπαλέρο — δηλαδή τη γραφειοκρατία της UGT — και στο αστικοσταλινικό μπλοκ έτσι: Ο Καμπαλέρο ήθελε ένα καθεστώς αστικής δημοκρατίας (με κάποια μορφή εργατικού ελέγχου στην παραγωγή που να συνυπάρχει με την ατομική ιδιοκτησία), μετά από τη συντριβή του Φράνκο. Το αστικοσταλινικό μπλοκ ήταν πρόθυμο να δεχτεί οτιδήποτε κι αν πρότεινε ο αγγλογαλλικός ιμπεριαλισμός, που την εποχή της ανατροπής του Καμπαλέρο ήταν ένα σταθεροποιημένο αστικό καθεστώς, στηριζόμενο στη συμμετοχή στο καθεστώς των καπιταλιστικών και τσιφλικάδικων δυνάμεων που βρίσκονταν πίσω από τον Φράνκο, το οποίο και ήταν κοινοβουλευτικό στη μορφή, στην ουσία όμως βοναπαρτιστικό, δεδομένου ότι ήταν απαράδεχτο από τις μάζες.

Η προοπτική του Καμπαλέρο δεν ήταν τόσο θεμελιακά διάφορη από την προοπτική του αστικοσταλινικού μπλοκ, που να μη μπορούν να προχωρήσουν μαζί για σημαντικό διάστημα. Είχαν συμβαδίσει επί οχτώ μήνες. Ήταν η 15η του Μάη η σωστή στιγμή για τους δεξιούς να' ρθουν σε ρήξη με τον Καμπαλέρο; Δεν θα μπο-

ρούσε να περιμένει την ώρα του για μερικούς ακόμα μήνες το αστικοσταλινικό μπλοκ σε μια περίοδο που ο στρατός και η αστυνομία ισχυροποιούνταν ολοένα και περισσότερο σαν αστικοί θεσμοί; Δεν θα μπορούσαν να τραβήξουν τους υπουργούς της CNT ολοένα και πιο βαθιά μέσα στο τέλμα; Δεν διακινδύνευαν να αντιμετωπίσουν μια ανασυγκρότηση των δυνάμεων με το να εξαναγκάσουν τις δυο μαζικές εργατικές οργανώσεις να φύγουν από την κυβέρνηση; Δεν ξεγυμνώνονταν έτσι οι σταλινικοί πάρα πολύ αποκαλύπτοντας τον αντιδραστικό τους ρόλο, με το να γίνουν η μόνη εργατική δύναμη, εξόν από τη μισητή από πολλών καιρό ομάδα του Πριέτο, που έπαιρνε μέρος στην κυβέρνηση;

Οι σταλινικοί πιθανόν να υπερεκτιμούσαν την ικανότητά τους να εξασφαλίσουν εκδηλώσεις υποστήριξης της νέας κυβέρνησης από μέρους αρκετών συνδικάτων της UGT για να καλυφθεί το γεγονός ότι οι εργατικές ενώσεις σαν σύνολο ήταν αντίθετες προς τη νέα κυβέρνηση. Ακόμα και μέσα στη γραφειοκρατικά ελεγχόμενη UGT Καταλονίας, οι σταλινικοί αποδείχτηκαν ανίκανοι να εμποδίσουν πολλά από τα πιο σημαντικά συνδικάτα να δηλώσουν την υποστήριξή τους στον Καμπαλέρο. Παντού αλλού οι σταλινικοί πετύχανε μόνο από μια χούφτα συνδικάτα να επιδοκιμάσουν την παραίτηση του Καμπαλέρο.

Αν όμως οι σταλινικοί δεν λογαριάσανε σωστά την ικανότητά τους να προμηθεύσουν ένα εργατικό «μέτωπο» στον Νεγκρίν, δεν χωράει αμφιβολία πως δεν έπεσαν έξω στους άλλους υπολογισμούς τους. Γι' αυτούς τα γεγονότα στη Βαρκελώνη φανερώσανε πως οι υπουργοί της CNT δεν ήταν πια ικανοί να επιβάλλουν την πειθαρχία στις μάζες της CNT. Ο αγώνας ανάμεσα στις 3 και στις 8 του Μάη αποκάλυψε το χάσμα ανάμεσα στους ηγέτες και τις μάζες της CNT. Από κει και πέρα, η συμμετοχή της CNT στην κυβέρνηση πολύ λίγο θα φρενάριζε την αντίσταση των μαζών. Το μόνο που θα μπορούσε να κάνει θα ήταν να επιταχύνει ένα σχίσμα ανάμεσα σ' αυτούς τους ηγέτες και στις μάζες. Για την ακόλουθη περίοδο, οι Ολιβέρ και οι Μοντενί ήταν πιο χρήσιμοι ως «νόμιμη αντιπολίτευση» έξω από την κυβέρνηση. Ως αντιπολιτευόμενοι μπορούσαν ν' αποχτήσουν ξανά τον έλεγχο πάνω στους οπαδούς τους, παρόλο που η αντιπολίτευσή τους μπορούσε να ήταν τέτοια που να έφερνε εμπόδια, όχι αδικαιολόγητα, στην κυβέρνηση Νεγκρίν.

Όσο για την αντιπολίτευση από μέρους του Καμπαλέρο, είχαν ήδη γνωρίσει το χαρακτήρα της και την ποιότητά του: την «επαναστατική κριτική» του για την κυβέρνηση Λαϊκού Μετώπου του Φλε-

βάρη-Ιούλη 1936, και τις ακόμα πιο ριζοσπαστικές διακηρύξεις του κατά τη διάρκεια της πρώτης πολεμικής κυβέρνησης από τις 19 Ιουλίου ως τις 4 Σεπτεμβρίου 1936. Σ' εκείνες τις περιόδους, ο Καμπαλέρο είχε καναλιζάρει τη δυσaréσκεια — κι ύστερα μπήκε στην κυβέρνηση και ο ίδιος. Αν απρόβλεπτα εμπόδια παρουσιάζονταν για να βάλουμε σε κίνδυνο την κυβέρνηση, το αστικοσταλινικό μπλοκ είχε πάντοτε τη δυνατότητα να ξαναγυρίσει στην κατάσταση της 15ης του Μάη, γιατί οι κεντριστές δεν ζητούσαν τίποτα περισσότερο απ' αυτό: «Είναι αδύνατο να κυβερνήσει κανείς χωρίς την CNT και τη UGT», ήταν το σύνθημα του Καμπαλέρο και των ηγετών της CNT. Στο μεταξύ μπορούσε κανείς σίγουρα να προβλέψει ότι η αντιπολίτευση του Καμπαλέρο δεν θα έπαιρνε τη μορφή μιας αναβίωσης του δικτύου των εργατικών επιτροπών και του συντονισμού τους σε σοβιέτ — και μόνο αυτό το δρόμο θα είχε σοβαρό λόγο να φοβηθεί το αστικοσταλινικό μπλοκ.

Αν ο παραμερισμός της UGT και της CNT δεν δημιούργησε σοβαρούς κινδύνους, πρόσφερε πάντως άμεσα και μακράς πνοής πλεονεκτήματα στο αστικοσταλινικό μπλοκ. Άμεσες ανάγκες του ήταν:

1. Πλήρης έλεγχος του στρατού. Τα διατάγματα για την επιστράτευση και την αναδιοργάνωση του στρατού είχαν τεθεί σε εφαρμογή σε σημαντικό βαθμό από τον ίδιο τον Καμπαλέρο, όταν ήταν υπουργός των Στρατιωτικών. Τα συντάγματα, που τα αποτελούσαν επίλεκτοι στρατιώτες, είχαν συγκροτηθεί ολοκληρωτικά πάνω στο παλιό αστικό πρότυπο, και είχαν στελεχωθεί σε μεγάλο βαθμό από αξιωματικούς του παλιού στρατού ή από ξεδιαλεγμένους απόφοιτους των ελεγχόμενων από την κυβέρνηση σχολών. Όποιες προσπάθειες κι αν έγιναν ανάμεσα στους επιστρατευμένους για εκλογή επιτροπών αξιωματικών και στρατιωτών, καταπολεμήθηκαν. Αλλά οι εργατικές πολιτοφυλακές που σηκώσανε το βάρος του αγώνα τους πρώτους έξι μήνες, δεν είχαν ακόμα όλες «αναδιοργανωθεί». Οι μάζες τους αντιστέκονταν άγρια σε κάθε συστηματική μετάθεση των αξιωματικών τους, που οι περισσότεροι τους είχαν βγει από τις δικές τους γραμμές. Ακόμα και στο μέτωπο της Μαδρίτης οι πολιτοφυλακές της CNT και της UGT, παρά τη μερική αναδιοργάνωση, διατήρησαν τους περισσότερους από τους παλιούς αξιωματικούς τους κι εξακολούθησαν να τυπώνουν τις δικές τους πολιτικές εφημερίδες στο μέτωπο. Στα καταλανικά μέτωπα, οι αναρχικές πολιτοφυλακές αρνήθηκαν να εφαρμόσουν τα διατάγματα που είχαν υπογράψει οι υπουργοί της CNT. Εξίσου σημαντικό είναι ότι ο

Καμπαλέρο ανησύχησε αρκετά, ύστερα από την απώλεια της Μάλαγας, ώστε έφτασε να συλλάβει το στρατηγό Ασένσιο και το διοικητή της Μαλάγας Βιγιάλμπα για προδοσία και διάγραψε από το επιτελικό προσωπικό πολλούς αστούς φίλους του Πριέτο και των σταλινικών. Έτσι η προσοχή που είχε δώσει ο Καμπαλέρο στην αναδιοργάνωση του στρατού ήταν σοβαρό εμπόδιο για το πρόγραμμα των Πριέτο-σταλινικών. Γιατί, για να αποσπαστεί ολοκληρωτικά ο στρατός από τα χέρια του Καμπαλέρο, θα έπρεπε να μετατραπούν αλύπητα οι πολιτοφυλακές σε αστικά συντάγματα, με διορισμένους αστούς αξιωματικούς εναρμονισμένους με τον παλιό στρατιωτικό κώδικα και με μίαν εκκαθάριση των ριζοσπαστών ηγετών του στρατού που αναδείχτηκαν τις μέρες του Ιούλη.

2. Το υπουργείο των Στρατιωτικών προσέφερε το πιο πλεονεκτικό σημείο για ν' αρχίσει από κει η απόσπαση του ελέγχου των εργοστασίων από τους εργάτες. Εν ονόματι των απαιτήσεων του πολέμου, το υπουργείο μπορούσε να μπει μέσα και να τερματίσει την κατοχή από μέρους των εργατών των πιο στρατηγικών βιομηχανιών: τους σιδηροδρόμους και τα αλλά μεταφορικά μέσα, τα ορυχεία, τις μεταλλουργίες, τις υφαντουργίες, το κάρβουνο και το πετρέλαιο. Οι σταλινικοί είχαν ήδη αρχίσει να προετοιμάζονται γι' αυτό από τον Απρίλη, με μια γερή επίθεση εναντίον των εργοστασίων παραγωγής πολεμικών ειδών. Για κακή τους τύχη είχαν οργανώσει αυτή την καμπάνια (είχαν μόνιμη αδυναμία σε καμπάνιες που διεξάγονταν πειθήνια κάτω από τις εντολές των αντιπροσώπων της Κομμουνιστικής Διεθνούς στη Μόσχα) σε μια εποχή που η ατμόσφαιρα δεν ήταν ακόμα ευνοϊκή για πογκρόμ. Οι κατηγορίες τους ανασκευάστηκαν από κοινές αναφορές των οργανώσεων CNT και UGT προκειμένου για τα καταλανικά εργοστάσια που είχαν συμπεριληφθεί στις κατηγορίες, οι οποίες, όπως είδαμε, αποδοκιμάστηκαν ακόμα και από τον πρωθυπουργό Ταραντέγιας, που, σαν υπουργός Οικονομικών, διέθεσε στα εργοστάσια χρήματα παρμένα από το θησαυροφυλάκιο της Βαλένθιας. Ήτανε λοιπόν φανερό, πως μια τέτοια εκστρατεία δεν μπορούσε να πετύχει από τα έξω, και ότι το αστικοσταλινικό μπλοκ χρειαζόταν το υπουργείο των Στρατιωτικών για να επεκτείνει την επιδρομή του εναντίον του εργατικού ελέγχου στα εργοστάσια.

3. Στην κυβέρνηση Καμπαλέρο, το υπουργείο Εσωτερικών που έλεγχε τα δυο κύρια αστυνομικά σώματα (τις Φρουρές Εφόδου και την Εθνική Δημοκρατική Φρουρά) και τον τύπο, διευθυνόταν από τον Ανγκέλ Γκαλάρσα, που ανήκε στην ομάδα του Καμπαλέρο. Οι

επαναστάτες εργάτες είχαν αρκετούς λόγους να καταγγείλουν την πολιτική του. Πάνω απ' όλα, ο Καμπαλέρο και ο Γκαλάρσα είχαν επικυρώσει το διάταγμα που απαγόρευε στην αστυνομία να συμμετέχει σε πολιτικές και συνδικαλιστικές οργανώσεις. Ο αποκλεισμός των αστυνομικών από το εργατικό κίνημα ένα μόνο μπορούσε να σημαίνει: ότι τους έστρεφαν αναπόφευκτα εναντίον αυτού του κινήματος.

Ωστόσο, η ομάδα Καμπαλέρο αναγνώρισε πως η δίωξη της CNT θα ήταν ένα μοιραίο πλήγμα για τη μαζική βάση του Καμπαλέρο, τη UGT, και ο Καμπαλέρο χρειαζόταν τη UGT σαν αντίβαρο στο αστικοσταλινικό μπλοκ. Ο Γκαλάρσα έστειλε πέντε χιλιάδες αστυνομικούς στη Βαρκελώνη, αρνήθηκε όμως να πραγματοποιήσει τα σχέδια των Πριέτο-σταλινικών για την πλήρη διάλυση του ΡΟΥΜ και τα αντίποινα ενάντια στις FAI-CNT. Κι εδώ πάλι η ομάδα Καμπαλέρο είχε δημιουργήσει το όργανο για εχθροπραξίες στρεφόμενες ενάντια στους εργάτες, οπισθοχώρησε όμως όταν επρόκειτο να εφαρμοστεί με όλες του τις συνέπειες. Από τότε πού, κατά τη διάρκεια της μάχης της Βαρκελώνης, ο Καμπαλέρο και ο Γκαλάρσα είχαν ωθήσει τη Generalidad να επεκτείνει τον έλεγχο της δημόσιας τάξης, μέσω της κεντρικής κυβέρνησης στην Καταλονία, είχε ωριμάσει πια η στιγμή να διωχτεί ο Γκαλάρσα, για να μπορέσουν οι σταλινικοί να εξασφαλίσουν τον έλεγχο πάνω στην αστυνομία και στον τύπο, στην Καταλονία και αλλού.

4. Το πρόγραμμα Πριέτο-σταλινικών για συμφιλίωση με την Καθολική Εκκλησία — που αποτελούσε ένα μεγάλο βήμα προς τη συμφιλίωση με τον Φράνκο — συνάντησε την αντίσταση του Καμπαλέρο. Ραχοκοκαλιά της μοναρχίας και της *biennio negro*, της μαύρης διετίας των Λερού - Χιλ Ρόμπλες, οι εκκλησίες σταθήκαν τα φρούρια της φασιστικής ανταρσίας. Το να είσαι μέλος εργατικής οργάνωσης στην Ισπανία, σήμαινε πως είσαι εναντίον της Εκκλησίας, γιατί σύμφωνα με την επίσημη κατήχηση ήταν θανάσιμο αμάρτημα «να ψηφίζεις φιλελεύθερο». Αυθόρμητα, οι μάζες επέβαλαν το κλείσιμο των καθολικών εκκλησιών τον Ιούλη. Δεν μπορούσε να υπάρξει πιο αντιδημοκρατικό μέτρο απ' το να επιτραπεί στην εκκλησιαστική οργάνωση να ξαναλειτουργήσει ελεύθερα — και μάλιστα στην καρδιά του εμφύλιου πολέμου! Άλλωστε, αυτό ήταν πραγματικά επικίνδυνο για το αντιφασιστικό κίνημα. Γιατί, αφού το Βατικανό είχε πάρει το μέρος του καθεστώτος του Φράνκο, ήταν αναπόφευκτο η εκκλησιαστική οργάνωση αυτόν να βοηθήσει. Κι ωστόσο, αυτή την πρόταση κάνανε η βασιλική κυβέρνηση και οι σύμμαχοί της, ο Πριέτο

και οι σταλινικοί. Ο Καμπαλέρο είχε κάνει πολλά πράγματα για να κερδίσει την εύνοια των αγγλογάλλων ιμπεριαλιστών. Αλλά να επιτρέψει στην εκκλησιαστική οργάνωση να λειτουργήσει ελεύθερα μέσα στη φωτιά του εμφύλιου πολέμου, αυτό ήταν πάρα πολύ γι' αυτόν.

* * * * *

Αυτές οι αιτίες σύγκρουσης ανάμεσα στον Καμπαλέρο και το αντιδραστικό μπλοκ φαίνονται καθαρά από τις απαιτήσεις που διατύπωσαν τα διάφορα κόμματα στις 16 του Μάη, στις συνηθισμένες επισκέψεις του προέδρου Αθάνια για να γνωρίσει τη θέση κάθε ομάδας πάνω στην υπουργική κρίση.²⁹

Ο Μανουέλ Κορντέρο, ομιλητής από μέρους των σοσιαλιστών του Πριέτο, δήλωσε ευλαβικά πως η οργάνωσή του υποστηρίζει μια κυβέρνηση που θα περιλάβαινε όλες τις αποχρώσεις — αλλά «επόμενα εντελώς ιδιαίτερα στην ανάγκη για μια απόλυτη μεταβολή στην πολιτική του υπουργείου Εσωτερικών».

Ο Πέντρο Κορομίνας, από μέρους της καταλανικής Esquerra, δήλωσε: «Όποια λύση κι αν υιοθετηθεί, θα πρέπει οπωσδήποτε να ενισχυθεί και να πάψουν πια να υπάρχουν οι δυσκολίες που έχουν προσωπικό χαρακτήρα, με μεγαλύτερη και συχνότερη επαφή με τα Κορτές (τη Βουλή) της Δημοκρατίας». Με Αλλά λόγια, η κυβερνητική πολιτική πρέπει να υπαγορεύεται από τα υπολείμματα των Κορτές που είχαν εκλεγεί το Φλεβάρη 1936, με μίαν εκλογική συμφωνία που έδωσε καταπληχτική πλειοψηφία στο Κορτές των αστικών κομμάτων!

Ο Μανουέλ Ιρούχο, από τους Βάσκους καπιταλιστές, μίλησε καθαρά και ξάστερα:

«Συμβούλεψα την Εξοχήτά του για μια κυβέρνηση εθνικής συγκέντρωσης, προεδρευόμενη από ένα σοσιαλιστή υπουργό που να έχει την εμπιστοσύνη των (αστών) δημοκρατικών. Από τη στιγμή που ο Καμπαλέρο... έχασε την πολιτική εμπιστοσύνη των ομάδων του Λαϊκού Μετώπου, θα ήταν σωστό, κατά τη γνώμη μου, να σχηματιστεί, κυβέρνηση από το Νεγκρίν, τον Πριέτο ή τον Μπεστείρο, με τη συνεργασία όλων των πολιτικών και επαγγελματικών οργανώσεων, που θα αποδέχονταν τις προτεινόμενες βάσεις.

Όσο για τα ειδικά αιτήματα, είμαι υποχρεωμένος να διατυπώσω δυο, προς το παρόν. Το πρώτο είναι να προχωρήσουμε, με όλες τις εγγυήσεις και τους περιορισμούς που υπαγορεύονται από τον πόλεμο και τη δημόσια τάξη, στην αποκατάσταση του συνταγματι-

κού καθεστώτος της ελευθερίας της συνείδησης και της θρησκείας.

Το δεύτερο αίτημα αναφέρεται στην Καταλονία: Οι Καταλανοί δημοκράτες θα προτιμούσαν την έγκαιρη και αποτελεσματική επέμβαση της Κυβέρνησης της Δημοκρατίας με σκοπό να αναλάβει τον έλεγχο της δημόσιας τάξης για να υποστηριχτεί η Generalidad. Επί πλέον για την εκτέλεση αυτών των καθηκόντων, αισθάνομαι ότι είναι αναπόφευκτο καθήκον της κυβέρνησης να τακτοποιήσει ριζικά το πρόβλημα που διαταράσσει την καταλανική ζωή, εξαλείφοντας αποφασιστικά τις αίτιες της αταξίας και της εξέγερσης, είτε είναι περιστασιακές είτε είναι ενδημικές...».

Σ' αυτόν τον Ιρούχο το μπλοκ των Πριέτο-σταλινικών θα εμπίστευόταν σύντομα το... υπουργείο Δικαιοσύνης.

Ο Σαλβαντόρ Κεμάντες, εκ μέρους των Αριστερών Δημοκρατών, του κόμματος του ίδιου του Αθάνια, απαίτησε η νέα κυβέρνηση «να έχει αποφασιστική πολιτική στο ζήτημα της δημόσιας τάξης και της οικονομικής ανασυγκρότησης και η αρχηγία του στρατού, του ναυτικού και της αεροπορίας να αναληφθεί από ένα μόνο πρόσωπο». Ο Πριέτο ήταν ήδη υπουργός των Ναυτικών και της Αεροπορίας. Αυτό σήμαινε να αναλάβει και τον έλεγχο του στρατού (όπως κι έγινε). Οι σταλινικοί ζήτησαν:

α) Ο πρόεδρος του Υπουργικού Συμβουλίου (πρωθυπουργός) ν' απασχολείται ουσιαστικά με τις υποθέσεις της προεδρίας. Το υπουργείο των Στρατιωτικών να διευθύνεται ιδιαίτερα από άλλον υπουργό.

β) Ν' απομακρυνθεί ο Γκαλάρσα από τη νέα κυβέρνηση εξ απίαις «της ηπιότητάς του στα ζητήματα δημόσιας τάξης».

γ) Οι υπουργοί των Στρατιωτικών και Εσωτερικών «πρέπει να είναι πρόσωπα που να έχουν την υποστήριξη όλων των κομμάτων και οργανώσεων που αποτελούν την Κυβέρνηση». Αυτό σήμαινε πως εκείνα τα βασικά πόστα, που έπαιζαν ουσιαστικό ρόλο για τα κατοπινά σχέδια του βασκο-πριέτο-σταλινικού μπλοκ, θα περνούσαν σ' αυτούς.

Η CNT δήλωνε πως δεν θα υποστήριζε καμιά κυβέρνηση που δεν θα είχε πρωθυπουργό και υπουργό Στρατιωτικών τον Καμπαλέρο. Η UGT έκανε μια όμοια δήλωση. Ο πρόεδρος Αθάνια, γνωρίζοντας πως τα χαρτιά ήτανε πια φτιαγμένα, έδωσε στον Καμπαλέρο την εντολή σχηματισμού της νέας κυβέρνησης στην οποία θα αντιπροσωπεύονταν όλες οι ομάδες. Ο Καμπαλέρο, με αληθινά κεντριστικό τρόπο, ενέργησε έτσι ώστε να μείνει κυριολεκτικά ξεκρέμαστος. Είχε ήδη εξασθενήσει τον κύριο σύμμαχό του την CNT, με τη

στάση του στα γεγονότα της Βαρκελώνης. Ανέλαβε τώρα να περιορίσει την αντιπροσωπεία της CNT στην κυβέρνηση από τα τέσσερα υπουργεία μόνο σε δυο, της Δικαιοσύνης και της Υγιεινής. Πρόσφερε στην ομάδα Πριέτο δυο υπουργεία, αυτά όμως που συνδυάζανε τα υπουργεία Οικονομικών και Γεωργίας, και Βιομηχανίας και Εμπορίου. Τα υπουργεία Παιδείας και Εργασίας δόθηκαν στους σταλινικούς. Η μπουρζουαζία, που στην προηγούμενη κυβέρνηση είχε μόνο δυο υπουργεία, άνευ χαρτοφυλακίου όμως, πήρε τώρα τα υπουργεία Δημοσίων Έργων και Προπαγάνδας (Αριστεροί Δημοκράτες), τα υπουργεία Συγκοινωνίας και Εμπορικού Ναυτικού (Δημοκρατική Ένωση) και υπουργεία άνευ χαρτοφυλακίου για την Esquerra και τους Βάσκους Εθνικιστές. Έτσι, η κυβέρνηση που πρότεινε τώρα ο Καμπαλέρο ήταν αναμφισβήτητα δεξιότερη από την προηγούμενη. Η μόνη εντύπωση που μπορούσε να προκαλέσει στις μάζες ο συμφιλιωτισμός του Καμπαλέρο προς τη δεξιά ήταν ότι η αδιαλλαξία της δεξιάς μαρτυρούσε ανώτερη δύναμη κι έστρωνε το δρόμο για να πάρει η δεξιά ατιμώρητα την εξουσία.

Οι σταλινικοί απορρίψανε το συμβιβασμό του Καμπαλέρο κι αρνήθηκαν να πάρουνε μέρος στην κυβέρνησή του, παρά μόνο με τους όρους που είχαν θέσει. Η ομάδα Πριέτο αμέσως δήλωσε πως δεν θα 'παιρνε μέρος αν δεν συμμετείχαν και οι σταλινικοί. Τα αστικά κόμματα έκαναν το ίδιο. Ο Καμπαλέρο επομένως ή θα σχημάτιζε κυβέρνηση από τις UGT-CNT ή θα παρέδινε την κυβέρνηση στο αστικοσταλινικό μπλοκ.

Κατά την υπουργική αυτή κρίση, ο Καμπαλέρο φέρθηκε σύμφωνα με τους παραδοσιακούς κανόνες της αστικής πολιτικής, δηλαδή άφησε τις μάζες εντελώς στο σκοτάδι για τις εξελίξεις και δεν έκανε καμιά προσπάθεια να συνασπίσει τους εργάτες ενάντια στη δεξιά. Το ίδιο έκανε και η CNT. Μαθεύτηκε αργότερα, πως την ημέρα που έπεσε η κυβέρνηση, ο Καμπαλέρο βεβαίωσε την CNT ότι ήταν έτοιμος, αν χρειαζόταν, να καλέσει τη UGT και την CNT να αναλάβουν την εξουσία, ωστόσο τα έστριψε μέσα σε λίγες ώρες, με τη δικαιολογία πως υπήρχε αντιπολίτευση μέσα στη UGT. Αργότερα, ένα μανιφέστο της FAI έλεγε: «Όσο κρατούσε η κυβερνητική κρίση, η UGT έπαιξε διπλό παιχνίδι. Οι αστικές και οι κομμουνιστικές επιδράσεις είναι τόσο ισχυρές μέσα σ' αυτή την οργάνωση, που το επαναστατικό της τμήμα, το μόνο που έχει τη διάθεση να συνεργαστεί μαζί μας, είχε παραλύσει... Αυτό σήμαινε νίκη όχι μόνο για το αστικό-κομμουνιστικό μπλοκ αλλά επίσης και για τη Γαλλία, την Αγγλία και τη Ρωσία, που πέτυχαν αυτό που θέλανε». Με Αλλά

λόγια, οι αναρχικοί βασίζονταν στον Καμπαλέρο, αυτός πόνταρε στην αντιπολίτευση και, μέσα στη γενική παράλυση των μαζών που προήλθε από τους ηγέτες τους, η δεξιά κυβέρνηση ανέβηκε στην εξουσία.

Πραγματικά, ίσως μέσα στις πολλές του συναντήσεις με τον Αθάνια, στις μέρες της κρίσης, ο Καμπαλέρο να έθιξε το θέμα μιας κυβέρνησης UGT-CNT και να συνάντησε άρνηση. Γιατί ο Αθάνια είχε από το Σύνταγμα το δικαίωμα ν' απορρίπτει κυβερνήσεις που δεν του έκαναν. Το Σύνταγμα του 1931 δίνει στον Πρόεδρο πραγματικά βοναπαρτιστικές εξουσίες. Αυτό το είχε γνωρίσει από τη δική του πείρα ο Αθάνια σαν πρωθυπουργός όταν, το 1931, η κυβέρνηση του, αν και στηριζότανε ακόμα στην πλειοψηφία μέσα στα Κορτές, παύτηκε από τον πρόεδρο Θαμόρα, για να ανοίξει ο δρόμος στη μισοφασιστική κυβέρνηση του Λερού. Αυτές οι βοναπαρτιστικές εξουσίες εξακολουθούσαν ακόμα να ισχύουν στις 19 του Ιούλη. Ο Αθάνια αποτραβήχτηκε ήσυχα σ' ένα εξοχικό ησυχαστήριο, όπου αναπαυόταν κατά το μεγαλύτερο μέρος της περιόδου που κυβερνούσε ο Καμπαλέρο. Όταν κατηγορήθηκαν μέλη της ομάδας του Καμπαλέρο γιατί δεν είχαν ξεφορτωθεί την Προεδρία αυτούς τους μήνες, εκείνοι τους απάντησαν πως το Σύνταγμα και η Προεδρία δεν υπήρχανε πια, πως ήτανε καθαρός τύπος να λένε πως υπήρχαν, κι από την άλλη μεριά πάλι υποστήριζαν πως ήτανε πολύ χρήσιμο να εξακολουθούν να ισχυρίζονται ότι αυτά υπάρχουν, για να εξασφαλίσουν βοήθεια από το εξωτερικό... Και να σου τώρα ένας ζωντανότατος πρόεδρος Αθάνια, να δέχεται συγκαταβατικά τους εκπροσώπους των διαφόρων κομμάτων και να παίρνει εκθέσεις από τον Καμπαλέρο για το κατά πόσο πετύχαιναν οι προσπάθειές του να φτιάξει κυβέρνηση, την ώρα που το κόμμα του Αθάνια, οι Αριστεροί Δημοκράτες, ήταν μέσα στο αστικοσταλινικό μπλοκ...

Οπωσδήποτε, ο Καμπαλέρο απάλλαξε το μπλοκ αυτό από τη δυσάρεστη θέση να αντιμετωπίσει μια δημόσια συζήτηση πάνω στα προεδρικά προνόμια. Πληροφόρησε τον Αθάνια πως δεν μπόρεσε να σχηματίσει κυβέρνηση κι ο Αθάνια ανέθεσε στον Νεγκρίν να σχηματίσει μια κυβέρνηση από τη μπουρζουαζία, την ομάδα του Πριέτο και τους σταλινικούς.

12. «IL GOBIERNO DE LA VICTORIA»

(«Η Κυβέρνηση της Νίκης»)

Η Πασιονάρια βάφτισε τη νέα κυβέρνηση «κυβέρνηση της νίκης».

«Αποφασίσαμε», είπε, «να κερδίσουμε σύντομα τον πόλεμο κι ως μας φέρνει η νίκη αυτή σε προστριβές με τους πιο αγαπητούς μας συντρόφους». Οι σταλινικοί εξαπέλυσαν μια παγκόσμια καμπάνια για ν' αποδείξουν πως η νίκη είχε εμποδιστεί από τον Καμπαλέρο και πως σε λίγο θα έφτανε.

Τα χρονικά ωστόσο της κυβέρνησης Νεγκρίν απέδειξαν πως εκείνο που συνέβη δεν ήταν ούτε η στρατιωτική νίκη, ούτε ακόμα και σοβαρές προσπάθειες για ένα τέτοιο πράγμα, παρά μια ανελέητη καταπίεση των εργατών και των αγροτών. Τούτη την αντιδραστική πορεία την υπαγόρευαν στην κυβέρνηση οι αγγλογάλλοι κυβερνήτες, στους οποίους αυτή απέβλεπε για βοήθεια. Το φερέφωνο του Και ντ' Ορσέ "Le Temps" («Ο Καιρός») έδειξε το πραγματικό νόημα της υπουργικής κρίσης:

«Η δημοκρατική κυβέρνηση της Βαλένθιας έφτασε στο σημείο εκείνο που χρειάζεται να πάρει μια απόφαση. Δεν μπορεί να εξακολουθεί να μένει στη διφορούμενη κατάσταση που έχει ζήσει ως τώρα. Πρέπει να διαλέξει ανάμεσα στη δημοκρατία και στην προλεταριακή δικτατορία, ανάμεσα στην τάξη και στην αναρχία» (17 του Μάη).

Την άλλη μέρα σχηματίστηκε η κυβέρνηση Νεγκρίν. Ο «Καιρός» επιδοκίμασε, αλλά τόνισε κατηγορηματικά το δρόμο που πρέπει να ακολουθήσει αποφασιστικά η νέα κυβέρνηση:

«Θα ήταν πολύ πρόωρο να βγάλουμε το συμπέρασμα ότι ο προσανατολισμός στη Βαλένθια τείνει προς μια πιο μετριοπαθή κυβέρνηση αποφασισμένη ν' απαλλαγεί οριστικά από τον έλεγχο των αναρχοσυνδικαλιστών. Πρόκειται όμως για μια προσπάθεια που στο τέλος θα γίνει αναγκαστικά, ανεξάρτητα από το ποια θα 'ναι η αντίσταση των εξτρεμιστών».

Καθαρές οδηγίες, πραγματικά!

Η κυβέρνηση, έγραψε ένας που συμπαθούσε φλογερά την αντιδραστική της πορεία, ο ανταποκριτής των “Times” της Νέας Υόρκης Μάθιους:

«...σκοπεύει να χρησιμοποιήσει σιδερένια πυγμή για να κρατήσει την εσωτερική τάξη... Ενεργώντας έτσι, η κυβέρνηση ελπίζει να κερδίσει τη συμπάθεια των δυο δημοκρατιών που έχουνε τη μεγαλύτερη σημασία για την Ισπανία - της Μεγάλης Βρετανίας και της Γαλλίας - και να διατηρήσει την υποστήριξη του έθνους που περισσότερο τη βοήθησε, της Ρωσίας. Το κύριο πρόβλημα της κυβέρνησης είναι τώρα να αδρανοποιήσει ή να συντρίψει την αντιπολίτευση των αναρχικών» (19 Μάη 1937).

«Με δυο λόγια, η κυβέρνηση εξαπέλυσε έναν εντελώς καταπιεστικό μηχανισμό, δίχως να νοιάζεται καθόλου για την κατάσταση του πολέμου ή για αυτά που απαιτούνταν για να διατηρηθεί το ηθικό για τον πόλεμο», καταγγέλλει η FAI σε μια ανακοίνωσή της στις 6 Ιούλη. Οι αναρχικοί αποκλείστηκαν σαν ενεργός παράγοντας. «Οι σοσιαλιστές του Καμπαλέρο, αν επιμείνουν στη σημερινή τους τακτική, μπορεί να τεθούν εκτός νόμου μέσα σε τρεις μήνες», έγραψε ο σταλινικός Λουίς Φίσερ (“The Nation”, 17 Ιούλη).

Στην κυβέρνηση Καμπαλέρο ο «εκατό τα εκατό αναρχικός» Γκαρθία Ολιβέρ δούλεψε όσο μπορούσε για να φτιάξει δημοκρατικά δικαστήρια και δικαστική νομοθεσία, ενώ η αντεπανάσταση προχωρούσε πίσω από την πλάτη του. Η Generalidad είχε χρησιμοποιήσει τον Νιν για τον ίδιο σκοπό τους πρώτους μήνες της επανάστασης. Τώρα, η κυβέρνηση ονόμασε δικό της υπουργό Δικαιοσύνης το Βάσκο καπιταλιστή και αφοσιωμένο καθολικό Μανουέλ Ιρούχο. Να κρατήσει ένας τέτοιος άνθρωπος αυτό το λειτούργημα σήμαινε πως ο καιρός με τα προσχήματα πέρασε. Ο Ιρούχο το 1931 είχε καταψηφίσει το δημοκρατικό Σύνταγμα, επικρίνοντάς το σαν ριζοσπαστικό και αθεϊστικό κείμενο. Γιατί λοιπόν να μην είναι αυτός ο κατάλληλος άνθρωπος να γίνει υπουργός της Δικαιοσύνης;

Το πρώτο βήμα του Ιρούχο ήταν να διαλύσει τα λαϊκά δικαστήρια, που το καθένα αποτελούνταν από ένα δικαστή και δεκαπέντε μέλη, τα όποια διορίζονταν από τις διάφορες αντιφασιστικές οργανώσεις. Αυτά τα δικαστήρια δημιουργήθηκαν ύστερα από τις 19 Ιούλη 1936. Τώρα τα μέλη της FAI αποκλείστηκαν από τα δικαστήρια - χάρη στο τέχνασμα ενός διατάγματος που όριζε πως μόνο όσες οργανώσεις ήταν νόμιμες στις 16 Φλεβάρη μπορούσαν να παίρνουν μέρος σ’ αυτά. Φυσικά, η FAI είχε μπει εκτός νόμου από το

bienio negro! Οι πιο πολλοί από τους δικαστές που προέδρευαν ήταν αριστεροί δικηγόροι. Ο Ρόκα, ο πρώην υφυπουργός στο υπουργείο αυτό, είπε πως το Σεπτέμβρη 1936 το υπουργείο Δικαιοσύνης κάλεσε σε σύσκεψη τους παλιούς δικαστές και αρχιδικαστές και τους ζήτησε να πάνε εθελοντές στις επαρχίες για να οργανώσουν τα δικαστήρια. Κανείς δεν ήθελε να πάει εθελοντής. Ξέρανε ότι οι φασίστες θα έπρεπε να καταδικαστούν. Τώρα τα δικαστήρια ξεκαθαρίστηκαν από τους αριστερούς δικηγόρους. Τους αντικατέστησαν οι δικαστές εκείνοι που άλλοτε δεν έδειχναν καμιά διάθεση να πάνε, γιατί τώρα πια τα δικαστήρια δεν θα έψαχναν να βρουν τους φασίστες αλλά θα κυνηγούσαν τους εργάτες. Το υπουργείο του Ιρούχο έβγαζε daily bulletins (ημερήσια δελτία) στα όποια καταχωρούνταν κατάλογοι φασιστών και αντιδραστικών που αφέθηκαν ελεύθεροι.

Τα παράπονα πάνω σ’ αυτό το ζήτημα αγνοήθηκαν εντελώς επί μήνες. Τέλος - αφού το κόμμα του πρόδωσε το Μπιλμπάο και το Σαντάντερ - το “Frente Rojo” («Κόκκινο Μέτωπο») στις 30 Αυγούστου κατάγγειλε τον Ιρούχο πως «προστατεύει τους φασίστες». «Είναι κοροϊδία και εμπαιγμός να μοιράζονται στη Βαλένθια οι αισχροί κατάλογοι των φασιστών και των αντιδραστικών που αθωώθηκαν κι αφέθηκαν ελεύθεροι, την ίδια ώρα που καταχτούν οι φασίστες το Σαντάντερ». Αυτό όμως ήταν απλώς μια κουβέντα που λεγόταν για τον Τύπο. Οι σταλινικοί υπουργοί εξακολουθούσαν να παραμένουν στην ίδια κυβέρνηση μαζί μ’ αυτόν τον άνθρωπο.

Στις 23 Ιούνη, η κυβέρνηση όρισε με διάταγμα ειδικά δικαστήρια για ν’ ασχοληθούν με την ανταρσία. Ανάμεσα στις «στασιαστικές πράξεις» περιλαμβάνονταν «η παροχή στρατιωτικών, διπλωματικών, υγειονομικών, οικονομικών, βιομηχανικών ή εμπορικών πληροφοριών σε ξένο κράτος, ένοπλη οργάνωση ή ιδιώτη» και κάθε ενέργεια «τείνουσα να μειώσει το ηθικό του κοινού ή τη στρατιωτική του πειθαρχία». Οι δικαστές θα διορίζονταν από τα υπουργεία Δικαιοσύνης και Αμύνης, εξουσιοδοτημένοι να συνεδριάζουν μυστικά και ν’ αποκλείουν κάθε τρίτο. Το διάταγμα καταλήγει:

«Αποπειραθείσαι ή αποτυχούσαι ενέργειαι, συνωμοσΐαι και σχέδια, ως επίσης και συνενοχή εις προστασίαν προσώπων υπαγομένων εις τον αναγκαστικόν τούτον νόμον θα τιμωρούνται ως εάν οι ενέργειαι αὐταὶ εἶχον διαπραχθῇ. Οἰοσδήποτε ἔνοχος τοιούτων ενεργειῶν τας καταγγείλει εις τας αρχάς, θ’ απαλλαγῇ πάσης τιμωρίας. Ποινὰί θανάτου δύνανται να επιβληθούν χωρίς να λάβη τυπικήν γνώσιν η κυβέρνηση».

Η ρήτρα για την ομολογία, η τιμωρία για πράξεις που δεν διαπράχθηκαν ποτέ, οι μουσικές δίκες, μεταφέρθηκαν απευθείας από τους νόμους του Στάλιν. Ο γενικευμένος προσδιορισμός της ανταρσίας που παρουσίαζε ως προδοσία κάθε γνώμη, προφορική ή γραπτή ή υποδεικνυόμενη από τυχαία μαρτυρία, καθώς και κάθε γνώμη που μπορούσε να θεωρηθεί σαν επικριτική για την κυβέρνηση, όλα αυτά μπορούσαν να καταλογιστούν σε κάθε εργάτη που κινήθηκε για καλύτερες συνθήκες ζωής, στους απεργούς, σε κάθε κριτική της κυβέρνησης από τις στήλες των εφημερίδων, σε κάθε σχεδόν διατύπωση, πράξη ή στάση διαφορετική από τη λατρεία στο καθεστώς. Το διάταγμα αυτό δεν ήταν μόνο πρωτοφανές και ανήκουστο για μια δημοκρατία, ήταν πιο ξεδιάντροπο κι από τη δικαστική διαδικασία του Χίτλερ και του Μουσολίνι.

Στις 29 Ιούλη, το υπουργείο Δικαιοσύνης εξήγγειλε πως με βάση αυτό το διάταγμα ετοιμαζόταν δίκη για δέκα μέλη της Εκτελεστικής Επιτροπής του ΡΟUM. Οι άντρες εκείνοι είχαν συλληφθεί στις 16-17 Ιούνη, πριν από το καινούργιο διάταγμα. Αυτό σήμαινε πως το διάταγμα είχε αναδρομική ισχύ, τιμωρώντας εγκλήματα που είχαν ήδη διαπραχθεί πριν εκδοθεί ο νόμος! Έτσι, η πιο αναμφισβήτητη δικανική αρχή της σύγχρονης εποχής είχε εξοστρακιστεί.

Ο Ιρούχο εισηγήθηκε άλλο ένα διάταγμα, που εγκρίθηκε και τέθηκε σε ισχύ από την κυβέρνηση στις 12 Αυγούστου και ανέφερε τα ακόλουθα:

» Όποιος κατηγορεί ως φασίστα, προδότη, αντεπαναστάτη ένα ορισμένο πρόσωπο ή ομάδα προσώπων αδικαιολόγητα ή χωρίς επαρκή βάση ή χωρίς να υπάρχει δικαστική απόφαση για (τον κατηγορούμενο)...

» Όποιος καταγγέλλει έναν πολίτη πως είναι παπάς ή δίνει τη θεία μετάληψη... προκαλεί ανώφελη και διαλυτική διαταραχή της δημόσιας τάξης όταν δεν διαπράττει ανεπανόρθωτο έγκλημα αξιο για την ποινή του θανάτου».

Τούτο το διάταγμα δεν θεωρούσε μόνο παράνομη την οξεία ιδεολογική κριτική εναντίον οποιουδήποτε μέσα στο κυβερνητικό μπλοκ, αλλά και δεν επέτρεπε το ξετρύπωμα και το ξεσκέπασμα των φασιστών από τους εργάτες. Επίσης τερμάτιζε κάθε λογής επιτήρηση των καθολικών, τη στιγμή ακριβώς που το Βατικανό έδωσε ανοιχτά όλη του την υποστήριξη στον Φράνκο. Καταγγελίες «χωρίς να υπάρχει απόφαση της δικαστικής αρχής» γίνονταν στην πράξη μόνο εναντίον της κριτικής της αριστεράς. Οι σταλινικοί εξακολουθούσαν, βέβαια, να καταγγέλλουν τα μέλη του ΡΟUM για φασίστες, δίχως

να έχει εκδοθεί καμιά δικαστική απόφαση.

Η λογοκρισία του Τύπου λειτουργούσε κάτω από ένα σύστημα που όχι μόνο καταργούσε την ελεύθερη κριτική αλλά και απαιτούσε να κρύβονται από το λαό οι ίδιες οι ενέργειες της λογοκρισίας. Έτσι, στις 7 Αυγούστου, η έκδοση της "Solidaridad Obrera" διακόπηκε για πέντε μέρες επειδή δεν πειθαρχήσε στις εντολές των λογοκριτών. Η ειδική πράξη της απειθαρχίας, σύμφωνα με τον Γκομέθ, γενικό εκπρόσωπο της Δημόσιας Τάξης στη Βαρκελώνη, που είχε εκδώσει και τη διαταγή, ήταν ότι «δεν έπρεπε να υπάρχουν λευκά κενά στις εφημερίδες». Δηλαδή, οι διαγραφές που έκανε ο λογοκριτής στη σελιδοθέτηση έπρεπε να κρύβονται από τις μάζες, με το να μπαίνει στη θέση τους άλλη ύλη! Για να δείξει σιωπηλά τη διαμαρτυρία του ο Τύπος της CNT άφηνε τις λογοκριμένες θέσεις κενές.

Στις 14 Αυγούστου, η κυβέρνηση έβγαλε διάταγμα που καθιστούσε παράνομη κάθε επίκριση του Τύπου για τη σοβιετική κυβέρνηση:

«Με επαναλήψεις που επιτρέπουν να μαντεύει κανείς προμελετημένο σχέδιο για τη δυσφήμιση ενός εξαιρετικά φιλικού έθνους και να δημιουργούνται έτσι δυσκολίες για την κυβέρνηση, διάφορες εφημερίδες απασχολήθηκαν με την ΕΣΣΔ με απρεπή τρόπο... Αυτή η απολύτως άξια καταδίκης ελευθερία δεν πρέπει να επιτρέπεται από το συμβούλιο των λογοκριτών... Η εφημερίδα που απειθαρχεί θα κλείνεται για αόριστο χρονικό διάστημα, ακόμη κι αν έχει λογοκριθεί. Στην περίπτωση αυτή ο λογοκριτής που διαβάζει τα δοκίμια θα παραπέμπεται στο Ειδικό Δικαστήριο, το επιφορτισμένο να ασχολείται με τα εγκλήματα του σαμποτάζ».

Τα διατάγματα για τη λογοκρισία δεν στέλνονταν πια στο ραδιόφωνο. Γιατί, στις 18 Ιούλη, αστυνομικό απόσπασμα παρουσιάστηκε σε όλους τους ραδιοφωνικούς σταθμούς που ανήκαν στα εργατικά συνδικάτα και στα πολιτικά κόμματα και τους έκλεισε. Από τότε και έπειτα η κυβέρνηση μονοπωλούσε τις ραδιοφωνικές εκπομπές.

Μια από τις πιο παράξενες χρήσεις της λογοκρισίας έγινε όταν το μπλοκ σταλινικών-Πριέτο, την 1η Οκτώβρη, δημιούργησε σχίσμα μέσα στην UGT, με μια περιορισμένη συνέλευση μερικών εργατικών σωματείων που δηλώσανε πως παραιτήθηκε η κατευθυνόμενη από τον Καμπαλέρο Εκτελεστική Επιτροπή. Ενώ η νέα «Εκτελεστική Επιτροπή» δημοσίευε ελεύθερα ολόκληρο ποτάμι από υβριστικές δηλώσεις, οι διακηρύξεις της Εκτελεστικής Επιτροπής του Καμπά-

λέρο περικόπτονταν, όπως σβήνονταν και οι τίτλοι στις εφημερίδες της CNT που λέγανε πως αυτή ήταν η νόμιμη Εκτελεστική. Τυπικές διαμαρτυρίες από τον Τύπο της CNT προς την κυβέρνηση, που έτσι έπαιρνε μέρος στην εσωτερική διαμάχη, έμεναν άκαρπες.

Παρά τα τρομερά παραδείγματα που παρουσιάζονταν σχεδόν σε κάθε πόλη που έπαιρναν οι φασίστες - οι Φρουρές Εφόδου και οι αστυφύλακες μεταπηδούσαν σε σημαντικό αριθμό στους φασίστες όσο κρατούσε η πολιορκία - το υπουργείο Εσωτερικών εξακολουθούσε να καθαρίζει την αστυνομία όχι από τα παλιά στοιχεία, αλλά από τους εργάτες που είχαν σταλεί εκεί μετά τις 19 Ιούλη από τις οργανώσεις τους. Ορίστηκε να περάσουν από εξέταση όλοι όσοι είχαν μπει στην αστυνομική υπηρεσία τον περασμένο χρόνο. Δόθηκε εντολή να διαλυθούν τα Συμβούλια Ασφαλείας, τα σχηματισμένα από τους αντιφασίστες μέσα στην αστυνομία για να την ξεκαθαρίσουν από τα φασιστικά στοιχεία. Και κάτι περισσότερο: ο γενικός διευθυντής της αστυνομίας, ο σταλινικός Γκαμπριέλ Μορόν, έδωσε διαταγή στους άντρες του να μην καταγγέλλουνε υπόπτους για φασίστες στην αστυνομία, επί ποινή απολύσεως (“CNT”, 1η Σεπτεμβρίου).

Έχοντας ακολουθήσει βραδύτερο ρυθμό, ωστόσο ολοκληρωθούνε πλήρως οι πολιτικές προϋποθέσεις, η οικονομική αντεπανάσταση τώρα επιταχύνθηκε. Στη γεωργία, η κατεύθυνση καθορίστηκε από το πρώτο διάταγμα, στις 7 Οκτώβρη 1936, που απλά και μόνο δήμεινε τα χτήματα των φασιστών, αφήνοντας άθικτο το σύστημα της ατομικής ιδιοκτησίας της γης, συμπεριλαμβανομένου του δικαιώματος της μεγαλοϊδιοκτησίας, καθώς και της εκμετάλλευσης της μισθωτής εργασίας.

Παρόλο όμως που ψηφίστηκε αυτό το διάταγμα, η κολλεχτιβοποιημένη καλλιέργεια επεκτάθηκε τους πρώτους μήνες της επανάστασης. Στην αρχή, η UGT δεν έβλεπε με καλό μάτι τις κολεχτίβες και άλλαξε τη στάση της μόνο αφού το κίνημα ανάπτυξε γερές ρίζες στις ίδιες τις γραμμές της. Πολλοί παράγοντες εξηγούσανε τη γρήγορη ανάπτυξη της συλλογικής καλλιέργειας. Σ’ αντίθεση με τον παλιό Ρώσο μουζικό, οι Ισπανοί αγρότες είχαν οργανωθεί σε επαγγελματικές οργανώσεις πριν από δεκαετίες κι είχαν δώσει σημαντικό αριθμό μελών στην CNT, στη UGT, στην FAI, στο POUM και στο Σοσιαλιστικό Κόμμα.

Αιτία αυτού του πολιτικού φαινομένου στάθηκε εν μέρει το οικονομικό γεγονός ότι ο τεμαχισμός της γης ήταν ακόμα πιο άνιστος στην Ισπανία από ό,τι στη Ρωσία και σχεδόν ολάκερη η ισπανική

αγροτιά ήταν εξαρτημένη μερικά ή ολοκληρωτικά από τη μισθωτή εργασία στα μεγάλα τσιφλίκια. Επομένως, ακόμα και εκείνοι που είχαν δικό τους ένα κομμάτι γης δεν κυριαρχούνταν από την πατροπαράδοτη έγνοια των χωρικών να καλλιεργούνε και να φροντίζουν το δικό τους κομμάτι γης. Η συλλογική καλλιέργεια ενισχύθηκε επίσης από τη σχεδόν γενική ανάγκη συνεργασίας που απαιτούνταν για να καταστεί δυνατό το πότισμα της άνυδρης γης. Σε τούτους τους παράγοντες προστεθήκανε κι άλλοι: η μεγάλη βοήθεια που παρείχαν στις κολεχτίβες πολλά εργοστάσια, προμηθεύοντας εφόδια και κεφάλαια, η δίκαιη αγορά των προϊόντων που έδιναν οι κολεχτίβες από τις εργατικές επιτροπές προμηθειών και τους συνεταιρισμούς, η φιλική συνεργασία των κολεκτιβοποιημένων σιδηροδρόμων και φορτηγών αυτοκινήτων για τη μεταφορά των προϊόντων στις πόλεις.

Ένας άλλος σημαντικός παράγοντας ήταν η επίγνωση που είχε ο αγρότης πως δεν ήτανε πια μόνος. Ο επικεφαλής στην αγροτική ομοσπονδία της CNT στην Καστίγια, εκπροσωπώντας 230 κολεχτίβες, έγραφε: «Αν σ’ έναν τόπο η σοδεία χαθεί είτε περιοριστεί πολύ, από αναβροχιά κτλ, οι αγρότες μας δεν έχουν να στεναχωρηθούν, δεν έχουν να φοβηθούνε την πείνα, γιατί οι κολεχτίβες από άλλους τόπους και άλλες περιφέρειες θεωρούνε χρέος τους να τους δώσουνε βοήθεια». Έτσι πολλοί παράγοντες συνέβαλαν ώστε να ενθαρρυνθεί η γοργή ανάπτυξη της συλλογικής καλλιέργειας της γης.

Όταν όμως ανέλαβε το υπουργείο Γεωργίας ο σταλινικός Ουρίμπε, πρώτα στην κυβέρνηση Καμπαλέρο κι ύστερα στου Νεγκρίν, η κυβέρνηση στράφηκε εναντίον της συλλογικής καλλιέργειας, «οι κολεχτίβες μας δεν παίρνουνε καμιά επίσημη βοήθεια. Αντίθετα αντιμετωπίστηκαν με κωλυσιεργία και συκοφαντίες από τον υπουργό της Γεωργίας και από τα περισσότερα ιδρύματα που εξαρτώνται από αυτόν τον υπουργό», ανέφερε το όργανο της καστιλιάνικης αγροτικής ομοσπονδίας της CNT (“Tierra y Libertad” - «Γη και Ελευθερία», 17 Ιούλη). Ο Ρικάρντο Θαμπάλασα, εθνικός ηγέτης της Ομοσπονδίας Αγροτών και Εργατών Γης της UGT, διακήρυξε:

«Οι αντιδραστικοί του χτες, οι παλιοί πράκτορες των μεγάλων γαιοκτημόνων παίρνουνε κάθε λογής βοήθεια από την κυβέρνηση ενώ εμείς δεν παίρνουμε ούτε το ελάχιστο ποσοστό απ’ αυτή τη βοήθεια ή ακόμα μας διώχνουν και από τα μικρά κτηματάκια μας...

«Θέλουν να επωφεληθούνε απ’ το ότι οι καλύτεροί μας σύντροφοι μάχονται τώρα στα πολεμικά μέτωπα. Οι σύντροφοι αυτοί θα

κλάψουν με λύσσα όταν ανακαλύψουν, φεύγοντας από τα πολεμικά μέτωπα, πως οι προσπάθειές τους κι οι θυσίες τους πήγαν χαμένες και ότι απλώς συνέβαλαν στη νίκη των παλιών τους εχθρών, που καμαρώνουν τώρα δείχνοντας κάρτες μελών μιας προλεταριακής οργάνωσης» (του Κομμουνιστικού Κόμματος).

Αυτοί οι πράκτορες των μεγάλων γαιοκτημόνων, οι μισητοί «κασίκες» - επιστάτες κι αφεντικά στα χωριά - αποτέλεσαν τη σπονδυλική στήλη στον πολιτικό μηχανισμό του Χιλ Ρόμπλες και των γαιοκτημόνων. Τώρα μπορούσες να τους βρεις στις γραμμές του Κομμουνιστικού Κόμματος. Ακόμα κι ένα ξεχωριστό πρωτοπαλίκαρα του μηχανισμού του Χιλ Ρόμπλες, όπως ο γραμματέας της CEDA (Ισπανική Ομοσπονδία Αυτόνομων Δικαιωμάτων) στη Βαλένθια, επέζησε από την επανάσταση... και μπήκε στο Κομμουνιστικό Κόμμα.

Ο Ουρίμπτε δικαιολόγησε την επίθεση ενάντια στις κολεχτίβες με τον ισχυρισμό πως εξαναγκάστηκαν να προσχωρήσουν σ' αυτές με τη βία απρόθυμα οι αγρότες. Δεν χρειάζεται κανένα σχόλιο για την ειρωνεία ότι παρουσιάζεται ένας σταλινικός να παραπονιέται για αναγκαστική κολεκτιβοποίηση, ύστερα από τα δρακόντεια μέτρα φόνων και εξοριών με τα οποία «διαλύθηκαν» οι Ρώσοι κουλάκοι! Ασφαλώς, ο Ουρίμπτε θα παρουσίαζε αποδείξεις πάνω σ' αυτό το ζήτημα, αν είχε σταθεί ικανός να τις βρει, τίποτα τέτοιο όμως δεν έγινε. Και οι δυο μεγάλες ομοσπονδίες των αγροτών και των εργατών γης, παραρτήματα της CNT και της UGT, αντιπατήθηκαν στην αναγκαστική κολεκτιβοποίηση, ευνοούσαν τις εθελοντικές κολεχτίβες και καταγγέλλανε τους σταλινικούς πως υποστηρίζανε τους «κασίκες» και τους αντιδραστικούς πλούσιους χωρικούς. Τον Ιούνη, το σοσιαλιστικό "Adelante" έστειλε ένα ερωτηματολόγιο στα διάφορα επαρχιακά τμήματα της οργάνωσης αγροτών της UGT. Σχεδόν ομόφωνα τα τμήματα υπερασπίσανε τις κολεχτίβες και αναφέρανε πως η κύρια αντίδραση για τις κολεχτίβες προερχόταν από το Κομμουνιστικό Κόμμα, που γι' αυτό το σκοπό στρατολόγησε τους κασίκες και χρησιμοποιούσε τους κυβερνητικούς θεσμούς. Όλοι δηλώσανε πως το διάταγμα της 7ης Οκτώβρη δημιουργούσε μια καινούργια αστική τάξη. Σ' ένα γράμμα διαμαρτυρίας προς τον Ουρίμπτε, ο Ρικάρντο Θαμπάλσα περιέγραφε το απλό αλλά αποτελεσματικό σύστημα των σταλινικών για να επιτεθούν στις κολεχτίβες: στρατολογήθηκαν από τους σταλινικούς και οργανώθηκαν παλιοί «κασίκες» κουλάκοι και γαιοκτήμονες και ύστερα ζητήσανε να διαλυθεί η τοπική συλλογική καλλιέργεια, διατυπώνοντας απαιτήσεις

πάνω στη γη, στα εφόδια και στις αποθήκες με σπόρους δημητριακών. Κάθε τέτοια διαμάχη είχε σαν επακόλουθο τη «μεσολάβηση» των αντιπροσώπων του Ουρίμπτε, οι οποίοι οπωσδήποτε αποφάσιζαν προς όφελος των αντιδραστικών, επιβάλλοντας «δικακονομικούς» με τους οποίους οι κολεχτίβες στερούνταν βαθμιαία τα εφόδια και τη γη τους. «Όταν τους ρωτήσαμε να εξηγήσουν αυτή την παράξενη συμπεριφορά», δήλωσε ο Θαμπάλσα, «οι κυβερνητικοί πράκτορες απαντήσανε κοφτά πως ενεργούσανε σύμφωνα με ειδικές εντολές απ' τον ανώτερό τους: τον Ουρίμπτε». Δεν ήταν λοιπόν εκπληκτικό που η Ομοσπονδία Αγροτών της UGT στην Ανατολική επαρχία κατάγγειλε τον Ουρίμπτε ως τον «υπ' αριθμόν ένα εχθρό του λαού». Οι φρουροί του Ιρούχο, οι πρώην φασίστες που απολυθήκανε τελευταία, από το ίδιο το γεγονός ότι απολύθηκαν, θεωρήθηκε ότι είχαν όλο το δικαίωμα να ζητήσουν να τους επιστραφούν τα χτήματά τους. Όταν ένας απ' αυτούς γύρισε σαν γαιοκτήμονας, οι χωρικοί αντιστάθηκαν άγρια - και στάλθηκαν εναντίον τους οι Φρουρές Εφόδου.

Στις πολιτείες και στις βιομηχανικές πόλεις, η κυβέρνηση προχώρησε επίσης στον αφανισμό όλων των στοιχείων κοινωνικοποίησης. «Είναι αναμφισβήτητο σωστό πως αν οι εργάτες δεν αναλάβαν τον έλεγχο της βιομηχανίας την επόμενη μέρα από την εξέγερση, η οικονομία θα είχε παραλύσει εντελώς», έγραψε ο σταλινικός Ιωσήφ Λας, «αλλά τα βελτιωμένα σχέδια ελέγχου της βιομηχανίας από μέρους των εργατών δεν απέδωσαν πολύ καλά» («Νέες Μάζες», 19 Οκτώβρη). Αυτό ήταν ως ένα σημείο σωστό, ωστόσο η αλήθεια ολόκληρη δεν οδηγεί πίσω στους παλιούς ιδιοκτήτες, αλλά μπροστά, στο εργατικό κράτος. Είναι φανερό πως είναι αδύνατος ο σχεδιασμός της οικονομίας σε εθνική κλίμακα μόνο με τον εργοστασιακό και συνδικαλιστικό μηχανισμό. Εκείνο που χρειάζεται είναι ο συγκεντροποιημένος μηχανισμός, δηλαδή το κράτος. Αν το είχε καταλάβει αυτό η CNT και αν έπαιρνε την πρωτοβουλία να εκλεγούν πολιτοφυλακή και εργοστασιακές επιτροπές, καθώς και επιτροπές αγροτών συνενωμένες σ' ένα εθνικό συμβούλιο που θα αποτελούσε την κυβέρνηση, τότε αυτό θα ήταν ένα εργατικό κράτος, που θα έδινε ελεύθερο πεδίο για δράση στις εργατικές επιτροπές και θα είχε πετύχει ακόμα και τον απαραίτητο συγκεντρωτισμό.

Αντί να γίνει αυτό, οι αναρχικοί ηγέτες έδωσαν μια χαμένη μάχη, συζητώντας για το πόση ακριβώς εξουσία έπρεπε να έχει το κράτος. Ο Πείρο, ο πρώην υπουργός Βιομηχανίας, π.χ. είπε: «Η-

μουνα προετοιμασμένος να εθνικοποιήσω την ηλεκτρική βιομηχανία με το μόνο σύμφωνο με τις αρχές μου τρόπο - ν' αφήσω τη διεύθυνση και τη διαχείρισή της στα χέρια των επαγγελματικών συνδικάτων, όχι στα χέρια του κράτους. Το κράτος έχει μόνο το δικαίωμα να ενεργεί σαν λογιστής και επιθεωρητής». Τυπικά αυτό είναι σωστό. Ο Λένιν είπε ότι ο σοσιαλισμός είναι απλή λογιστική. Αλλά μόνο ένα εργατικό κράτος θα δεχότανε πιστά την εργασία του λογιστή και του επιθεωρητή, ενώ το σημερινό ισπανικό κράτος, ένα αστικό κράτος, είναι υποχρεωμένο να πολεμήσει την κοινωνικοποίηση. Κι εδώ πάλι οι αναρχικοί, εξακολουθώντας να μην κάνουν διάκριση ανάμεσα σ' ένα εργατικό και σ' ένα αστικό κράτος, υποχώρησαν στο αστικό κράτος αντί να αγωνιστούν για το εργατικό.

Μέσω του υπουργείου Άμυνας, ένα-ένα τα εργοστάσια πάρθηκαν από τους εργάτες. Στις 28 Αυγούστου, ένα διάταγμα έδωσε στην κυβέρνηση το δικαίωμα να επεμβαίνει ή να παίρνει το κάθε ορυχείο ή μεταλλουργικό εργοστάσιο. Η κυβέρνηση δήλωσε αρκετά καθαρά ότι ο εργατικός έλεγχος θα περιοριζότανε στην προστασία των συνθηκών εργασίας και την προώθηση της παραγωγής. Τα εργοστάσια που αντιστέκονταν είτε βρέθηκαν δίχως πιστώσεις, είτε, εφόσον είχανε παραδώσει τα προϊόντα τους στην κυβέρνηση, δεν πληρώνονταν ωστόσο να υποταχτούνε στη θέληση της κυβέρνησης. Σε πολλά εργοστάσια ξένης ιδιοκτησίας, οι εργάτες είχανε ήδη χάσει κάθε μορφή εξουσίας. Το Τμήμα Αγορών του Υπουργείου Άμυνας ανάγγειλε πως σε μια ορισμένη ημερομηνία θα έκλεινε συμβόλαια αγοράς μόνο με επιχειρήσεις που λειτουργούσανε «πάνω στη βάση των παλιών τους ιδιοκτητών» ή «κάτω από την αντίστοιχη ελεγχόμενη επέμβαση από το Υπουργείο Οικονομικών και Εθνικής Οικονομίας» ("Solidaridad Obrera", 7 Οκτώβρη)

Το επόμενο βήμα, που μήνες τώρα ετοιμαζαν οι σταλινικοί, ήταν η στρατιωτική οργάνωση όλων των απαραίτητων για τον πόλεμο εργασιών - μεταφορές, ορυχεία, μεταλλουργία, πολεμοφόδια, κλπ. Αυτό το καθεστώς του στρατώνα θυμίζει την εποχή του Χιλ Ρόμπλες, τότε που είχαν επίσης στρατιωτικοποιηθεί οι εργάτες πολεμοφοδίων και απαγορεύονταν οι απεργίες, καθώς και το να είσαι μέλος επαγγελματικής οργάνωσης. Το διάταγμα για τη στρατιωτικοποίηση έχει τον τίτλο «Διάταγμα στρατιωτικοποίησης και εθνικοποίησης». Αλλά το να οργανώνονται στρατιωτικά τα εργοστάσια που βρίσκονται ήδη στα χέρια των εργατών, και σύγχρονα να αναγνωρίζεται από την κυβέρνηση το δικαίωμα των πρώην ιδιοκτητών τους να αποζημιωθούν ολοκληρωτικά, αυτό καταργεί απλούστατα

τον έλεγχο των εργατών και προετοιμάζει την επιστροφή των εργοστασίων στους παλιούς ιδιοκτήτες τους.

* * * * *

Η σύνοδος των Κορτές, που είχε καθυστερήσει για μεγάλο διάστημα, άρχισε την 1η Οκτώβρη και συμβόλιζε περίφημα την κυβέρνηση. Ο Νεγκρίν έβγαλε έναν άχρωμο, μελαγχολικό λόγο, που ήταν ωστόσο αξιοπρόσεχτος για ένα σημείο του, όπου δήλωνε πως «πρέπει να προετοιμαζόμαστε για την ειρήνη από τώρα που βρισκόμαστε μέσα στην καρδιά του πολέμου» (δεν επιτρέψανε στον αναστατωμένο τύπο της CNT να αναλύσει τι νόημα είχε εκείνη η κουβέντα για ειρήνη). Ο Καμπαλέρο δεν παρουσιάστηκε και ο λόγος ασφαλώς ήταν η απασχόλησή του με την κρίση μέσα στη UGT. Οι οπαδοί του δεν είπαν τίποτα την ώρα που ο Γκονζάλες Πενία, μιλώντας για τη σοσιαλιστική εκπροσώπηση, δήλωσε πως υποστήριζε ανεπιφύλαχτα την κυβέρνηση, όπως φυσικά και οι σταλινικοί. Ο Ανχέλ Πεστάνια, που κάποτε ήταν ηγέτης της CNT και τώρα είχε προσχωρήσει ξανά στην οργάνωση, υποσχέθηκε ανεπιφύλαχτη υποστήριξη στην κυβέρνηση από μέρους της συνδικαλιστικής ομάδας του. Ωστόσο την ώρα που μιλούσε, ο Μπάρριο, που προέδρευε, τον έκοψε επιτακτικά και τον πρόσταξε δυο φορές να σωπάσει. Την πρώτη φορά όταν προσπάθησε να παραπονεθεί πως οι σταλινικοί χρησιμοποιούσανε τον εκφοβισμό για να προσηλυτίσουνε το στρατό. Τη δεύτερη φορά όταν κατηγόρησε την αποτυχία να ξεκαθαριστούνε τα μετόπισθεν από τους φασίστες και τα κατασκοπευτικά στοιχεία. Έτσι, ούτε και απλός υπαινιγμός για το πνεύμα που κυριαρχούσε στις μάζες δεν πέρασε μέσα στην αίθουσα.

Πάνω απ' όλα, την κυβέρνηση συμβόλιζαν οι νεοαποκτημένοι φίλοι - οι αντιδραστικοί βουλευτές - που για πρώτη φορά έκαναν την εμφάνισή τους στην Ισπανία από τον Ιούλη του 1936.

Ο Μιγκουέλ Μάουρα ήταν εκεί! Αρχηγός των δημοκρατικών της άκρας δεξιάς. Υπουργός των Εσωτερικών στην πρώτη δημοκρατική κυβέρνηση, αμείλικτος εχθρός των συνδικάτων, ο πρώτος υπουργός της Δημοκρατίας που εγκαινίασε ξανά το φοβερό «νόμο της απόδρασης» για να σκοτώνει πολιτικούς κρατούμενους. Ο Μάουρα είχε φύγει από τη χώρα τον Ιούλη. Ο αδερφός του Ονόριο, μοναρχικός, είχε εκτελεστεί από τους εργάτες. Η υπόλοιπη οικογένειά του είχε προσχωρήσει στον Φράνκο. Στην εξορία, ο Μάουρα δεν είχε έρθει σ' επαφή με τις ισπανικές πρεσβείες.

Ο Πορτέλα Βαγιαντάρες ήταν εκεί! Γενικός κυβερνήτης Καταλο-

νίας, αντικαθιστώντας τον Λερού μετά την κατάργηση της καταλανικής αυτονομίας τον Οκτώβρη 1934, ήταν ο τελευταίος πρωθυπουργός του "bienio negro" λίγο πριν γίνουν οι εκλογές το Φλεβάρη 1936. Είχε φύγει από την Ισπανία τον Ιούλη. Τι είχε κάνει στο αναμεταξύ ήταν άγνωστο. Τώρα σηκώθηκε μέσα στα Κορτές και είπε: «Τούτο το κοινοβούλιο είναι ο *raison d'être* (ο λόγος ύπαρξης) της Δημοκρατίας. Είναι για τη Δημοκρατία ο τίτλος ζωής. Το πρώτο μου χρέος απέναντί σας, απέναντι στην Ισπανία, μπροστά στον κόσμο, είναι να βεβαιώσω τη νομιμότητα της εξουσίας σας... Η σημερινή μέρα είναι για μένα μέρα κρυφής και μεγάλης ικανοποίησης, γιατί έχω συμβάλει μαζί μ' εσάς να ιδούμε την Ισπανία μας να προχωρεί σε σοβαρή και βαθιά ανοικοδόμηση».

Στο τέλος της συνεδρίασης, αυτός και ο Νεγκρίν αγκαλιαστήκαν. Στον τύπο, ο Βαγιαντάρης παίνεψε «την ατμόσφαιρα που επικρατούσε, όπως παρατήρησα, στην Ισπανία». Γύρισε πίσω στο Παρίσι, ενώ ο σταλινικός τύπος απόδειχνε με στατιστικά στοιχεία πως η παρουσία του Βαγιαντάρη και του Μάουρα σημαίνανε πως το κέντρο υποστήριζε το καθεστώς κι έδωσε μια στατιστικού χαρακτήρα πλειοψηφία του εκλογικού σώματος στην κυβέρνηση.³⁰

Ο ζήλος του σταλινικού τύπου κόπηκε απότομα με την αναδημοσίευση στο φασιστικό "Diario Vasco" («Βασκικό Ημερολόγιο»), στις 8 Οκτώβρη 1937, μιας επιστολής του Βαγιαντάρη στον Φράνκο, χρονολογημένης από τις 8 Οκτώβρη 1936, όπου προσέφερε τις υπηρεσίες του στην «εθνική υπόθεση».

Η σταλινική υποδοχή του Βαγιαντάρη και του Μάουρα «αντισταθμίστηκε» με μια αναφορά της Πασιονάρις για την ανεπιθύμητη παρουσία στα Κορτές ενός άλλου αντιδραστικού, μορφή υποδέστερη, μέλος στο κόμμα του Λερού που κυβερνούσε στο *bienio negro*. Ο βουλευτής Γκέρα ντελ Ρίο πήρε το βήμα ν' απαντήσει πραγματικά, πως αφού η κυβέρνηση βασιζότανε στα Κορτές εκεί ήταν η θέση του. Η Πασιονάρια υποχώρησε.

Για τούτο λοιπόν χύσανε το αίμα τους οι μάζες;

Έχουμε όμως να μιλήσουμε ακόμα για το πώς η κυβέρνηση κυρίεψε την Καταλονία και την Αραγονία.

13. Η ΚΑΤΑΧΤΗΣΗ ΤΗΣ ΚΑΤΑΛΟΝΙΑΣ

Στις 5 του Μάη, η καταλανική αυτονομία έπαψε να υπάρχει. Η κεντρική κυβέρνηση ανέλαβε τα καταλανικά υπουργεία Δημόσιας Τάξης και Άμυνας. Ο αντιπρόσωπος του Καμπαλέρο στη Βαρκελώνη είπε στο λόγο του από το ραδιόφωνο: «Από τούτη τη στιγμή όλες οι δυνάμεις βρίσκονται κάτω από τις διαταγές της κεντρικής κυβέρνησης... Οι δυνάμεις αυτές δεν θεωρούν κανένα επαγγελματικό σωματείο ή αντιφασιστική οργάνωση ως εχθρό. Δεν υπάρχει άλλος εχθρός εξόν απ' τους φασίστες».

Μια βδομάδα όμως αργότερα, τα υπουργεία Δημόσιας Τάξης και Άμυνας παραδόθηκαν από τον αντιπρόσωπο του Καμπαλέρο στους αντιπροσώπους των Νεγκρίν-Στάλιν και το πογκρόμ άρχισε πραγματικά. Το POUM καταποντίστηκε χωρίς την παραμικρή αντίδραση. Το PSUC άνοιξε ενάντιά του μια τερατώδη καμπάνια, όμοια στη γλώσσα, στα συνθήματα κτλ. με το κυνήγι των μαγισσών που είχε εξαπολύσει η σταλινική γραφειοκρατία πριν από τις δίκες της Μόσχας. «Οι τροτσκιστές οργανώσανε μέσα στο POUM την τελευταία εξέγερση με διαταγές από τη γερμανική και την ιταλική μυστική αστυνομία». Η απάντηση του POUM και PSUC ήταν μια μήνυση για συκοφαντική δυσφήμιση εναντίον των σταλινικών εκδοτών σ' ένα δικαστήριο γεμάτο αστούς και σταλινικούς δικαστές και λειτουργούς!

Στις 28 Μάη, απαγορεύτηκε για πάντα η έκδοση τη «Μπατάγια» και καταλήφθηκε ο ραδιοφωνικός σταθμός του POUM. Τα γραφεία των Φίλων του Ντουρούτι καταλήφθηκαν κι η οργάνωσή τους κηρύχτηκε εκτός νόμου. Ταυτόχρονα, ο επίσημος αναρχικός τύπος μπήκε κάτω από σιδερένια στρατιωτική λογοκρισία. Παρόλα αυτά το POUM και η CNT δεν ενωθήκανε σε μια μαζική εκδήλωση διαμαρτυρίας. «Δε διατυπώνουμε διαμαρτυρία. Απλά και μόνο γνωστοποιούμε στο κοινό τα γεγονότα», έγραφε η "Solidaridad Obrera" («Εργατική Αλληλεγγύη») στις 29 Μάη. Το όργανο της Νεολαίας

του ΡΟUM "Juventud Comunista" («Κομμουνιστική Νεολαία») παρατήρησε με σπουδαιοφανές ύφος: «Κραυγές πανικού κι αδυναμίας έχουνε ξεσηκωθεί ενάντια σ' ένα σταθερά επαναστατικό κόμμα...». Και: «Η δίκη [για τη μήνυση] προχωρά. Το όργανο του PSUC πρέπει να παρουσιαστεί στα Λαϊκά Δικαστήρια κι εκεί θα φανερωθεί μπροστά στο εθνικό και διεθνές εργατικό κίνημα τι είναι όλοι αυτοί: χυδαίοι συκοφάντες». Φυσικά, η δίκη εγκαταλείφθηκε σύνομα για τεχνικούς λόγους.

Στις 3 Ιούνη τη νύχτα, οι Φρουρές Εφόδου προσπάθησαν ν' αποπλίσουν μια από τις εργατικές περιπόλους που απόμειναν. Πυροβολισμοί ανταλλάχτηκαν. Νεκροί και τραυματίες υπήρχαν και από τις δυο μεριές. Η κυβέρνηση βρήκε μ' αυτό το ζήτημα την ευκαιρία να ξεμπερδεύει οριστικά με τις περιπόλους. Και εδώ επίσης υπήρχε για το ΡΟUM η ευκαιρία ν' αναγκάσει τους ηγέτες της CNT να υπερασπίσουν τα στοιχειώδη δικαιώματα των εργατών με συγκεκριμένες προτάσεις: υπεράσπιση της ελευθερίας του συνέρχεσθαι, του Τύπου, των περιπόλων, την κοινή υπεράσπιση των εργατικών συνοικιών από τους σταλινικούς μπράβους, απελευθέρωση πολιτικών κρατουμένων, κτλ. Οι αναρχικοί ηγέτες δεν θα μπορούσαν ν' απορρίψουν εκείνες τις προτάσεις δίχως να εκτεθούν ανεπανόρθωτα στα μέλη τους. Ακόμα κι αντίθετα με τη θέληση των ηγετών της CNT, μπορούσαν να δημιουργηθούν ενιαιομετωπικές επιτροπές στους διάφορους τόπους ν' αγωνιστούνε για τέτοια απλά, συγκεκριμένα αιτήματα.

Ωστόσο, για τους ηγέτες του ΡΟUM, να διατυπώσουν τέτοια απλά αιτήματα σήμαινε: Κάναμε λάθος που θεωρήσαμε τις μέρες του Μάη σαν ήττα της αντεπανάστασης. Ήτανε ήττα των εργατών και τώρα πρέπει να αγωνιστούμε για τα πιο στοιχειώδη δημοκρατικά δικαιώματα. Δεύτερο, σήμαινε: Κάναμε λάθος που στηριχθήκαμε στους ηγέτες της CNT και περιοριστήκαμε στη γενική, αφηρημένη πρόταση για ένα «επαναστατικό μέτωπο» των CNT-FAI-ΡΟUM, πράγμα που γεννά τη σκέψη πως η CNT είναι επαναστατική οργάνωση, που μαζί της μπορούμε να έχουμε κοινή πλατφόρμα πάνω στη βασική πολιτική γραμμή³¹. Πρέπει να πούμε ανοιχτά πως ένα ενιαίο μέτωπο για τα πιο στοιχειώδη εργατικά δικαιώματα είναι το πιο πολύ που μπορεί να περιμένει κανείς από την ηγεσία των αναρχικών, αν μπορεί να περιμένει ακόμα κι αυτό.

Ούτε μια φορά μέσα στο χρόνο το ΡΟUM δεν κάλεσε την CNT σε ενιαίο μέτωπο για να αγωνιστούν πάνω σε συγκεκριμένες επιδιώξεις! Όλη η πολιτική της ηγεσίας του ΡΟUM δεν ήταν ουσιαστι-

κά τίποτε άλλο από την προσπάθεια ν' αποχτήσει την εύνοια της ηγεσίας της CNT. Ούτε μια φορά δεν κριτικάρισε τη συνθηκολόγα πολιτική της ηγεσίας της CNT, ακόμα κι όταν αυτή διάγραψε τους Φίλους του Ντουρούτι και τους άφησε στο έλεος των Φρουρών Εφόδου!

Στην πιο μαύρη του ώρα, το ΡΟUM ήταν εντελώς απομονωμένο. Στις 16 Ιούνη, έπιασαν τον Νιν μέσα στο γραφείο του. Την ίδια νύχτα, εκτεταμένες επιδρομές οδήγησαν στη σύλληψη και των σαράντα σχεδόν μελών της Εκτελεστικής Επιτροπής. Λίγοι που ξέφυγαν, αναγκάστηκαν να παραδοθούν, γιατί πιάσανε ομήρους τις γυναίκες τους. Το άλλο πρωί, το ΡΟUM είχε τεθεί εκτός νόμου.

Η Περιφερειακή Επιτροπή της CNT δεν ανέλαβε να υπερασπίσει το ΡΟUM. Η "La Noche" (CNT) στις 22 Ιούνη έγραψε αδιάντροπα: «Για την υπηρεσία κατασκοπείας που ανακαλύφθηκε τις τελευταίες μέρες, οι κύριοι ένοχοι βρέθηκαν ανάμεσα στους ηγετικούς κύκλους του ΡΟUM. Ο Αντρές Νιν και άλλα γνωστά πρόσωπα συνελήφθησαν». Ύστερα ακολούθησαν μερικές γενικές σκέψεις για τη συκοφαντία με άφθονες αναφορές στους Ζαίξπηρ, Γκόργκι, Ντοστογιέφσκι και Φρόιντ... Αν την ευθύνη γι' αυτό είχε η λογοκρισία, τότε πως δεν κυκλοφόρησε κανένα παράνομο φέιγ βολάν από την CNT; Στη Μαδρίτη, η CNT βγήκε να υπερασπίσει το ΡΟUM και την ακολούθησε η "Castilla Libre" («Ελεύθερη Καστίλη») και το "Frente Libertario" («Αναρχικό Μέτωπο»), όργανο της πολιτοφυλακής. Στις 28 Ιούνη, η Εθνική Επιτροπή της CNT έστειλε γράμμα στους υπαυτούς και στις οργανώσεις τους θυμίζοντάς τους, πως ο Νιν, ο Αντράντε, ο Δαυίδ Ρέι, ο Γκορκίν κλπ. «είχαν αποχτήσει το κύρος που είχαν μέσα στις μάζες με πολύχρονες θυσίες». «Ας λύσουν το πρόβλημά τους στην ΕΣΣΔ όπως μπορούν ή όπως οι περιστάσεις τους συμβουλέψουν. Δεν μπορεί να μεταφυτευθεί στην Ισπανία ο ίδιος αγώνας, που έγινε με τη φωτιά και το σίδερο, διεθνώς με τον Τύπο και εδώ με το νόμο, που χρησιμοποιείται σαν όπλο». Το γράμμα φανέρωνε πλήρη έλλειψη κατανόησης της σημασίας που είχαν οι διώξεις. «Πριν απ' όλα εκείνο που μας ενδιαφέρει είναι να δηλώσουμε πως η CNT, με την ανέπαφη και ισχυρή της δύναμη, δεν διατρέχει κανένα κίνδυνο να πληγεί απ' αυτή τη μέθοδο εξόντωσης. Τοποθετημένοι πάνω από τούτη τη μισοεσωτερική διαμάχη» κτλ. Αυτό το πομπώδες χτύπημα του στέρνου σήμαινε πως οι ηγέτες της CNT δεν ήθελαν να ξεσηκώσουνε τις μάζες ενάντια στο αντεπαναστατικό νόημα που είχαν οι διώξεις.

Πάνω απ' όλα, οι πλατιές μάζες δεν ήτανε προετοιμασμένες

ώστε να μπορούν να καταλάβουν το σταλινικό σύστημα της μηχανογραφίας και της συκοφαντίας. Επιδιώκοντας να αποκτήσουν την εύνοια του Στάλιν, οι αναρχικοί ηγέτες έφτασαν στο σημείο να γράψουν λόγια όπως τα παρακάτω της Μοντσενί: «Ο Λένιν δεν ήταν ο αληθινός οικοδόμος της Ρωσίας αλλά μάλλον ο Στάλιν με τον πραχτικό ρεαλισμό του». Ο αναρχικός τύπος κράτησε σιγή τάφου για τις δίκες της Μόσχας και τις εκκαθαρίσεις, δημοσιεύοντας μονάχα τα επίσημα ανακοινωθέντα και τις ειδήσεις. Οι ηγέτες της CNT έπαψαν ακόμα και να υπερασπίζονται τους αναρχικούς συντρόφους τους στη Ρωσία. Όταν ο αναρχικός Έριχ Μίχσαμ δολοφονήθηκε από τον Χίτλερ και η γυναίκα του ζήτησε άσυλο στη Σοβιετική Ένωση, μόνο για να φυλακιστεί λίγο μετά την άφιξή της εκεί, η ηγεσία της CNT έπνιξε το κίνημα διαμαρτυρίας που ξέσπασε στις γραμμές της CNT. Ακόμα κι όταν εκτελέστηκαν οι κόκκινοι στρατηγοί, τα όργανα της CNT δημοσίευσαν μόνο τα επίσημα δελτία.

Στα μέσα του Ιούλη, οι ηγέτες του POUM και τα δραστήρια στελέχη του βρίσκονταν όλοι στη φυλακή! Πάνω από το κτίριό του κυμάτιζαν οι μοβ-κίτρινες-κόκκινες σημαίες της αστικής τάξης. Οι στρατώνες Λένιν καταληφθήκανε από τον δημοκρατικό «Λαϊκό Στρατό». Τα πιεστήρια του POUM καταστράφηκαν ή δόθηκαν στο PSUC. Στον πίνακα τοιχοκολλήσεων της "La Batalla" υπήρχε ένα αντίτυπο του "Julio", του οργάνου της Νεολαίας του PSUC, με κύριο τίτλο: «Ο τροτσκισμός είναι συνώνυμος με την αντεπανάσταση». Οι κοινότητες του POUM, στο πρώην ξενοδοχείο «Φαλκόν», κατέληξε να γίνουν φυλακή για τα μέλη του POUM και στρατηγείο για την ισπανική Γκεπεού. Τα μέλη του διασκορπίστηκαν, αποπροσανατολίστηκαν, και ζούσαν με το φόβο των νυχτερινών επιδρομών των Φρουρών Εφόδου. «Μικρές ομάδες κάνανε ό,τι θέλανε» - έγραψε ένας έγκυρος αυτόπτης μάρτυρας στις αρχές του Ιούλη. «Αυτό μου θυμίζει πάρα πολύ την κατάρρευση του Κομμουνιστικού Κόμματος Γερμανίας το Γενάρη του 1933. Η εργατική τάξη μένει απαθής και επιτρέπει να γίνεται το κάθε τι. Ο τύπος της CNT δημοσιεύει μόνο επίσημες ανακοινώσεις. Καμιά διαμαρτυρία! Πουθενά δεν ακούς ούτε και μια λέξη διαμαρτυρίας! Το POUM σαρώθηκε σαν μόριο σκόνης. «Ακριβώς, όπως και κάτω από τον Χίτλερ!» λένε οι Γερμανοί σύντροφοι. Οι Ρώσοι μπολσεβίκοι-λενινιστές θα προσθέτανε: «Σχεδόν όπως και κάτω από τον Στάλιν».

Τον Ιούλη, οι τοπικές επιτροπές της FAI αρχίσανε παράνομη προπαγάνδα. Δυστυχώς, η προπαγάνδα δεν απέβλεπε στο να ξεσηκώσει τους εργάτες για να πραγματοποιήσουν το καθήκον τους,

να απελευθερώσουν τους πολιτικούς κρατούμενους. Μια τυπική προκηρυξούλα όλη κι όλη θύμιζε την προπαγάνδα της γερμανικής σοσιαλδημοκρατίας τις παραμονές της ανόδου του Χίτλερ στην εξουσία, όταν ζητούσε τη βοήθεια του κράτους - κράτος επέμβαινε! - εναντίον των ίδιων των συμμοριών του. Μ' αυτήν διαμαρτύρονταν για τις επιδρομές των σταλινικών, εναντίον των κτιρίων της αναρχικής νεολαίας: «Πόσο θα κρατήσει αυτό; Καιρός είναι πια να μιλήσει η κυβέρνηση ή, αν δεν το κάνει αυτή, ο υπουργός Δημόσιας Τάξης και ο αρχηγός της Αστυνομίας», έγραφε η παθητική προκήρυξη.

Ούτε και οι παράνομες προκηρύξεις του POUM, που αρχίσανε τώρα να πολλαπλασιάζονται, ήταν καλύτερες. Αυτοί, που πάντα κατηγορούσαν τους μπολσεβίκους-λενινιστές πως βλέπανε μόνο το σταλινισμό σαν εχθρό, γίνανε και οι ίδιοι αντισταλινικοί και τίποτα περισσότερο. Μια τυπική προκήρυξη π.χ. απευθυνόταν σε όλους, στην αριστερά και στη δεξιά, στους αναρχικούς καθώς και στους «νέους σεπαρατιστές» της Estat Catala. «Οι άνθρωποι της Αριστεράς δεν μπορούν να προδώσουν τις αρχές τους. Οι σεπαρατιστές δεν μπορούν να πουλήσουν την Καταλονία με τη σιωπή τους». και το τελικό σύνθημα: «Εμποδίστε την εγκαθίδρυση της δικτατορίας ενός κόμματος πίσω από τις γραμμές του μετώπου». Τι κι αν η Estat Catala κι η Esquerra, ο Πριέτο κι ο Αθάνια, οι συνένοχοι των σταλινικών, ήτανε πραγματικά οι κύριοι δωρεοδόχοι;

Έτσι, η λαθεμένη πολιτική ευκόλυνε τη θανάσιμη προέλαση της αντεπανάστασης. Μόνο οι μικρές δυνάμεις των μπολσεβίκων-λενινιστών, που είχανε διαγραφεί ως «τροτσκιστές» από το POUM και συγκροτήσανε την οργάνωσή τους την άνοιξη του 1937, μονάχα τούτη η μικρή ομάδα, δουλεύοντας κάτω από τριμέτρωπη παρανομία, του κράτους, των σταλινικών και της ηγεσίας των CNT-POUM, έδειξε καθαρά το δρόμο που 'πρεπε ν' ακολουθήσουν οι εργάτες. Όχι μόνο τον τελικό δρόμο για το εργατικό κράτος αλλά και το άμεσο χρέος της υπεράσπισης των δημοκρατικών δικαιωμάτων των εργατών. Το ότι οι μάζες της CNT μπορούσαν να ξεγεραθούν αποδείχτηκε από το ότι προστάτευσαν τους μπολσεβίκους-λενινιστές όταν αυτοί μοίραζαν παράνομες προκηρύξεις. Σε μια συγκέντρωση (στην ένωση εργατών ξύλου) φτάσανε φορτηγά γεμάτα από άνδρες των Φρουρών Εφόδου και προσπάθησαν να πιάσουν αυτούς που τις μοίραζαν. Η συνέλευση δήλωσε πως εκείνοι που μοιράζανε τις προκηρύξεις ήταν υπό την προστασία της και ότι θα απόκρουε με τα όπλα κάθε απόπειρα των ανδρών των Φρουρών Εφόδου να μπουνέ μέσα. Η αστυνομία αναγκάστηκε να φύγει χωρίς να πιάσει τους

συντρόφους μας.

Μια προκήρυξη των μπολσεβίκων-λενινιστών της 19 Ιούλη δείχνει το δρόμο: το ενιαίο μέτωπο πάλης των CNT-FAI, ΡΟΥΜ, Μπολσεβίκων-Λενινιστών και των διαφωνούντων αναρχικών:

«Εργάτες: ζητήστε από την οργάνωσή σας και τους ηγέτες σας ένα σύμφωνο ενιαίου μετώπου, που πρέπει να περιλαμβάνει:

1. Πάλη για την ελευθερία του εργατικού Τύπου! Κάτω η πολιτική λογοκρισία!

2. Απελευθέρωση όλων των πολιτικών κρατουμένων! Απελευθέρωση του συντρόφου Νιν, που μεταφέρθηκε στη Βαλένθια!

3. Κοινή υπεράσπιση όλων των κέντρων και επιχειρήσεων που διαθέτουν οι οργανώσεις μας.

4. Ανασυγκρότηση ενισχυμένων Εργατικών Περιπόλων. Σταμάτημα του αφοπλισμού της εργατικής τάξης.

5. Ίση μισθοδοσία αξιωματικών και στρατιωτών. Επιστροφή στο μέτωπο όλων των ενόπλων δυνάμεων που στάλθηκαν από τη Βαλένθια. Γενική επίθεση σε όλα τα μέτωπα.

6. Έλεγχος τιμών και διανομών από επιτροπές εργατών και εργατριών.

7. Σύλληψη των προβοκατόρων της 3ης Μάη: του Ροντρίγκεθ Σάλας, του Αργουάντε κλπ.

Για την πραγματοποίηση όλων αυτών να συγκροτηθεί ενιαίο μέτωπο των εργατών. Να οργανωθούν επιτροπές Εργατών, Αγροτών και Μαχητών σε όλες τις επιχειρήσεις, στρατώνες και γειτονιές στην ύπαιθρο και στο μέτωπο!»

Αλλά μια νέα οργάνωση δεν κερδίζει την ηγεσία των μαζών ούτε σε μια μέρα ούτε σ' ένα μήνα. Ο δρόμος είναι μακρύς και τραχύς - κι ωστόσο είναι ο μόνος δρόμος.

Τον Ιούλη, σύμφωνα με τους επίσημους αριθμούς της CNT, μόνο στη Βαρκελώνη φυλακίστηκαν οχτακόσια μέλη της και εξήντα «εξαφανιστήκαν» - ευφημισμός για τις δολοφονίες. Ο αριστερός σοσιαλιστικός Τύπος ανέφερε μεγάλο αριθμό από ηγετικούς αγωνιστές απ' όλα τα μέρη, που πιάστηκαν και φυλακίστηκαν.

Μια απ' τις πιο αποκρουστικές φάσεις της αντεπανάστασης ήταν η ανελέητη δίωξη των ξένων επαναστατών, που είχαν πάει στην Ισπανία για να πολεμήσουνε στις γραμμές της πολιτοφυλα-

κής. Μια μόνη έκθεση της CNT στις 24 Ιούλη ανέφερε ότι 150 ξένοι επαναστάτες είχαν ριχτεί στις φυλακές της Βαλένθιας με την «κατηγορία της παράνομης εισόδου στην Ισπανία». Εκατοντάδες απελάθηκαν από τη χώρα κι η CNT τηλεγράφησε στις εργατικές οργανώσεις στο Παρίσι, κάνοντάς τους έκκληση να αποτρέψουν την παράδοση των Γερμανών, Ιταλών και Πολωνών εξόριστων στα χέρια των προξενείων τους.

Αλλά οι ξένοι που πιάστηκαν και απελάθηκαν δεν είχαν τη χειρότερη τύχη. Άλλοι απ' αυτούς ξεδιαλεχτήκανε για να ολοκληρωθεί το αμάλγαμα ανάμεσα στο ΡΟΥΜ και τους φασίστες. Ο Μαουρίν ήταν στα χέρια των φασιστών με κίνδυνο να πεθάνει. Ο Νιν, ο Αντράντε, ο Γκορκίν ήτανε πασίγνωστοι στις ισπανικές μάζες. Το ΡΟΥΜ είχε πολλές χιλιάδες απ' τους καλύτερους άντρες του στο μέτωπο. Πάρα πολλοί απ' τους ηγέτες του πέθαναν πολεμώντας το φασισμό: ο Χερμινάλ Βοντάλ, ο γραμματέας της Νεολαίας, όταν έγινε η κατάληψη των στρατώνων του Αταραθάνας, στις 19 Ιούλη, ο διάδοχος του Μιγκουέλ Πεντρόλα, διοικητής στο μέτωπο της Ουέσκα, ο Ετσεμπερέρε, διοικητής στη Σιγκουένσα, ο Καουέ κι ο Αντριάνο Ναθάν, διοικητές στο μέτωπο της Αραγονίας, ο Γιεζούς Μπλένκο, διοικητής στο μέτωπο του Ποσουέλο κλπ. Ανάμεσα στις στρατιωτικές μορφές του ΡΟΥΜ υπήρχαν άντρες όπως ο Ροβίρα κι ο Χοσέ Αλκανταρίγια, φημισμένοι σ' ολόκληρη την Ισπανία. Μερικοί άγνωστοι ξένοι, που πολεμούσαν στα τάγματα του ΡΟΥΜ επρόκειτο να χρησιμοποιηθούν για να προστεθεί κάποια πειστικότητα στις φανταστικές κατηγορίες.

Ο Ζορζ Κοττ, Βέλγος πρώην αξιωματικός, που υπηρετούσε στη Μεραρχία Λένιν του ΡΟΥΜ, μόλις είχε γυρίσει στη Βαρκελώνη από τη Βαλένθια, όπου είχε πάρει βαθμό ταγματάρχη - τον ανώτερο βαθμό που δινότανε σε ξένους - όταν οι σταλινικοί τον συνέλαβαν. Ύστερα άρχισε τη δουλειά του ο σταλινικός μηχανισμός συκοφαντίας. Ο Ρόμπερτ Μάινορ, αμερικάνος σταλινικός ηγέτης, ανάγγειλε πως η έλλειψη όπλων στο μέτωπο της Αραγονίας - για πρώτη φορά οι σταλινικοί παραδέχτηκαν αυτή την κατηγορία της CNT - εξηγούνταν τώρα: «Ο τροτσκιστής στρατηγός Κοττ έστειλε τεράστιες ποσότητες όπλα και πολεμοφόδια μέσα από την ουδέτερη ζώνη στους φασίστες!», ("Daily Worker", 31 Αυγούστου και 5 Οκτώβρη).

Ωστόσο, η εκλογή του Κοττ ήτανε μια γκάφα πολύ μεγάλων διαστάσεων της Γκεπεού, ανάλογη με την ιστορία για τη συνάντηση του Ρομ με τον Τρότσκι στο Παρίσι ή την αεροπορική πτήση του Πιατάκοφ στη Νορβηγία. Γιατί ο Ζορζ Κοττ, σαράντα πέντε χρονών,

ήταν παλιός αγωνιστής μέσα στο βελγικό επαναστατικό κίνημα. Όταν ξέσπασε ο ισπανικός πόλεμος, ο Κοπτ εργαζόταν αρχιμηχανικός σε μια μεγάλη εταιρεία στο Βέλγιο. Συνήθιζε να κάνει πειράματα τη νύχτα. Διέδιδε ότι δοκίμαζε μια καινούργια μηχανή και την τελειοποιούσε με την τωρινή τεχνική πρόοδο. Αυτό που ωστόσο έφτιαχνε ήτανε τα υλικά για εκατομμύρια φυσίγγια. Οι αριστεροί σοσιαλιστές οργανώνανε την παράνομη μεταφορά τους στη Βαρκελώνη. Όταν ο Κοπτ ανακάλυψε πως είχε γίνει ύποπτος, αποχαιρέτησε τα τέσσερα παιδιά του και τράβηξε για τα σύνορα. Την ίδια μέρα που έφυγε, η αστυνομία έκανε έφοδο στο εργαστήρι του. Ο Κοπτ καταδικάστηκε ερήμην από το βελγικό δικαστήριο σε δεκαπέντε χρόνια καταναγκαστικά έργα: πέντε γιατί παρασκεύαζε εκρηκτικά για μια ξένη δύναμη, πέντε γιατί έφυγε από τη χώρα δίχως άδεια ενώ ήταν έφεδρος αξιωματικός του βελγικού στρατού, και πέντε γιατί πήρε μέρος σε ξένο στράτευμα. Πληγώθηκε δυο φορές στο μέτωπο της Αραγονίας και σύντομα κέρδισε το βαθμό του διοικητή.³²

Ο Κοπτ δεν μπορεί ν' απαντήσει στις συκοφαντίες των σταλινικών γιατί αυτοί τον σκότωσαν. Βρισκότανε στις φυλακές της Βαρκελώνης μαζί με τον Αμερικανό σύντροφό μας Χάρι Μίλτον. Τα μεσάνυχτα έσυραν έξω τον Κοπτ. Αυτό γίνηκε τον Ιούλη κι από τότε δεν τον ξανάδε κανείς.

Στις 17 Ιούλη, αφέθηκε ελεύθερη μια ομάδα μέλη του ΡΟΟΜ από τη φυλακή, στη Βαλένθια. Είναι γεγονός πως οι πιο πολλοί απ' αυτούς ανήκανε στην άκρα δεξιά πτέρυγα, όπως ο Λούις Πορτέλα, εκδότης του "El Comunista", ο Χόρχε Αρκέρ κλπ. Επομένως η μαρτυρία τους ήταν ιδιαίτερα σοβαρή. Όταν βγήκανε, πήγαν στον Θουγκασαγκοϊτία, υπουργό των Εσωτερικών. Αυτός τους είπε πως είχαν πάρει τον Νιν από τη Βαρκελώνη και τον πήγανε σε μια από τις ιδιωτικές φυλακές των σταλινικών στη Μαδρίτη. Ο Αρκέρ αμέσως ζήτησε άδεια ελεύθερης κυκλοφορίας για να πάει να ψάξει για τον Νιν. Ο υπουργός, άνθρωπος του Πριέτο, του είπε: «Δεν σου εγγυώμαι για τίποτα και μάλιστα σε συμβουλεύω να μην πάς στη Μαδρίτη γιατί και με το πιστοποιητικό μου και χωρίς αυτό θα κινδυνέψει η ζωή σου. Αυτοί οι κομμουνιστές δεν με σέβονται και κάνουν ό,τι τους αρέσει. Δεν θα είναι καθόλου παράξενο αν σε πιάσουν και σε εκτελέσουν αμέσως». Δημόσια όμως ο Θουγκασαγκοϊτία εξακολουθούσε να λέει πως ο Νιν βρισκόταν σε κυβερνητική φυλακή.

Ωστόσο, στις 19 Ιούλη, η Μοντσενί κατάγγειλε δημόσια από μέρους της CNT πως ο Νιν είχε δολοφονηθεί. Πιεζόμενη από διάφο-

ρες ερωτήσεις από το εξωτερικό για το πού βρίσκονταν ορισμένοι φυλακισμένοι και μη μπορώντας να δώσει απάντηση για τον απλούστατο λόγο πως οι πιο σπουδαίοι απ' αυτούς βρίσκονταν στα ειδικά σταλινικά «πρεβεντόρια», η κυβέρνηση κανόνισε ώστε να μεταφερθούν οι κρατούμενοι από τις σταλινικές φυλακές στη Μαδρίτη και στη Βαλένθια και να βρίσκονται υπό την επιτήρηση του υπουργείου της Δικαιοσύνης. Ο Νιν δεν βρέθηκε ανάμεσα σ' αυτούς. Ο Ιρούχο έβγαλε μια ανακοίνωση ότι ο Νιν «έλειπε». Οι σταλινικοί είπαν πως το 'σκάσε και πέρασε στις φασιστικές γραμμές. Στο τέλος όμως η αλήθεια αποκαλύφτηκε. Στις 8 Αυγούστου, οι "Times" της Νέας Υόρκης έγραψαν πως «πριν από ένα περίπου μήνα, μια συμμορία ενόπλων «απήγαγαν» τον Νιν από μια φυλακή της Μαδρίτης. Παρ' όλες τις προσπάθειες να σκεπαστεί η υπόθεση, όλος ο κόσμος ξέρει σήμερα ότι ο Νιν βρέθηκε νεκρός στα προάστια της Μαδρίτης, θύμα δολοφονίας».

Οντας προσωπικός φίλος του Νιν και του Αντράντε, ο μεγάλος Ιταλός μυθιστοριογράφος Ιγνάσιο Σιλόνε προσπάθησε να τους σώσει. «Αλλά, προειδοποίησε, αν δεν σταθεί άγρυπνο το επαναστατικό προλεταριάτο στις άλλες χώρες, οι σταλινικοί είναι ικανοί για κάθε έγκλημα». Ο Αλβαρέθ ντελ Βάγιο, πρώην υπουργός των Εξωτερικών στην κυβέρνηση Καμπαλέρο, σημαντικός πράκτορας του Στάλιν μέσα στην ομάδα Καμπαλέρο, είχε το θράσος να πει στη γυναίκα του Αντράντε πως ο Νιν δολοφονήθηκε από τους δικούς του συντρόφους (είναι όμως σωστό να προσθέσουμε ότι ο Ντελ Βάγιο αποκλείστηκε από τότε από τη σοσιαλιστική οργάνωση της Μαδρίτης - τη διευθυνόμενη απ' τον Καμπαλέρο). Ο πρωθυπουργός Πριέτο έδωσε στην ψυχή του άφεση αμαρτιών για τούτο και για τα άλλα εγκλήματα απολύοντας το σταλινικό αρχηγό της αστυνομία Ορτέγκα... και αντικαθιστώντας τον με το σταλινικό Μορόν.

Να καλύπτεται η εξόντωση των επαναστατών με τη συκοφαντία δεν είναι καθόλου καινούργια εφεύρεση. Όταν στο Παρίσι, τον Ιούνιο 1848 πνίγηκε η εξέγερση μέσα στο αίμα, ο αριστερός δημοκράτης Φλοκόν βεβαίωσε την Εθνοσυνέλευση πως οι εξεγερμένοι είχανε δωροδοκηθεί από μοναρχικούς και ξένες κυβερνήσεις. Όταν εκτελέστηκαν οι σπαρτακιστές, ο Λούντεντορφ τους κατηγορήσε - όπως και τους σοσιαλδημοκράτες οι οποίοι τους εκτέλεσαν! - πως ήταν πράκτορες της Αγγλίας. Όταν η αντεπανάσταση επικράτησε στην Πετρούπολη, ύστερα από τις μέρες του Ιούλη, ο Λένιν και ο Τρότσκι κατηγορήθηκαν για πράκτορες του Κάιζερ. Η εξόντωση της γενιάς του 1917 γίνεται τώρα από τον Στάλιν με την κατηγορία πως έχουν

πουληθεί στη Γκεστάπο.

Ο παραλληλισμός προχωρεί ακόμα πιο πέρα. Όταν ο Κερένσκι ξεφώνιζε πως ο Λένιν και ο Τρότσκι ήταν Γερμανοί πράκτορες, ο Τσερετέλι κι ο Λίμπερ - μέσα στα σοβιέτ - όταν ρωτήθηκαν, διαχώρισαν τον εαυτό τους από αυτή την κατηγορία και περιορίστηκαν να ζητήσουν να τεθούν οι μπολσεβίκοι εκτός νόμου επειδή σχεδιάζανε μια εξέγερση. Οι μενσεβίκοι όμως επωφεληθήκαν από τη συκοφαντία του Κερένσκι και δεν διακήρυξαν πως οι μπολσεβίκοι ήταν α-θώοι.

Το ίδιο έγινε και στην Ισπανία. Οι σταλινικοί δεν είχαν ούτε και του Κερένσκι τις επιτυχίες: η κατηγορία τους εναντίον των ηγετών του POUM δεν ανάφερε για συνεργασία με τον Φράνκο ή τη Γκεστάπο. Βασίστηκε μόνο στις μέρες του Μάη και σε άλλες ανατρεπτικές και αντιπολιτευτικές ενέργειες. Ο Πριέτο κι οι άλλοι συνεργάτες των σταλινικών είπαν στην αντιπροσωπεία του Ανεξάρτητου Εργατικού Κόμματος της Αγγλίας πως δεν πιστεύανε τη σταλινική σύνδεση του POUM με τους φασίστες. «Απλώς» δεν υπεράσπισαν το POUM. Ο Κομπάνις όχι μόνο αρνήθηκε να πιστέψει τις κατηγορίες αλλά και τις έκανε δημόσιο ζήτημα. Έτσι δημιουργήθηκε ένας καταμερισμός πάνω σ' αυτό το ζήτημα: αν δεν πιστεύεις στις συκοφαντίες, τότε πρέπει να πιστεύεις πως το POUM οργάνωνε μια εξέγερση, δηλαδή πως τα μέλη του POUM ήταν ή αντεπαναστάτες ή επαναστάτες, ό,τι προτιμούσες. Ένας μερικότερος καταμερισμός έγινε επίσης ανάμεσα στον παγκόσμιο σταλινικό Τύπο, που επαναλάμβανε διαρκώς τις «τροτσκιστοφασιστικές» συκοφαντίες, και στην προπαγάνδα των Λουίς Φίσερ, Ραλφ Μπέιτς, Έρνεστ Χεμινγκουαίη, Χέρμπερτ Μάθιους κ.α. ενάντια στο POUM και την CNT, που «απλούστατα» λέγανε και ξαναλέγανε παραμύθια, όπως το ότι οι πολιτοφυλακές του POUM παίζανε με τους φασίστες ποδόσφαιρο στην ουδέτερη ζώνη.

* * * * *

Ήδη από τα τέλη του Ιούνη, η καταλανική αυτονομία είχε ολό-τελα καταργηθεί κι ας ήτανε νομικά κατοχυρωμένη. Οι αρχές δυσπιστούσαν για τον καθένα που είχε οποιοδήποτε δεσμό με τις καταλανικές μάζες, όσο χαλαρός κι αν ήταν. Με την εξαίρεση του πιο αντιδραστικού τομέα της παλιάς Αστυνομίας Πόλεων, όλη η αστυνομία της Καταλονίας μεταφέρθηκε σ' άλλα μέρη της χώρας. Ακόμα κι οι πυροσβέστες μεταφέρθηκαν στη Μαδρίτη. Οι παρελάσεις απαγορεύτηκαν κι οι συνελεύσεις των σωματείων μπορού-

σαν να γίνονται μόνο με άδεια του εκπρόσωπου της δημόσιας τάξης και με προειδοποίηση τριών ημερών, όπως στον καιρό της μοναρχίας!

Οι εργατικές περίπολοι είχανε σαρωθεί, τα πιο δραστήρια μέλη τους φυλακίστηκαν και οι αρχηγοί τους «εξαφανίστηκαν».

Αφού έγιναν όλα αυτά χάρη στο προκάλυμμα που τους πρόσφεραν οι υπουργοί της CNT που εξακολουθούσαν ακόμα να συμμετέχουν στη Generalidad, το αστικοσταλινικό μπλοκ έπαψε πια να έχει ανάγκη τις υπηρεσίες τους.

Στις 7 Ιούνη, το δελτίο της FAI δημοσίευσε μια σταλινική ανακοίνωση που είχε υποκλαπεί και που έλεγε:

«Βασισμένο στην προσωρινή σύνθεση της κυβέρνησης, το κόμμα μας θα ζητήσει την προεδρία. Η νέα κυβέρνηση θα 'χει τα ίδια χαρακτηριστικά με της Βαλένθιας: μια ισχυρή κυβέρνηση του Λαϊκού Μετώπου, που κύριο έργο της θα είναι να καθησυχάσει τα πνεύματα και ν' απαιτήσει την τιμωρία των δημιουργών του τελευταίου αντεπαναστατικού κινήματος. Στους αναρχικούς θα προσφερθούν θέσεις μέσα σ' αυτή την κυβέρνηση, αλλά με τέτοιο τρόπο που να αναγκαστούν ν' αρνηθούν να συνεργαστούν και έτσι θα παρουσιαστούμε στο κοινό εμείς σαν οι μόνοι που είμαστε πρόθυμοι να συνεργαστούμε σε όλους τους τομείς».

Οι αναρχικοί προκάλεσαν το PSUC, ζητώντας του να αρνηθεί τη γνησιότητα αυτού του ντοκουμέντου, δεν βρέθηκε όμως κανείς να το αμφισβητήσει.

Στα τέλη του Ιούνη ήρθε η κυβερνητική κρίση. Η CNT συμφώνησε σε ό,τι της ζητήθηκε και η νέα κυβέρνηση σχηματίστηκε. Ωστόσο, όταν στις 29 Ιούνη δημοσιεύθηκε ο κατάλογος των υπουργών, οι υπουργοί της CNT είδανε πως δίχως αυτοί να το ξέρουν είχε προστεθεί κι ένας υπουργός άνευ χαρτοφυλακίου - ένας «ανεξάρτητος», ο δρ. Πέντρο Χιμπέρα, ένας ξακουστός αντιδραστικός και διώκτης των αναρχικών. Ο Κομπάνις διπλωματικότερα αρνήθηκε να τον αποκλείσει. Στο τέλος η CNT αποσύρθηκε, αφήνοντας να σχηματιστεί μια κυβέρνηση από τους σταλινικούς και τη μπουρζουαζία.

Η μόνη διαφορά ανάμεσα στους σταλινικούς και την FAI στην προκειμένη περίπτωση ήτανε πως οι σταλινικοί δεν είχανε ζητήσει την προεδρία... Έξι όμως βδομάδες αργότερα, δίχως καμιά προηγούμενη νύξη, οι σταλινικοί συγκρούστηκαν με τον πρόεδρο Κομπάνις.

Το Νοέμβριο του 1936, η μυστική αστυνομία της CNT έπιασε τον Ρεμπερτέρ, τον αρχηγό της αστυνομίας. Ο Ρεμπερτέρ πέρασε από

δίκη κι εκτελέστηκε γιατί οργάνωνε πραξικόπημα. Από τις ανακρίσεις βρέθηκε μπερδεμένος και ο Καζανόβας, πρόεδρος του καταλανικού κοινοβουλίου. Οι σταλινικοί όμως είχαν υποστηρίξει τον Κομπάνις στην προσπάθειά του να μεταπείσει τη CNT να αφήσει τον Καζανόβα να φύγει από τη χώρα κι έτσι ο Καζανόβας το έσκασε για το Παρίσι. Ύστερα από τις μέρες του Μάη, γύρισε πίσω στη Βαρκελώνη κι έμεινε ατιμώρητος. Πέρασε ευχάριστα τους κατοπινούς τρεις μήνες ξαναγουρίζοντας στην πολιτική ζωή. Σ' όλους εκείνους τους εννιά μήνες, οι σταλινικοί δεν βγάλανε τσιμουδιά, δεν είπαν λέξη για να καταδικάσουν τον Καζανόβα (ο Στάλιν χρησιμοποίησε συστηματικά τούτη τη μέθοδο στη Ρωσία: Ένας γραφειοκράτης μπερδεύεται σε κάποια βρομοδουλειά. Δεν τον πειράζουνε γιατί, ξέροντας πως αυτό που έκανε έγινε γνωστό, θα 'ναι όλο και πιο δουλίκος. Έπειτα - μερικές φορές ύστερα από χρόνια - ο Στάλιν χρειάζεται κάποιον αποδιοπομπαίο τράγο και ο άθλιος στηλιτεύεται).

Στις 18 Αυγούστου άνοιξε το καταλανικό κοινοβούλιο. Δίχως να πούνε πρωύτερα λέξη για να προειδοποιήσουνε τους συμμάχους του - είναι φανερό πως το ζήτημα θα μπορούσε να ταχτοποιηθεί πίσω από τις κλειστές πόρτες - οι τέσσερις αντιπρόσωποι του PSUC χτυπήσανε τον Καζανόβα σαν προδότη. Η Esquerria βρέθηκε έτσι σε μια θέση όπου ήταν υποχρεωμένη ν' απορρίψει την προσφορά του Καζανόβα να παραιτηθεί. Με τούτο το εξαιρετο μικρό μαστίγιο, οι σταλινικοί άρχισαν να τραβούν από τη μύτη την Esquerria όπου θέλανε, και η κατάληξη ήταν να παραιτηθεί πρόωρα από την προεδρία ο Κομπάνις, μετά από το μποϊκοτάρισμα από μέρους των σταλινικών της συνεδρίασης του καταλανικού κοινοβουλίου της 1ης Οκτώβρη.

Γιατί οι σταλινικοί ήρθαν σε ρήξη με τον Κομπάνις; Είχε κάνει τόσο πολύ ό,τι προστάζανε! Γιατί λοιπόν τώρα ο Κομπάνις προγράφηκε;³³

Είχε δημιουργήσει μια ασυγχώρητη ρήξη με τους σταλινικούς. Ο Κομπάνις είχε διακηρύξει δημόσια πως δεν ήξερε τίποτα για την εκτός νόμου θέση του ΡΟΥΜ. Είχε διαμαρτυρηθεί για τη μεταφορά των κρατουμένων από τη Βαρκελώνη και είχε στείλει στη Μαδρίτη τον προϊστάμενο του καταλανικού γραφείου τύπου, τον Χέμε Μιραβίγιες, να δει τον αρχηγό της σταλινικής αστυνομίας Ορτέγκα για το ζήτημα του Νιν. Όταν ο Ορτέγκα του έδειξε τις «συντριπτικές αποδείξεις» - ένα ντοκουμέντο που «βρέθηκε» σ' ένα φασιστικό κέντρο που συνέδεε έναν «Ν» μ' έναν κατασκοπευτικό κύκλο - ο Μιραβί-

γιες έσκασε στα γέλια και του δήλωσε πως το έγγραφο αυτό ήταν τόσο προκλητικά πλαστό, που ούτε κατά διάνοια δεν μπορούσε να το πάρει κανείς στα σοβαρά. Τότε ο Κομπάνις έγραψε στην κυβέρνηση της Βαλένθιας πως η καταλανική κοινή γνώμη δεν μπορούσε να πιστέψει πως ο Νιν ήτανε φασίστας κατάσκοπος.

Όχι πως ο Κομπάνις θα αναλάβαινε ν' αγωνιστεί για τους φυλακισμένους του ΡΟΥΜ. Αφού καθυσύχασε τη συνείδησή του - και συνέταξε την έκθεση για την περίπτωση που τυχόν θα άλλαζαν στο μέλλον τα πράγματα! - ο Κομπάνις σώπασε πάλι. Το γεγονός η σιωπή του δεν τον έσωσε από την επίθεση έδειχνε πως οι σταλινικοί δεν μπορούσαν να συγχωρήσουνε ακόμα και σύμμαχό τους που αποκάλυπτε τις σκευωρίες τους: η σκευωρία είναι ο πραγματικός θεμέλιος λίθος του σταλινισμού σήμερα.

Υπήρχε όμως κι άλλος βαθύτερος λόγος για τη ρήξη με την Esquerria. Το επεισόδιο Νιν έδειξε απλώς ότι ο Κομπάνις δεν είχε γίνει αρκετά σκληρός για τις μελλοντικές κινήσεις των σταλινικών. Αυτός στο κάτω-κάτω ήταν ένας εθνικιστής που επιθυμούσε την επιστροφή στην καταλανική αυτονομία. Για το σταλινισμό, όμως, η Ισπανία και η Καταλονία ήταν απλά πόνια που ήταν πρόθυμος να τα θυσιάσει και που μ' αυτά ήταν έτοιμος να κάνει ότι κι αν του υπαγόρευε ο αγγλογαλλικός ιμπεριαλισμός, αρκεί να εξασφαλιζόταν η συμμαχία του τελευταίου με τον Στάλιν στον ερχόμενο πόλεμο. Να γιατί έπρεπε να γίνει ένα ξεδιάλεγμα ακόμα και ανάμεσα στους σοσιαλιστές του Πριέτο και τους δημοκρατικούς του Αθάνια: μόνο οι πιο αποκτηνωμένοι, οι πιο διεφθαρμένοι, οι πιο κυνικοί μπορούσαν να αντέξουνε στις ερχόμενες θύελλες που δημιουργούσαν οι σταλινικοί και να εξακολουθήσουν να συνεργάζονται μαζί τους.

Η οικονομική αντεπανάσταση στην Καταλονία προχωρούσε να τσακίσει την συλλογική ιδιοκτησία, τις κολεχτίβες. Αποτελεί τιμή για τα τοπικά τμήματα του αναρχικού κινήματος το ότι υποστήριξαν τις θέσεις τους. Π.χ. το ισχυρό αναρχικό κίνημα στο Μπάγιο Λιομπρεγκάτ (το κέντρο των ενόπλων αγώνων ενάντια στη μοναρχία και τους δημοκράτες) δήλωνε στο εβδομαδιαίο του όργανο «Ιδέες», στις 20 του Μάη:

«Να τι πρέπει να κάνουμε, εργάτες! Μας δίνεται η ευκαιρία να ελευθερωθούμε. Για πρώτη φορά στην κοινωνική μας ιστορία τα όπλα βρίσκονται στα χέρια μας: να μη τα πετάξουμε. Εργάτες και αγρότες! Όταν ακούτε πως η κυβέρνηση είτε οποιοσδήποτε άλλος σας λέει πως τα όπλα πρέπει να βρίσκονται στο μέτωπο, να τους απαντάτε πως βέβαια αυτό είναι σωστό, πως τα χιλιάδες τουφέκια,

πολυβόλα, όλμοι κλπ. που παραμένουν στους στρατώνες και χρησιμοποιούνται από τους καραμπινιέρους, τους αστυφύλακες κλπ. πρέπει να σταλούν στο μέτωπο γιατί κανένας άλλος εκτός από σας δεν μπορεί να υπερασπίσει καλύτερα τα χωράφια και τα εργοστάσια σας.

» Να θυμόσαστε πάντα πως για να τσακιστεί γρήγορα στο μέτωπο ο φασισμός, εκείνο που χρειάζεται είναι τα αεροπλάνα, τα κανόνια και τα τανκς... και πως ο σκοπός που επιδιώκουν οι πολιτικοί είναι ν' αποπλίσουν τους εργάτες, να τους έχουνε στο χέρι τους και να τους πάρουν όσα στοίχισαν τόσο αίμα και τόσες ζωές προλετάρων. Μην αφήσετε κανένα ν' αποπλίσει έναν άλλο. Μην αφήσετε χωριό να επιτρέψει ν' αποπλίστεί άλλο χωριό. Εμπρός να αποπλίσουμε όσους προσπαθούν να μας αποπλίσουν. Αυτό είναι, αυτό πρέπει να είναι το επαναστατικό σύνθημα στη σημερινή στιγμή».

Το χάσμα ανάμεσα στη ολιγοψυχία των κεντρικών οργάνων της CNT και το μαχητικό πνεύμα των τοπικών εφημερίδων, που βρίσκονταν κοντά στις μάζες ήτανε τόσο πλατύ, όσο και το χάσμα ανάμεσα σε πανικοβλημένους δειλούς και σε επαναστάτες εργάτες.

Αλλά δεκάδες χιλιάδες άνδρες των Φρουρών Εφόδου, συγκεντρωμένοι στα μετόπισθεν, χτύπησαν συστηματικά τις κολεχτίβες. Χωρίς συγκεντρωτική ηγεσία, τα χωριά, το ένα ύστερα από το άλλο υποκύψανε στην ανώτερη δύναμη. Η "Libertad" («Ελευθερία»), μια από τις διαφωνούσες αναρχικές εφημερίδες της Βαρκελώνης (συμπτωματικά υπέβαλλε τα αξιοπεριφρόνητα σέβη της στη "Solidaridad Obrera" η οποία είχε καταγγείλει τα παράνομα όργανα), περιέγραφε την κατάσταση στην ύπαιθρο, στο φύλλο της 1ης Αυγούστου, με τον ακόλουθο τρόπο:

«Είναι ανώφελο η λογοκρισία, που βρίσκεται στα χέρια ενός κόμματος, να εμποδίζει να λέγεται μια λέξη για τα χιλιάδες πλήγματα που δέχονται οι εργατικές οργανώσεις, οι αγροτικές κολεχτίβες. Του κάκου απαγορεύουν να προφέρεται η τρομερή λέξη, αντεπανástαση. Οι εργαζόμενες μάζες ξέρουν πολύ καλά πως αυτό το πράγμα υπάρχει, πως η αντεπανástαση προχωρεί κάτω από την κυβερνητική προστασία και πως τα μαύρα κτήνη της αντίδρασης, οι μασκαρεμένοι φασίστες, οι παλιοί προύχοντες σηκώνουν ξανά κεφάλι.

» Και πώς να μην το ξέρουν, όταν δεν υπάρχει χωριό μέσα στην Καταλονία που να μη γνώρισε τις αποστολές αντιποίνων των Φρουρών Εφόδου, που να μην έγιναν επιδρομές εναντίον των εργατών της

CNT καταστρέφοντας τα τοπικά τους γραφεία, ή, ακόμη χειρότερα, καταστρέφοντας εκείνα τα θαυμαστά έργα της επανάστασης, τις κολεχτίβες των αγροτών, για να ξαναδώσουν τη γη στους παλιούς ιδιοκτήτες, που σχεδόν είναι πάντα γνωστοί φασίστες, παλιοί προύχοντες της μαύρης εποχής του Χιλ Ρόμπλες, του Λερού ή του Πρίμο ντε Ριβέρα;

» Οι αγρότες πήραν τα αγαθά των αφεντάδων - που το σωστό είναι ότι δεν τους ανήκανε - για να τα θέσουν στην υπηρεσία της συλλογικής εργασίας, η οποία επιτρέπει στους παλιούς αφεντάδες ν' αποκτήσουν αξιοπρέπεια, αν το θέλουνε, με την εργασία τους. Οι αγρότες πίστευαν πως ένα τέτοιο ευγενικό έργο ήταν εξασφαλισμένο από την ίδια του την αποτελεσματικότητα, αν δεν θριάμβευε ο φασισμός, που δεν μπορούσε και να θριαμβεύσει. Πού να φανταστούν πως, καταμεσής του πολέμου ενάντια στον τρομερό εχθρό και με κυβέρνηση συγκροτημένη από ανθρώπους της αριστεράς, θα έρχονταν οι δημόσιες δυνάμεις (η αστυνομία) να καταστρέψουν αυτό που με τόσους κόπους και με χαρά δημιουργήθηκε. Για να συμβεί αυτό το ακατανόητο πράγμα, έπρεπε να έρθουν στην εξουσία με βρώμικα μέσα, αυτοί που λέγονται κομμουνιστές. Κι οι εργάτες, πάντα πρόθυμοι να κάνουν τις μεγαλύτερες θυσίες για να νικήσουνε το φασισμό, δεν παύουν να απορούν πώς μπορεί να τους χτυπάνε πίσωπλάτα, να τους ταπεινώνουν και να τους προδίνουν, όταν λείπουν ακόμα τόσα πολλά για να νικηθεί ο κοινός εχθρός...

» Η τεχνική της καταστολής είναι πάντοτε η ίδια. Φορτηγά με άνδρες των Φρουρών Εφόδου που μπαίνουν στο χωριό σαν κατακτητές. Απαίσιες ενέργειες μέσα στα τοπικά κέντρα της CNT. Κατάργηση δημοτικών συμβουλίων όπου σ' αυτά αντιπροσωπεύεται η CNT. Επιστροφή της γης στους παλιούς ιδιοκτήτες της».

Τούτη τη συγκινητική απλή περιγραφή τη συνόδευε ένας μακρύς κατάλογος από χωριά, τις ημερομηνίες που είχαν καταληφθεί, τα ονόματα εκείνων που είχαν συλληφθεί ή σκοτωθεί και στους επόμενους μήνες ο κατάλογος ολοένα μεγάλωνε.

Στη βιομηχανία και στο εμπόριο, η νομική βάση για τις κολεκτιβοποιημένες επιχειρήσεις στηριζότανε πάνω στην αβέβαιη βάση του διατάγματος για την κολεκτιβοποίηση της 24ης Οκτώβρη 1936. Όμως, αμέσως μετά τις μέρες του Μάη, η Generalidad απέρριψε το διάταγμα! Την ευκαιρία γι' αυτό έδωσε η προσπάθεια της CNT ν' απαλλάξει τα εργοστάσια από τον κλοιό των τελωνειακών υπαλλήλων, που χωρίς τη βεβαίωσή τους για την ιδιοκτησία των εξαγομένων στο εξωτερικό προϊόντων, τα τελευταία κατάσχονταν επειδή τα

διεκδικούσαν οι εμικρέδες πρώην ιδιοκτήτες τους. Το Οικονομικό Συμβούλιο του υπουργείου Βιομηχανίας, που διευθυνόταν από τους αναρχικούς, υιοθέτησε στις 15 Μάη ένα διάταγμα βάσει του οποίου θα καταγράφονταν στο Εμπορικό Μητρώο σαν επίσημοι ιδιοκτήτες οι κολεκτιβοποιημένες επιχειρήσεις. Αλλά η αστικοσταλινική πλειοψηφία στη Generalidad απέρριψε την πρόταση με τη δικαιολογία πως το διάταγμα της 24ης Οκτώβρη για κολεκτιβοποίηση «εκδόθηκε χωρίς αρμοδιότητα από την Generalidad» επειδή «δεν υπήρχε ούτε και υπάρχει ακόμα νομοθεσία του (ισπανικού) Κράτους για να εφαρμοστεί» και «το άρθρο 44 του (ισπανικού) Συντάγματος διακηρύσσει ότι η απαλλοτρίωση και η κοινωνικοποίηση αποτελούν λειτουργίες του (ισπανικού) Κράτους», επομένως ξεπερνούν την αρμοδιότητα της αυτόνομης Καταλονίας! Η Generalidad θα περίμενε σχετικές ενέργειες της Βαλένθιας. Ο Κομπάνις όμως είχε υπογράψει το διάταγμα του Οκτώβρη! Αυτό έγινε όταν επικρατούσε η επανάσταση...

Το κύριο πρακτορείο της αντεπανάστασης ήταν οι «Ομοσπονδίες Συντεχνιών και Ενώσεων Μικρεμπόρων και Μικροβιομηχανών» (FGEPCL), η από καιρό ιδρυμένη οργάνωση επιχειρηματιών, που είχε ενσωματωθεί στο καταλανικό τμήμα της UGT από τους σταλινικούς αλλά δεν αναγνωρίστηκε σε εθνική κλίμακα από τη UGT. Με κάρτα επαγγελματικού σωματίου στις τσέπες τους, οι άνθρωποι αυτοί έκαναν ατιμώρητα όσα δεν θα τολμούσαν να κάνουν πριν απ' τις 19 Ιούλη σε βάρος των οργανωμένων εργατών. Πολλοί από αυτούς δεν ήτανε τώρα πια μικροβιοτέχνες, αλλά μεγάλοι επιχειρηματίες. Είχαν προνομιακή μεταχείριση στην εξασφάλιση χρηματικών πιστώσεων, πρώτων υλών, διευκολύνσεων εξαγωγής κ.λ.π. σε σχέση με τους εργοστασιακούς συνεταιρισμούς. Μια μικρή λεπτομέρεια θα καταρρίψει το σταλινικό μύθο ότι επρόκειτο για μικρομαγαζάτορες, που μόνοι τους έκαναν όλη τη δουλειά. Τον Ιούνη 1937, οι εργάτες ιματισμού της UGT καταρτίσανε μια κλίμακα ημερομισθίων όμοια με εκείνη που ίσχυε στις κολεχτίβες ιματισμού και προσπάθησαν να διαπραγματευθούν με τα εργοστάσια ιματισμού που ανήκανε σε κεφαλαιούχους. Οι εργοδότες απορρίψανε τα αιτήματα. Ποιοι ήταν όμως οι εργοδότες; Από τον πρώτο ως τον τελευταίο ήτανε μέλη των FGEPCL, δηλαδή όπως οι υπάλληλοι, στους οποίους αρνιόνταν να δώσουν αύξηση μισθών, ήταν και οι ίδιοι μέλη της UGT στην Καταλονία! ("Solidaridad Obrera" 10 Ιούνη). Θα μπορούσε και ο πιο αντιδραστικός συνδικαλιστής γραφειοκράτης, της στόφας του Μπιλ Γκριν ή του Έρνεστ Μπέβιν, να προτείνει πως πρέπει

να βρίσκονται στο ίδιο επαγγελματικό συνδικάτο μαζί εργοδότες και εργάτες; Όχι. Αυτό το τεράστιο βήμα προς τα πίσω μόνο από τους σταλινικούς μπορούσε να γίνει, που μιμούνταν τη φασιστική Ιταλία και τη ναζιστική Γερμανία.

Τον Ιούνη, με το σύνθημα της «δημοτικοποίησης» το PSUC εγκαινίασε μια καμπάνια για να αποσπάσει από τον έλεγχο των εργατών τις μεταφορές, τον ηλεκτρισμό, το γκάζι και άλλες βιομηχανίες-κλειδιά. Στις 3 Ιούνη, η αντιπροσωπεία του PSUC πρότεινε στο Δημοτικό Συμβούλιο Βαρκελώνης να δημοτικοποιήσει τις δημόσιες υπηρεσίες. Την άλλη μέρα, βέβαια, οι σύμβουλοι της CNT θα πετιόντουσαν έξω κι οι σταλινικοί θα είχαν στα χέρια τους τις δημόσιες υπηρεσίες για να κάνουν το επόμενο βήμα, που θα ήταν να τις δώσουν στους παλιούς τους ιδιοκτήτες. Τούτη όμως τη φορά ήρθαν αντιμέτωποι όχι μόνο με τους καιροσκόπους ηγέτες της CNT - που είπαν πως η δημοτικοποίηση ήταν «πρώωρη» σ' αυτόν τον τομέα, και ότι έπρεπε αυτή η υπόθεση να αρχίσει από τη στέγαση - αλλά και με τη μαζική αντίδραση των εργατών που θίγονταν. Η Εργατική Ένωση Μεταφορών τοιχοκόλλησε σε κάθε τετράγωνο της πολιτείας πελώριες αφίσες: «Οι επαναστατικές καταχτήσεις ανήκουν στους εργάτες. Οι εργατικές κολεχτίβες προέρχονται απ' αυτές τις καταχτήσεις. Πρέπει να τις υπερασπίσουμε... Να δημοτικοποιηθούν οι δημόσιες υπηρεσίες, ναι - αλλά μόνο όταν οι δήμοι θα ανήκουν στους εργάτες και όχι στους πολιτικούς». Οι αφίσες αποδείχνανε πως από τότε που οι εργάτες είχαν αναλάβει τον έλεγχο, είχε σημειωθεί αύξηση τριάντα στα εκατό στις ευκολίες των εργοστασιακών εγκαταστάσεων, ελάττωση των εξόδων μεταφοράς, χρησιμοποίηση πρόσθετων εργατών, μεγάλες δωρεές στις αγροτικές κολεχτίβες, επιδοτήσεις στους λιμενεργάτες, κοινωνικές ασφαλίσσεις σε οικογένειες νεκρών ή τραυματισμένων εργατών κλπ. Για την ώρα, η σταλινική πρόταση χτυπήθηκε σ' αυτόν τον τομέα.

Οι σταλινικοί όμως συνέχιζαν την προσπάθεια να καταστρέφουνε τα εργοστάσια που λειτουργούσανε με εργατικό έλεγχο. Η καταλανική Generalidad όρισε τις 15 Σεπτέμβρη σαν χρονικό όριο για ν' αποδειχτεί η νομιμότητα των κολεκτιβοποιημένων εργοστασίων. Επειδή το μεγαλύτερο μέρος της κολεκτιβοποίησης έγινε από τη μια μέρα στην άλλη για να επιταχυνθεί ο πόλεμος εναντίον των φασιστών, ελάχιστα εργοστάσια είχανε καταφύγει στη δικαστική διαδικασία. Ποιες ήτανε πραγματικά οι νομικές διατυπώσεις που απαιτούσαν οι απαλλοτριώσεις; Για το αρχικό διάταγμα της 24ης Οκτώβρη 1936 συζητήσαμε στο κεφάλαιο για την πρώτη κυβέρνηση της

Generalidad. Σκοπός του ήταν να βάλει σφήνες για το μέλλον και τώρα η Generalidad το απαρνούνταν! Ανάλογα με τον ελεύθερο χρόνο της και με τη διάθεσή της θα εξέταζε τώρα η Generalidad το νόμιμο τίτλο της κοινωνικής επανάστασης και ασφαλώς θα την έβρισκε γεμάτη νομικά ψεγάδια. Τι εξωφρενικό πράγμα! Αλλά και τραγικό.

Οι σταλινικοί πρωτόβαλαν χέρι στις βιομηχανίες τροφίμων. στη διανομή, στις αγορές κλπ. έχοντας στα χέρια τους το υπουργείο Προμηθειών στη Generalidad από το Δεκέμβρη, όταν διαλύσανε γρήγορα τις εργατικές επιτροπές προμηθειών, που προμήθευαν τότε στις πόλεις όσα χρειαζότανε με τιμές ελεγχόμενες. Ακόμα και μέσα από τον καιροσκοπικό τύπο της CNT και την εφαρμοζόμενη λογοκρισία, οι εκθέσεις καθρεφτίζανε τώρα το τι γινότανε σ' αυτό το σημείο.

«...Κολεχτίβες, κοινωνικοποιημένες επιχειρήσεις και συνεργατικές, που περιλάμβαναν μέλη τόσο της UGT όσο και της CNT, έγιναν στόχος επίθεσης από εκείνους που είχαν λιποτακτήσει και κρύβονταν στις 19 του Ιούλη... Οι γαλακτοκόμοι και των δυο Συνομοσπονδιών συλλαμβάνονται δεξιά και αριστερά. Οι αγελάδες και τα γαλακτοκομεία που ήταν οργανωμένα νόμιμα πάνω σε συνεργατική βάση δημεύονται, παρόλο που τα καταστατικά τους είχαν εγκριθεί επίσημα από τη Generalidad για πολλούς μήνες. Οι αγελάδες αυτές και τα γαλακτοκομεία παραδίνονται στους παλιούς τους ιδιοκτήτες... Το ίδιο γίνεται, αν και ακόμα σε μικρή κλίμακα, στα εργοστάσια παραγωγής ψωμιού... Οι αγορές μας, η κεντρική ψαρογορά κτλ, αν και νόμιμα κολεκτιβοποιημένες, υποφέρουν όμοια απ' αυτές τις αχρείες επιθέσεις εκ μέρους της πρώην αστικής τάξης. Οι άνθρωποι αυτοί ενθαρρύνονται από τις φαρμακερές καμπάνιες στον καθημερινό τύπο από μέρους του κόμματος που έγινε το πρωτοπαλίκarlo της υπεράσπισης των FGEPCL. Δεν είναι τώρα πια μια μάχη απλώς ενάντια στις κολεχτίβες της CNT, αλλά μια μάχη ενάντια σε όλες τις επαναστατικές καταχτήσεις των UGT-CNT...

»Μια γερή γροθιά ενάντια στους φασίστες και τους αντεπαναστάτες που κρύβονται πίσω από μια συνδικαλιστική κάρτα!» ("Solidaridad Obrera", 29 Ιούνη).

«Είναι το υπουργείο Προμηθειών στην υπηρεσία του λαού ή έχει μετατραπεί σε μεγάλεμπορο;», ρώτησε ο τύπος της CNT. «Τα βασικά είδη διατροφής είναι: ρύζι, αμπελοφάσουλα, ζάχαρη, γάλα κλπ. Γιατί δεν περιλαμβάνονται κι αυτά ανάμεσα στα είδη που η Επιτροπή Διανομής, που συγκροτήθηκε τελευταία από τη UGT και την CNT, μοιράζει εξίσου σε όλα τα καταστήματα της Βαρκελώνης,

ανεξάρτητα από την οργάνωση στην οποία αυτά ανήκουν;». Αντίθετα, αυτά τα βασικά είδη ήταν ανεξέλεγκτα, αφημένα στο έλεος των FGEPCL. Η "La Noche" (26 Ιούνη), ανταποκρινόμενη στην πίκρα που νιώθουν οι μάζες, έγραψε: «Ποινή θανάτου για τους κλέφτες! Σκανδαλώδεις καταχρήσεις των εμπορών σε βάρος του λαού». Κι αφού απόδειξε, με επίσημα στατιστικά στοιχεία, την απότομη αύξηση των τιμών στα είδη διατροφής ανάμεσα στον Ιούνη 1936 και το Φλεβάρη 1937, η "La Noche" είπε: «Δε θα 'τανε και τόσο άσχημο αν οι τιμές έμεναν σ' αυτό το επίπεδο! Μπορεί κανείς να μιλήσει στις νοικοκυρές για την αύξηση του κόστους της ζωής από το Φλεβάρη. Φτάνει σε απλησίαστους αριθμούς... Πρέπει με κάποιον τρόπο να προστατέψουμε τα συμφέροντα του λαού ενάντια στον εγωισμό των εμπόρων που συνεχίζουν τη δουλειά τους ατιμώρητοι».

Ναι, τις προμήθειες τροφίμων τις κρατούσανε στα χέρια τους οι σταλινικοί στο μεγαλύτερο διάστημα. Και το αποτέλεσμα: η πείνα, ναι, η πείνα, έκανε θραύση στην Καταλονία. Η πίκρα των μαζών διαπερνά τις στήλες της "Solidaridad Obrera" (19 Σεπτεμβρη):

«Προλετάρισσες μητέρες, με γιους στο μέτωπο, υποφέρουν εδώ στωικά από την πείνα μαζί με τα αθώα μικρά τους... Λέμε πως θυσίες πρέπει να γίνονται από όλους και είναι απίστευτο να υπάρχουν στην πραγματικότητα μέρη όπου, πληρώνοντας τιμές απρόσιτες για κάθε εργάτη, μπορείς να προμηθευτείς κάθε λογής τρόφιμα. Αυτά τα πολυτελή εστιατόρια είναι πραγματικά εστίες πρόκλησης και πρέπει να εξαφανιστούν, όπως πρέπει να εξαφανιστούν και τα προνόμια σε κάθε τομέα. Η κατάφωρη ανισότητα, το προνόμιο, είναι σε τέτοιες περιπτώσεις ένα τρομερό διαλυτικό στοιχείο για τη λαϊκή συνοχή. Πρέπει να εξουδετερωθεί με κάθε θυσία... Προστατευόμενοι... έχει αρχίσει να δρα ένα αποκρουστικό στρώμα από κερδοσκόπους και εκμεταλλευτές που εμπορεύονται την πείνα του λαού...

» Το ξαναλέμε πως ο λαός μας δεν φοβάται τις θυσίες αλλά δεν ανέχεται την τερατώδη ανισότητα... σεβασμός στο προλεταριάτο που μάχεται και υποφέρει!»

Ναι, οι μάζες δεν φοβούνται τις θυσίες. Οι εργάτες της Πετρούπολης υποφέρανε τις πιο μεγάλες στερήσεις - δεν είχαν ούτε τρεχούμενο νερό στην πολιτεία στον εμφύλιο πόλεμο. Αλλά ό,τι υπήρχε ανήκε σε όλους εξίσου. Οι συσπάσεις στα πρόσωπα των εργατών της Βαρκελώνης και των γυναικών και των παιδιών τους δεν προέρχονται μονάχα από το σφίξιμο της πείνας. Οφείλονται επίσης στο ότι την ώρα που αυτοί πεινάνε, η αστική τάξη τρώει πολυτελέ-

στατα κι αυτό μέσα στην καρδιά του εμφύλιου πολέμου ενάντια στο φασισμό! Αλλά αυτή είναι η αναπόφευκτη συνέπεια του να μην έχουμε ξεμπερδέψει με την αστική «δημοκρατία».

Ρωτάμε εκείνους που εντυπωσιάστηκαν από τη σταλινική «κοινωνική λογική» να πολεμήσουν ταπεινά για τη δημοκρατία: Αρχίζετε πια να καταλαβαίνετε τι συγκεκριμένα σήμαινε αυτό, για τις βασανισμένες ψυχές του ισπανικού λαού;

14. Η ΚΑΤΑΚΤΗΣΗ ΤΗΣ ΑΡΑΓΟΝΙΑΣ

Η γόνιμη επαρχία της Αραγονίας ήταν η ζωντανή ενσάρκωση της νικηφόρας πάλης ενάντια στο φασισμό. Ήταν η μόνη επαρχία που πραγματικά πολιορκήθηκε από τους φασίστες και κατόπιν κυριεύτηκε απ' αυτούς με τη δύναμη των όπλων. Ήταν, ιδιαίτερα, το καμάρι των καταλανικών μαζών, γιατί αυτές είχαν απελευθερώσει την Αραγονία. Μέσα σε τρεις μέρες από τη νίκη στη Βαρκελώνη, οι πολιτοφυλακές της CNT και του POUM ξεχύθηκαν προς την Αραγονία. Εκείνη την εποχή το PSUC ήταν μικρό και συνεισφορά του ήταν ελάχιστη αν όχι μηδαμινή. Αθάνата ονόματα από τις εκεί μάχες - Μόντε Αραγκόν, Εστρέσο Κίντο κ.α. - συνδέονταν αποκλειστικά με τους ήρωες της CNT και του POUM, που τις είχαν κερδίσει. Στη νικηφόρα κατάκτηση της Αραγονίας απέκτησε ο Ντουρούτι τη θρυλική του φήμη σαν στρατιωτικός ηγέτης και οι δυνάμεις που έφερε στην άμυνα της Μαδρίτης το Νοέμβρη ήταν τα διαλεκτά στρατεύματα που άντλησαν το νικηφόρο ηθικό τους από τις νίκες στην Αραγονία.

Μια από τις μεγαλύτερες αιτίες για τις επιτυχίες στην Αραγονία ήταν πως, με την ηγεσία του Ντουρούτι, οι πολιτοφυλακές προχωρούσαν σαν στρατός κοινωνικής απελευθέρωσης. Κάθε χωριό που αποσπούσαν από τους φασίστες μετατρέποταν σ' επαναστατικό φρούριο. Οι πολιτοφυλακές προκήρυχναν εκλογές για τις επιτροπές χωριού, που ανελάμβαναν όλα τα μεγάλα χτήματα μαζί με τον εξοπλισμό τους. Τίτλοι ιδιοκτησίας, υποθήκες κλπ. ρίχνονταν στη φωτιά. Έχοντας έτσι μεταμορφώσει τον κόσμο του χωριού, οι φάλαγγες των CNT-POUM μπορούσαν να προχωρούν σίγουρες, γνωρίζοντας πως ξοπίσω τους κάθε χωριό θα πολεμούσε μέχρι θανάτου, γιατί η γη ήταν τώρα πια δική του.

Έχοντας στήριγμα τις επιτυχίες τους στην απελευθέρωση της Αραγονίας, οι αναρχικοί συναντήσανε εκεί μικρή αντίσταση από το

αστικοσταλινικό μπλοκ τους πρώτους μήνες. Τα δημοτικά συμβούλια στην Αραγονία είχαν εκλεγεί απ’ ευθείας από τις κοινότητες. Το Συμβούλιο της Αραγονίας αποτελούνταν στην αρχή, σε μεγάλο βαθμό, από αναρχικούς. Όταν σχηματίστηκε η κυβέρνηση Καμπταλέρο, οι αναρχικοί συμφωνήσαν ν’ αντιπροσωπευτούνε στο Συμβούλιο και οι άλλες αντιφασιστικές ομάδες, αλλά ίσαμε την τελευταία μέρα της ύπαρξής του, οι μάζες της Αραγονίας ήταν συγκεντρωμένες γύρω από τις ελευθεριακές οργανώσεις. Οι σταλινικοί ήταν μια μικρή ομάδα χωρίς επιρροή.

Τουλάχιστο τα τρία τέταρτα της γης τα καλλιεργούσαν οι κολεχτίβες. Από τις τετρακόσιες κολεχτίβες, μόνο δέκα προσχωρήσανε στη UGT. Όσοι χωρικοί θέλανε να δουλέψουνε τη γη ατομικά είχανε την ελευθερία να το κάνουν αλλά με τον όρο να μη χρησιμοποιούν μισθωτή εργασία. Για την οικογενειακή κατανάλωση, τα ζώα ήταν ατομική ιδιοκτησία. Τα σχολεία επιχορηγούνταν από την κοινότητα. Σαν αποτέλεσμα της συλλογικής καλλιέργειας, η αγροτική παραγωγή της περιοχής αυξήθηκε 30% με 50% περισσότερο από την προηγούμενη χρονιά. Τεράστια πλεονάσματα δινόταν εθελοντικά στην κυβέρνηση, χωρίς καμία χρέωση, για να χρησιμοποιηθούνε στο μέτωπο.

Στον τομέα του χρήματος και των μισθών έγινε προσπάθεια να εφαρμοστούν οι ελευθεριακές αντιλήψεις. Τα μεροκάματα πληρώνονταν με σύστημα κουπονιών που τα ανταλλάζανε με τα αγαθά των συνεταιρισμών (κοπερατίβες). Αυτό όμως ήταν απλά και μόνο μια ευλαβική γονυκλισία στην αναρχοσυνδικαλιστική παράδοση γιατί οι επιτροπές, οι επιφορτισμένες με την πώληση των παραγόμενων προϊόντων καθώς και την αγορά αγαθών από την υπόλοιπη Ισπανία, χρησιμοποιούσαν αναγκαστικά το χρήμα σε όλες τις συναλλαγές, κι έτσι τα κουπόνια ήταν απλά ένα εσωτερικό λογιστικό σύστημα, βασισμένο στο χρήμα που είχαν στη διάθεσή τους οι επιτροπές. Τα μεροκάματα είχαν ως βάση την οικογενειακή μονάδα: ένας ανύπαντρος παραγωγός έπαιρνε το ισοδύναμο των 25 πεσετών, ένα ζευγάρι με έναν μόνο εργαζόμενο έπαιρνε 35 πεσέτες και για κάθε παιδί δίνονταν επιπλέον 4 πεσέτες τη βδομάδα. Τούτο το σύστημα είχε μια σοβαρή αδυναμία, ιδιαίτερα την ώρα που στην υπόλοιπη Ισπανία υπήρχε μεγάλη διαφορά στα μεροκάματα μεταξύ των χειρώνακτων και των ειδικευμένων εργατών, γεγονός που έσπρωχνε τους ειδικευμένους τεχνικούς να μεταναστεύσουν από την Αραγονία. Για την ώρα, ωστόσο, η ιδεολογική πίστη ενέπνεε πολλούς τεχνικούς και ειδικευμένους εργάτες μέσα στις αναρχικές οργανώσεις

και έτσι αντισταθμίζονταν σε μεγάλο βαθμό τούτη η αδυναμία. Θεωρούσανε σίγουρο πως με τη σταθεροποίηση της επανάστασης θα αποκατασταινότανε μια μεταβατική περίοδος με μεγαλύτερους μισθούς για τους εξασκημένους και ειδικευμένους εργάτες. Μα οι σταλινικοί, που είχανε την αναίδεια ν’ αντιπαράβállουνε στην κατάσταση της Αραγονίας την τερατώδη διαφορά μισθών στη Σοβιετική Ένωση, φαίνονταν να ξεχνούν ολότελα πως ο οικογενειακός μισθός - που είναι η ουσία της φόρμουλας του Μαρξ «στον καθέναν ανάλογα με τις ανάγκες του» - ήταν ένας σκοπός που γι’ αυτόν έπρεπε να εργαστούνε σκληρά, ένας σκοπός απ’ τον οποίο η Σοβιετική Ένωση κάτω από τον Στάλιν βρίσκεται απείρως πιο μακριά απ’ όσο βρισκόταν κάτω από τον Λένιν και τον Τρότσκι.

Η αναρχική πλειοψηφία στο Συμβούλιο της Αραγονίας οδηγήθηκε στην πράξη να εγκαταλείψει την αναρχική θεωρία της αυτονομίας στην οικονομική διαχείριση. Το Συμβούλιο ενεργούσε σαν παράγοντας συγκεντροποίησης. Η αντιπολίτευση βρισκότανε σε τέτοια απελπιστική μειοψηφία μέσα στην Αραγονία κι οι μάζες ήταν τόσο δεμένες με την καινούργια κατάσταση, ώστε δεν υπήρχε καμιά δυνατότητα έστω και για μια μόνο μαζική σταλινική συγκέντρωση στην Αραγονία που να ερχότανε σε άμεση αντίθεση με το Συμβούλιο. Πολλές ενιαίες συνελεύσεις πραγματοποιήθηκαν με τη συμμετοχή των σταλινικών, μεταξύ αυτών και μια που έγινε τελευταία, στις 7 Ιουλίου 1937. Ούτε σ’ εκείνες τις συνελεύσεις ούτε και πουθενά αλλού μέσα στην Αραγονία δεν ξεστόμισαν οι σταλινικοί τις συκοφαντίες που διέδιδε αλλού ο σταλινικός Τύπος, με σκοπό να προετοιμάσει το έδαφος για την εισβολή.

Πολλοί εργατικοί ηγέτες απ’ το εξωτερικό είδαν την Αραγονία και την εκθείασαν. Ανάμεσά τους κι ο Κάρλο Ροσέλι, ο αντιφασίστας ιταλός ηγέτης που υπηρετούσε σαν διοικητής στο μέτωπο της Αραγονίας (βρισκόταν με άδεια στο Παρίσι όταν αυτός κι ο αδερφός του δολοφονήθηκαν από τους ιταλούς φασίστες). Ο διαπρεπής Γάλλος σοσιαλιστής Ζουέν έγραψε έναν δυνατό έπαινο για την Αραγονία στο “Le Peuple” («Ο Λαός»). Η “Giustizia e Liberta” («Δικαιοσύνη κι Ελευθερία»), το καθοδηγητικό ιταλικό αντιφασιστικό όργανο, τόνιζε για τις κολεχτίβες της Αραγονίας: «Τα φανερά οφέλη του νέου κοινωνικού συστήματος ενίσχυσαν το πνεύμα της αλληλεγγύης μεταξύ των χωρικών, ωθώντας τους σε μεγαλύτερες προσπάθειες και δραστηριότητες».

Παρόλα αυτά, τα φανερά οφέλη της κοινωνικής επανάστασης ελάχιστα βάρυναν στη ζυγαριά ενάντια στις θλιβερές ανάγκες του

αστικοσταλινικού προγράμματος να σταθεροποιηθεί ένα αστικό καθεστώς που να κερδίσει την εύνοια του αγγλογαλλικού ιμπεριαλισμού. Η προϋπόθεση για μια τέτοια εύνοια ήταν να καταστραφεί κάθε ίχνος της κοινωνικής επανάστασης. Αλλά οι μάζες στην Αραγονία ήταν ενωμένες. Η καταστροφή λοιπόν έπρεπε να έρθει απ' έξω. Μόλις ανέβηκε στην εξουσία η κυβέρνηση Νεγκρίν, ένας τρομερός καταιγισμός προπαγάνδας ενάντια στην Αραγονία άρχισε στον αστικό και στο σταλινικό τύπο. Κι αφού προετοιμάστηκε για τρεις μήνες το έδαφος, εξαπολύθηκε η επέμβαση.

Στις 11 Αυγούστου, η κυβέρνηση διέταξε την διάλυση του Συμβουλίου της Αραγονίας. Στη θέση του διορίστηκε ένας κυβερνήτης-στρατηγός «με τις δυνατότητες που παρέχει η ισχύουσα νομοθεσία στους πολιτικούς κυβερνήτες» - μια νομοθεσία που ίσχυε στις μέρες της αντίδρασης. Ο κυβερνήτης-στρατηγός Μαντεκόν, όμως, αποδείχτηκε διακοσμητικό πρόσωπο. Την πραγματική δουλειά την έκαναν οι στρατιωτικές δυνάμεις υπό την ηγεσία του σταλινικού Ενρίκε Λίστερ.

Ο Λίστερ, κατασκευασμένος ήρωας των σταλινικών (η CNT δημοσίευσε τη φωτογραφία του με τον τίτλο: «Ηρωας σε πολλές μάχες. Το ξέρουμε επειδή έτσι μας είπε το Κομμουνιστικό Κόμμα») - η ειρωνεία ήταν ο μόνος τρόπος να ξεγελάσεις τη λογοκρισία), βάδιζε με το στρατό του στα μετόπισθεν της Αραγονίας. Τα δημοτικά συμβούλια, εκλεγμένα απ' ευθείας από το λαό, διαλύθηκαν με τη βία. Οι κολεχτίβες συντρίφτηκαν κι οι αρχηγοί τους μπήκαν στη φυλακή. Όπως γινόταν και με τους κρατούμενους του ΡΟΥΜ στην Καταλονία, μήτε κι ο κυβερνήτης-στρατηγός ήξερε τι απογίνανε τα μέλη της Περιφερειακής Επιτροπής της CNT που συνελήφθησαν από τις συμμορίες του Λίστερ. Τα μέλη αυτά είχαν, πράγματι, επάνω τους πιστοποιητικά ελεύθερης κυκλοφορίας από τον κυβερνήτη-στρατηγό, αυτό όμως δεν τους έσωσε. Ο Χοακίν Ασκάσο, πρόεδρος του Συμβουλίου Αραγονίας, μπήκε στη φυλακή με την κατηγορία... πως έκλεβε κοσμήματα! Η κυβερνητική λογοκρισία απαγόρευε στον τύπο της CNT να δημοσιεύσει την είδηση για τη φυλάκιση του Ασκάσο. Η κυβέρνηση αρνήθηκε να δηλώσει σε ποιο μέρος τον κρατούσαν, κι απ' την άθλια αντιδραστική τους άποψη είχαν δίκιο. Γιατί ο Ασκάσο ήταν σάρκα από την σάρκα και αίμα από το αίμα των μαζών, όπως ήταν κι ο νεκρός Ντουρούτι, και οι μάζες ήταν ικανές να αναποδογυρίσουν τη φυλακή με τα γυμνά τους χέρια.

Φτάνει να πούμε πως το επίσημο όργανο της CNT - που δεν είχε

καμιά διάθεση να ξεσηκώσει τις μάζες - σύγκρινε την επίθεση στην Αραγονία με την υποταγή της Αστούριας απ' τον Λοπέθ Οτσόα, τον Οκτώβρη 1934.

Για να δικαιολογήσει το βιασμό της Αραγονίας, ο σταλινικός τύπος δημοσίευσε απίθανα παραμύθια. Ο Φρέντε Ρόχο έγραψε:

«Στο καθεστώς του διαλυμένου Συμβουλίου της Αραγονίας, ούτε οι πολίτες ούτε η ιδιοκτησία μπορούσαν να βασίζονται στην παρामीκή εγγύηση... Η κυβέρνηση θα βρει στην Αραγονία τεράστια οπλοστάσια, χιλιάδες βόμβες, εκατοντάδες πολυβόλα τελευταίου τύπου, κανόνια και τανκς, που τα φυλάγανε εκεί, όχι για να πολεμήσουν τον φασισμό στις μάχες του μετώπου, μα για την ατομική ιδιοκτησία εκείνων που ήθελαν να κάνουν την Αραγονία ένα φρούριο απ' όπου θα πολεμούσαν την κυβέρνηση της Δημοκρατίας... Δεν έμεινε χωρικός που να μην εξαναγκαστεί να μπει στις κολεχτίβες. Όποιος αντιστεκόταν υπέφερε τις κυρώσεις του τρόμου τόσο ο ίδιος όσο και η μικρή του ιδιοκτησία. Χιλιάδες χωρικοί μετανάστευσαν, προτιμώντας να παρατήσουν τη γη παρά να υπομείνουν τα χιλιάδες μαρτύρια από το Συμβούλιο... Η γη δημεύτηκε. Τα δαχτυλίδια, τα μενταγιόν, ακόμα και τα πηλίνα τσουκάλια δημεύτηκαν κι αυτά. Τα ζώα δημεύτηκαν, τα όσπρια, ακόμα και το μαγειρεμένο φαΐ και το σπιτικό κρασί... Στα Δημοτικά Συμβούλια είχανε εγκατασταθεί γνωστοί φασίστες και αρχηγοί των Φαλαγγιτών. Κρατώντας κάρτες σωμάτων εκτελούν καθήκοντα δημάρχων και συμβούλων, συμπεριφέρονται σαν άρχοντες της δημόσιας τάξης της Αραγονίας, κάνουν τη ληστεία, αυτοί οι ληστές από γεννησιμιού τους, επάγγελμα και κυβερνητικό καθεστώς».

Μπορούσε να πιστέψει κανείς στα σοβαρά τούτη την ανοησία; Η αστυνομική συμπεριφορά των σταλινικών θεωρούνταν αυτονόητη επειδή είχε σαν άλλοθι πως προετοιμαζόταν εξέγερση. Δυστυχώς, αυτό δεν ήταν αληθινό. Και τα όπλα; Το μέτωπο Αραγονίας μπήκε κάτω από τον πλήρη κυβερνητικό έλεγχο από τις 6 Μάη, με ανώτατο διοικητή το μέλος του σταλινικού κόμματος, στρατηγό Πόσας. Πριν απ' αυτό, ο τύπος της CNT, του ΡΟΥΜ, της FAI, απ' τον Οκτώβρη του 1936, ήταν γεμάτος από μεγάλα κι ακριβόλογα παράπονα πως το μέτωπο της Αραγονίας δεν έπαιρνε όπλα και πως η ένοπλη φρουρά των κολεκτίβων της Αραγονίας — που αποτελούσε μέρος της αμυντικής συνοριακής γραμμής αφού το μέτωπο ήταν ανώμαλο και συνεχώς άλλαζε — ήταν επικίνδυνα γυμνή από οπλισμό. Τα παράπονα αυτά διατυπώνονταν οχτώ μήνες από τις εξέδρες, τις εφημερίδες και το ραδιόφωνο και μαζί μ' αυτά διατυπώνονταν η

κατηγορία πως η ρώσικη βοήθεια ήταν κάτω από τον έλεγχο των σταλινικών που ρύθμιζαν τη διανομή των εισαγόμενων όπλων. Οι σταλινικοί αντιμετωπίζανε τούτες τις ειδικές κατηγορίες με απόλυτη σιωπή. Τώρα, μέσα στην ατμόσφαιρα των προγραφών που κυριαρχούσε τον Αύγουστο του 1937, δώσανε την απάντηση: τα όπλα υπήρχαν εκεί! Κανένας δεν πίστευε, κανένας δεν μπορούσε να πιστέψει εκείνες τις μπουρδες, ούτε και τα μέλη του κόμματος.

Μα οι κατηγορίες αυτές δεν χρειάζονται σοβαρή απάντηση. Γιατί, στις 18 Σεπτέμβρη, ο άνθρωπος που ήταν υποτίθεται ο κύριος ένοχος, που είχε τάχα τρομοκρατήσει τον κόσμο, που εγκατέστησε φασίστες, κτλ., ο Χοακίν Ασκάσο, απολύθηκε απ’ τη φυλακή. Αν οι σταλινικοί ήταν πρόθυμοι ν’ αποδείξουν τις κατηγορίες τους για τον Ασκάσο, ακόμα και με τα διεφθαρμένα τους δικαστήρια, γιατί δεν το κάνανε; Η απάντηση είναι απλή: οι κατηγορίες ήταν πλήρως ανυπόστατες. Εκείνο ωστόσο που ήταν τρομαχτικά πραγματικό, ήταν πως οι κολεχτίβες είχαν πια συντριβεί.

Αφού το αστικοσταλινικό μπλοκ κατάκτησε την Αραγονία και η ιστορία για την εισβολή τους εκεί άρχισε να ξεγλιστράει προς το εργατικό κίνημα του εξωτερικού, όπου οι σταλινικοί δεν τολμούσαν να επαναλάβουν τις απίθανες κατηγορίες τους, υιοθέτησαν μια καινούργια μέθοδο και προσπάθησαν να απαγκιστρωθούν από κείνες τις κατηγορίες με τον ισχυρισμό πως η διάλυση του Συμβουλίου ήταν απαραίτητη για ν’ αναδιοργανωθεί το μέτωπο Αραγονίας. Έτσι, ο Ραλφ Μπέιτς έγραψε:

«...Υπερβολικές κατηγορίες εκτοξευτήκανε για το Συμβούλιο της Αραγονίας, νομίζω όμως πως τα παρακάτω μπορούν να δικαιολογηθούν με λεπτομερείς αποδείξεις: η ολοκληρωτική εφαρμογή ακραίων μέτρων στη γη και ο κοινωνικός μετασχηματισμός έχουν επιφέρει σύγχυση και μάλιστα έχουν δημιουργήσει έναν ανταγωνισμό με τους μη αναρχικούς αγρότες και εργάτες. Ο αναρχικός έλεγχος στις στρατιωτικές επιτροπές των χωριών είχε αναμφίβολα εμποδίσει την ικανοποιητική διεξαγωγή των στρατιωτικών επιχειρήσεων... Το πρόβλημα λοιπόν ήταν να ‘ρθει τούτο το τμήμα της Αραγονίας κάτω από τον έλεγχο της κυβέρνησης της Βαλένθιας, σαν μέρος της καμπάνιας για τον ανασχηματισμό των στρατιωτικών δυνάμεων της Αραγονίας», (“New Republic”, 27 Οκτώβρη 1937).

Η τελευταία αυτή δικαιολογία είχε δυο στόχους: πρώτον, να απομακρύνει τις τερατώδεις κατηγορίες που αρχικά χρησίμευσαν για να δικαιολογηθεί η διάλυση. Δεύτερον, να συγκαλυφθεί το γεγονός πως, ενώ η κεντρική κυβέρνηση είχε από το Μάη στον από-

λυτο έλεγχό της το μέτωπο της Αραγονίας, οι δήθεν επιθέσεις της ήταν φιάσκο. Η απέραντη ατιμία για όλα αυτά θα φανεί αν στραφούμε τώρα στο ίδιο το στρατιωτικό ζήτημα κι εξετάσουμε το μέτωπο της Αραγονίας σαν ένα τμήμα της συνολικής στρατιωτικής στρατηγικής

15. Ο ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΟΣ ΑΓΩΝΑΣ ΚΑΤΩ ΑΠΟ ΤΟΝ ΧΙΡΑΛ ΚΑΙ ΤΟΝ ΚΑΜΠΑΛΕΡΟ

Ο στρατιωτικός πόλεμος είναι απλά και μόνο η συνέχιση της πολιτικής με βίαια μέσα. Μια προκήρυξη που πέφτει στις εχθρικές γραμμές, εκφράζοντας τους πόθους των ακτημόνων χωρικών, είναι κι αυτή ένα πολεμικό όπλο. Μια πετυχημένα υποκινούμενη εξέγερση πίσω από τις εχθρικές γραμμές μπορεί να γίνει απειρώς πιο αποτελεσματική από μια επίθεση κατά μέτωπο. Η διατήρηση του ηθικού του στρατού είναι τόσο σημαντική όσο κι ο εφοδιασμός του. Η προστασία από προδότες αξιωματικούς είναι τόσο σπουδαία όσο κι η εκπαίδευση ικανών αξιωματικών. Εν ολίγοις, η δημιουργία μιας κυβέρνησης εργατών και χωρικών, που γι' αυτήν οι μάζες θα εργασθούν και θα πεθάνουν σαν ήρωες, είναι ο καλύτερος πολεμικός βοηθός της πολιτικής πάλης ενάντια στο φασιστικό εχθρό στον εμφύλιο πόλεμο.

Με τούτες τις μεθόδους, οι εργάτες κι οι χωρικοί στη Ρωσία νίκησαν την ιμπεριαλιστική επέμβαση και τα στρατεύματα των Λευκοφρουρών σε είκοσι δύο μέτωπα, παρά το αυστηρότερο οικονομικό εμπάργκο που επιβλήθηκε ποτέ, σ' οποιοδήποτε έθνος. Στην οργάνωση και διεύθυνση των Κόκκινων Στρατιών, κάτω από κείνες τις αντίξοες συνθήκες, ο Τρότσκι νόμιζες ότι έκανε θαύματα, αλλά ήταν θαύματα που συμπύκνωναν επαναστατική πολιτική, τις ικανότητες για θυσία, εργασία και τον ηρωισμό μιας τάξης που υπερασπίζει τη νεοαποκτημένη της ελευθερία.

Το ότι η αντιδραστική πολιτική στρατηγική προσδιόριζε τη σφαλερή στρατιωτική πολιτική της νομιμόφρονης κυβέρνησης μπορεί ν' αποδειχτεί με την εξέταση της πορείας του στρατιωτικού αγώνα.

Από τις 19 Ιούλη ίσαμε τις 4 Σεπτέμβρη 1936 — εφτά αποφασιστικές βδομάδες — η κυβέρνηση Χιράλ του Λαϊκού Μετώπου κρατούσε το τιμόνι, με τη δίχως όρους υποστήριξη των σταλινικών και των σοσιαλιστών του Πριέτο (πράγματι, ο Πριέτο έπαιρνε ανεπίσημα μέρος στην κυβέρνηση οργανώνοντας μια κυβερνητική υπηρεσία

στις 20 Ιούλη).

Η κυβέρνηση Χιράλ είχε στη διάθεσή της κάπου 600.000.000 δολάρια σε χρυσό. Ας θυμηθούμε πως το πραγματικό εμπάργκο στην πώληση πολεμοφοδίων στην Ισπανία δεν ίσχυε μέχρι τις 19 Αυγούστου, όταν το Βρετανικό Εμπορικό Συμβούλιο ανακάλεσε όλες τις άδειες εξαγωγής όπλων και αεροπλάνων στην Ισπανία. Έτσι, το καθεστώς Χιράλ είχε, το λιγότερο, ένα μήνα μπροστά του για ν' αγοράσει αποθέματα πολεμικού υλικού — αλλά η καταραμένη αλήθεια είναι πως δεν αγόρασε σχεδόν τίποτα! Την ιστορία της προδοτικής προσπάθειας των Αθάνια-Χιράλ να φτάσουν σε συμβιβασμό με τους φασίστες, την έχουμε κιόλας αναφέρει. Ένα επιπλέον γεγονός: Ο Φράνκο και οι φίλοι του περίμεναν έξι βδομάδες ώσπου να σχηματίσουν την δική τους κυβέρνηση. Ο Χιλ Ρόμπλες αποκάλυψε αργότερα πως περιμένανε προσδοκώντας μιαν ικανοποιητική συμφωνία με την κυβέρνηση της Μαδρίτης. Στο αναμεταξύ, ξεφύτρωσαν οι πολιτοφυλακές από τις γραμμές των εργατών και ο Χιράλ δεν είχε πια τη δύναμη ν' ανταποκριθεί στις απαιτήσεις του Φράνκο.

Τα πιο σημαντικά κέρδη κατά τις πρώτες εφτά βδομάδες ήταν: α) η πορεία των καταλανικών πολιτοφυλακών στην Αραγονία που χρησιμοποιούσανε την κοινωνικοποίηση της γης στον ίδιο βαθμό με τα τουφέκια τους, β) η επίθεση των νομιμοφρόνων πολεμικών σκαφών εναντίον της μεταφοράς μαροκινών στρατευμάτων στο ισπανικό έδαφος από τον Φράνκο.

«Η νομιμοφροσύνη μεγάλου τμήματος του ναυτικού εμπόδισε καθοριστικά τον Φράνκο απ' το να μεταφέρει μεγάλο αριθμό μαροκινών στρατευμάτων στην χερσόνησο τις πρώτες δύο βδομάδες του πολέμου. Η ναυτική περιπολία στο νότο έκανε τη μεταφορά από τη θάλασσα παρακινδυνευμένη. Ο Φράνκο βρέθηκε αναγκασμένος να καταφύγει στη μεταφορά με αεροπλάνα, αυτό όμως είναι μια διαδικασία που καθυστερεί. Απ' αυτή την άποψη, η κυβέρνηση, και πάλι, είχε την ευκαιρία να οργανώσει την άμυνα και να εφοδιαστεί», γράψανε δυο σταλινικοί την εποχή εκείνη.³⁴ Αυτό που παραλείψανε να προσθέσουν ήταν πως τα πολεμικά πλοία τα διευθύνανε εκλεγμένες επιτροπές ναυτών, που, όπως και οι πολιτοφυλακές, δεν είχαν καμιά εμπιστοσύνη στην κυβέρνηση Χιράλ και συνεχίζανε τις επιχειρήσεις, αδιαφορώντας για την παθητική στάση της κυβέρνησης. Ποια σημασία είχε το περιστατικό αυτό θα φανεί όταν φτάσουμε στη ναυτική πολιτική της κυβέρνησης Καμπαλέρο-σταλινικών-Πριέτο.

Οι τρομερές ήττες στο Μπαδαχόθ και στο Ιρούν αποτελείωσαν

την κυβέρνηση Χιράλ. Το γιατί έπεσε το Ιρούν επώθηκε σ' ένα συνταραχτικό τηλεγράφημα του Πιέρ βαν Πάαζεν:

«Οι άντρες του Ιρούν πολέμησαν ίσαμε το τελευταίο φυσίγγι. Όταν δεν είχανε πια άλλα πολεμοφόδια, ρίχνανε δεσμίδες δυναμίτη. Όταν ο δυναμίτης σώθηκε, ορμήσαν μπροστά με γυμνά χέρια κι άρπαξαν ο καθένας κι από έναν άντρα, ενώ ο έξι φορές ισχυρότερος εχθρός τούς μακέλευε με τις ξιφολόγχες. Ένα κορίτσι κράτησε δυο θωρακισμένα άρματα στην αποβάθρα του λιμανιού, για μισή ώρα, ρίχνοντας βόμβες από γλυκερίνη. Τότε οι Μαροκινοί έκαναν έφοδο στο οδόφραγμα όπου στέκονταν η τελευταία ζωντανή του υπερασπίστρια και την έκαναν κομμάτια. Οι άντρες του φρουρίου Μαρσιάλ κρατήσανε σ' απόσταση τριακόσιους ξένους λεγεωνάριους, για μισή μέρα, γκρεμίζοντας βράχους από το λόφο που πάνω του βρίσκεται γαντζωμένο το παλιό φρούριο».

Το Ιρούν έπεσε γιατί η κυβέρνηση Χιράλ δεν έκανε καμιά προσπάθεια να εφοδιάσει τους υπερασπιστές του με πολεμοφόδια. Η Κεντρική Επιτροπή των Αντιφασιστικών Πολιτοφυλακών Καταλονίας είχε κιάλας μετατρέψει τα κατάλληλα εργοστάσια σε εργαστήρια πολεμοφοδίων και είχε στείλει πολλά φορτία πολεμοφόδια στο Ιρούν, με την κανονική σιδηροδρομική γραμμή, από την Καταλονία. Αλλά η γραμμή αυτή περνάει μέσα από το γαλλικό έδαφος. Και η κυβέρνηση του «συντρόφου» Μπλουμ, του σύμμαχου τού Στάλιν, κράτησε τα φορτηγά βαγόνια, για μέρες, στην Μπεομπία, ακριβώς πάνω στα σύνορα... και τα πολεμοφόδια πέρασαν, από την γέφυρα, μέσα στον Ιρούν αφού νίκησαν οι φασίστες.

Η κυβέρνηση Χιράλ παραμέρισε για ν' ανεβεί η «πραγματική, ολοκληρωμένη» κυβέρνηση του Λαϊκού Μετώπου των Καμπταλέρο-Πριέτο-Στάλιν. Χωρίς αμφιβολία, η νέα κυβέρνηση είχε την εμπιστοσύνη μεγάλου μέρους των μαζών. Οι πολιτοφυλακές και οι επιτροπές ναυτών πειθαρχούσανε απ' την αρχή στις εντολές της.

Υπήρχαν τρεις μεγάλες στρατιωτικές εκστρατείες που έπρεπε ν' αναλάβει η νέα κυβέρνηση. Υπήρχαν φυσικά και άλλα καθήκοντα, μα οι εκστρατείες αυτές ήταν οι πιο σημαντικές, οι πιο επείγουσες και, ουσιαστικά, οι πιο απλές.

Μαρόκο και Αλγεθίρας

Η στρατιωτική βάση του Φράνκο, στους πρώτους έξι μήνες, ήταν το Ισπανικό Μαρόκο. Από κει ήταν υποχρεωμένος να φέρνει τους Μαυριτανούς και τους λεγεωνάριους του καθώς και τα στρα-

τιωτικά εφόδια.

Τις πρώτες επιτυχίες του δημοκρατικού ναυτικού, κάτω από τις επιτροπές ναυτών, που κόψανε τις γραμμές επικοινωνίας του Φράνκο με το Μαρόκο, τις ακολούθησαν κι άλλες. Στις 4 Αύγουστου, το δημοκρατικό καταδρομικό "Libertad" («Ελευθερία») βομβάρδισε αποτελεσματικά το φασιστικό φρούριο στην Ταριφά, στο Μαρόκο. Το πλήγμα ήταν θανάσιμο για τον Φράνκο. Τόσο θανάσιμο που είχε σαν απάντηση την πρώτη ανοιχτή πράξη επέμβασης από την Ιταλία: ιταλικό αεροπλάνο πέταξε για να βομβαρδίσει το "Libertad". Όταν τα δημοκρατικά πολεμικά πήρανε θέση για μεγάλης έκτασης βομβαρδισμό της Κέουτας, στο Μαρόκο, την ώρα που φορτώνονταν φασιστικές μεταγωγές, το γερμανικό πολεμικό "Deutschland" πηγαινοερχότανε ξεδιάντροπα μπρος-πίσω ανάμεσα στα δημοκρατικά πολεμικά και στο λιμάνι της Κέουτα για να εμποδίσει το βομβαρδισμό. Μια εβδομάδα αργότερα ένα ισπανικό καταδρομικό στάματησε το γερμανικό φορτηγό "Kamerun", το βρήκε φορτωμένο με όπλα για τον Φράνκο και το εμπόδισε ν' αράξει στο Κάδιξ. Έπειτα απ' αυτό, η Πορτογαλία πήγε ανοιχτά με το μέρος των φασιστών. Έδωσε την άδεια στο "Kamerun" να ξεφορτώσει σε πορτογαλικό λιμάνι κι έστειλε σιδηροδρομικώς τα πολεμοφόδια στον Φράνκο. Οι διοικητές του γερμανικού ναυτικού πήραν διαταγές να βομβαρδίζουν κάθε ισπανικό πλοίο που θα προσπαθούσε να σταματήσει τα γερμανικά πλοία με τα πολεμοφόδια.

Αν εξακολουθούσαν οι ναυτικές επιχειρήσεις από το δημοκρατικό στόλο θα ήταν ολέθριες για τον Φράνκο και οι σύμμαχοί του για να τον σώσουν θα έπρεπε να πετάξουν τη μάσκα τους.

Εκείνη τη στιγμή, σχηματίστηκε η κυβέρνηση Καμπταλέρο και ο Πριέτο, που τώρα συνεργαζότανε στενά με τους σταλινικούς κι ήταν πάντα ο «άνθρωπος της Γαλλίας», έγινε υπουργός των Ναυτικών. Έβαλε τέρμα στις ναυτικές επιχειρήσεις έξω απ' το Μαρόκο και στα στενά του Γιβραλτάρ κι ανακάλεσε τις νομιμόφρονες δυνάμεις που είχανε κρατήσει τη Μαγιόρκα.

Το άμεσο καθήκον ήταν να εμποδιστούν οι Μαυριτανοί κι οι λεγεωνάριοι ν' αποβιβάσουν στο Αλγεθίρας ώστε να μην συγκροτήσουν εκείνον το στρατό, που θα έκανε σύντομα τη φοβερή πορεία από το Μπανταχόθ στο Τολέδο, και από το Τολέδο και την Ταλαβέρα ντελ Ρεϊνα στις πύλες της Μαδρίτης. Το κύριο βάρος στην εκτέλεση αυτού του καθήκοντος έπεφτε στο ναυτικό. Το ναυτικό δεν χρησιμοποιήθηκε γι' αυτόν το σκοπό.

Αντίθετα, στα μέσα του Σεπτέμβρη, όλος σχεδόν ο στόλος —

που περιελάμβανε το πολεμικό “Jaime I”, τα καταδρομικά “Cervantes” και “Libertad” και τρία θωρηκτά — πήρε εντολή να φύγει από τη Μάλαγα και κάνοντας όλο το γύρο της χερσονήσου να πάει στον κόλπο της Μπισκάγιας! Αφήσανε πίσω το θωρηκτό “Ferrandiz” και το καταδρομικό “Gravina”. Στις 29 Σεπτεμβρη, δυο φασιστικά καταδρομικά βυθίσανε το “Ferrandiz”, αφού βομβαρδίσανε και απομακρύνανε το “Gravina”. Ποιες εκτιμήσεις επέβαλαν την μεταφορά των ναυτικών δυνάμεων στις ακτές της Μπισκάγιας, την ώρα που τα τηλεγραφήματα αναφέρανε — για να παραθέσουμε ένα παράδειγμα — πως «ένα οπλισμένο αλιευτικό που μεταφέρει μαροκινά στρατεύματα από την Κέουτα, συνοδευόμενο από το “Canarias”, το “Cervera”, ένα θωρηκτό και μια τορπιλάκατο πέρασαν απόψε τα στενά. Η νηοπομπή αποβίβασε τα στρατεύματα στο Αλγεθίρας χωρίς εμπόδιο. Επίσης, μετέφερε από το Μαρόκο προμήθεια από πεδινά πυροβόλα και άλλα όπλα καθώς και άφθονα πολεμοφόδια», (“New York Times”, 29 Σεπτεμβρη). Τι εκτιμήσεις ήταν αυτές; Σίγουρα όχι στρατιωτικές, γιατί οι δυνάμεις που σταλθήκανε στη Μπισκάγια ήταν παραπάνω από αρκετές για να νικήσουν την ένοπλη φασιστική νηοπομπή. Και σίγουρα, η αποκοπή των επικοινωνιών με το Μαρόκο ήταν το κύριο έργο του ναυτικού.

Ο αμερικανός στρατιωτικός εμπειρογνώμονας Χάνσον Μπάλντουιν, γράφοντας, στις 21 Νοέμβρη, στους “New York Times” σχετικά με το ναυτικό θέμα της Ισπανίας, λέγει:

«Το ισπανικό ναυτικό σε μεγάλο βαθμό αγνοήθηκε, ιδιαίτερα μέσα στα πρόσφατα παραγμένα χρόνια της ιστορίας της Δημοκρατίας, και ποτέ δεν καθοδηγήθηκε ή κυβερνήθηκε κατάλληλα. Αλλά με μαχητικά, καλογυμνασμένα πληρώματα, η ομάδα των ισπανικών θωρηκτών και καταδρομικών μπορούσε να γίνει μια υπολογίσιμη δύναμη, ιδιαίτερα μέσα στη στενή λεκάνη της Μεσογείου, όπου, εδώ και καιρό, πλοία που αν διοικούνταν επάξια θα μπορούσαν να είχαν κόψει τη γραμμή επικοινωνίας του Φράνκο με τις στρατιωτικές του εφεδρείες στην Αφρική...

» Κρίνοντας από τις κάπως θολές εκθέσεις, τα περισσότερα πλοία — παρά τις προσπάθειες των αξιωματικών — εξακολουθούσαν να έχουν υψωμένη την κόκκινη, κίτρινη και μοβ σημαία της [νομιμόφρονης] Ισπανίας, ή είχαν σηκώσει την κόκκινη σημαία στην κεραία τους...

» ...Μα ο ρόλος του ναυτικού στον εμφύλιο πόλεμο θεωρήθηκε ως σήμερα ολότελα παρακατιανός. Οι τυχαίες ναυμαχίες όπου πήραν μέρος τα πολεμικά είχαν στις πιο πολλές περιπτώσεις χαρα-

κτηριστικά κωμωδίας και μαρτυρούσαν τις πενιχρές ικανότητες στην σκόπευση και στη ναυτική τέχνη των πληρωμάτων.»

Ωστόσο, οι επιχειρήσεις του πιστού στην κυβέρνηση στόλου, στις 27 Σεπτεμβρη, στη Θαμάγκα, κοντά στο Μπιλμπάο, επέδειξαν ακριβείς κανονιοβολισμούς. Αλλά το ουσιαστικό ζήτημα ήταν πως ήταν πολύ απλό πράγμα να εφοδιαστούν τα δημοκρατικά πολεμικά με ικανά πληρώματα. Η Τουλόν, η Βρέστη, η Μασσαλία ήταν γεμάτες με χιλιάδες σοσιαλιστές και κομμουνιστές ναύτες, παλαίμαχους του ναυτικού, καθώς και άξιους πυροβολητές κι αξιωματικούς. Μπορούσαν να κάνουν πολύ περισσότερα απ’ το να κυβερνήσουν το στόλο. Επιπλέον, υπήρχε η δυνατότητα να ναυπηγηθούν και άλλα πλοία στο μεγαλύτερο ναυπηγείο της χώρας, στην Καρθαγένη, που βρισκόταν στα χέρια των Δημοκρατικών.

Επιστρέφοντας τελικά από τις βόρειες ακτές, ο στόλος παρέμεινε αγκυροβολημένος στην Καρθαγένη, μακριά από τα στενά — κι παρέμεινε εκεί, εκτός από μερικά άσκοπα ταξίδια στα παράλια. Το ότι υπήρχε εκεί στόλος, μαθεύτηκε στις 22 Νοέμβρη, όταν ξένα υποβρύχια μπήκανε στο λιμάνι της Καρθαγένης κι εξαπολύσανε τορπίλες. Μια απ’ αυτές έκανε ζημιές στο “Cervantes”. Την ίδια μέρα, το υπουργείο Ναυτικών ανήγγειλε αναδιοργάνωση του στόλου για να πολεμήσει τις απόπειρες αποκλεισμού... κι αυτή στάθηκε η τελευταία φορά που έγινε λόγος γι’ αυτό το ζήτημα. Ο Φράνκο έκανε τις μεταφορές του όπως ήθελε από την Κέουτα στο Αλγεθίρας, φέρνοντας δεκάδες χιλιάδες στρατό και τον απαιτούμενο εξοπλισμό του.

Σ’ ένα του γράμμα στη Μοντσενί, ζητώντας από τους αναρχικούς υπουργούς δημόσια να πολεμήσουνε τη λαθεμένη κυβερνητική πολιτική, ο Καμίγιο Μπερνέρι είπε για το ναυτικό: «Η συγκέντρωση δυνάμεων προερχόμενων από το Μαρόκο, η πειρατεία στα Κανάρια νησιά και τις Βαλεαρίδες, η κατάκτηση της Μάλαγας είναι συνέπειες αυτής της αδράνειας. Αφού ο Πριέτο είναι ανίκανος και αδρανής γιατί τον ανεχόσαστε; Αφού ο Πριέτο είναι δεμένος με μια πολιτική που παραλύει το στόλο, γιατί δεν καταγγέλλετε αυτή την πολιτική;».

Για ποιο λόγο ο Πριέτο και το κυβερνητικό μπλοκ ακολουθούσαν αυτή την πολιτική αυτοκτονίας; Ήταν απλώς μια παράμετρος μιας συνολικότερης πολιτικής που βασιζότανε στην εξασφάλιση της καλής θέλησης της Αγγλίας και της Γαλλίας. Το τι ζητούσαν αυτές ήταν φανερό. Μια επιθετική πολιτική του νομιμόφρονος ναυτικού, όπως αυτή που επέδειξε στα περιστατικά του Αυγούστου έξω απ’

το Μαρόκο, θα είχε επιταχύνει το αποφασιστικό στάδιο του εμφύλιου πολέμου. Θα απειλούσε τον Φράνκο με άμεση συντριβή. Η Γερμανία κι η Ιταλία, που διακινδύνευαν το γόητρό τους υποστηρίζοντας τον Φράνκο, θα παρασύρονταν πιθανόν σε απελπισμένες ενέργειες για να τον υπερασπίσουνε, π.χ. στην ανοιχτή χρησιμοποίηση του γερμανικού και ιταλικού ναυτικού για το σάρωμα των Νομιμοφρόνων από τα στενά. Μα η Αγγλία και η Γαλλία δεν θα μπορούσαν ν' ανεχθούνε τον ιταλογερμανικό έλεγχο στα στενά (θα έπρεπε, επομένως, να εμποδιστεί ο ιταλογερμανικός έλεγχος). Ότι αυτό θα ήταν η αιτία για να ξεσπάσει ανοικτά ένας πόλεμος, δεν ήταν βέβαιο. Ιδιαίτερα πριν από τις 9 Νοέμβρη 1936 (όταν η Γερμανία κι η Ιταλία αναγνώρισαν ρητά το καθεστώς του Μπούργκος), η Γερμανία κι η Ιταλία ίσως υποχωρούσανε μπροστά στο ενδεχόμενο ενός πολέμου. Αν οι επαναστάτες ήταν προετοιμασμένοι κι είχανε κινηθεί τολμηρά, τον Αύγουστο και το Σεπτέμβρη, με μια συστηματική ναυτική εκστρατεία, κατορθώνοντας ν' αποκόψουνε το Μαρόκο από την Ισπανία, τότε το πιθανότερο θα ήταν η Ιταλία κι η Γερμανία να υποχωρήσουν όσο το δυνατόν πιο διακριτικά. Όμως ο αγγλογαλλικός ιμπεριαλισμός δεν ενδιαφερόταν για την νίκη των Νομιμοφρόνων αλλά για να προλάβει μια πολεμική κρίση αντιστεκόμενος ταυτόχρονα σε κάθε καταπάτηση των ιμπεριαλιστικών του συμφερόντων στη Μεσόγειο. Και είχε την δυνατότητα να το κάνει αυτό, χάρη στον αγγλογαλλικό προσανατολισμό της νομιμόφρονης κυβέρνησης. Από κει και πέρα, κάθε μήνας που περνούσε, με τη Γερμανία και την Ιταλία να μπλέκουν ολοένα και πιο βαθιά στη σύγκρουση, έκανε όλο και πιο πιθανή μια διεθνή έκρηξη αν τυχόν έμπαινε σε δράση το νομιμόφρονο ναυτικό. Έτσι, το ναυτικό έπαψε, απλούστατα, να υπάρχει σαν όπλο των νομιμοφρόνων.

Εδώ βρίσκεται η πρώτη τρομερή απόδειξη για το πόσο η αντεπαναστατική πολιτική παρέλυε τον στρατιωτικό αγώνα.

Ο ίδιος ο αγγλογαλλικός προσανατολισμός της κυβέρνησης εξηγεί την αποτυχία να χτυπηθεί από τη στεριά το Αλγεθίρας, το ισπανικό λιμάνι όπου αποβιβαζότανε οι φασιστικές δυνάμεις απ' το Μαρόκο. Η Μάλαγα βρισκότανε σε στρατηγική θέση και θα μπορούσε να γίνει το ορμητήριο γι' αυτόν το σκοπό. Αντί γι' αυτό, η Μάλαγα έμεινε ανυπεράσπιστα. Μάταια οι δυνάμεις της CNT, που κυρίως την υπερασπίζανε από τον Αύγουστο ίσαμε το Φλεβάρη, παρακαλούσαν να τους στείλουν τα αναγκαία εφόδια. Η Μάλαγα δέχτηκε εισβολή από μιαν ιταλική αποβατική δύναμη, ενώ ο στόλος, που θα μπορούσε να τη σταματήσει, βρισκόταν αγκυροβολη-

μένος στην Καρθαγένη. Η Μάλαγα έπεσε στις 8 Φλεβάρη. Πριν από την πτώση και για δυο συνεχόμενες μέρες, οι πολιτοφυλακές δεν είχανε πάρει καθόλου οδηγίες από το στρατιωτικό επιτελείο, κι ύστερα, την παραμονή της πτώσης, ανακαλύψανε πως το επιτελείο είχε εγκαταλειφθεί δίχως να ειπωθεί κουβέντα γι' αυτό στους άντρες που υπερασπίζανε την πόλη. Αυτό δεν ήταν στρατιωτική ήττα, ήταν προδοσία. Η βασική προδοσία δεν ήταν η λιποταξία, την τελευταία στιγμή, των υπευθύνων από το στρατηγείο αλλά η πολιτική γραμμή που υπαγόρευε να μείνει σε αδράνεια το ναυτικό και να μη χρησιμοποιηθεί η Μάλαγα σαν βάση ενάντια στο Αλγεθίρας.³⁵ Εκτός από τη θάλασσα και τη στεριά, υπήρχε κι άλλος τρόπος να χτυπηθεί η μαροκινή βάση του Φράνκο. Αντιγράφουμε τον Καμίγιο Μπερνέρι:

«Η βάση επιχειρήσεων του φασιστικού στρατού βρίσκεται στο Μαρόκο. Θα έπρεπε να εντείνουμε την προπαγάνδα υπέρ της μαροκινής αυτονομίας σε κάθε τομέα Πανισλαμικής επιρροής. Η Μαδρίτη θα έπρεπε να διακηρύξει κατηγορηματικά πως εγκαταλείπει το Μαρόκο και υποστηρίζει την αυτονομία του. Η Γαλλία φοβάται τον αντίκτυπο μιας τέτοιας ενέργειας καθώς και πιθανές εξεγέρσεις στη Βόρεια Αφρική και στη Συρία. Η Αγγλία βλέπει να ενισχύεται η διεκδίκηση της αυτονομίας τόσο της Αιγύπτου όσο και των Αράβων στην Παλαιστίνη. Είναι ανάγκη να εκμεταλλευτούμε όσο μπορούμε περισσότερο τους φόβους αυτούς, υιοθετώντας μια πολιτική που απειλεί να εξαπολύσει την εξέγερση στον ισλαμικό κόσμο.

» Για μια τέτοια πολιτική, χρειάζονται χρήματα και ταχύτητα ώστε να σταλθούν υποκινητές και οργανωτές σ' όλα τα κέντρα της αραβικής μετανάστευσης, σ' όλες τις συνοριακές ζώνες του Γαλλικού Μαρόκου», (“Guerra di Classe”, 24 Οκτώβρη 1936).

Αλλά η νομιμόφρονη κυβέρνηση, αντί να μεγαλώσει τους αγγλικούς και γαλλικούς φόβους υποκινώντας την εξέγερση μέσα στο Ισπανικό Μαρόκο, προθυμοποιήθηκε να προσφέρει στους αγγλογάλλους παραχωρήσεις στο Μαρόκο! Στις 9 Φλεβάρη 1937, ο υπουργός των Εξωτερικών, Ντελ Βάγιο, επέδωσε στη Γαλλία και στην Αγγλία μια νότα που το κείμενό της δεν φανερώθηκε ποτέ, μα αναφέρθηκε αργότερα, δίχως να το αρνηθεί η κυβέρνηση, και περιλάβαινε τ' ακόλουθα σημεία:

«1. Με την πρόθεση να βασίσει την ευρωπαϊκή της πολιτική στην ενεργό συνεργασία με τη Μεγάλη Βρετανία και τη Γαλλία, η ισπανική κυβέρνηση προτείνει την τροποποίηση της κατάστασης στην Αφρική.

» 2. Επιθυμώντας το γοργό τέλος του εμφύλιου πολέμου, που είναι τώρα πιθανό να παραταθεί με τη γερμανική και ιταλική βοήθεια, η κυβέρνηση έχει τη διάθεση να κάνει ορισμένες θυσίες στην ισπανική ζώνη του Μαρόκου αν οι κυβερνήσεις της Βρετανίας και της Γαλλίας κάνουνε διαβήματα για να εμποδίσουνε την ιταλογερμανική επέμβαση στις ισπανικές υποθέσεις».

Η πρώτη νύξη για κείνη την επαισχυνη νότα, έγινε στο γαλλικό και τον αγγλικό τύπο στις 19 Μάρτη, ένα μήνα μετά την αποστολή της, όταν ο Ήντεν έκανε μια σύντομη αναφορά σ' αυτήν. Οι υπουργοί της CNT ορκίστηκαν πως δεν τους είχαν συμβουλευτεί για την αποστολή της. Ο Μπερνέρι απευθύνθηκε σ' αυτούς δηκτικά: «Είσαστε σε μια κυβέρνηση που πρόσφερε, στη Γαλλία και στην Αγγλία, οφέλη στο Μαρόκο, ενώ από τον Ιούλη του 1936 έπρεπε να είναι για μας υποχρεωτικό να διακηρύξουμε επίσημα την πολιτική αυτονομία του Μαρόκου... έφτασε η ώρα για να γίνει γνωστό, πως εσείς Μοντσενί και οι άλλοι αναρχικοί υπουργοί, δεν συμφωνείτε με τη φύση και την έννοια που έχουνε τέτοιες προτάσεις. Δεν χρειάζεται να πούμε πως δεν μπορεί να εγγυάται κανείς για τα αγγλικά και τα γαλλικά συμφέροντα στο Μαρόκο και ταυτόχρονα να υποκινεί εκεί μιαν εξέγερση... Μα τούτη η πολιτική πρέπει ν' αλλάξει. Και για ν' αλλάξει πρέπει να γίνει μια σαφής και έντονη διατύπωση των στόχων μας — γιατί στη Βαλένθια, μερικές επιρροές απεργάζονται να κλειστεί ειρήνη με τον Φράνκο», ("Guerra di Classe", 14 Απρίλη 1937). Μα οι αναρχικοί ηγέτες μείνανε σιωπηροί και το Μαρόκο έμεινε, χωρίς αναταραχές, στην εξουσία του Φράνκο.³⁶

Η επίθεση της Αραγονίας εναντίον της Σαραγόσας-Ουέσκα

Φυλλομετρήσετε τον ισπανικό ή το γαλλικό ή τον αμερικανικό τύπο, από τον Αύγουστο μέχρι το Νοέμβρη του 1936, και προσέξτε την έντονη αντίθεση ανάμεσα στις ήττες των Νομιμοφρόνων στο κεντρικό και στο δυτικό μέτωπο και τις νίκες στο μέτωπο της Αραγονίας. Στην Αραγονία υπερτερούσανε τα στρατεύματα των CNT, FAI και POUM. Πειθαρχούσαν στις στρατιωτικές διαταγές των αξιωματικών που είχε στείλει η κυβέρνηση αλλά ταυτοχρόνως τους κρατούσαν κάτω από την επίβλεψή τους. Κατά τα τέλη του Οκτώβρη, έχοντας πιάσει τα βουνά του Μόντε Αραγκόν και του Εστρέσο Κίντο που περιτριγυρίζουν την Ουέσκα, οι πολιτοφυλακές της Αραγονίας ήταν σε θέση να πάρουνε την πόλη. Την πόλη που άνοιγε το δρόμο για τη Σαραγόσα.

Η σημασία που είχε το πάρσιμο της Σαραγόσας, εύκολα μπορεί να κατανοηθεί αν ρίξουμε μια ματιά στο χάρτη. Βρίσκεται στο σταυροδρόμι, ανάμεσα στην Καταλονία και στην Αραγονία, προς τη Ναβάρα, την καρδιά του φασιστικού κινήματος. Με την κατάκτηση της Σαραγόσας θα κινδύνευαν τα μετόπισθεν του τμήματος του φασιστικού στρατού που είχε μπροστά του την επαρχία των Βάσκων, καθώς επίσης και τα μετόπισθεν των φασιστικών δυνάμεων που συγκλίνουν από τα βόρεια προς τη Μαδρίτη. Έτσι λοιπόν, μια επίθεση σ' εκείνο το μέτωπο, θα διευκόλυνε να περάσει η πρωτοβουλία της στρατιωτικής πάλης στους Νομιμόφρονες. Ακόμη περισσότερο, η Σαραγόσα ήταν το μεγάλο οχυρό της CNT και είχε πέσει στα φασιστικά χέρια μόνο και μόνο από την προδοσία του νομάρχη, που ήταν μέλος του κόμματος του Αθάνια και διορισμένος αντιπρόσωτός του.

Η γενική απεργία των εργατών στην Σαραγόσα συνεχίζονταν, ακόμα και στα τέλη του Σεπτεμβρη, κι ας είχαν οι αρχηγοί τους θανατωθεί με αργά βασανιστήρια επειδή αρνήθηκαν να τη σταματήσουν. Μια ισχυρή επίθεση στη Σαραγόσα θα συνοδεύονταν από την εξέγερση των εργατών της πόλης, όπως ισχυριζονταν οι αναρχικοί.

Για να παρθούν όμως οι ισχυρά οχυρωμένες πόλεις, Ουέσκα και Σαραγόσα, χρειάζονταν αεροπλάνα και βαρύ πυροβολικό.

Όμως, από το Σεπτέμβρη και πέρα, αναπτύχθηκε απέναντι στο μέτωπο Αραγονίας το συστηματικό μπούκοτάζ της κυβέρνησης. Το πυροβολικό και τα αεροπλάνα που έφταναν από το εξωτερικό, από τις αρχές Οκτώβρη, στέλνονταν στα κέντρα που ελέγχανε οι σταλινικοί. Γινόταν μπούκοτάζ ακόμα και σε τουφέκια, πολυβόλα και πολεμοφόδια. Τα καταλάνικα εργοστάσια που βγάζανε πυρομαχικά, εξαρτιόνταν οικονομικά από την κεντρική κυβέρνηση και ήταν υποχρεωμένα να παραδίνουνε την παραγωγή τους στους προορισμούς που επιθυμούσε η κυβέρνηση. Ο τύπος της CNT, της FAI και του POUM διατύπωσε την κατηγορία πως η κυνική διάκριση σε βάρος του μετώπου της Αραγονίας υπαγορεύονταν από τους σταλινικούς και την υπερασπίζονταν οι Σοβιετικοί αντιπρόσωποι. (Τώρα, εκ των υστέρων, οι φίλοι του Καμπαλέρο το παραδέχονται αυτό). Τα σχέδια της κυβέρνησης να διαλύσει τις πολιτοφυλακές μέσα σ' έναν αστικό στρατό δεν μπορούσαν να πραγματοποιηθούν όσο διάστημα οι πολιτοφυλακές της CNT θα είχανε στο ενεργητικό τους μια σειρά από νίκες. Γι' αυτό το λόγο, το μέτωπο της Αραγονίας έπρεπε να καθηλωθεί. Τούτη η κατάσταση οδήγησε, εκτός των άλλων, τους

ηγέτες της CNT να μπουέ στην κεντρική κυβέρνηση. Οι δυο κύριες φιγούρες του ισπανικού αναρχισμού, ο Γκαρθία Ολιβέρ κι ο Μπουα-ναβεντούρα Ντουρούτι μεταφέρανε τη δραστηριότητά τους στη Μαδρίτη — ο Ντουρούτι φέρνοντας το άνθος του στρατού από το μέτωπο της Αραγονίας. Αλλά το μποϊκοτάρισμα στο μέτωπο της Αραγονίας συνεχιζότανε παρ’ όλες τις παραχωρήσεις των αναρχικών. Και τούτο επειδή, για τη στρατηγική του αστικοσταλινικού μπλοκ, ήταν βασικό να τσακιστεί το κύρος και η δύναμη της CNT, αδιάφορο πόσο αυτό θα στοίχιζε. Έξι μήνες παραπόνων και απαιτήσεων, από τον τύπο της CNT και του POUM, για μιαν επίθεση στο μέτωπο της Αραγονίας, συναντήσανε την νεκρική σιγή από τον αστικοσταλινικό τύπο. Τότε οι σταλινικοί άρχισαν τις συκοφαντίες για την αδράνεια των αγωνιστών της CNT σ’ εκείνο το μέτωπο, που την παρουσιάζανε σαν απόδειξη για την ανάγκη να δημιουργηθεί αστικός στρατός. Η αντιπρόταση των CNT-POUM για μια ενιαία διοίκηση και έναν πειθαρχημένο στρατό κάτω από εργατικό έλεγχο καταψηφίστηκε.

Για πολλούς μήνες, οι σταλινικοί αρνηθήκανε στον έξω κόσμο πως σαμποτάρανε το μέτωπο της Αραγονίας. Αλλά όταν η αλήθεια ήταν πια πολύ γνωστή, οι σταλινικοί επιστράτευσαν μια δικαιολογία: υπήρχαν όπλα, που είχαν σταλεί σε αφθονία στο μέτωπο της Αραγονίας, μα οι «τροτσκιστές» τα παρέδιναν από την ουδέτερη ζώνη στους φασίστες, (“Daily Worker”, 5 Οκτώβρη 1937). Όπως όλες οι σταλινικές σκευωρίες, έτσι και τούτη, είχε γραμμένη στο μέτωπό της την ψευτιά που έκρυβε. Το POUM — οι δήθεν τροτσκιστές — είχανε το πολύ δέκα χιλιάδες άντρες σ’ εκείνο το μέτωπο. Η κυρίαρχη δύναμη ήταν η CNT. Ήταν άραγε — με τις έντονες διαμαρτυρίες τους από τον τύπο γι’ αυτά τα όπλα — τόσο βλάκες που να μη βλέπουνε τι έκανε το POUM; Ή μήπως η ιστορία τούτη ήταν απλά και μόνο μια προετοιμασία για τη μέρα που οι σταλινικοί θα κατηγορούσανε την CNT πως είχε συνεννοηθεί με το POUM να παραδίνει τα όπλα στους φασίστες;

Τον αξιοθρήνητο εξοπλισμό του μετώπου της Αραγονίας περιέγραψε ο άγγλος συγγραφέας Τζορτζ Όργουελ, που πολέμησε εκεί με το τάγμα του αγγλικού ILP (Ανεξάρτητο Εργατικό Κόμμα). Το πεζικό «ήτανε πολύ χειρότερα εξοπλισμένο και από μια δημόσια αγγλική σχολή εκπαίδευσης αξιωματικών», «με φθαρμένα τουφέκια Μάουζερ, που συχνά πάθαιναν εμπλοκή μετά από πέντε βολές. Περίπου ένα πολυβόλο για κάθε πενήντα άντρες και ένα πιστόλι ή ρεβόλβερ για κάθε τριάντα άντρες. Τα όπλα αυτά, τόσο

απαραίτητα για τον πόλεμο στα χαρακώματα, δεν είχαν δοθεί από την κυβέρνηση και μπορούσαν ν’ αγοραστούν μόνο παράνομα και με την πιο μεγάλη δυσκολία».

«Μια κυβέρνηση που στέλνει αγόρια δεκαπέντε χρονών στο μέτωπο με τουφέκια σαράντα ετών και φυλάει τους πιο μεγάλους στην ηλικία άντρες της και τα πιο καινούργια όπλα της στα μετόπισθεν», συμπέρανε ο Όργουελ, «είναι ολοφάνερο πως φοβάται πιο πολύ την επανάσταση παρά τους φασίστες. Από δω προκύπτει η υποτονική πολεμική πολιτική των τελευταίων έξι μηνών, και από δω επίσης και ο συμβιβασμός που μ’ αυτόν είναι σχεδόν βέβαιο πως θα τελειώσει ο πόλεμος», (“Controversy”, Αύγουστος 1937).

Έτσι η κυβέρνηση άφησε την ευκαιρία που της προσφέρθηκε στην Αραγονία, ν’ αρπάξει την πρωτοβουλία και να μεταφέρει τον πόλεμο μέσα στο φασιστικό έδαφος.

Το βόρειο μέτωπο

Το Μπιλμπάο και οι βιομηχανικές πόλεις με τα ορυχεία σιδήρου και άνθρακα που το περιτριγυρίζουν αποτελούσαν μια συγκεκριμένη βιομηχανική περιφέρεια, την δεύτερη μεγαλύτερη μετά την Καταλονία. Από την άποψη των πολεμικών στόχων ήταν ανώτερη και από την περιφέρεια της Καταλονίας, αφού χρειάστηκε να οικοδομήσει από το τίποτα τις μεταλλουργίες της όταν άρχισε ο εμφύλιος πόλεμος. Το Μπιλμπάο θα γινότανε το κέντρο της μεγαλύτερης πηγής πυρομαχικών στην Ισπανία. Από τούτη την υλική βάση, τα στρατεύματα του βορρά θα έπρεπε να κόψουν απότομα προς το νότο, κατά το Μπούργκος, και προς τ’ ανατολικά, κατά τη Ναβάρα, για να ενωθούνε με τα στρατεύματα του μετώπου της Αραγονίας. Η επιβαλλόμενη στρατηγική ήταν από τις πιο στοιχειώδεις.

Στην περιφέρεια της Μπισκάγιας, όμως, κυριαρχούσαν οι βάσκοι καπιταλιστές. Αγγλική σφαίρα επιρροής από αιώνες, δεν είχε κανέναν ενθουσιασμό να ενωθεί με τον Φράνκο και τους ιταλογερμανούς συμμάχους του. Αλλά ούτε κι η βασιλική αστική τάξη είχε κανένα σκοπό να πολεμήσει μέχρι θανάτου τον Φράνκο. Χάρη στην υποστήριξη από το Σοσιαλιστικό και το Κομμουνιστικό Κόμμα, οι βάσκοι καπιταλιστές δεν είδανε τα εργοστάσιά τους, μετά τις 19 Ιούλη, να πέφτουνε στα χέρια των εργατών. Μα δεν είχαν και καμιά εγγύηση πως η νίκη των Νομιμοφρόνων εναντίον του Φράνκο δεν θα συνοδεύονταν από την κατάληψη των εργοστασίων τους από τους εργάτες.

Το ζήτημα της ιδιοκτησίας καθόριζε τη στρατιωτική συμπεριφορά της τοπικής κυβέρνησης των Βάσκων. Αυτό φάνηκε από νωρίς, στα μέσα του Σεπτεμβρίου 1936, όταν οι φασίστες βάδισαν κατά του Σαν Σεμπασιτιάν. Πριν ακόμα γίνει καλά καλά η επίθεση, το Σαν Σεμπασιτιάν παραδόθηκε. Προτού οι βάσκοι αστοί υποχωρήσουν, απομάκρυναν από την πόλη τούς πολιτοφύλακες της CNT που ήθελαν να καταστρέψουν τον εργοστασιακό εξοπλισμό και άλλα χρήσιμα υλικά για να μην πέσουν στα χέρια των φασιστών. Για επιπλέον προφύλαξη, αφήσανε πίσω πενήντα οπλισμένους βάσκους φρουρούς για να υπερασπίσουν τα κτήρια. Έτσι η πόλη παραδόθηκε απείραχτη στον Φράνκο. Η αστική τάξη έκανε το συλλογισμό: καταστρεμμένη περιουσία είναι χαμένη για πάντα. Μα, αν κλείσουμε ενδεχόμενα ειρήνη με τον Φράνκο, αυτός μπορεί να μας δώσει πίσω την περιουσία μας.

Όταν έγινε αυτό, έγραψα, στις 22 Σεπτεμβρίου 1936: «Το βόρειο μέτωπο προδόθηκε». Οι αναρχικοί υπουργοί αποκάλυψαν τότε πως και η κυβέρνηση Καμπαλέρο είχε την ίδια γνώμη. Εκείνο που καθυστέρησε για έξι μήνες την ολοκλήρωση της αδιαμφισβήτητης προδοσίας ήταν η ηλιθιότητα των στρατηγών του Φράνκο που κατέλαβαν το Σαν Σεμπασιτιάν. Οι πενήντα φρουροί, που απομείνανε για να προστατέψουν τα κτήρια, εκτελεστήκανε ενώ οι αστοί ιδιοκτήτες που μείνανε πίσω, για να κλείσουν ειρήνη με τον Φράνκο, μπήκανε στη φυλακή και μερικοί απ' αυτούς εκτελέστηκαν. Οι κάτοικοι ήταν τρομοκρατημένοι. Το μέτωπο των Βάσκων σκλήρυνε — για λίγο.

Κατά το Δεκέμβριο, όμως, η κυβέρνηση των Βάσκων προσπαθούσε ν' βρει έναν δρόμο για ανακωχή. Σε μian εποχή που η Μαδρίτη εξακολουθούσε ν' απορρίπτει κάθε διαπραγμάτευση γι' ανταλλαγή αιχμαλώτων, οι Βάσκοι διαπραγματεύονταν μια τέτοια συμφωνία:

«Το γεγονός ότι η βασκική ομάδα έκανε διαπραγματεύσεις στο Σαν Σεμπασιτιάν, μόλις χτες έγινε γνωστό. Ωστόσο, ο συγγραφέας πληροφορήθηκε πως η αντιπροσωπεία έφυγε από το Μπιλμπάο πριν από μια βδομάδα και πλέον... πως πήγε στη Βαρκελώνη, μα η αποστολή της εκεί δεν έληξε ικανοποιητικά. Οι Βάσκοι αντιπρόσωποι εκφράσανε την απογοήτευσή τους για την κατάσταση που επικρατούσε στην καταλανική πρωτεύουσα... και θεωρήθηκε πως προσβλήθηκαν επίσης από τη στάση των Καταλανών απέναντι στην Εκκλησία.

» Όπως και νά 'ναι, το αποτέλεσμα ήταν ν' αποφασίσουν να φωνάζουνε τους ηγέτες του Σαν Σεμπασιτιάν με την ελπίδα να συνά-

ψουν κάποιου είδους συμβιβασμό και ίσως, στο τέλος, μian ανακωχή.

» Είναι γνωστό πως στους τελευταίους ένα δυο μήνες το βόρειο μέτωπο έμεινε ήσυχο, με πολλή αδελφσύνη ανάμεσα σ' αυτούς που αντιπαρατίθενται στο μέτωπο», (τηλεγράφημα του πολεμικού ανταποκριτή Χεντάγιε από το μέτωπο, "Times" της Νέας Υόρκης, 17 Δεκέμβρη 1937).

Κάθε τυχόν αμφιβολία για την ουσία του ρεπορτάζ, διαλύθηκε την ίδια μέρα απ' το "Augur", την «ανεπίσημη» φωνή του βρετανικού υπουργείου Εξωτερικών. «Οι Βρετανοί προσπάθησαν να προτείνουν κατά τόπους ανακωχές ανάμεσα στους στασιαστές και τους Νομιμόφρονες. Η προσφορά της βασκικής περιφερειακής κυβέρνησης στο Μπιλμπάο να πραγματοποιήσει χριστουγεννιάτικη ανακωχή, οφειλόταν άμεσα στη διακριτική μεσολάβηση των Βρετανών πρακτόρων που ελπίζουν ότι αυτό μπορεί να οδηγήσει σε οριστική κατάρρευση των εχθροπραξιών». Οι Γάλλοι, πρόσθεσε το "Augur", «ασκοούν ανάλογη επιρροή στη Βαρκελώνη, όπου η επιτυχία τους είναι λιγότερο σημαντική, επειδή οι επιθυμίες του προέδρου Κομπάνις να βάλει τέλος στην αιματοχυσία, εξουδετερώνονται από τους κομμουνιστές και τους αναρχικούς», ("Times" της Νέας Υόρκης, 17 Δεκέμβρη 1936).

Φυσικά, τίποτα απ' όλα αυτά δεν δημοσιεύτηκε στο νομιμόφρονα τύπο, όπου θέριζε κυριολεκτικά η λογοκρισία. Τέτοια περιστατικά, ιδιαίτερα ένα που έφερνε τ' όνομα του "Augur", δημοσιευμένα σ' εφημερίδες με κύρος, όπως οι "Times" της Νέας Υόρκης και οι "Times" του Λονδίνου, απαιτούσανε το λιγότερο μια τυπική διάψευση, αν μπορούσε να γίνει διάψευση. Μα ούτε η κυβέρνηση ούτε ο σταλινικός τύπος τόλμησαν ν' αρνηθούν τα γεγονότα: γιατί ήταν αληθινά.

Η βασκική αστική τάξη, απλούστατα, δεν είχε κανένα σοβαρό λόγο να πολεμήσει το φασισμό. Αν τυχόν ο αγώνας απαιτούσε σοβαρή θυσία, αυτοί ήταν έτοιμοι ν' αποσυρθούν. Αλλά ένας παράγοντας που τους έκανε να σταματήσουν ήταν το αυξανόμενο κίνημα της CNT στις περιοχές των Βάσκων. Εδώ οι σταλινικοί και οι δεξιοί σοσιαλιστές, θρονιασμένοι στην περιφερειακή κυβέρνηση μαζί με την αστική τάξη (η CNT αποβλήθηκε όταν η Ένωση Άμυνας παραχώρησε τη θέση της στην κυβέρνηση), διευκόλυναν την προδοσία. Με το πιο σαθρό πρόσχημα που μπορεί κανείς να φανταστεί — η κυβέρνηση των Βάσκων κάλεσε τους μαχητές της CNT να πάρουν μέρος στον εορτασμό της εβδομάδας του Πάσχα και η Περιφερειακή Επιτροπή της CNT και ο τύπος της καταγγείλανε με αγανάχτη-

ση το θρησκευτικό εορτασμό — ολόκληρη η Περιφερειακή Επιτροπή και το συνταχτικό προσωπικό του "del Norte" της CNT φυλακίστηκαν στις 26 Μάρτη και τα τυπογραφεία περάσανε στα χέρια των σταλινικών! Από και πέρα, οι συστηματικές διώξεις σε βάρος της CNT στρώσανε το δρόμο για να περάσει η κυβέρνηση με το μέρος του Φράνκο.

Η νομιμόφρονη κυβέρνηση τον γνώριζε αυτόν τον κίνδυνο, γνώριζε την αποτυχία του Μπιλμπάο να μετατρέψει τα εργοστάσιά του σε πολεμικά, γνώριζε την εγκληματική αδράνεια του βασιικού μετώπου που διευκόλυνε το στρατηγό Μόλα να μετακινήσει προς το νότο τα στρατεύματά του και να ενωθεί με τα υπόλοιπα φασιστικά στρατεύματα στην πολιορκία της Μαδρίτης. Γιατί δεν έκανε τίποτα γι' αυτό η κυβέρνηση; Βέβαια, η κυβέρνηση έστειλε πολλούς απεσταλμένους στο Μπιλμπάο, κολάκεψε τους Βάσκους, υποχώρησε για να τους ευχαριστήσει, έστειλε στρατηγούς να συνεργαστούν με τους βάσκους ηγέτες (π.χ. το Λιάνο ντ' Ενκομιέντα, που, μόλις απαλλάχτηκε από το στρατοδικείο της Βαρκελώνης για την κατηγορία της συνενοχής του στη φασιστική εξέγερση, έγινε ο ανώτατος διοικητής στο Βόρειο Μέτωπο!) αλλά φυσικά, τα μέτρα αυτά έμειναν άκαρπα. Μόνο ένας δρόμος υπήρχε για να σωθεί το βόρειο μέτωπο: ν' αντιμετωπιστεί η βασκική αστική τάξη μ' ένα ισχυρό ενιαίο μέτωπο των προλεταριακών δυνάμεων στην περιοχή, πρόθυμο να πάρει την εξουσία αν η αστική τάξη δίσταζε, και προετοιμασμένο γι' αυτόν το σκοπό με την ιδεολογική κριτική εναντίον των βάσων καπιταλιστών. Αλλά τούτος ο δρόμος ήταν ξένος γι' αυτήν την κυβέρνηση, που φοβόταν πάνω απ' όλα να αναπτύξει στις μάζες την πολιτική πρωτοβουλία.

Υπήρχε ωστόσο κι ένας τομέας στο βόρειο μέτωπο που ήταν ενεργός: η Αστούρια. (Είδαμε πώς, μέσα σε σαράντα οκτώ ώρες από την είδηση της εξέγερσης, πέντε χιλιάδες αστουριανοί ανθρακωρύχοι φτάσανε στη Μαδρίτη). Μέσα σε λίγες βδομάδες, ξεκαθάρισαν τους φασίστες, εκτός από το καλά οχυρωμένο Οβιέδο, που ήταν η έδρα μιας ισχυρής πραιτοριανής φρουράς, απ' τον καιρό που συντρίφτηκε η Αστουριανή Κομμούνια του Οκτώβρη του '34. Κάθε ανθρακωρύχος της Αστούριας θα έδινε και τη ζωή του για να καταληφθεί το Οβιέδο. Οπλισμένοι με κάτι παραπάνω από τουφέκια και προχειροφτιαγμένες βόμβες από δυναμίτη, οι ανθρακωρύχοι πολιορκήσανε το Οβιέδο και πήραν σύντομα τα προάστιά του. Η πτώση του Οβιέδο θα τους έλυνε τα χέρια για να χτυπήσουν την Παλιά Καστίλη. Ομιλητές από τους Αστουριανούς ζήτησαν ικετευτι-

κά από τη Βαλένθια λίγα αεροπλάνα και το αναγκαίο πυροβολικό για να γκρεμίσουν τα οχυρά του Οβιέδο. Φύγανε με τα χέρια αδειανά. Ποιο ήταν το έγκλημά τους; Οι εργάτες της Αστούριας είχανε καταργήσει την ατομική ιδιοκτησία στην γη, κολεκτιβοποίησαν τις κατοικίες και τη βιομηχανία. Το ισχυρό κίνημα της CNT μαζί με τη UGT — που εδώ κυριαρχούσε η επαναστατική τάση, όπως έδειχνε η εφημερίδα της, η "Avance", με διευθυντή τον Χαβιέρ Μπουένο — έλεγχαν μόνοι τους την παραγωγή και την κατανάλωση. Ήτανε γνωστό, πως όταν το Οβιέδο θα έπεφτε στα χέρια τους, θ' ανακηρύσσανε εκεί, και πάλι, όπως στα 1934, την Κομμούνια της Αστούριας. Η κυβέρνηση τους καλούσε να χύσουν το αίμα τους για οτιδήποτε άλλο εκτός απ' την Κομμούνια. Δεκάδες χιλιάδες απ' αυτούς, λαχταρώντας μιαν άλλη πορεία, ενωθήκανε με τους Νομιμόφρονες σ' όλα τα μέτωπα. Η μαχητικότητά τους έγινε θρύλος. Αλλά αρκετοί απ' αυτούς έμειναν μπροστά από το Οβιέδο, κολλημένοι στη φρουρά, ίσαμε την τελευταία στιγμή...

Γιατί η Μαδρίτη έγινε το μέτωπο-κλειδί

Με το Μαρόκο και με αδιατάρακτες τις γραμμές του επικοινωνίας με τον ισπανικό κορμό, με το βόρειο μέτωπο αδρανές εξαιτίας της βασκικής παθητικότητας και με το κυβερνητικό σαμποτάζ σε βάρος του μετώπου Αραγονίας, ο Φράνκο βρισκότανε σε θέση να υπαγορεύσει την πορεία του πολέμου, να διαλέξει όπως ήθελε τα σημεία για να κάνει επίθεση. Ποτέ, ούτε μια φορά δεν έχασε την πρωτοβουλία απέναντι στους νομιμόφρονες, οι οποίοι πολεμούσαν όποτε και όπως ήθελε ο εχθρός.

Έτσι, ο Φράνκο μπόρεσε να ρίξει τις κύριες δυνάμεις του εναντίον της Μαδρίτης. Κατά τον Οκτώβρη, η περικύκλωση της Μαδρίτης ήδη προετοιμαζόνταν. Ο Φράνκο ήθελε την πρωτεύουσα του έθνους για να δώσει στους Γερμανούς και Ιταλούς συμμάχους του μιαν εύλογη βάση ν' αναγνωρίσουνε το καθεστώς του. Και πραγματικά, σύμφωνα μ' όλους τους υπολογισμούς, στις 9 Νοέμβρη 1936, προσφερόταν η γερμανική και ιταλική αναγνώριση, με την πεποίθηση πως η Μαδρίτη ήταν έτοιμη να πέσει και πως η αναγνώριση θα δημιουργούσε ένα πρόσθετο κίνητρο για να επιταχυνθεί η πτώση της. Σύμφωνα με όλους τους υπολογισμούς επίσης, ο Φράνκο έκανε εκεί το μεγαλύτερο στρατηγικό του σφάλμα: στη βιασύνη του να πάρει τη Μαδρίτη, έκανε επίθεση κατά μέτωπο, αντί να συμπληρώσει τον κλοιό του κόβοντας το δρόμο της Βαλένθιας. Οι φασίστες

γαντζώθηκαν πεισματικά σ’ εκείνη τη στρατηγική για μήνες, δίνοντας στους Νομιμόφρονες την ευκαιρία να οχυρώσουνε ικανοποιητικά την περιφέρειά τους και ν’ αντέξουν τις πλαγιοκοπήσεις του εχθρού το Φλεβάρη και το Μάρτη.

Πρέπει να σημειωθεί ότι το σπουδαίο γεγονός στην άμυνα της Μαδρίτης ήταν η χρησιμοποίηση επαναστατικών πολιτικών μεθόδων. Αν έπεφτε η Μαδρίτη, οι σταλινικοί το χάνανε το παιχνίδι. Στην Ισπανία το κύρος τους ήταν συνδεδεμένο με το Πέμπτο Σύνταγμα της Μαδρίτης — που στην πραγματικότητα ήταν ένας στρατός με πάνω από εκατό χιλιάδες άνδρες — και με την Ένωση Άμυνας, που από τις 11 Οκτώβρη ήταν υπεύθυνη για την άμυνα της Μαδρίτης και βρισκότανε κάτω από σταλινικό έλεγχο. Σε διεθνή κλίμακα, το κύρος της Κομμουνιστικής Διεθνούς και της Σοβιετικής Ένωσης θα γκρεμιζόταν αμετάκλητα με την πτώση της Μαδρίτης. Η υποχώρηση στη Βαλένθια και στην Καταλονία θα δημιουργούσε ένα νέο συσχετισμό δυνάμεων, με τους σταλινικούς να βρίσκονται στην γωνία. Και απ’ αυτή τη νέα κατάσταση θα μπορούσε να ξεπηδήσει ένας επαναστατικός πόλεμος ενάντια στο φασισμό που θα ‘βαζε τέλος σε όλα τα σχέδια του Ήντεν, του Ντελμπός και του Στάλιν. Η Μαδρίτη έπρεπε οπωσδήποτε να κρατηθεί. Μπροστά στη σκληρή ανάγκη, οι σταλινικοί παρατήσανε τις καθαρά αστικές μεθόδους — αλλά μόνο για ένα διάστημα και μόνο μέσα στα όρια της Μαδρίτης.

Μέθοδες άμυνας, που σε άλλες πόλεις είχανε προταθεί από τα τοπικά τμήματα των POUM, FAI και CNT κι είχανε καταγγελθεί σαν τυχοδιωκτικές, σαν ξένες προς τη φιλελεύθερη μπουρζουαζία, εγκρίνονταν εδώ από τους ίδιους τους σταλινικούς, όταν η φασιστική έφοδος στις 7 Νοέμβρη έφτασε στα προάστια της πόλης. Αξίζει ν’ αναφέρουμε μια μπροσούρα που βγήκε από την CNT εκείνη τη βδομάδα:

«Χτες, ειδοποιήσαμε το λαό της Μαδρίτης πως ο εχθρός βρισκότανε μπροστά στις πύλες της πόλης και τους συμβουλέψαμε να γεμίζουνε μπουκάλια με βενζίνη, να τα δένουν με φιτίλια, να τ’ ανάβουν και να τα πετούν επάνω στα τανκς των στασιαστών όταν θα μπαίνανε μέσα στην πόλη.

» Σήμερα προτείνουμε άλλα μέτρα προφύλαξης. Κάθε πολυκατοικία, κάθε διαμέρισμα της γειτονιάς, που είναι γνωστό ότι κατοικείται από συμπαθούντες στο φασισμό, πρέπει να ψάχνεται διεξοδικά για όπλα. Παραπέτα και οδοφράγματα πρέπει να στηθούνε σ’ όλους τους δρόμους που οδηγούνε στο κέντρο της πόλης.

» Κάθε σπίτι μέσα στη Μαδρίτη όπου ζούνε αντιφασίστες πρέ-

πει να μετατραπεί σε φρούριο και οι εισβολείς πρέπει να συναντήσουν κάθε είδους εμπόδιο αν προσπαθήσουν να διασχίσουν τους δρόμους της πρωτεύουσας. Να τους ρίχνετε από τα πάνω πατώματα των κτηρίων γιατί τα πυροβόλα δεν μπορούν να στοχεύσουν ψηλά. Αλλά, πάνω απ’ όλα, πρέπει να καθαρίσουμε τη Μαδρίτη από την πέμπτη φάλαγγα των κρυμμένων φασιστών.»

Μια από τις καυχησιολογίες του Μόλα — πως τέσσερις φάλαγγες συγκλίνανε στη Μαδρίτη και μια πέμπτη σχηματιζότανε κρυφά μέσα της — έδωσε στους εργάτες το λαμπρό σύνθημα: τσακίστε την πέμπτη φάλαγγα. Πάνε τώρα οι κυβερνητικές — και οι σταλινικές — απαγορεύσεις για τις «παράνομες έρευνες», τις «συλλήψεις δίχως εξουσιοδότηση», κτλ. Πάνω από πεντακόσιοι Φρουροί Εφόδου πιαστήκανε και μπήκανε στη φυλακή, τις μέρες εκείνες, σαν ύποπτοι φασίστες — την πρώτη και τελευταία φορά που οι σταλινικοί εγκρίνανε μια τέτοια εκκαθάριση από τα αστικά στοιχεία. Οι σταλινικοί ήταν αυτοί που κυρίως προτείνανε το σύνθημα «όλη η εξουσία στην κυβέρνηση του Λαϊκού Μετώπου», και για τούτο ήταν εχθρικοί απέναντι στις επιτροπές εργατών στα εργοστάσια και στις γειτονιές. Για μια φορά όμως, η απελπισία τους έκανε να το παρατήσουν. Το με σταλινική ηγεσία Πέμπτο Σύνταγμα έβγαλε μια προκήρυξη που μεταξύ άλλων καλούσε τις μάζες να εκλέξουν επιτροπές συνοικιών για επαγρύπνηση ενάντια στην πέμπτη φάλαγγα μέσα στην πόλη.³⁷

Εργατικές επιτροπές γυρίζανε στους δρόμους παρακινώντας όλους τους άντρες να χτίσουνε χαρακώματα και οδοφράγματα. Η Ένωση Άμυνας οργάνωσε ξεχωριστά συμβούλια για τροφή, πολεμοφόδια, κτλ που το καθένα τους, αυξανόμενο μέρα με την μέρα, μετατρέπονταν σε μαζική οργάνωση. Επιτροπές γυναικών οργάνωσανε μαγειρεία και πλυντήρια για τους αγωνιστές. Σε μια μη βιομηχανική πόλη, βρέθηκαν — και τούτο με πρωτοβουλία απ’ τα κάτω — τα απαραίτητα μηχανήματα για ν’ αρχίσει η κατασκευή πυρομαχικών. Οι σταλινικοί δεν ξέχασαν την δίωξη του POUM, αλλά ακόμα και αυτή γινόταν μ’ αργό ρυθμό κι οι αγωνιστές του POUM είχαν το περιθώριο να υπερασπιστούν την πόλη. Νοέμβρης, Δεκέμβρης, Γενάρης: δοξασμένοι μήνες, κι ας ήταν φορτωμένοι με θάνατο. Τι ήταν λοιπόν αυτό; Ήταν «ο λαός στ’ άρματα».

Οι σταλινικοί ήταν σε τόσο απελπιστική κατάσταση που καλωσορίσανε τη θριαμβευτική είσοδο στη Μαδρίτη του στρατού που επιλέχθηκε από τις φάλαγγες του μετώπου Αραγονίας και που ο ηρωισμός τους είχε διαλύσει τις συκοφαντίες που διαδίδανε οι στα-

λινικοί για τις πολιτοφυλακές της Αραγονίας. Ωστόσο, λίγο μετά την είσοδο του στρατού σκοτώθηκε η μεγαλύτερη μορφή που έβγαλε ο πόλεμος, ο αναρχικός Ντουρούτι, κι ο προβολέας γύρισε πάνω στον Μιάχα.

Αλλά οι πολιτικές μέθοδες, που εφαρμόζονταν στο νότιο και βόρειο μέτωπο και στο μέτωπο της Αραγονίας, έμειναν οι ίδιες. Η συνεχής καμπάνια της CNT, του POUM και τμημάτων της UGT για μian επίθεση σε όλα τα μέτωπα, σαν ο καλύτερος τρόπος για να βοηθηθεί η Μαδρίτη και ο μόνος τρόπος για να λυθεί η πολιορκία της, αγνοήθηκε.

Ούτε και ο «ένοπλος λαός» έμεινε για πάντα ο υπερασπιστής της Μαδρίτης. Κατά το Γενάρη, πέρασε ο άμεσος κίνδυνος και το αστικοσταλινικό μπλοκ γύρισε πάλι στο «κανονικό». Οι έρευνες για φασίστες που γινόταν από σπίτι σε σπίτι από τις εργατικές επιτροπές, περιορίστηκαν κι έπειτα σταμάτησαν. Στρατιώτες αντικαταστήσανε τους εργάτες στα οδοφράγματα. Τη δουλειά που έκαναν οι γυναικείες επιτροπές την ανέλαβε ο στρατός. Η πρωτοβουλία των μαζών δεν ήταν πια επιθυμητή. Το ρέμα κυλούσε τώρα προς την άλλη μεριά κι ας μην είχε λυθεί η πολιορκία της Μαδρίτης. Η εβδομαδιαία εφημερίδα “POUM”, την έκλεισαν οριστικά το Γενάρη. Το Φλεβάρη, η Ένωση πήρε το ραδιοφωνικό σταθμό του POUM και τα τυπογραφεία του “El Combatiente Rojo” («Ο Κόκκινος Μαχητής»). Ο σταλινικός Χοσέ Καθόρλα, αστυνομικός επίτροπος της Ένωσης, οργάνωσε την καταστολή, την νόμιμη και την παράνομη. Αν τυχόν τα Λαϊκά Δικαστήρια δεν επικύρωναν τις συλλήψεις των εργατών που έκανε, αυτός έπαιρνε «τους αθωωμένους από το δικαστήριο σε κρυφές φυλακές είτε τους έστελνε σε συντάγματα κομμουνιστικών πολιτοφυλακών ώστε να χρησιμοποιηθούν στις πρώτες γραμμές σαν “οχυρώματα”». Ταυτόχρονα, άνοιξαν οι πόρτες των φυλακών για τους δεξιούς κι ο Καθόρλα άφησε πολλούς φασίστες κι αντιδραστικούς. Τις κατηγορίες τούτες τις διατύπωσε ο Ροντρίγκες, Ειδικός Κομισάριος Φυλακών (“Solidaridad Obrera”, 20 Απρίλη 1937), ενώ η απαίτηση της CNT να διεξαχθεί ανάκριση απορρίφτηκε. Η διάλυση της Ένωσης ολοκλήρωσε την κίνηση προς τις αστικές-γραφειοκρατικές μέθοδες για την υπεράσπιση της Μαδρίτης.

Η μοναδική στρατιωτική νίκη της κυβέρνησης Καμπαλέρο στάθηκε η ήττα των ιταλικών μεραρχιών στην Γκουανταλαχάρα, το Μάρτη, μια απρόσμενη νίκη αν κανείς υπολογίσει τις λειψές προετοιμασίες σ’ εφεδρείες και σε υλικό. Η αποτυχία να συντονιστεί η μάχη της Μαδρίτης με επιθέσεις σε άλλα μέτωπα, για τους πολιτικούς

λόγους που περιγράψαμε, υπήρξε ένα λάθος που έκανε τη Μαδρίτη το σημαντικότερο μέτωπο και συγχρόνως έκανε αδύνατη τη λύση της πολιορκίας της.

16. Ο ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΟΣ ΑΓΩΝΑΣ ΚΑΤΩ ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ ΝΕΓΚΡΙΝ-ΠΡΙΕΤΟ

Ότι η «κυβέρνηση της νίκης» θα συνέχιζε, αναπόφευκτα, την ίδια καταστροφική στρατιωτική πολιτική με την προκάτοχή της ήταν φανερό από την μέρα που συγκροτήθηκε. Ο Πριέτο θα συνέχιζε τη γεμάτη αδράνεια ναυτική πολιτική του όπως και την μεροληπτική πολιτική του στην παραχώρηση αεροπλάνων στα διάφορα μέτωπα. Τώρα ήταν επιπρόσθετα επικεφαλής του στρατού, συγκεντρώνοντας όλες τις υπηρεσίες σ' ένα μοναδικό υπουργείο Άμυνας. Αλλά το Ανώτατο Πολεμικό Συμβούλιο, που ιδρύθηκε το Δεκέμβρη, το είχε κιόλας στα χέρια του το αστικοσταλινικό μπλοκ αφού είχε την πλειοψηφία των υπουργείων. (Το σταλινικό «αίτημα» να λειτουργεί κανονικά το Συμβούλιο, διατυπωμένο στις 16 Μάη, ήταν απλούστατα η βάση για το μύθο που θα έκανε τον Καμπαλέρο τον αποδιοπομπαίο τράγο για τη κατάληξη του πολέμου). Η πολιτική που είχε καθορίσει την προηγούμενη στρατιωτική στρατηγική — άρνηση στο ν' ανάψει η φλόγα της εξέγερσης στη Βόρεια Αφρική, υποστήριξη της βασικής μπουρζουαζίας ενάντια στους εργάτες, καταδίωξη της Καταλονίας και της Αραγονίας — συνεχίζονταν ακόμη πιο εντατικά.

Επιπρόσθετα, η κυβέρνηση του Νεγκρίν έβαλε και νέα εμπόδια στη διεξαγωγή του πολέμου.

Αναφορικά με το εθνικό ζήτημα — σχέσεις με τις εθνικές μειονότητες — το καθεστώς του Νεγκρίν κινήθηκε όχι μόνο πιο δεξιά απ' του Καμπαλέρο, αλλά πιο δεξιά και από τη δημοκρατία του 1931-33. Ο γραφειοκρατικός συγκεντρωτισμός, που υποστήριζαν οι μοναρχικοί και οι φασίστες, ήταν ένας σημαντικός παράγοντας που τους αποξένωσε από τον λαό της Καταλονίας και της Γαλικίας και τους Βάσκους. Από τη στιγμή που άρχισε ο εμφύλιος πόλεμος η περιορισμένη αυτονομία των Καταλών και των Βάσκων διευρύνθηκε ντε φάκτο. Μια διακήρυξη για την αυτονομία της Γαλικίας θα διευκόλυνε απροσμέτρητα τον ανταρτοπόλεμο που διεξάγονταν εκεί. Μα αυτό δεν έγινε για να μη δημιουργηθεί ένα προηγούμενο

που θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί από την Καταλονία. Κι όπως είδαμε, το καθεστώς Νεγκρίν έκανε το κάθε τι για να σαρώσει την καταλανική αυτονομία. Οι μπολσεβίκοι, τονίζοντας την πίστη τους στην αυτονομία των μειονοτήτων, κερδίσανε δυνάμεις για την συνέχιση του εμφύλιου πολέμου. Αντίθετα, η νομιμόφρονη κυβέρνηση έσβηνε τις φωτιές των εθνικών πόθων.

Το ημερομίσθιο που έπαιρναν οι άνδρες στις πολιτοφυλακές ελαττώθηκε από δέκα πεσέτες σ' επτά, ενώ των αξιωματικών ήταν: 25 πεσέτες για τους ανθυπολοχαγούς, 39 για τους υπολοχαγούς, 50 για τους λοχαγούς, 100 για τους αντισυνταγματάρχες. Έτσι οι οικονομικές διακρίσεις ενέτειναν την επιβολή των στρατιωτικών κανονισμών. Δεν χρειάζεται να τονίσει κανείς το καταστροφικό αποτέλεσμα που είχε αυτό πάνω στο ηθικό των στρατιωτών και στην αυξανόμενη υποταγή τους στους αξιωματικούς.

Σύντομα, ολόκληρο το βόρειο μέτωπο θα προδινόταν από τους βάσκους μπουρζουάδες και τους αξιωματικούς, και από την «Πέμπτη Φάλαγγα» δηλαδή τους οπαδούς του φασισμού μέσα στις Φρουρές Εφόδου, στους αστυφύλακες και στον αστικό πληθυσμό. Η πάλη ενάντια στην «Πέμπτη Φάλαγγα» ήταν αναπόσπαστο τμήμα της στρατιωτικής πάλης. Μα όπως είχε γράψει ο Καμίγιο Μπερνέρι, πριν ακόμα ενταθεί η καταπίεση του Νεγκρίν, «είναι αυταπόδειχτο πως μέσα στους μήνες που γίνεται προσπάθεια να εξοντωθούν οι «ανεξέλεγκτοι» (POUM, CNT), το πρόβλημα της «Πέμπτης Φάλαγγας» δεν μπορεί να λυθεί. Η καταστολή της «Πέμπτης Φάλαγγας» δεν μπορεί πρωτίστως να κατορθωθεί μόνο με την ερευνητική και κατασταλτική δραστηριότητα που μόνο έμπειροι επαναστάτες μπορούν να φέρουν σε πέρας. Μια εσωτερική πολιτική ταξικής συνενεργασίας και εύνοιας προς τις μεσαίες τάξεις, οδηγεί αναπόφευκτα στην ανοχή απέναντι σε στοιχεία που είναι πολιτικά αμφίβολα. Την «Πέμπτη Φάλαγγα» την αποτελούν όχι μόνο φασιστικά στοιχεία, αλλά και όλοι οι δυσανεκτοί που στηρίζουν τις ελπίδες τους σε μια μετριοπαθή δημοκρατία».

Ενώ το βόρειο μέτωπο αφέθηκε στα χέρια της βασικής αστικής τάξης, το μέτωπο της Αραγονίας υποβλήθηκε σε τρομερή εκκαθάριση. Ο στρατηγός Πόσας εγκαινίασε αυτό που ήταν μια δήθεν γενική επίθεση μέσα στον Ιούνιο. Ύστερα από πολλές μέρες συγκρούσεων με πυροβολικό κι αεροπορία δόθηκε διαταγή στην 29η Μεραρχία (την πρώην «Μεραρχία Λένιν» του POUM) και σε άλλους σχηματισμούς να προελάσουν. Μα την μέρα που ορίστηκε η προέλαση δεν υπήρχε ούτε πυροβολικό ούτε αεροπορία για να προ-

στατέψει τη μεραρχία. Αργότερα, ο Πόσας ισχυρίζεται πως αυτό έγινε επειδή η αεροπορία υπεράσπιζε το Μπιλμπάο — μα η μέρα της προέλασης ήταν τρεις μέρες μετά την κατάκτηση του Μπιλμπάο από τον Φράνκο. Οι στρατιώτες του POUM καταλαβαίνουν πολύ καλά πως τους εκθέτανε σκόπιμα. Όμως αν δεν μπαίνανε στη φωτιά θα δίνανε στο αστικοσταλινικό μπλοκ μια ευκαιρία να συκοφαντήσουν το μέτωπο Αραγονίας. Προχωρήσανε λοιπόν στη γραμμή του πυρός. Το ένα πλευρό δόθηκε, φαινομενικά, σε μια Διεθνή Ταξιαρχία (σταλινική), λίγη ώρα όμως αφότου άρχισε η προέλαση, η ταξιαρχία πήρε την εντολή ν' αποτραβηχτεί στο πίσω μέρος της διάταξης. Ο αντισυνταγματάρχης που βρισκόταν επικεφαλής σ' ένα σχηματισμό Φρουρών Εφόδου έδωσε, αργότερα, συγχαρητήρια στο στρατό του POUM: «Στη Σαρινένα με είχαμε στρέψει εναντίον σας λέγοντας πως ήταν ενδεχόμενο να μας χτυπήσετε πισώπλατα. Όχι μόνο κάτι τέτοιο δεν έγινε μα, χάρη στην παλικαριά σας και στην πειθαρχία σας, αποφύγαμε μια καταστροφή. Είμαι έτοιμος να πάω στη Σαρινένα να διαμαρτυρηθώ γι' αυτούς που σπέρνουνε τους σπόρους της αποθάρρυνσης για να θριαμβέψουν οι ιδιαίτεροι πολιτικοί σκοποί τους».

Σ' εκείνη την επίθεση, σκοτωθήκανε πολεμώντας, ο Καούε κι ο Αντριάνο Ναθάν, διοικητές μονάδων του POUM. Εκείνη την ίδια ώρα ερχόταν η αστυνομία να πιάσει τον Καούε σαν «τροτσκιστοφασίστα».

Αφού τέλειωσε η επίθεση, η 29η μεραρχία στάλθηκε στα μετόπισθεν. Αυτό, όπως συνηθίζονταν, σήμαινε να παραδώσουνε οι μαχητές τα τουφέκια — δεν υπήρχαν ακόμα αρκετά για τη γραμμή του μετώπου και, ταυτόχρονα, για τις εφεδρείες σ' εκείνο το μέτωπο! Αλλά οι δύσπιστοι στρατιώτες του POUM αρνήθηκαν να παραδώσουνε τα όπλα τους. Δηλώσανε πως ήταν πρόθυμοι να ξαναγυρίσουνε στο μέτωπο. Λίγες μέρες αργότερα, δυο τάγματα από τη μεραρχία πήραν διαταγή να βαδίσουνε προς το Φισκάλ (στο μέτωπο της Χάκας) για ν' αποκρούσουνε μια φασιστική επίθεση. Εκεί, όχι μόνο τσακίσανε την επίθεση, αλλά και ξαναπήρανε θέσεις και υλικό που είχανε προηγουμένα χαθεί. Μετά, ξεκουράζονταν περιμένοντας καινούργιες διαταγές. Αλλά δεν τους στείλανε πίσω στη μεραρχία τους. Γιατί; Για να τους αφοπλίσουν. Το πρόσταξε ο Πόσας. Τους συγκεντρώσανε στο χωριό Ροντεάνο όπου τους περικύκλωσε μια σταλινική ταξιαρχία. Τους πήραν όλα τα τιμαλφή: ρολόγια, αλυσίδες, ακόμα και τα καλά εσώρουχα και τα καινούργια παπούτσια. Πιάσανε τους ηγέτες τους και τους άλλους τους άφη-

σαν να φύγουν — με τα πόδια. Πεζοπορώντας για να πάνε σπίτι τους, πολλοί πιαστήκανε στο δρόμο του γυρισμού, μέσα στις πόλεις. Ο μόνος λόγος που οι ίδιες μέθοδες δεν χρησιμοποιηθήκανε και για τους υπόλοιπους άντρες από τη μεραρχία ήταν πως η είδηση διαδόθηκε γρήγορα κι ο Πόσας φοβήθηκε μην τυχόν οι μεραρχίες της CNT έρθουν να την υπερασπίσουν. Λίγες όμως βδομάδες αργότερα, η 29η διαλύθηκε επίσημα κι οι άνδρες που απομείνανε μοιράστηκαν εδώ κι εκεί σε μικρές ομάδες.³⁸

Παρόμοια κατακερματίστηκε και η μεραρχία της CNT, «Ασκάσο». Η «Acracia», εφημερίδα της CNT στη Λερίντα, έγραψε:

«Τώρα γνωρίζουμε καλά γιατί δεν πάρθηκε η Ουέσκα. Ατράνταχτη απόδειξη γι' αυτό είναι η τελευταία πολεμική επιχείρηση στη Σάντα Κιτερία. Η Ουέσκα περικυκλώθηκε απ' όλες τις μεριές και μόνο η προδοσία της αεροπορίας (που ελέγχονται από το PSUG) ήταν υπεύθυνη για την καταστροφή που είχε στο τέλος η επιχείρηση αυτή. Οι αγωνιστές μας δεν υποστηρίχτηκαν από την αεροπορία και έμειναν έτσι ανυπεράσπιστοι μπροστά στα συνεχή κι εντατικά πυρά της φασιστικής αεροπορίας. Αυτή είναι μόνο μία από τις πολλές επιχειρήσεις που τελειώσανε με τον ίδιο τρόπο δηλαδή λόγω της προδοσίας από την αεροπορία».

Λίγο αργότερα συνήλθε η ολομέλεια της Κεντρικής Επιτροπής του PSUC στη Βαρκελώνη. Ανάμεσα σ' εκείνους που προβλήθηκαν ιδιαίτερα ήταν οι «σύντροφοι»: στρατηγός Πόσας, αρχηγός στο μέτωπο Αραγονίας, Βιρχίλιο Λιάνος, πολιτικός επίτροπος στο μέτωπο, αντισυνταγματάρχης Γκόρντον, αρχηγός του επιτελείου...

Η αποδοχή του ελέγχου από την κεντρική κυβέρνηση παρουσιαζότανε στα στρατεύματα του μετώπου Αραγονίας ωςάν το τέλος της κάθε στεναχώριας τους. Αντίθετα, χρησιμοποιήθηκε για να τους τσακίσει ακόμα πιο πολύ. Ο πολεμικός ανταποκριτής (στο Παρίσι) του αναρχικού «Libertaire» έγραψε στις 29 Ιούλη:

«Από τότε που η κεντρική κυβέρνηση ανέλαβε τον έλεγχο, το οικονομικό μπουϊκοτάρισμα δυνάμωσε. Οι πιο πολλοί άντρες στις πολιτοφυλακές δεν παίρνανε το μισθό τους για ένα μεγάλο διάστημα. Στο Μπουχαράλθ, όπου βρίσκεται το γενικό επιτελείο της φάλαγγας του Ντουρούτι, τόσο οι στρατιώτες όσο και οι αξιωματικοί δεν είδαν ούτε μια πεσέτα τους τελευταίους τρεις μήνες. Δεν μπορούν να πλύνουν τα ρούχα τους γιατί δεν έχουνε σαπούνι. Σε πολλά μέρη που επισκέφτηκα, ύστερα από αρκετούς μήνες απουσίας, βρήκα συντρόφους που γνώριζα πολύ καλά: τώρα ήταν χλωμοί, αδύνατοι και φανερά εξασθενημένοι. Η σωματική κατάσταση των

στρατιωτών είναι τέτοια που δεν μπορούν να σταθούν όρθιοι στις μεγάλες ασκήσεις. Δεν μπορούν να βαδίσουν πάνω από δεκαπέντε χιλιόμετρα τη μέρα. Στην περιφέρεια του Φαρλέτε, ο στρατός ζει από το κυνήγι και χωρίς αυτό οι άντρες θα πέθαιναν της πείνας».

Η συστηματική καταδίωξη των κύριων δυνάμεων του μετώπου της Αραγονίας δεν δημιουργούσε τις προϋποθέσεις για στρατιωτικές νίκες, αν και στο Μπελσίτε και το Κίντο, η 25η μεραρχία (της CNT) δικαίωσε την φήμη της. Μα οι δόθεν επιτυχίες στην επίθεση του Ιούλη στο μέτωπο Αραγονίας ήταν σε μεγάλο βαθμό λόγια των εφημερίδων. «Αποτελέσματα;» έγραψε το παράνομο όργανο των αναρχικών "Libertad" (1η Αυγούστου): «Δυο χωριά χαθήκανε στην περιοχή των Πυρηνάιων και τρεις χιλιάδες άντρες σκοτωθήκανε. Αυτό το λένε επιτυχία. Απελπιστική, καταστροφική, ντροπιασμένη επιτυχία!»

Ύστερα από την πτώση του Σαντάντερ (26 Αυγούστου), η καταδίωξη των στρατευμάτων της CNT κόπασε ως ένα βαθμό. Αλλά τώρα ήρθε ένα τρομερό μάθημα για τις συνέπειες της δημιουργίας αντεπαναστατικών δυνάμεων καταστολής, όπως η ελεγχόμενη απ' τους σταλινικούς «μεραρχία Καρλ Μαρξ». Κατά την διάρκεια μιας επίθεσης στον τομέα της Χουέρα «πενήντα αξιωματικοί και εξακόσιοι στρατιώτες από κείνη τη μεραρχία περάσανε στους φασίστες. Αυτές οι λιποταξίες είχαν σαν αποτέλεσμα να καταστραφεί ένα τάγμα. Παρά το θάρρος των δυνάμεων της CNT η επιχείρηση εκείνη δεν ήταν δυνατόν να 'χει αίσιο τέλος. Ο εχθρός είχε τον απαραίτητο χρόνο ν' ανασυγκροτηθεί κι έτσι η επίθεση ήταν αδύνατο να συνεχιστεί. Ύστερα από συνοπτική διαδικασία, στο στρατοδικείο που συνήρθε αμέσως, τριάντα αξιωματικοί από τη «μεραρχία Καρλ Μαρξ» εκτελεστήκανε. Επιπρόσθετα ο πολιτικός κομισάριος της μεραρχίας Τρουέμπα, μέλος του PSUC, παραιτήθηκε», ("Amigo del Pueblo", παράνομο όργανο των Φίλων του Ντουρούτι, 21 Σεπτέμβρη). Δεν χρειάζεται να πούμε πως απαγορεύτηκε στον τύπο της CNT να δημοσιεύσει τα γεγονότα.

Το βόρειο μέτωπο

Όσο περισσότερο η κυβέρνηση Νεγκρύν δεσμεύονταν στην ταξική συνεργασία (πιο ολοκληρωμένα και από την κυβέρνηση Καμπαλέρο) τόσο δεν έκανε τίποτε για ν' αντισταθμίσει το όλο και πιο κυνικό σαμποτάζ της βασικής αστικής τάξης. Το μέτωπο αυτό έμεινε σε σχεδόν ολοκληρωτική αδράνεια από το Νοέμβρη του 1936

ως το Μάη του 1937, όταν οι φασίστες κινήθηκαν για να το σαρώσουν ολοσχερώς. Ούτε και για οικονομικό-στρατιωτικές προπαρασκευές δεν είχανε χρησιμοποιηθεί αυτοί οι έξι μήνες. Πρέπει να τονίσουμε πως η Εουσκάντι (η Χώρα των Βάσκων) ήταν η δεύτερη βιομηχανική περιφέρεια μετά την Καταλονία αν κι ήταν ανώτερη απ' την τελευταία στη βαριά βιομηχανία, με εργοστάσια σιδήρου και ατσαλιού στο κέντρο των μεταλλωρυχείων και των ανθρακωρυχείων. Τίποτα δεν έγινε για να ξεπηδήσει από κει μια μεγάλη πολεμική βιομηχανία. Για τούτο το έγκλημα ήταν εξίσου υπεύθυνοι και οι σταλινικοί, γιατί δυο κομματικοί τους εκπρόσωποι ήταν υπουργοί στην αυτόνομη κυβέρνηση. Το πλήγμα που δόθηκε στην CNT το Μάρτη, όταν η Περιφερειακή Επιτροπή της φυλακίστηκε και δημοιτήκανε τα τυπογραφεία της, το ακολούθησε τώρα μια συστηματική καταπίεση των εργατών και η απαγόρευση των δημόσιων συγκεντρώσεων. Έτσι, η μοναδική δύναμη που θα μπορούσε να εμποδίσει την προδοσία τσακίστηκε από το αστικό-σταλινικό μπλοκ.

Όπως είπαμε, στην κυβέρνηση Καμπαλέρο υπήρχε ο συνεχής φόβος για τη νομιμοφροσύνη των Βάσκων. Οι επίμονες απειλές του Ιρούχο, πως θα τα παρατήσει ολότελα, απλά και μόνο καθρεφτίζανε το γεγονός πως η αστική τάξη δεν είχε να διακινδυνεύσει και σοβαρά πράγματα στην πάλη με το φασισμό και δεν θα αγωνιζότανε μέσα σε συνθήκες καταστροφικές για την ιδιοκτησία της. Κατά συνέπεια, όταν ο Φράνκο άρχισε να κινείται στο βορρά, ο Καμπαλέρο σχεδίασε μιαν επίθεση σε μεγάλη κλίμακα στο νότιο μέτωπο της Μαδρίτης σαν επιχείρηση αντιπερισπασμού στις φασιστικές δυνάμεις. Σύμφωνα με τους φίλους του, 75.000 στρατός καλά εξοπλισμένος θ' άρχιζε δράση. Αλλά δυο-τρεις μέρες πριν αρχίσει η επίθεση αναγκάστηκε να παραιτηθεί.

Η πρώτη πράξη του Νεγκρύν ήταν ν' αποσύρει τα στρατεύματα εκείνα. Όπως και να το δει κανείς, η αλήθεια είναι πως καμιά επίθεση δεν έγινε για ν' ανακουφιστεί το Μπιλμπάο, ούτε στο μέτωπο Μαδρίτης, ούτε στο μέτωπο Αραγονίας, μέχρι τα μέσα του Ιούνη — όταν ήταν πια πάρα πολύ αργά.

Μα ο αποφασιστικός παράγοντας για την απώλεια του Μπιλμπάο ήταν η ανοιχτή προδοσία. Ο ανταποκριτής των "Times" της Ν. Υόρκης έγραψε: «Ακόμα και τα βαριά πυροβόλα των στασιαστών δεν θα μπορούσαν να καταστρέψουν μερικές από κείνες τις υπογείες οχυρώσεις με τα τρία τσιμεντένια τοιχεία και τα φυλάκια που κατανέμονταν κάθε τρία μίλια σ' όλες τις ακτές της Μπισκάγιας. Οι ίδιοι οι στασιαστές λένε πως ο «σιδερένιος κλοιός» των οχυρών θα

ήταν απόρρητος αν δεν τον είχαν καταστρατηγήσει οι Βάσκοι». Ωστόσο η λέξη «καταστρατηγήσει» ήταν ένας ευφημισμός των φασιστών για την προδοσία. Αφού έπεσε η πόλη, η βασκιική αντιπροσωπεία στο Παρίσι παραδέχτηκε αυτήν την αλήθεια και κατηγόρησε τον υπεύθυνο μηχανικό που έχτισε τα οχυρά και που μεταπήδησε στον Φράνκο μαζί με τα σχέδια. Η εξέταση αυτής της εξήγησης της βασκιικής αντιπροσωπίας αποκάλυψε πως ο μηχανικός το είχε σκάσει μήνες πρωτότερα. Γιατί δεν χρησιμοποιήθηκε η περίοδος που μεσολάβησε για να γίνουν καινούργια σχέδια για τα οχυρά; Αλλά η δικαιολογία αυτή ήταν ένα απλό πρόσχημα. Γιατί, όπως γνωρίζει ακόμη και ένας άπειρος στη στρατιωτική επιστήμη, τα σχέδια δεν θα είχαν λύσει για τους φασίστες το πρόβλημα της διέλευσής τους μέσα από τα οχυρά. Τους άφησαν να περάσουν από το σιδερένιο κλειδί.

Ας υποθέσουμε πως παραδεχόμαστε τη δικαιολογία των Βάσων. Γιατί λοιπόν να μην υπερασπίσουν το Μπιλμπάο όπως το έκαναν στην πολιορκία της Μαδρίτης — που η θέση της ήταν λιγότερο πλεονεκτική — και που παρ' όλα αυτά είχε αντέξει; Είναι στοιχειώδες αξίωμα στη στρατιωτική επιστήμη πως καμιά μεγάλη πόλη δεν κυριεύεται αν τα μεγάλα της κτήρια — αληθινά οχυρά — δεν καταστραφούν εκ θεμελίων σε σημείο που να μην προσφέρουν πια καμιά προστασία στα πολιορκούμενα στρατεύματα. Για να ξεθεμελιωθούν τα κτήρια με βομβαρδισμό από αεροπλάνα και πυροβολικό απαιτούνταν τεράστιος εξοπλισμός και εφεδρείες και τέτοιον δεν διαθέτανε οι φασίστες — με τέτοιον τρόπο χρειάστηκε ένας χρόνος βομβαρδισμών για να ισοπεδωθεί μόνο το ένα όγδοο της Μαδρίτης.

Μα η αστική τάξη δεν περίμενε καθόλου να βομβαρδιστεί το Μπιλμπάο! Στις 19 Ιούνη παραδώσανε την πόλη, όπως είχαν παραδώσει τον προηγούμενο Σεπτέμβρη και το Σαν Σεμπασιάν. Η ενιαία βασκιική πολιτική, να παραδίνει τις πολιτείες ανέπαφες, δεν έχει το προηγούμενό της σε κανένα σύγχρονο πόλεμο, για να μην μιλήσουμε για εμφύλιο πόλεμο!

Ο φιλικός προς τους Νομιμόφρονες ανταποκριτής των “Times” της Ν. Υόρκης (21 Ιούνη 1937) έγραψε:

«Σήμερα γίνανε γνωστές οι λεπτομέρειες για τις τελευταίες ώρες της βασκιικής κυριαρχίας στο Μπιλμπάο. Περίπου 1.200 πολιτοφύλακες, που πριν απ' τον εμφύλιο πόλεμο ήταν στρατιώτες στον τακτικό στρατό, αποφασίσανε στις πρώτες πρωινές ώρες, αφού οι γέφυρες είχαν τιναχτεί, πως το χάος δεν μπορούσε να συνεχιστεί

και έτσι πήρανε στα χέρια τους τον έλεγχο της πόλης, εκτελώντας χρέη αστυνομίας. Όσοι άντρες ανήκανε στις πολιτοφυλακές της Αστούριας και του Σαντάντερ διώχτηκαν από την πόλη.

» Το τάγμα αυτό, με βοηθό ένα μέρος από την τακτική αστυνομία και τους αστυφύλακες, αποδέχτηκε την παράδοση των συναδέλφων του που υπήρχανε μέσα στην πόλη, τους αφοπλίσε κι ύστερα ύψωσε λευκή σημαία στο κτήριο της Τηλεφωνικής. Όλη τη νύχτα γυρίζανε στα σπίτια καθουσιάζοντας το λαό πως δεν υπήρχε αιτία να πανικοβληθεί, βάλανε φρουρές στα δημόσια κτήρια και το βράδυ σχημάτισανε αλυσίδες στον κεντρικό δρόμο που εμπόδιζαν τα εξαγριωμένα πλήθη να πλησιάσουν κοντά στα εθνικά στρατεύματα που παρελαύνανε μέσα στην πόλη».

Ο Λεϊζόλα, υπουργός Δικαιοσύνης στη βασκιική κυβέρνηση, έμεινε πίσω για να επιθεωρήσει την προδοσία. Μ' εξαίρεση δεκαεφτά (πού γι' αυτούς θα ξαναμιλήσουμε αργότερα), όλοι οι φασίστες όμηροι απελευθερωθήκανε και στάλθηκαν στις φασιστικές γραμμές ως δώρο καλής θέλησης, πριν φτάσουν τα στρατεύματα στην πόλη. Με απλά λόγια: ο ταχτικός στρατός των Βάσων, διευθυνόμενος από τους βάσκους ηγέτες, συνεργάστηκε με τη «δημοκρατική αστυνομία» για να χτυπήσουν τους Αστουριανούς και την πολιτοφυλακή από τα πίσω, να αφοπλίσουν όσους περισσότερους μπόρεσαν και να ξεχαρβαλώσουν τα σπίτια και τα οδοφράγματα που είχαν ετοιμάσει οι εργάτες για να πολεμήσουν στους δρόμους. Λίγο μετά την κατάληψη της πόλης, η ίδια αστυνομία, τώρα πια με καρλιστικούς μπερέδες, μετατράπηκε σε τακτική αστυνομία του Φράνκο.

Οι προσπάθειες του τύπου της CNT και της UGT να κρούσουν τον κώδωνα του κινδύνου, ύστερα από την πτώση του Μπιλμπάο, απαγορεύτηκαν από τη λογοκρισία. Το βασκιικό γενικό επιτελείο διατηρήθηκε στη διοίκηση των στρατευμάτων που υποχωρούσαν. Όταν, μέσα σε λίγες βδομάδες, οι φασίστες αρχίσανε δεύτερη επίθεση, η βιομηχανική πόλη Ρεϊνόσα, κλειδί στην αμυντική γραμμή του Σαντάντερ, έπεσε και γι' άλλη μια φορά οι Βάσκοι δεν κάνανε καμιά προσπάθεια να υπερασπίσουνε την πόλη τους.

Δuo μέρες πριν από την πτώση του Σαντάντερ, το βασκιικό γενικό επιτελείο και τα μέλη που είχαν απομείνει στην κυβέρνηση το σκάσανε στη Γαλλία με ένα εγγλέζικο πολεμικό πλοίο. Με ποιους όρους έγινε αυτό, το φανερώνει το τηλεγράφημα που δημοσιεύτηκε στους “Times” της Ν. Υόρκης στις 25 Αυγούστου:

«Όταν έπεσε το Μπιλμπάο, οι Βάσκοι ελευθέρωσαν όλους τους

ομήρους τους εκτός από δεκαεφτά. Τώρα θεωρείται ότι αυτοί οι εναπομείναντες όμηροι διατρέχουν το σοβαρότερο κίνδυνο καθώς οι Βάσκοι ομολογούν ότι δεν είναι πια σε θέση να τους προστατέψουν από τα εξτρεμιστικά στοιχεία μέσα στο Σαντάντερ.

» Όταν η Βρετανική Πρεσβεία δέχθηκε να παραλάβει τους ομήρους, συμφωνήθηκε επίσης να φύγουν μαζί τους και οι Βάσκοι που τους φύλαγαν, καθώς και όσα μέλη απόμεναν από τη βασκική κυβέρνηση...

» Υπάρχει ελπίδα να φτάσει σε καλό τέλος όλος αυτός ο χειρισμός πριν αντιληφτούνε τα πιο βίαια στοιχεία μέσα στο Σαντάντερ τι συμβαίνει».

Την άλλη μέρα (26 Αυγούστου), το βρετανικό πολεμικό «Κέιθ», έχοντας την μικτή «αντιπροσωπεία» από Βάσκους και φασίστες έφτασε στο Σαντάντερ κι έτσι «έσωσε» τους βάσκους επίσημους και τους δεκαεφτά φασίστες.

Ο πρόεδρος Αγουίρε δεν βρισκότανε στο Σαντάντερ. Δεν έκανε καμία δήλωση προτού φυγαδευτεί εκτός Ισπανίας και μόνο όταν έφθασε στους συναδέλφους του στην Μπεγιόν της Γαλλίας, έβγαλε την ακόλουθη ανακοίνωση:

«Η αντιπροσωπεία της βασκικής κυβέρνησης, καταφεύγουσα στην Μπεγιόν, αναλαμβάνει την ευθύνη και υπογράφει τα κάτωθι:

» Η επίθεση του Φράνκο εναντίον της Ρεϊνόσα τελείωσε με τρομερές συνέπειες. Σε ένα έδαφος με μεγάλα όρη και βαθιές χαράδρες, τα στρατεύματα του Φράνκο προήλασαν με αδιανόητη ταχύτητα. Οι στρατιωτικοί ειδήμονες έμειναν κατάπληκτοι από την ταχύτητα της προέλασης αυτής, όχι μόνον του πεζικού αλλά και του βαρέος και ορεινού πυροβολικού καθώς επίσης και των δυσκίνητων υπηρεσιών που έχουν τα διάφορα συντάγματα και όπλα.

» Τούτο υπήρξε μια απίθανη και δυσκολότατη επιτυχία και αποδεικνύει ότι οι ευκαιρίες του εδάφους δεν χρησιμοποιήθηκαν για αντίσταση εναντίον του Φράνκο.

» Προ της προελάσεως αυτής, τα στρατεύματα του Σαντάντερ δεν προέβλεπαν καμία αντίσταση στον εχθρό. Όχι μόνον δεν ήλθαν σε επαφή με τον εχθρό αλλά και δεν υποχώρησαν κατά τέτοιο τρόπο ώστε να ήταν δυνατό να οργανωθεί άμυνα.

» Η οργάνωση του στρατού του Σαντάντερ είχε διαλυθεί από την στιγμή της επίθεσης. Ούτε οι επικοινωνίες, ούτε οι υγειονομικές υπηρεσίες, ούτε τα μέσα γι' αποφυγή αιφνιδιαστικών επιθέσεων λειτούργησαν. Ουδεμία γραμμή αντιστάσεως δεν ήταν δυνατόν να δημιουργηθεί, επειδή τα τάγματα που δεν παραδόθηκαν μετά την

πρώτη σύγκρουση, έφευγαν στην ύπαιθρο με απόλυτη αταξία.

» Ούτε το γενικό επιτελείο του Σαντάντερ ούτε το γενικό επιτελείο της Βόρειας Στρατιάς έλεγξαν σε οποιαδήποτε στιγμή την επίθεση. Άπαξ διελθόντες της Ρεϊνόσα, ήταν αδύνατον να βρουν τις θέσεις των στρατευμάτων τους, ούτε και κάποια μονάδα στην οποία να μπορούν να υπολογίζουν.

» Η Ρεϊνόσα παρεδόθη στον εχθρό δίχως να δοθεί χρόνος στον πληθυσμό να την εκκενώσει. Το εργοστάσιο πυροβόλων έπεσε στα χέρια των στασιαστών καθώς και όλο το υπό κατασκευήν υλικό, συμπεριλαμβανομένων και 38 πυροβολαρχιών.

» Η μόνη αντίσταση που συνάντησε εχθρός κατά την προέλασή του είναι αυτή που προβάλανε τα βασκικά τάγματα που εφορμούσαν προς το μέτωπο. Η ακατανόητη συμπεριφορά [των άλλων στρατευμάτων] εξηγήθηκε όταν τα βασκικά στρατεύματα αντελήφθησαν ότι έπεσαν θύματα προδοσίας και ότι η προέλαση των στρατευμάτων του Φράνκο είχε διευκολυνθεί κατά τοιούτον τρόπον ώστε ολόκληρος ο βασκικός στρατός να πέσει στην εξουσία του Φράνκο.

» Οι Βάσκοι, αντιστεκόμενοι ενενήντα σχεδόν ημέρες εναντίον μιας κτηνώδους επιθέσεως [ενάντια στο Μπιλμπάο] ασυγκρίτως τρομερότερης της Ρεϊνόσα, άνευ των μέσων τα οποία διέθετε ο στρατός του Σαντάντερ, δεν δύνανται να εξηγήσουν κατά κανένα λογικό τρόπο το γεγονός ότι χάθηκε έτσι έδαφος ογδόντα χιλιομέτρων εντός οκτώ ημερών. Είναι απαραίτητο να προστεθεί στα δεδομένα αυτά ότι η επίθεση εναντίον της Χώρας των Βάσκων υπήρξεν αιφνιδιασμός, ενώ εκείνη της Ρεϊνόσα είχε προαναγγελθεί και αναμένονταν.

» Όταν η πραγματική κατάσταση επιβεβαίωσε τούτο, η ανωτάτη διοίκηση του βασκικού στρατού απασχολήθηκε με την σωτηρία των στρατευμάτων και την αποφυγή της αιχμαλωσίας των εφεδρειών της από τον εχθρό. Εις την αποστολή αυτήν συγκέντρωσε όλες τις προσπάθειές της με την βοήθεια της βασκικής κυβερνήσεως, η οποία κατά την σοβαρή και δύσκολη αυτή στιγμή εξακολουθούσε να δίνει αποδείξεις της ικανότητας και αταραξίας της».³⁹

Κάποιος πρόδωσε, μα όχι εμείς, αυτό είναι το συμπέρασμα και η ουσία από τούτο το καταπληκτικό ντοκουμέντο, εξόν απ' τη δυσφήμιση που κάνει στους πολιτοφύλακες της Αστούριας και του Σαντάντερ, που δεκαπέντε χιλιάδες τους θερίστηκαν από τα πολυβόλα αφού περικυκλωθήκανε στο Σαντάντερ.

Τηλεγράφημα του παρισινού τύπου στις 26 Αυγούστου ονόμασε μερικούς από τους προδότες, αναφέροντας ότι ο διοικητής των Φρουρών Εφόδου, Πέντρο Βέγκα, ο διοικητής των βασκικών στρα-

τευμάτων, Ανχέλ Μποτέλα, κι ο λοχαγός Λουίς Τερέθ παρουσιάστηκαν στο πιο κοντινό φυλάκιο των φασιστικών στρατευμάτων και προσφέρθηκαν να παραδώσουν το Σαντάντερ, αλλά τους προειδοποίησαν πως ένα τάγμα της πολιτοφυλακής της FAI ήταν αποφασισμένο να πολεμήσει μέχρι θανάτου.

Ποιος, που γνωρίζει έστω και ελάχιστα τους μαχητές της CNT και της πολιτοφυλακής της Αστούριας, θα μπορούσε ποτέ να φανταστεί πως δεν σταθίκανε στο πόστο τους και πως δεν ήταν έτοιμοι να πολεμήσουν μέχρι θανάτου; Χίλια παραδείγματα για την ηρωική τους αντίσταση μέχρι την τελευταία τους πνοή, μπορούν να ειπωθούν γι' αυτούς. Μα, πάνω απ' όλα, γιατί θα παραδινότανε και δεν θα πολεμούσαν οι Αστούριανοί μαχητές, που είχανε μάθει τον Οκτώβρη του 1934 πως οι αντιδραστικοί δεν τηρούν ποτέ τις συμφωνίες ότι δεν θα υπάρξουν αντίποινα; Από την άλλη μεριά, οι Βάσκοι δεν ήταν σε θέση ν' αναφέρουν ούτε μια μάχη όπου να κέρτησαν ίσαμε το τέλος. Η δικαιολογία στο ντοκουμέντο του Αγουίρε ήταν μια τετριμμένη κοινοτυπία. Δεν υπήρχε καμιά χτυπητή αντίθεση ανάμεσα σε όσα κάνανε στο Μπιλμπάο και στα περιστατικά του Σαντάντερ. Απεναντίας, και στις δυό περιπτώσεις ακολούθησαν το ίδιο σχέδιο.

Το ξαναλέμε: η αστική τάξη δεν είχε κανένα σοβαρό λόγο να πολεμήσει το φασισμό. Γι' αυτήν ήταν απείρως προτιμότερο να παραδώσει την ιδιοκτησία της ανέπαφη στον Φράνκο, με την προσδοκία ενός αναπόφευκτου μελλοντικού συμβιβασμού, παρά να της καταστραφεί μέσα σε μια θανάσιμη πάλη. Το ότι οι αστοί δεν μεταπηδήσανε στον Φράνκο από την αρχή οφειλότανε κατά κύριο λόγο στους δεσμούς τους με την Βρετανία. Αλλά όταν έγινε η επίθεση στο Μπιλμπάο, το πρόβλημα «λύθηκε»: Η Βρετανία είχε συνεννοηθεί με τον Φράνκο αναφορικά με τις βασικές επαρχίες. Όπως φανέρωσε ο αξιόπιστος Φρέντερικ Μπέρτσαλ στους “New York Times”, οι αγγλικές τράπεζες είχανε δώσει στον Φράνκο, διαμέσου ολλανδικών τραπεζών, τεράστιες πιστώσεις ενώ τα προϊόντα από την περιφέρεια του Μπιλμπάο θα αποτελούσαν τις εγγυήσεις γι' αυτές τις πιστώσεις. Έπειτα ήρθε το ρήγμα στον «σιδερένιο κλοιό».

Μ' ακόμα και χωρίς έναν τελικό διακανονισμό με τη Βρετανία, οι φασίστες θα παίρνανε το Μπιλμπάο και το Σαντάντερ ανέπαφα, όπως και το Σαν Σεμπασιάν που τους το είχανε παραδώσει τον προηγούμενο Σεπτέμβρη.

Το ότι και άλλοι ήταν επίσης προδότες, όπως λέει ο Αγουίρε, είμαστε πρόθυμοι να το παραδεχτούμε. Γι' άλλη μια φορά, πριν

μπούνε τα φασιστικά στρατεύματα στο Σαντάντερ, οι χτεσινοί «νομιμόφρονες» Φρουροί Εφόδου και αστυφύλακες περιπολούσανε στους δρόμους, αφοπλίζοντας τους Αστούριανούς μαχητές κι εμποδίζοντας τις οδομαχίες. Οι αστυνομικοί εκείνοι βρισκότανε κάτω από τις διαταγές του υπουργού Εσωτερικών (ανθρώπου του Πριέτο), και άμεσα κάτω από τον σταλινικό γενικό διευθυντή της αστυνομίας που είχε διαλύσει τα συμβούλια των αντιφασιστικών φρουρών (είχαν δημιουργηθεί για να εκκαθαρίσουν την αστυνομία από τα αμφίβολα στοιχεία).

Και τι να πούμε για το Ανώτατο Πολεμικό Συμβούλιο, που η «λειτουργία» του ήταν μια από τις απαιτήσεις των σταλινικών - που δεν ικανοποιήθηκε από τον Καμπαλέρο, και που μόνο από τον Νεγκκρίν θα μπορούσε να ικανοποιηθεί;

Τι να πούμε για τους δυο σταλινικούς υπουργούς μέσα στη βασκική κυβέρνηση που το είχανε σκάσει από το Μπιλμπάο — μπορούμε να είμαστε βέβαιοι πως γνωρίζανε τους συναδέλφους τους στην κυβέρνηση καλύτερα από μας! — ακόμα και πριν απ' τον Αγουίρε; Τι λογής μαρτυρία για τα γεγονότα μπορούσαν να δώσουν αφού δεν ήταν αυτόπτες μάρτυρες; Είναι γεγονός πως κι αν ακόμη υπήρχε ποτέ τέτοια μαρτυρία, κανένας δεν μπορεί να την ανακαλύψει μέσα στο σταλινικό τύπο.⁴⁰

Οι Βάσκοι πέταξαν απ' τούς ώμους τους το φταίξιμο χρησιμοποιώντας αόριστες κατηγορίες. Το ότι είχε γίνει προδοσία το επιβεβαίωσαν με τον πιο αδιαμφισβήτητο τρόπο. Πάντως, η αλήθεια είναι πως η κυβέρνηση δεν έκανε ανακρίσεις, δεν δέχτηκε ακροάσεις και δεν είπε καμιά γνώμη γι' αυτό το ζήτημα!

Τα σχόλια της UGT και της CNT για την απώλεια του Σαντάντερ περικόπηκαν από το λογοκριτή γιατί προσπαθούσαν να αντλήσουν μερικά διδάγματα από τα γεγονότα. Ωστόσο ένα κύμα πικρίας διαπέρασε τις μάζες. Για τούτο λοιπόν πολεμήσανε; Έπρεπε να γίνουν, το λιγότερο, προφορικές ομολογίες. Ακόμα και η εφημερίδα του Πριέτο, “El Socialista”, δήλωσε στις 31 Αυγούστου: «Δίχως να φανερώσουμε κανένα μυστικό μπορούμε να βεβαιώσουμε τούτο: στη Μάλαγα η προδοσία ήταν παρούσα. Παρούσα ήταν και στο Σαντάντερ... Το γενικό επιτελείο εγκατάλειψε τη Μάλαγα δίχως μάχη. Οι στρατιωτικοί ηγέτες έφυγαν στη Γαλλία τη στιγμή που το Μπιλμπάο κινδύνευε. Άλλοι είχαν έρθει σε συμφωνία με τον εχθρό για να διευκολύνουνε την είσοδό του στο Σαντάντερ».

Οι σταλινικοί, σε μιαν απόφαση του Πολιτικού τους Γραφείου στα μέσα Σεπτέμβρη, προσπάθησαν να ρίξουν όλο το βάρος της

ευθύνης στη βασική αστική τάξη. Η όποια κριτική υπάρχει σ' αυτήν την απόφαση επιβεβαιώνει την ανάλυσή μας:

«Η μακρόχρονη έλλειψη δραστηριότητας (στα μέτωπα του Μπιλμπάο και του Σαντάντερ) δεν χρησιμοποιήθηκε για να οργανωθεί ο στρατός ούτε για να οχυρωθούνε ικανοποιητικά οι θέσεις μας. Τα στελέχη, που στιγματίστηκαν από την προδοσία, δεν εκκαθαρίστηκαν. Η προαγωγή καινούργιων στοιχείων σε διοικητικές θέσεις δεν ενθαρρύνθηκε...

» Στις βασικές επαρχίες, στο Σαντάντερ, η πολιτική που θα έπρεπε να ικανοποιήσει τους πόθους των εργατών και των αγροτών δεν εφαρμόστηκε. Οι μεγάλοι γαιοκτήμονες κι οι ιδιοκτήτες μεγάλων επιχειρήσεων, που είχανε φιλικές σχέσεις με τους φασίστες, διατηρήσανε τα προνόμιά τους και τούτο πάγωσε τον ενθουσιασμό των μαχητών.

» Ένας σάπιος φιλελευθερισμός εξασφάλισε την ατιμωρησία για την Πέμπτη Φάλαγγα... Η απαγόρευση των δημόσιων συγκεντρώσεων απομόνωσε την κυβέρνηση, ακόμα και το Λαϊκό Μέτωπο, από τα δραστήρια στρώματα του λαού κι εμπόδισε να χρησιμοποιηθεί το θάρρος κι ο ενθουσιασμός των πολιτών για να υπερασπιστούνε τις πόλεις. Η αμφίβολη συμπεριφορά και τα άτιμα μέσα που χρησιμοποιήθηκαν επίσης από ορισμένα στοιχεία (εκτός από άλλες αιτίες που δεν μπορούνε τώρα να εξεταστούνε) συντελέσανε να υποσκαφτεί ο ενθουσιασμός του λαού, να εξασθενήσει η δύναμη των στρατιωτών...» (ανατύπωση από "Daily Worker", 25 Οκτώβρη 1937).

Σημειώσετε πως η απόφαση τούτη δεν αναφερότανε — και δεν μπορούσε ν' αναφέρεται — στην προηγούμενη δράση του Κομμουνιστικού Κόμματος για περιορισμό των προνομίων της αστικής τάξης, για το λόγο πως, ακριβώς σ' όνομα της αντιφασιστικής ενότητας, το κόμμα καθοδήγησε την πάλη ενάντια στην επέμβαση μαζί με τη μεγαλοαστική τάξη. Ας θυμηθούμε τη δήλωση του ηγέτη του κόμματος Ντιάθ, στην προηγούμενη ολομέλεια της Κεντρικής Επιτροπής:

«Αν στην αρχή οι διάφορες πρόωρες προσπάθειες για «σοσιαλιστικοποίηση» και «κολεκτιβοποίηση», που ήταν αποτέλεσμα μιας όχι ξεκάθαρης αντίληψης για το χαρακτήρα της τωρινής πάλης, θα μπορούσαν να δικαιολογηθούν από το γεγονός ότι οι μεγάλοι γαιοκτήμονες και βιομήχανοι είχανε παρατήρει τα κτήματα και τα εργοστάσιά τους και πως ήταν απαραίτητο με κάθε θυσία να συνεχιστεί η παραγωγή, τώρα απεναντίας δεν μπορούνε καθόλου να δικαιολο-

γηθούνε. Τώρα που υπάρχει κυβέρνηση Λαϊκού Μετώπου, κι όλες οι δυνάμεις που πολεμούνε το φασισμό αντιπροσωπεύονται σ' αυτήν, τέτοια πράγματα όχι μόνο δεν είναι επιθυμητά αλλά είναι και εντελώς ανεπιτρέπτα», ("Communist International", Μάης 1937).

Ύστερα από τούτο, τι μέγιστη υποκρισία να παραπονιούνται πως «οι μεγάλοι γαιοκτήμονες κι οι ιδιοκτήτες μεγάλων επιχειρήσεων, που είχαν φιλικές σχέσεις με τους φασίστες, διατηρήσανε τα προνόμιά τους».

Κάτι ακόμα πιο σημαντικό, η σταλινική απόφαση κατέληξε όχι με κριτική της αστικής τάξης, αλλά με τη συνηθισμένη καταγγελία εναντίον των τροτσκιστών και απέδωσε τις ήττες στο βόρειο μέτωπο «στην έλλειψη ενότητας για τη σταθερότητα του αντιφασιστικού μετώπου». Έτσι, μια ψευτομαρξιστική κριτική μπήκε στην υπηρεσία ενός προγράμματος εντεινόμενης ταξικής συνεργασίας!

Στην πρώτη συνέλευση των Κορτές, τον Οκτώβρη, παρουσιάστηκε η αντιπροσωπεία των Βάσκων. Απ' αυτούς, οι πιο πολλοί ήρθαν από το Παρίσι, κι έπειτα στο Παρίσι ξαναγυρίσανε. Για τους σταλινικούς μίλησε η Πασιονάρια. Δεν είπε λέξη για την προδοσία της βασικής αστικής τάξης. Αντίθετα, είπε: «Ξέρουμε πως οι μισθοί που παίρνουν οι εργάτες δεν φτάνουνε για να συντηρήσουνε το σπιτικό τους... Με τούτη την έννοια, έχουμε το παράδειγμα για το τι μπορεί να γίνει, όταν οι εργάτες δεν είναι ικανοποιημένοι. Έχουμε το παράδειγμα του Εουσκάντι, όπου οι εργάτες συνέχιζαν να παίρνουν τους ίδιους μισθούς επειδή συνεχίζανε να λειτουργούν οι ίδιες καπιταλιστικές επιχειρήσεις».

Πώς μπορεί κανείς να χαρακτηρίσει τέτοια ποταπά λόγια; Καθένα άλλο συμπέρασμα δεν μπορεί να βγει από δαύτα, παρά μόνο πως οι δυσारेστημένοι εργάτες είναι αυτοί που χάσανε τη στρατιωτική μάχη. Η μόνη κατηγορία για την αστική τάξη ήταν πως δεν είχε δώσει στους εργάτες καλύτερα μεροκάματα! Αν η ψευτοριζοσπαστική αναφορά «στις ίδιες καπιταλιστικές επιχειρήσεις» δεν ήταν τίποτα άλλο παρά δημαγωγία, γιατί η Πασιονάρια δεν προχώρησε να ζητήσει να δοθούνε στους εργάτες οι άλλες καπιταλιστικές επιχειρήσεις που απομένανε στο έδαφος της νομιμόφρονος Ισπανίας; Αντίθετα, η κυβέρνηση έπαιρνε συστηματικά τα εργοστάσια και τη γη από τους εργάτες και τα έδινε πίσω στους παλιούς ιδιοκτήτες, όπως είδαμε.

Η πτώση της Αστούριας

Οι πολιτοφύλακες της Αστούριας και του Σαντάντερ — σε μεγάλο βαθμό, της CNT και των αριστερών σοσιαλιστών — συγκροτήθηκαν σκληρά για κάθε σπιθαμή εδάφους. Εδώ το πεδίο της πάλης ήταν ακόμα πιο ευνοϊκό για την άμυνα από τη γεμάτη βουνά περιφέρεια του Σαντάντερ. Οι Αστουριανοί δυναμιτιστές κρατούσαν ακόμα ακλόνητοι τα προάστια του Οβιέδο, ακινητοποιώντας εκεί τη φρουρά από τον Ιούλη του 1936. Οι εργάτες είχαν ένα μικρό εργοστάσιο στην Τρουμπία που έβγαζε όπλα και πολεμοφόδια και μαζί με τις πρώτες ύλες από τα ορυχεία της περιοχής καθώς και με τα σημαντικά στρατιωτικά αποθέματα που έφεραν από την περιφέρεια του Σαντάντερ δημιούργησαν την υλική βάση «για να κρατούν το βορρά επ' αόριστον». Όπως έλεγαν όλοι, κάπου 140.000 οπλισμένος στρατός υπήρχε στη νομιμόφρονη περιφέρεια του βόρειου μετώπου. Όσο θα κράταγε αυτό, ο Φράνκο δεν μπορούσε να κάνει καμιά μεγάλη επίθεση αλλού. Η χτυπητή αντίθεση ανάμεσα στην άμυνα που αντιτάξαν οι Αστουριανοί και στην προηγούμενη παράδοση του Μπιλμπάο και του Σαντάντερ, φάνηκε από το γεγονός πως ούτε ένα χωριό δεν παραδόθηκε πριν να το σαρώσει το φασιστικό πυροβολικό. Κι όταν η περικύκλωση επέβαλε υποχώρηση, δεν αφέθηκε πίσω τίποτα που να μπορεί να χρησιμοποιηθεί. «Όταν αναγκάζονται, στο τέλος, να παρατήσουν μια πόλη είτε ένα χωριό, οι Αστουριανοί υποχωρώντας φαίνεται πως είναι αποφασισμένοι να μην αφήσουν πίσω τους παρά μόνο ερημιά και καπνισμένα ερείπια... Οι εισβολείς τα βρήκαν όλα ανατιναγμένα με δυναμίτη και συχνά καμένα ίσαμε τα θεμέλια», ("Times" της Ν. Υόρκης, 19 Οκτώβρη 1937). Μέχρι την πτώση του Καγκάς δε Ονίς, κάθε σπιθαμή εδάφους κόστισε στους φασίστες τεράστιες απώλειες σε υλικό και σε άντρες.

Τότε, όμως, συνέβη κάτι. Όχι στην περιφέρεια του Οβιέδο, όπου η πολιτοφυλακή κρατούσε με σθένος. Όχι ανάμεσα στις δυνάμεις που, έχοντας υποχωρήσει απ' το Καγκάς ντε Ονίς, είχαν αποκαταστήσει καινούργιες αμυντικές γραμμές. Αλλά στην παράκτια περιφέρεια, στ' ανατολικά του Χιχόν, όπου βρίσκονταν τα βασικά στρατεύματα, άμεσα διοικούμενα από το γενικό επιτελείο που στάθμευε στο Χιχόν. Ο φασίστας Ναβαρέσε, μετά από τη Ριμπαντεσέγια, προχώρησε κατά μήκος της ακτής είκοσι οχτώ μίλια, μέσα από πόλεις και χωριά και μέσα σε τρεις μόνο ημέρες... Μα ακόμη και τότε, οι κύριες δυνάμεις εισβολής βρίσκονταν δεκαπέντε μίλια

ανατολικά του Χιχόν, όταν η πόλη παραδόθηκε, στις 21 Οκτώβρη.

Γιατί δεν το υπερασπίσανε το Χιχόν; Υπήρχαν ακόμα εκεί αρκετές στρατιωτικές εφεδρείες για να συνεχίσουν τον αγώνα. Και πάλι είμαστε αναγκασμένοι να το ξαναπούμε: μια πόλη με μεγάλες οικοδομές είναι φυσικό φρούριο που πρέπει να σαρωθεί πριν παρθεί. Η μόνη επιλογή — να υποχωρήσουνε κάπου αλλού — δεν ήταν δυνατή γιατί δεν υπήρχε κανένα άλλο μέρος που να μπορούνε να πάνε οι 140.000 στρατιώτες και οι πολίτες. Δεν μπορούσε να υπάρξει καμιά αμφιβολία πως ο Φράνκο θα τους εκτελούσε όλους, και ειδικά τους Αστουριανούς πολιτοφύλακες. Ωστόσο, η κυβέρνηση παράτησε τους άντρες αυτούς στο έλεος του Φράνκο. Από τις 16 του Οκτώβρη, το πρακτορείο "Associated Press" είχε μεταδώσει την άφιξη από την Γαλλία, του κυβερνήτη της Αστούριας και άλλων κυβερνητικών επισήμων οι οποίοι, καθώς ανέφεραν οι υπάλληλοι του τελωνείου, είχαν χαρτιά που αποδείκνυαν πως η κεντρική κυβέρνηση είχε εξουσιοδοτήσει τη φυγή τους. (Το τηλεγράφημα της επόμενης μέρας ανέφερε πως το πλήρωμα του ισπανικού πλοίου που τους είχε μεταφέρει είχε αρνηθεί να τους δώσει τροφή!). Στις 20, το πρακτορείο "United Press" μετέδωσε την άφιξη στο αεροδρόμιο του Μπιαρίτς της Γαλλίας «πέντε πολεμικών αεροπλάνων της νομιμόφρονης Ισπανίας κι ενός εμπορικού γαλλικού αεροπλάνου, που μετέφεραν φυγάδες αξιωματικούς από το Χιχόν». «Οι αεροπόροι δήλωσαν πως έφυγαν από το Χιχόν με διαταγή του αρχηγού του σμήνους τους, όταν ξέσπασαν συγκρούσεις, μέσα στους δρόμους, μεταξύ των υπερασπιστών και διακόπηκε η επικοινωνία τους με άλλες στρατιωτικές μονάδες... Έπειτα από ανάκριση, οι αεροπόροι αφέθηκαν ελεύθεροι και μεταφέρθηκαν στις ισπανικές προξενικές αρχές στη Μπαγιόν». Την ίδια μέρα, από την ίδια πηγή μεταδόθηκε: «Η ισπανική κυβέρνηση εντείνει σήμερα τις πιέσεις στη Γαλλία και στην Αγγλία να επιταχύνουνε την εκκένωση των πολιτών από το Χιχόν και να εξασφαλίσουνε τη μεταφορά των αξιωματικών του νομιμόφρονα στρατού των 140.000 ανδρών που αναγκάστηκε να υποχωρήσει προς τη θάλασσα». Ο Μπελαρμίντο Τομάς, κυβερνήτης του Χιχόν, έφτασε με αεροπλάνο στη Γαλλία στις 20. Έτσι, η κυβέρνηση έσωσε τους υπαλλήλους της, αφήνοντας τις ένοπλες μάζες στην τύχη τους.

Οι μάζες δεν είχανε καν την επιλογή να πεθάνουν πολεμώντας αντί μπροστά στα εκτελεστικά αποσπάσματα. Σαν παραχώρηση στους εργάτες, είχε διοριστεί κυβερνήτης του Χιχόν ένας σοσιαλιστής, ο Τομάς. Μα τούτο στάθηκε απλά και μόνο μια αριστερή

επίφαση. Κανένα μέτρο δεν είχε παρθεί, μέσα στους δυο μήνες που μεσολάβησαν, για να εκκαθαρίσουν τη γραφειοκρατία του βασιλικού στρατού, τα επιτελεία του Σαντάντερ, τους άλλους αξιωματούχους και να οργανώσουν εργατικές περιπόλους που να καθαρίσουν την πόλη από την Πέμπτη Φάλαγγα. Παρόμοια, η Αστυνομία και οι Φρουρές Εφόδου δεν πέρασαν από κόσκινο. Το αποτέλεσμα ήταν να βρεθούν οι μάζες μέσα σε μια παγίδα θανάτου.

Η παράκτια φάλαγγα των φασιστών, μια από τις τέσσερις που ηγούταν στην προέλασή τους, βρισκόταν κοντά στο Χιχόν — σε απόσταση, οδικώς, δεκατεσσάρων μιλίων — όταν η πόλη ξεσηκώθηκε. Ο ραδιοφωνικός σταθμός του Χιχόν άνοιξε στις 10 το πρωί με την ξαφνική ανακοίνωση: «Περιμένουμε με μεγάλη ανυπομονησία... Ζήτω ο Φράνκο!».

Λίγο πριν απ' τις 3:30 το απόγευμα, ο στρατός με τους κόκκινους μπερέδες μπήκε μέσα στην πόλη. Στο αναμεταξύ, ο ραδιοσταθμός του Χιχόν είχε εξηγήσει πως, την προηγούμενη νύχτα, όταν οι κυβερνητικοί ηγέτες φύγανε, οι μουσικές οργανώσεις των στασιαστών είχαν βγει στους δρόμους σ' ένοπλες ομάδες κι είχαν καταλάβει την πόλη, (“Times” της Ν. Υόρκης, 22 Οκτώβρη 1937).

Τρεις μέρες αργότερα, κάποιος αποκάλυψε το ρόλο της «νομιμόφρωνης δημοκρατικής αστυνομίας». «Η αστυνομική δύναμη, που πάντα διατηρούσε την δημόσια τάξη και ρύθμιζε την κυκλοφορία στους δρόμους ήταν η ίδια που ανέλαβε και σήμερα καθήκοντα». Γι' άλλη μια φορά και πάλι οι πραιτοριανές δυνάμεις της κυβέρνησης και των αστών συμμάχων της είχαν πάει με το μέρος του Φράνκο. Δεν ήταν τυχαίο που ένας συνονόματος του Φράνκο, ο «νομιμόφρων δημοκράτης» συνταγματάρχης Φράνκο έκανε την επίσημη προσφορά παράδοσης της πόλης! Τίποτα δεν είχε καταστραφεί: το μικρό εργοστάσιο πυρομαχικών, τα εργοστάσια κτλ. κτλ. έπεσαν απείραχτα στα χέρια του Φράνκο. Τούτο το γεγονός ξεκαθαρίζει τον ρόλο των κυβερνητικών αξιωματικών και υπαλλήλων που το είχανε σκάσει: Είτε είχανε βοηθήσει άμεσα στην προδοσία και γι' αυτό είχε μείνει ανέπαφη η πόλη, είτε δεν τολμήσανε να πληροφορήσουνε τους στρατιώτες πως η πόλη θα έμενε ανυπεράσπιστη, και συνεπώς το σκάσανε κρυφά, χωρίς να ειδοποιήσουν τις ένοπλες μάζες να οργανώσουν την δική τους άμυνα...

“El gobierno de la Victoria” («Κυβέρνηση της Νίκης») την είχε βαφτίσει η Πασιονάρια. Έξι μήνες έδειξαν πόσο αποκρουστικά γελοίο ήταν αυτό το βάφτισμα. Οι στρατιωτικές νίκες της θα μπορούσαν ίσως να γίνουν η μόνη κατανοητή «δικαιολογία» για τις κα-

ταπίσεις που επέβαλε στους εργάτες και στους αγρότες. Μα, ίσα ίσα, από την αντιδραστική της πολιτική βγήκε η καταστροφική της στρατιωτική πολιτική. Είτε η Ισπανία θα παρέμενε κάτω από τούτο τον τρομερό ζυγό και θα βούλιαζε στα βάθη είτε θα απελευθερώνονταν από τούτους τους οργανωτές της ήττας και θα τραβούσε μπροστά προς τη νίκη — ότι κι αν θα γινόταν, η ιστορία είχε ήδη σημαδέψει την κυβέρνηση Νεγκρίν-Στάλιν με τον αληθινό τίτλο: «η κυβέρνηση της ήττας».

17. ΜΟΝΟ ΔΥΟ ΔΡΟΜΟΙ

Δεκάξι μήνες εμφύλιος πόλεμος απέδειξαν οριστικά στον ισπανικό λαό πως οι διάφορες επιλογές που είχε ήταν ουσιαστικά δύο. Η μια είναι αυτή που ήδη έχουμε αναδείξει: επαναστατικός πόλεμος ενάντια στο φασισμό. Όλες οι άλλες οδηγούν στην πολιτική που χάραξε ο αγγλογαλλικός ιμπεριαλισμός.

Ο αγγλογαλλικός ιμπεριαλισμός απέδειξε πως δεν έχει κανένα σκοπό να βοηθήσει τους Νομιμόφρονες να νικήσουν. Ακόμα κι η σταλινίζουσα "New Republic" (27 Οκτώβρη 1937) αναγκάστηκε τελικά να ομολογήσει: «Είναι φανερό πως από δω και πέρα — αν δεν ήταν έτσι απ' την αρχή — η ανησυχία της Γαλλίας και της Αγγλίας για την νίκη των φασιστών στην Ισπανία έχει πλέον εντελώς δευτερεύουσας σημασίας».

Το ισπανικό ζήτημα δεν είναι παρά ένας μόνον παράγοντας μέσα στη συνολική σύγκρουση συμφερόντων των ιμπεριαλιστικών δυνάμεων, και τελικά θα «διευθετηθεί» μονάχα όταν οι ιμπεριαλιστές και των δυο στρατοπέδων φτάσουν — αν τους επιτραπεί να φθάσουν — στο σημείο της γενικής διευθέτησης όλων των ζητημάτων, δηλαδή στον ιμπεριαλιστικό πόλεμο.

Έχοντας πάρα πολλά να χάσει, το αγγλογαλλικό μπλοκ αποφεύγει τον πόλεμο, αν και ενδεχόμενα θα υποχρεωθεί να πολεμήσει για να κρατήσει αυτά που έχει. Ίσαμε κείνη τη στιγμή αποφεύγει τις αποφασιστικές αναμετρήσεις στην Ισπανία όπως και αλλού. Άφησε τη Σοβιετική Ένωση να δώσει με το σταγονόμετρο βοήθεια στους Νομιμόφρονες, γιατί δεν επιθυμούσε μια νίκη του Φράνκο γιατί οι ιταλογερμανοί σύμμαχοί του κυριαρχούσαν στο καθεστώς του. Τα βρετανικά συμφέροντα χρησιμοποίησαν το διάστημα που μεσολάβησε για να συμφωνήσουν με το Μπούργκος, την από κοινού εκμετάλλευση της περιοχής του Μπιλμπάο που ήταν αγγλικής ιδιοκτησίας. Την πρώτη βδομάδα του Νοέμβρη, ο Τσάμπερλεν ανήγγειλε την αποκατάσταση τυπικών σχέσεων με τον Φράνκο (σαν πα-

ραχώρηση στο αντιφασιστικό αίσθημα, οι διπλωματικοί και προξενικοί υπάλληλοι χαρακτηρίστηκαν απλά σαν «πράκτορες»), ενώ ο Ήντεν βεβαίωνε το Κοινοβούλιο, πως μια νίκη του Φράνκο δεν θα σήμαινε καθεστώς εχθρικό στη Βρετανία. Έτσι, τα αφεντικά του αγγλογαλλικού μπλοκ προετοιμαστήκαν για τη νίκη του Φράνκο.

Όποιους φόβους κι αν είχε το αγγλογαλλικό μπλοκ από μια νίκη του Φράνκο, ποτέ του δεν ήθελε τη νίκη των Νομιμοφρόνων. Την πρώιμη νίκη τους θα την ακολουθούσε η κοινωνική επανάσταση. Ακόμα και τώρα, ύστερα από έξι μήνες καταπίεσης από την κυβέρνηση Νεγκρίν, οι αγγλογάλλοι κυβερνήτες εξακολουθούν να φοβούνται μην τυχόν τη νίκη των Νομιμοφρόνων την ακολουθήσει η κοινωνική επανάσταση. Έχουν δίκιο. Γιατί τα εκατομμύρια εργάτες της CNT και της UGT, που τους συγκρατεί ο εμφύλιος πόλεμος, στη νικηφόρα του έκβαση θα κλονίζανε τα αστικά όρια του Λαϊκού Μετώπου. Ακόμα περισσότερο, μια επικείμενη νίκη των Νομιμοφρόνων θα ήταν ένα τέτοιο πλήγμα στο ιταλογερμανικό γόητρο που θ' αντιμετωπιζότανε μόνο με μια εισβολή στην Ισπανία, με έναν ιμπεριαλιστικής κλίμακας πόλεμο και με μια προσπάθεια να σφραγισθεί η Μεσόγειος. Ο κίνδυνος για τη «ζωτική γραμμή της αυτοκρατορίας» του αγγλογαλλικού μπλοκ θα έφερνε τον πόλεμο άμεσα στην ημερήσια διάταξη. Η αγγλογαλλική επιθυμία ν' αναβληθεί ο πόλεμος οδήγησε άμεσα στην αντίθεσή τους προς τη νίκη των Νομιμοφρόνων.

Ο μοναδικός λόγος που το αγγλογαλλικό μπλοκ δεν φλερτάρισε ανοιχτά με τον Φράνκο ήταν πως δεν τολμούσε να εγκαταλείψει το κυριότερο πλεονέκτημά του στον επερχόμενο πόλεμο: το μύθο του δημοκρατικού πολέμου ενάντια στο φασισμό, που μ' αυτόν μπορεί το προλεταριάτο να στραφεί στην υποστήριξη του ιμπεριαλιστικού πολέμου.

Από την αρχή η κύρια έγνοια του αγγλογαλλικού ιμπεριαλισμού ήταν: πως ν' αναβάλει τον πόλεμο, να διατηρήσει το δημοκρατικό μύθο και συγχρόνως να κρατήσει τον Χίτλερ και τον Μουσολίνι έξω από την Ισπανία; Η απάντηση ήταν επίσης φανερή: ένας συμβιβασμός ανάμεσα στα δυο στρατόπεδα, το νομιμόφρονο και το φασιστικό. Νωρίς ακόμα, στις 17 Δεκέμβρη 1936, το "Augur" δήλωνε ημειπίσημα πως άγγλοι πράκτορες ενεργούσαν για μια τοπική ανακωχή στο βορρά, ενώ γάλλοι πράκτορες κάνανε το ίδιο στην Καταλονία. Ακόμα κι ο σοσιαλπατριώτης Ζυρόμσκι δήλωνε στην "Populaire" (3 Μάρτη 1937): «Διαφαίνονται κινήσεις που στοχεύουν να κλειστεί ειρήνη, πράγμα που θα σήμαινε όχι μόνο το τέλος της

Ισπανικής Επανάστασης αλλά επίσης και την ολοκληρωτική απώλεια των σοσιαλιστικών νικών που έχουν ήδη επιτευχθεί». Ο σοσιαλιστής οπαδός του Καμπαλέρο, Λουίς Αρακιστέν, πρεσβευτής στη Γαλλία απ’ το Σεπτέμβριο 1936 ίσαμε το Μάη 1937, δήλωσε αργότερα: «Υπολογίσαμε πάρα πολύ, με αυταπάτη και μ’ ελπίδα, στην Επιτροπή του Λονδίνου, δηλαδή στη βοήθεια από τις ευρωπαϊκές δημοκρατίες. Έφτασε τώρα η ώρα, να καταλάβουμε πως απ’ αυτές δεν μπορούμε να περιμένουμε τίποτα ευνοϊκό για μας, παρά, το λιγότερο, πολλά εναντίον μας», (“Adelante”, 18 Ιούλη 1937).

Η κυβέρνηση Νεγκρίν αφέθηκε εντελώς στα χέρια του αγγλογαλλικού μπλοκ. Και οι ομιλίες του Νεγκρίν - ιδιαίτερα αυτή στα Κορτές, την 1η Οκτώβρη, που αναφερόταν στην ανάγκη να προετοιμαστεί η ειρήνη και η ομιλία του ύστερα από την πτώση της Χιχόν - φανερώνανε πως η κυβέρνησή του ήταν πρόθυμη να πραγματοποιήσει τις αγγλογαλλικές προτάσεις για συμβιβασμό.

Το βλέμμα του Νεγκρίν δεν ήταν στραμμένο στα πεδία των μαχών αλλά στο Λονδίνο και στο Παρίσι. Ο προσανατολισμός της κυβέρνησης συνοψίστηκε με λίγα λόγια από τον οπαδό των Νομιμοφρόνων, Μάθιους, ύστερα από την πτώση του Χιχόν: «Συνολικά, εδώ υπάρχει περισσότερη απογοήτευση για όσα συζητούνται στο Λονδίνο παρά γι’ αυτό που έγινε στο βορρά». Και συνεχίζει ο Μάθιους:

«Στην χθεσινοβραδινή ραδιοφωνική ομιλία του πρωθυπουργού Νεγκρίν υπήρχε μια περικοπή που εκφράζει τόσο τέλεια τη γνώμη της κυβέρνησης, ώστε αξίζει τον κόπο να σημειωθεί: “Γι’ άλλη μια φορά, οι ξένοι εχθροί μας προσπαθούν να επωφεληθούν, από την άδολη ειλικρίνεια των ευρωπαϊκών δημοκρατιών, με έξυπνες λεπτολογίες... Προειδοποιώ τώρα τις ελεύθερες χώρες του κόσμου, πως η υπόθεσή μας είναι και δική τους υπόθεση. Η Ισπανία θα δεχτεί κάθε μέσο για να περιοριστεί η μαρτύριο της χώρας, αλλά και οι δημοκρατίες δεν πρέπει να σαγηνευτούν από το μακιαβελισμό των χειρότερων εχθρών τους, και δεν πρέπει να ξαναγίνουν το θύμα μιας ποταπής απόφασης”», (“New York Times”, 24 Οκτώβρη 1937).

Αληθινά, η περικοπή εξέφραζε τέλεια τη γνώμη της κυβέρνησης. Αν οι συνέπειες της πολιτικής αυτής δεν ήταν τόσο τραγικές για τις μάζες, θα ξέσπαγε κανείς στα γέλια μπροστά στην εικόνα της «άδολης ειλικρίνειας» της δόλιας Αλβιόνας και του Και ντ’ Ορσέ. Έχοντας το φόβο μην τυχόν και τον εγκαταλείψουν ολοκληρωτικά, ο Νεγκρίν παρακαλούσε έτσι τους ιμπεριαλιστές μέντορές του να θυμηθούνε πως «θα δεχτεί κάθε μέσο για να περιοριστεί το μαρ-

τύριο της χώρας». Μα δεν το ‘χε κιόλας αποδείξει αυτό καταπιέζοντας τους εργάτες;⁴¹

Το ότι η νομιμόφρονη κυβέρνηση είχε κιόλας συμφωνήσει να υποστηρίξει ένα συμβιβασμό με τους φασίστες, επιβεβαιώνεται όχι μόνο από τις έγκυρες επαναστατικές και αστικές πηγές, αλλά επίσης κι από μια σταλινική πηγή:

«Ένας αντιπρόσωπος της ισπανικής κυβέρνησης που παραβρέθηκε στη στέψη του βασιλιά Γεωργίου του, περιέγραψε στον υπουργό Εξωτερικών, Ήντεν, το σχέδιο της Βαλένθιας για τον τερματισμό του εμφυλίου πολέμου. Να κηρυχθεί ανακωχή. Έπειτα, όλα τα ξένα στρατεύματα και οι εθελοντές που υπηρετούν και στις δύο πλευρές ν’ αποσυρθούν αμέσως από την Ισπανία. Στη διάρκεια της ανακωχής δεν θ’ αλλάξει καμιά γραμμή μάχης. Αφού θα απομακρύνονταν όσοι δεν ήταν Ισπανοί, η Μεγάλη Βρετανία, η Γαλλία, η Γερμανία, η Ιταλία και η Σοβιετική Ένωση θα επεξεργάζονταν ένα σχήμα, που η ισπανική κυβέρνηση θα δεσμεύονταν εκ των προτέρων να αποδεχθεί και που μ’ αυτό θα εξασφαλιζόταν υπεύθυνα η θέληση του ισπανικού έθνους σε σχέση με το πολιτικό και το κοινωνικό του μέλλον», (Λουίς Φίσερ, “The Nation”, 4 Σεπτέμβρη 1937).

Στην καλύτερη περίπτωση, μια τέτοια συμφωνία θα σήμαινε δημιουργήσιμα υπό την επίβλεψη των ευρωπαϊκών δυνάμεων. Με τον Φράνκο να κατέχει εδάφη που είχανε πάνω από το ήμισυ του ισπανικού λαού, και με το ιταλογερμανικό και το αγγλογαλλικό μπλοκ να συναγωνίζονται για τη φιλία του Φράνκο, μπορεί κανείς να φανταστεί το αποτέλεσμα αυτού του δημοψηφίσματος: ενότητα των αστικών στοιχείων και στα δυο ισπανικά στρατόπεδα σ’ ένα βοναπαρτιστικό καθεστώς, διανθισμένο στην αρχή με τυπικά δημοκρατικά δικαιώματα, μα που θα κυβερνούσε τις μάζες κυρίως με την ένοπλη δύναμη του στρατού του Φράνκο.

Αυτή ήταν η κατάληξη της επιλογής που υποδείξανε οι αγγλογάλλοι ιμπεριαλιστές και την είχε ήδη αποδεχτεί η κυβέρνηση Νεγκρίν. Υπήρχαν ακόμη κι άλλες αντικειμενικές δυσκολίες σ’ αυτόν τον δρόμο: ο Φράνκο ήλπιζε να τα κερδίσει όλα κι ενθαρρυνόταν από την Ιταλία και τη Γερμανία να συνεχίσει τον πόλεμο. Όμως αυτό ήταν υπερβολικά πολύ. Αν όχι μια ολοκληρωτική νίκη του Φράνκο, που μ’ αυτήν είχαν ήδη συμφιλιωθεί η Αγγλία και η Γαλλία, τότε το αμέσως καλύτερο που θα μπορούσε να προκύψει από την αγγλογαλλική «βοήθεια» ήταν ένα ενιαίο καθεστώς με τους φασίστες.

Πιθανόν ο Στάλιν να έβρισκε αυτό το χάπι αρκετά πικρό για να το καταπιεί. Ασφαλώς, αν γινόταν ένας συμβιβασμός με τους φασί-

στες, θα ήταν οπωσδήποτε ένα τρομερό πλήγμα στο σταλινικό γόητρο σ' ολόκληρο τον κόσμο. Αλλά αυτό ήταν προτιμότερο από το ναυάγιο του κύριου στόχου της σοβιετικής πολιτικής — την επίτευξη συμμαχίας με τον αγγλογαλλικό ιμπεριαλισμό — κι ο Στάλιν ήταν έτοιμος να υποταχθεί σε μια λύση που θα επέβαλλε ο ιμπεριαλισμός. Ο Στάλιν «θα έβρισκε μια διατύπωση». Τα ίδια επιχειρήματα που είχαν χρησιμοποιηθεί για να δικαιολογήσει τη σοβιετική συμμετοχή στην Επιτροπή μη Επέμβασης, αν θα γινόταν αποδεκτά, θα δικαιολογούσαν και την τελική πράξη της προδοσίας σε βάρος του ισπανικού λαού.

Ας θυμηθούμε αυτά τα σαθρά επιχειρήματα. «Η Σοβιετική Ένωση αποδοκιμάζει έντονα τη συμφωνία για μη επέμβαση. Έχοντας αρκετή υποστήριξη από τα σοσιαλιστικά κόμματα, τα εργατικά και αντιφασιστικά κινήματα του κόσμου, μαζί με την υποστήριξη των κομμουνιστικών κομμάτων, η Σοβιετική Ένωση θα ήταν ικανή να σταματήσει την πολιτική της μη επέμβασης στην πορεία εφαρμογής της». ⁴² Χρειάζεται μήπως να υπενθυμίσουμε σε κανέναν πως ο Στάλιν δεν προσπάθησε ποτέ να κινητοποιήσει το παγκόσμιο εργατικό κίνημα πριν επιδοκιμάσει το σχήμα της μη επέμβασης; Αν το καθεστώς του Στάλιν δεν είχε τη δύναμη να σταματήσει τους ληστές, ήταν υποχρεωμένο να πάει και μαζί τους; Οι σταλινικοί καταλάβανε αρκετά καλά το ρόλο της Αγγλίας: «Η κυβέρνηση Μπάλντουϊν καθόρισε τη διεθνή της δράση με στόχο την εξασφάλιση της καλής θέλησης των μελλοντικών φασιστών δικτατόρων της Ισπανίας... [και] να εμποδίσει μια νίκη του Λαϊκού Μετώπου... Έχει φανεί επαρκώς... ότι αληθεύει ο ισχυρισμός πως η Βρετανία έφτασε σε συνεννόηση με το στρατηγό Φράνκο». ⁴³ Μα τι σημασία είχε η μοίρα της Ισπανίας, το μέλλον της ευρωπαϊκής επανάστασης; Όλα τούτα δεν βαραινανε καθόλου στη ζυγαριά του Στάλιν όσο η ισχνή φιλία με την ιμπεριαλιστική Γαλλία: «Η Σοβιετική Ένωση δεν μπορούσε να έρθει σε ανοιχτή σύγκρουση με τον Μπλουμ πάνω στο σύμφωνο μη επέμβασης, γιατί αυτό θα έδινε όπλα στον Χίτλερ και στη φιλοναζιστική πτέρυγα της κυβέρνησης των Τόριδων του Λονδίνου που προσπαθούσαν να προκαλέσουν ακριβώς μια τέτοια κατάσταση». ⁴⁴ Συνεπώς; Προσποινήθηκαν πως η Επιτροπή μη Επέμβασης έχει κάποια χρησιμότητα: «Αντί να επιτρέψει την συμπαιγνία ανάμεσα στους Ναζί και τους φιλοναζί άγγλους υπουργούς για να χτυπήσουν την Ισπανία, η Σοβιετική Ένωση αγωνίστηκε να κάνει ότι μπορούσε μέσα στα πλαίσια της Επιτροπής μη Επέμβασης για να σταματήσει τα φασιστικά όπλα να μεταφέρονται με πλοία στην Ισπανία». ⁴⁵ Έτσι

δεν έχουμε καμιά αμφιβολία πως ο Στάλιν θα προσπαθήσει να κάνει ότι μπορεί μέσα στα πλαίσια της επιτροπής συμβιβασμού για να πετύχει έναν δίκαιο διακανονισμό για τη συμμετοχή των Νομιμοφρόνων στο ενιαίο καθεστώς με τους φασίστες.

Ακριβώς μέσα σ' αυτούς τους τελευταίους μήνες, όταν το αγγλογαλλικό σχήμα έπαιρνε την τελική του διαμόρφωση, ο Στάλιν βρήκε μια καινούργια δικαιολογία για να στηρίξει όσα προέβλεπε το γαλλοσοβιετικό Σύμφωνο και η «συλλογική ασφάλεια» και ταυτοχρόνως για να σπρώξει τους Νομιμόφρονες σε ακόμα μεγαλύτερη εξάρτηση απ' το αγγλογαλλικό μπλοκ. Ο Λουίς Φίσερ το διατύπωσε αρκετά ωμά: «Ο ισπανικός πόλεμος πήρε τόσο μεγάλες διαστάσεις και διαρκεί τόσο πολύ, ώστε μόνη της η Ρωσία, ιδιαίτερα αφού πρέπει να βοηθήσει και την Κίνα, δεν μπορεί να σηκώσει το βάρος. Κάποιο άλλο έθνος ή έθνη πρέπει να συνεισφέρουν... Αν η Αγγλία επιθυμούσε να σώσει την Ισπανία από τον Φράνκο τότε ίσως η Ρωσία να ήταν πρόθυμη και ικανή να σώσει την Κίνα από την Ιαπωνία», (“The Nation”, 16 Οκτώβρη 1937).

Έτσι, η Κίνα γίνεται μια δικαιολογία για να μη βοηθηθεί αποφασιστικά η Ισπανία, ενώ η Ισπανία γίνεται η αιτία για να μη σωθεί η Κίνα! «Αν η Αγγλία επιθυμούσε να σώσει την Ισπανία από τον Φράνκο τότε...».

Επίσης, ο ισπανικός λαός καθοδηγούνταν από την Κομμουνιστική Διεθνή, και φυσικά και από την Εργατική και Σοσιαλιστική Διεθνή, ν' ακολουθήσει το δρόμο του αγγλογαλλικού ιμπεριαλισμού. Εκτός από σεβαστές πρωτοβουλίες για διοργάνωση εράνων, οι δύο Διεθνείς το μόνο που κάνανε ήταν να καλέσουν τους εργάτες να ζητήσουν από τις «δημοκρατικές» κυβερνήσεις τους να βοηθήσουν την Ισπανία. Το «παγκόσμιο προλεταριάτο» καλείται να «επιβάλει την εκπλήρωση των κύριων αιτημάτων του υπέρ του ισπανικού λαού, που είναι: η άμεση απομάκρυνση των ενόπλων δυνάμεων της Ιταλίας και της Γερμανίας που επεμβαίνουν στην Ισπανία, η άρση του εμπάργκο, η αναγνώριση όλων των διεθνών δικαιωμάτων της νόμιμης ισπανικής κυβέρνησης, η εφαρμογή των κανονισμών της Κοινωνίας των Εθνών ενάντια στους φασίστες επιδρομείς», (“Daily Worker”, 19 Ιούλη 1937). Όλα τούτα τα «αιτήματα» είναι εκκλήσεις για κυβερνητικές ενέργειες. Αφού οι γάλλοι Σοσιαλιστές και οι βρετανοί Εργατικοί γνώριζαν πως σοβαρή κυβερνητική ενέργεια μπορεί να γίνει μονάχα σε περίπτωση πολέμου, και αφού οι καπιταλιστές αφέντες τους είπαν καθαρά πως δεν ήταν ακόμα έτοιμοι για πόλεμο, προέβαλλαν το επιχείρημα πως η Κομιντέρν οδηγούσε απερί-

σκεπτα την κατάσταση πολύ μακριά, δηλαδή στον πόλεμο. Στην κατηγορία που εκτοξεύσαν εναντίον της Κομιντέρν, ότι είναι πολεμοκάπηλη, ο Δημητρώφ το μόνο που μπόρεσε να αντιπάρξει ήταν να τους χαρακτηρίσει σαν «ανάξιους εκμεταλλευτές των αντιπολεμικών αισθημάτων των πλατιών μαζών»! Αλλά οι σοσιαλιστές και οι εργατικοί ήταν σύμφωνοι σ' ένα σημείο με τους σταλινικούς, όταν αναθέτανε την τύχη του ισπανικού λαού στα χέρια των κυβερνήσεων «τους». Γιατί και οι δυο είχανε κιάλας συμφωνήσει να υποστηρίξουν τους καπιταλιστές τους στον επερχόμενο πόλεμο.

* * * * *

Από που θα ερχόταν η ηγεσία που θα οργάνωνε τις ισπανικές μάζες στην ανελέητη πάλη ενάντια στην προδοσία της Ισπανίας;

Τούτη η ηγεσία ελάχιστα μπορούσε να βγει από την ηγετική ομάδα της CNT, που το μεγάλο της έγκλημα στάθηκε η αποτυχία της να σφυρηλατήσει την συνείδηση των εργατών ενάντια στις αυταπάτες της αγγλογαλλικής βοήθειας. Το ίδιο το μανιφέστο της 17 Ιούλη 1937, απευθυνόμενο στο παγκόσμιο προλεταριάτο, διακήρυσσε: «μονάχα μια σωτηρία υπάρχει: η βοήθεια σας» και έριχνε ένα σύνθημα απόλυτα παραδεκτό απ' το αστικοσταλινικό μπλοκ: «Πιάστε τις κυβερνήσεις σας να υιοθετήσουν αποφάσεις ευνοϊκές για τον αγώνα μας». Ο λόγος του Ρούζβελτ στο Σικάγο δημοσιεύτηκε με ενθουσιασμό στον τύπο της CNT. Σύμφωνα με τη "Solidaridad Obrera" (7 Οκτώβρη) απέδειξε πως «η δημοκρατική ενότητα στην Ευρώπη θα επιτευχθεί μόνο μέσα από την ενεργητική δράση ενάντια στο φασισμό».

Οι ηγέτες της CNT ακολουθήσανε την παλιά τους πορεία, και για να ξαναμπούνε στην κυβέρνηση έθεσαν, για να σώσουν τα προσχήματα, έναν μόνο όρο: η διατύπωση «Αντιφασιστικό Μέτωπο» να αντικαταστήσει τον τίτλο «Λαϊκό Μέτωπο». Πολλές από τις τοπικές αναρχικές εφημερίδες που βρίσκονταν κοντά στις μάζες, καθρεφτίζανε την αγανάχτηση των μαζών για τη συμπεριφορά της ηγεσίας. Μια απ' αυτές έγραψε:

«Διαβάζοντας κανείς μεγάλο μέρος από τον τύπο της CNT και των αναρχικών, αγαναχτεί ή τον πιάνουνε δάκρυα λύσσας. Από την προδοσία των συμμάχων μας στον αντιφασιστικό αγώνα εκατοντάδες σύντροφοί μας μακελευτήκανε μέσα στους δρόμους της Βαρκελώνης στη μάχη του Μάη. Μόνο μέσα στην Καστίλη κοντά εκατό σύντροφοι δολοφονήθηκαν από τους κομμουνιστές. Άλλοι σύντροφοι δολοφονήθηκαν από το ίδιο κόμμα σε άλλες περιφέρειες. Δημόσια

αλλά και συγκαλυμμένη δυσφημιστική εκστρατεία και ψέματα κάθε λογής εκτοξεύτηκαν ενάντια στον αναρχισμό και την CNT, για να δηλητηριάσουν και να διαστρέψουν την συνείδηση των μαζών ενάντια στο κίνημα μας. Και μπροστά σε τούτα τα εγκλήματα ο τύπος μας εξακολουθεί να μιλά για ενότητα, για πολιτική αξιοπρέπεια. Ζητάει πάνω απ' όλα νομιμοφροσύνη, ηρεμία, γαλήνη, ειλικρίνεια, αυτοθυσία και όλα εκείνα τα αισθήματα που είμαστε οι μόνοι που τα πιστεύουμε και νιώθουμε και που χρησιμοποιούνται από τους άλλους πολιτικούς φορείς μόνο και μόνο για να συγκαλύψουν τις φιλοδοξίες και την προδοσία τους... Να μη λέμε την αλήθεια από δω και πέρα θα 'ταν σαν να προδίδαμε τον εαυτό μας και το προλεταριάτο», ("Ideas", Μπάγιο Λιομπρεγκάτ, 30 Σεπτέμβρη 1937).

Μα η συμπεριφορά της ηγεσίας της CNT έγινε ακόμα πιο επαισχυνη. Η οργή των μαζών ύστερα από την πτώση του Σαντάντερ ανάγκασε τους σταλινικούς να μαλακώσουνε κάπως τον τόνο τους, καλώντας να σταματήσει η εκστρατεία ενάντια στην CNT. Πάνω σε τούτο ακόμα και η πιο αριστερή από τις μεγάλες εφημερίδες της CNT επικρότησε «την επανόρθωση που άρχισε, δίχως αμφιβολία, να σημειώνεται στην πολιτική του Κομμουνιστικού Κόμματος», ("CNT", 6 Οκτώβρη). Η πτώση της Χιχόν, απομονώνοντας ακόμα πιο πολύ την κυβέρνηση από τις μάζες, την οδήγησε σε διαπραγματεύσεις για την υποστήριξη της CNT. Όλα τα παράπονα ξεχάστηκαν. Οι ηγέτες της CNT έσπευσαν να δηλώσουνε την προθυμία τους να μπουν στην κυβέρνηση!

Ακόμα λιγότερα χρειάζεται να ειπωθούνε για την ηγεσία της UGT. Δεν είπανε τίποτα για να υπερασπίσουνε το POUM. Ο Καμπαλέρο για πέντε μήνες δεν έβγαλε δημόσια μίτη ένα λόγο, ενώ οι σταλινικοί ετοιμαζόντουσαν να διασπάσουνε τη UGT. Το σύμφωνο για ενιαία δράση υπογραμμένο από την CNT και τη UGT στις 9 Ιούλη, που μπορούσε να οργανώσει την υπεράσπιση των στοιχειωδών δικαιωμάτων των εργατών, παρέμεινε θνησιγενές. Μ' όλο που η ομάδα Καμπαλέρο είχε ολοφάνερα την πλειοψηφία των αντιπροσώπων στις επαρχιακές ομοσπονδίες του Σοσιαλιστικού Κόμματος, δεν έκανε ούτε ένα βήμα πιο πέρα από τη διαμαρτυρία της για τις ενέργειες της μη αντιπροσωπευτικής Εθνικής Επιτροπής του Πριέτο. Αντί να είναι σύμμαχος της CNT, η ηγεσία της UGT εξασθένησε απλούστατα ακόμα πιο πολύ την ήδη αδύναμη ηγεσία της CNT.

Το POUM, κανείς δεν μπορεί να το λογαριάσει πια σαν οντότητα. Είχε διαιρεθεί αμετάκλητα. Όλες οι επιθέσεις της ηγεσίας είχαν στραφεί καταπάνω στην αριστερή πτέρυγα, την ίδια στιγμή που

ερωτοτροπούσε και κολάκευε τη δεξιά πτέρυγα. Η “Comunista” της Βαλένθιας σάρκασε ανοιχτά τις κομματικές αποφάσεις, που επιμένανε στη σκανδαλώδη γραμμή του Λαϊκού Μετώπου που οδηγούσε σταθερά προς το σταλινισμό. Τέλος, μια βδομάδα προτού κυρηχθεί εκτός νόμου το κόμμα, η Κεντρική Επιτροπή έφτασε να δημοσιεύσει μιαν απόφαση (“Juventud Comunista”, 10 Ιούνη) διακηρύσσοντας: «Η διευρυμένη Κεντρική Επιτροπή... συμφώνησε να προτείνει στο Συνέδριο τη συνολική διαγραφή της φραξιονιστικής ομάδας της Βαλένθιας που εργάστηκε ενάντια στην επαναστατική πολιτική του αγαπητού μας κόμματος».

Το συνέδριο του κόμματος δεν έγινε ποτέ. Είχε προγραμματιστεί για τις 19 Ιούνη, αλλά το πρόλαβαν οι αστυνομικές επιδρομές της 16ης Ιούνη. Το POUM ήταν ολότελα απροετοίμαστο για παράνομη δουλειά, όπως αποδείχθηκε από την επιτυχία που είχαν οι σαρωτικές επιδρομές. Αν τυχόν το συνέδριο είχε γίνει, θ’ αποδεικνύονταν πως τα κυριότερα κέντρα του κόμματος, στη Βαρκελώνη και στη Μαδρίτη, ήταν προσανατολισμένα στ’ αριστερά, ενάντια στην ηγεσία. Μια ομάδα της αριστερής πτέρυγας κάλεσε να καταδικαστεί το Γραφείο του Λονδίνου και να δημιουργηθεί μια νέα Διεθνής, η Τέταρτη. Μια άλλη δήλωσε: «Φάνηκε καθαρά πως στην επανάστασή μας δεν υπάρχει πραγματικό μαρξιστικό κόμμα της πρωτοπορίας».

Έτσι λοιπόν δεν μπορούσε κανείς ν’ προσβλέπει στις υπάρχουσες οργανώσεις, τέτοιες που ήτανε, για να βρει την καινούργια ηγεσία που θα εμπόδιζε ένα συμβιβασμό με τους φασίστες. Ευτυχώς, τα γεγονότα προσπεράσανε τους ηγέτες. Μέσα από τις μάζες της CNT και της UGT ξεπετάχτηκαν καινούργια στελέχη ζητώντας να βρουν διέξοδο.

Ιδιαίτερη σημασία είχαν οι Φίλοι του Ντουρούτι, γιατί αντιπρωσωπεύανε μια συνειδητή ρήξη με τον αντικρατισμό του παραδοσιακού αναρχισμού. Διακηρύξανε καθαρά την ανάγκη να δημιουργηθούν δημοκρατικά όργανα εξουσίας, ενώσεις ή σοβιέτ, για να συντριβεί ο καπιταλισμός και για να δημιουργηθούν τα αναγκαία κρατικά μέτρα καταστολής ώστε να χτυπηθεί η αντεπανάσταση. Εκτός νόμου από τις 26 Μάη, αναδημιουργήσανε γρήγορα τον τύπο τους. Μ’ όλο που βρισκότανε σε τριπλή παρανομία, από την κυβέρνηση, τους σταλινικούς και την ηγεσία της CNT, η “Amigo del Pueblo” εξέφρασε τους πόθους των μαζών. Επίσης, η “Libertad”, κυκλοφορώντας παράνομα, ήταν άλλο ένα όργανο των διαφωνούντων αναρχικών. Πολλές τοπικές αναρχικές εφημερίδες, καθώς και η φω-

νή της Αναρχικής Νεολαίας και πολλών τοπικών ομάδων της FAI, ορθώθηκαν ενάντια στη συνθηκολόγηση των ηγετών της CNT. Μερικοί εξακολουθούσαν να τραβούν ακόμα τον απελπισμένο δρόμο του «Όχι πια κυβερνήσεις». Μα η ανάπτυξη των Φίλων του Ντουρούτι ήταν ένας προάγγελος της μελλοντικής συμπεριφοράς όλων των επαναστατών εργατών της CNT-FAI.

Οι μάζες της UGT και οι αριστεροί σοσιαλιστές είχαν δείξει από πολύ καιρό την ανυπομονησία και τη δυσαρέσκειά τους για τη δειλία της ηγεσίας τους. Αλλά το πρώτο ανοιχτό σημάδι επαναστατικής αποκρουστικότητας φάνηκε μόνο τον Οκτώβρη, όταν, πάνω από πεντακόσιοι νέοι αποσχίστηκαν από την “United Youth” («Ενωμένη Νεολαία») για να οικοδομήσουν μιαν επαναστατική σοσιαλιστική οργάνωση νεολαίας. Ταυτόχρονα, το σχίσμα μέσα στη UGT, που επιβλήθηκε απ’ τους σταλινικούς, δραστηριοποίησε αποτελεσματικά πολλούς εργάτες της αριστερής πτέρυγας πάνω στο πρόβλημα της σωτηρίας των συνδικάτων τους από τους σταλινικούς καταστροφείς. Σε τούτη την πάλη μπήκανε αναπόφευκτα όλα τα βασικά προβλήματα της ισπανικής επανάστασης, η φύση του ταξικού αγωνιστικού συνδικαλισμού, ο ρόλος του επαναστατικού κόμματος μέσα στις μάζες. Απ’ αυτό θ’ αποκρυσταλλώνονταν οι δυνάμεις για το νέο κόμμα της επανάστασης.

Εδώ λοιπόν βρισκότανε το ηράκλειο χρέος των Μπολσεβίκων-Λενινιστών. Οι τεταρτοδιεθνιστές, καταδικασμένοι στην παρανομία από την ηγεσία του POUM ακόμα κι όταν η επανάσταση βρισκότανε στο ζενίθ της, οργανωμένοι από κείνους που διώχτηκαν από το POUM μόλις την άνοιξη του 1937, αναζητώντας ένα δρόμο για να φτάσουνε μέσα στις μάζες πρέπει να βοηθήσουν ώστε να συγχωνευτούν η αριστερή πτέρυγα του POUM, η επαναστατική σοσιαλιστική Νεολαία και οι πολιτικά αφυπνισμένοι εργάτες της CNT και της UGT και έτσι να δημιουργηθούνε τα στελέχη του επαναστατικού κόμματος στην Ισπανία. Θα μπορούσε αυτό το κόμμα, αν ήταν θεμελιωμένο πάνω σ’ επαναστατικές βάσεις, να είναι κάτι άλλο από ένα κόμμα που στηρίζεται στο πρόγραμμα της Τέταρτης Διεθνούς;

Που αλλού πραγματικά θ’ αναζητούσε κανείς διεθνική συντροφικότητα και συνεργασία; Η Δεύτερη και η Τρίτη Διεθνής ήταν τα όργανα των προδοτών του ισπανικού λαού. Μήτε και ήταν αυθαίρετη ενέργεια, όταν η αριστερή πτέρυγα του POUM κάλεσε ν’ αποκηρυχτεί το Γραφείο του Λονδίνου, το λεγόμενο «Διεθνές Γραφείο για την Επαναστατική Σοσιαλιστική Ενότητα». Γιατί, το κέντρο αυτό, στο οποίο είχε προσχωρήσει το POUM, σαμποτάρισε την πάλη

ενάντια στον μηχανισμό σκευωριών του Στάλιν, που θύμα του έπεσε και το ΡΟUM.

Ενώ το ίδιο το ΡΟUM κατήγγειλε απ' την αρχή τις δίκες της Μόσχας και κυκλοφόρησε μια «τροτσκιστική ανάλυση» γι' αυτές, το Γραφείο του Λονδίνου εργάστηκε προς την αντίθετη κατεύθυνση. Είχε αρνηθεί να συνεργαστεί σε μίαν επιτροπή έρευνας για τις δίκες της Μόσχας. Γιατί; Ο Μπρόκγουεη — που προωθούσε τότε μια από κοινού «εκστρατεία ενότητας» με το Ανεξάρτητο Εργατικό Κόμμα (ILP) και το Κομμουνιστικό Κόμμα Αγγλίας — ξεφούρνισε την αιτία: θα «δημιουργούσε προκατάληψη στους σοβιετικούς κύκλους». Ο Μπρόκγουεη πρότεινε λοιπόν... μίαν επιτροπή για να ερευνήσει τον τροτσισμό! Όταν κατηγορήθηκε γι' αυτή τη στάση, ο Μπρόκγουεη υπεράσπισε τον εαυτό του καταπολεμώντας το χαρακτήρα της Επιτροπής Έρευνας που είχε επικεφαλής τον Τζον Ντιούι.

Στο αναμεταξύ, το Γραφείο του Λονδίνου έσπασε. Το Σοσιαλιστικό Εργατικό Κόμμα Γερμανίας (SAP) χτύπησε αρχικά τις δίκες της Μόσχας, αλλά σύντομα παράτησε την κριτική του σταλινισμού, και υπέγραψε ένα κοινό σύμφωνο για την δημιουργία Λαϊκού Μετώπου στη Γερμανία. Η "Juventud Comunista" (3 Ιούνη) έγραψε για το σχίσμα στο Γραφείο του Λονδίνου: «Η Νεολαία του SAP τοποθετήθηκε σε μια σταλινική και αντιδραστική θέση... Η Νεολαία του SAP υπέγραψε ένα από τα πιο επιείκηντα ντοκουμέντα που γνώρισε ποτέ η ιστορία του γερμανικού εργατικού κινήματος». Την ίδια μέρα που οι ηγέτες του ΡΟUM συνελήφθησαν σαν πράκτορες της Γκεστάπο (19 Ιούνη), η "Julio", όργανο της Νεολαίας του PSUC, είχε ένα άρθρο, με τον τίτλο: «Ο τροτσικισμός είναι συνώνυμος με την αντεπανάσταση», που επιδοκίμαζε την πολιτική του Ανεξάρτητου Εργατικού Κόμματος (ILP) της Αγγλίας και των ομάδων της νεολαίας του SAP και που με περηφάνια τόνιζε ότι το σουηδικό παράρτημα του Γραφείου του Λονδίνου υποστήριζε σταθερά την σταλινική πολιτική του Λαϊκού Μετώπου.

Ακόμα πιο βρώμικη στάθηκε η θέση των άλλων «συμμάχων» του ΡΟUM, των ομάδων του Μπράντλερ-Λάβστον. Για μια δεκαετία υπερασπίσανε κάθε έγκλημα της σταλινικής γραφειοκρατίας, πάνω στη βάση της σφαλερής διάκρισης μεταξύ της πολιτικής του Στάλιν μέσα στη Σοβιετική Ένωση και της λαθεμένης πολιτικής της Κομιντέρν αλλού. Όταν ο Ζινόβιεφ και ο Κάμενεφ καταδικαστήκαν σε θάνατο, αυτοί οι δικηγόροι του σταλινισμού χαιρετίσανε τη φριχτή πράξη σαν την δικαίωση της σοβιετικής δικαιοσύνης. Παρόμοια είχαν υπερασπιστεί και τη δεύτερη δίκη της Μόσχας, το Φλεβάρη

1937. Ήμουν ο ίδιος παρών σε μια δημόσια συγκέντρωση στα κεντρικά γραφεία του Λάβστον όπου ο Μπέρτραν Γουόλφ απολογήθηκε επειδή ο εκπρόσωπος του ΡΟUM είχε πριν από λίγο ονομάσει τις δίκες αυτές σκευωρίες! Μονάχα αφού εκτελέστηκαν οι κόκκινοι στρατηγοί, η ομάδα Λάβστον άρχισε — χωρίς εξηγήσεις — να αναθεωρεί την τακτική της. Μέσα στα δέκα χρόνια που έκαναν κάθε δυνατή προσπάθεια για να βοηθήσουν τον Στάλιν να κολλήσει την ονομασία αντεπαναστάτες στους τροτσικιστές, αλλά ακόμη κι όταν είχαν φτάσει να υιοθετήσουν την ανάλυση του Τρότσκι για τη σταλινική εκκαθάριση, αυτοί, που ήταν η προσωποποίηση του θράσους και της αναίδειας, παρέμειναν, όπως ήταν ανέκαθεν, οι αμείλικτοι εχθροί της αναζωπύρωσης της επανάστασης στη Ρωσία όπως, βέβαια, και οπουδήποτε αλλού. Αφού το SAP, το σουηδικό τμήμα, κ.α., εγκατέλειψαν το Γραφείο του Λονδίνου, αντικαταστάθηκαν από την κίνηση Μπράντλερ-Λάβστον. Η αλλαγή ελάχιστη βελτίωση έφερε!

Πώς προετοιμάστηκε τούτο το Διεθνές Γραφείο για την Επαναστατική Σοσιαλιστική Ενότητα, να υπερασπίσει το ΡΟUM; Στη συνεδρίασή του στις 6 Ιούνη 1937, υιοθέτησε δυο αποφάσεις.

Η απόφαση Νο 1 έλεγε:

«Μόνο το ΡΟUM αναγνώρισε και διακήρυξε την ανάγκη να μετατραπεί ο αντιφασιστικός αγώνας σε αγώνα ενάντια στον καπιταλισμό κάτω από την ηγεμονία του προλεταριάτου. Αυτός είναι ο πραγματικός λόγος για τις άγριες επιθέσεις και τις συκοφαντίες του Κομμουνιστικού Κόμματος που συμμάχησε με τις καπιταλιστικές δυνάμεις μέσα στο Λαϊκό Μέτωπο ενάντια στο ΡΟUM».

Η απόφαση Νο 2 έλεγε:

«Κάθε μέτρο στρεφόμενο ενάντια στην επαναστατική εργατική τάξη της Ισπανίας είναι ταυτόχρονα και μέτρο υπέρ των συμφερόντων του γαλλικού και του βρετανικού ιμπεριαλισμού κι ένα βήμα προς το συμβιβασμό με τους φασίστες.

» Σ' αυτή την ώρα του κινδύνου, κάνουμε έκκληση σε όλες τις οργανώσεις της εργατικής τάξης όλου του κόσμου και ιδιαίτερα στη Δεύτερη και στην Τρίτη Διεθνή... να πάρουμε επιτέλους μίαν ενιαία στάση απέναντι σε όλες αυτές τις προδοτικές μανούβρες της παγκόσμιας μπουρζουαζίας» (οι υπογραμμίσεις δικές μου).

Μια απόφαση υπέρ της αριστεράς, μια απόφαση υπέρ της μισοσταλινικής δεξιάς — να τι είναι το Γραφείο του Λονδίνου.⁴⁶

Μα, θα μπορούσε κάποιος να μας ρωτήσει, οι αρχές που προτείνετε για ν' ανασυγκροτηθούν οι ισπανικές μάζες δεν είναι τάχα

διανοητικές κατασκευές ξένες προς τις μάζες; Ή, μήπως δεν είναι πάρα πολύ αργά;

Όχι! Εμείς οι επαναστάτες είμαστε οι μόνοι πρακτικοί άνθρωποι του κόσμου. Γιατί απλούστατα αρθρώνουμε τους επαναστατικούς πόθους των μαζών, αυτά που ήδη εκείνες λένε, με το δικό τους τρόπο. Απλά και μόνο ξεκαθαρίζουμε τη φύση των οργάνων, πάνω απ' όλα τη φύση του επαναστατικού κόμματος και τη φύση του εργατικού κράτους που χρειάζονται οι μάζες για να πετύχουν αυτό που θέλουν. Ποτέ δεν είναι πάρα πολύ αργά, για ν' αρχίσουν οι μάζες ν' ανοίγουν το δρόμο τους προς την ελευθερία. Η απαισιοδοξία κι ο σκεπτικισμός είναι πολυτέλειες για τους λίγους. Οι μάζες δεν έχουνε άλλη εκλογή παρά μόνο ν' αγωνιστούνε για τη ζωή τους και το μέλλον των παιδιών τους.

Αν η ανάλυσή μας δεν φώτισε τις εσώτερες δυνάμεις της ισπανικής επανάστασης, ας θυμηθούμε τα λίγα λόγια του Ντουρούτι στο πεδίο μάχης της Αραγονίας, όταν οδηγούσε τις άσχημα οπλισμένες πολιτοφυλακές στη μοναδική ουσιαστικά προέλαση ολόκληρου του εμφύλιου πολέμου. Αυτός δεν ήταν θεωρητικός. Ήταν ένας δραστήριος ηγέτης των μαζών. Όλο και πιο πολύ εκφράζουν τα λόγια του την επαναστατική προοπτική των ταξικά συνειδητών εργατών. Οι ηγέτες της CNT θάψανε αυτά τα λόγια πιο βαθιά και απ' όσο θάψανε τον Ντουρούτι! Μα, ας τα θυμηθούμε εμείς:

«Για μας, το ζήτημα είναι να τσακίσουμε το φασισμό μια και καλή. Ναι, και σε πείσμα της κυβέρνησης.

» Καμιά κυβέρνηση στον κόσμο δεν πολεμά το φασισμό μέχρι θανάτου. Όταν η αστική τάξη βλέπει την εξουσία να ξεγλιστράει απ' τα χέρια της, καταφεύγει στο φασισμό για να επιβιώσει. Η φιλελεύθερη κυβέρνηση της Ισπανίας μπορούσε να 'χε καταστήσει ανίσχυρα τα φασιστικά στοιχεία από πολύ καιρό. Αντίθετα ανέβαλε, συμβιβάστηκε κι χασομέρησε. Ακόμα κι αυτή τη στιγμή, υπάρχουν άνθρωποι μέσα σ' αυτήν την κυβέρνηση που θέλουν να τα 'χουν καλά με τους στασιαστές». Και γελώντας, συνέχισε:

«Ποτέ δεν μπορείς να ξέρεις αν η τωρινή κυβέρνηση θα μπορούσε ακόμη και να χρειάζεται αυτές τις δυνάμεις των στασιαστών για να τσακίσει το εργατικό κίνημα...

» Ξέρουμε τι θέλουμε. Για μας δεν έχει καμιά σημασία αν υπάρχει κάπου στον κόσμο μια Σοβιετική Ένωση που για χάρη της ειρήνης και της ησυχίας της οι εργάτες της Γερμανίας και της Κίνας θυσιάστηκαν από τον Στάλιν στη φασιστική βαρβαρότητα. Εμείς θέλουμε την επανάσταση εδώ, στην Ισπανία, τώρα και όχι, πιθανόν,

μετά τον επερχόμενο ευρωπαϊκό πόλεμο. Δίνουμε σήμερα στον Χίτλερ και στον Μουσολίνι πολύ περισσότερες σκοτούρες με την επανάστασή μας από ολάκερο τον Κόκκινο Στρατό της Ρωσίας. Δίνουμε ένα παράδειγμα στη γερμανική και στην ιταλική εργατική τάξη πως ν' αντιμετωπίσει το φασισμό.

» Δεν περιμένω καμιά βοήθεια, από καμιά κυβέρνηση στον κόσμο, για την απελευθερωτική μας επανάσταση. Ίσως τα συγκρουόμενα συμφέροντα των διαφόρων ιμπεριαλισμών να έχουνε κάποια επιρροή στον αγώνα μας. Αυτό είναι αρκετά πιθανό. Ο Φράνκο βάζει τα δυνατά του για να παρασύρει την Ευρώπη στη σύγκρουση. Δεν θα διστάσει να ρίξει τη Γερμανία καταπάνω μας. Εμείς όμως δεν περιμένουμε καμιά βοήθεια, ούτε κι από την ίδια μας την κυβέρνηση σε τελευταία ανάλυση».

«Θα βρεθείτε πάνω σ' ένα σωρό ερειπίων αν νικήσετε», λέει ο Βαν Πάαζεν.

Και ο Ντουρούτι ανταπαντά:

«Πάντα ζούσαμε μέσα τρύπες και σε τρώγλες. Θα μάθουμε πως να τα βγάλουμε πέρα για ένα διάστημα. Γιατί, δεν πρέπει να το ξεχνάτε, μπορούμε επίσης και να χτίζουμε. Εμείς τα χτίζουμε τούτα τα παλάτια και τις πολιτείες, εδώ στην Ισπανία, και στην Αμερική, και παντού. Εμείς οι εργάτες, μπορούμε να χτίσουμε άλλες πόλεις για να πάρουνε τη θέση των παλιών. Και καλύτερες. Δεν τα φοβόμαστε καθόλου τα ερείπια. Θα κληρονομήσουμε τη γη. Για τούτο δεν υπάρχει η παραμικρή αμφιβολία. Η αστική τάξη ας τινάξει στον αέρα κι ας καταστρέψει το δικό της κόσμο πριν φύγει από τη σκηνή της ιστορίας. Εμείς φέρνουμε έναν καινούργιο κόσμο, εδώ, μέσα στις καρδιές μας. Ο κόσμος αυτός μεγαλώνει τούτη τη στιγμή».⁴⁷

10 Νοέμβρη 1937

ΥΣΤΕΡΟΓΡΑΦΟ

Η φυλάκιση εργατών και αγροτών και το άνοιγμα των γραμμών μετώπου από τους «δημοκράτες» αξιωματικούς προς όφελος των φασιστών: να ποια είναι η ιστορία της νομιμόφρονης Ισπανίας απ' το Νοέμβρη 1937 ίσαμε το Μάη 1938. Υπάρχει χρόνος και χώρος για να προσθέσω μόνο λίγα λόγια, καθώς το βιβλίο αυτό πηγαίνει καυτηρημένα στο πιεστήριο.

Τούτη την περίοδο τη συμβολίζει ικανοποιητικά ο στρατηγός Σεμπαστιάν Πόσας: Αξιωματικός στη διάρκεια της μοναρχίας, αξιωματικός στο δημοκρατικό-σοσιαλιστικό συνασπισμό του 1931-33, αξιωματικός στην «μαύρη διετία» των Λερού-Χιλ Ρόμπλες του 1933-1935, υπουργός Πολέμου πριν ξεσπάσει η φασιστική ανταρσία. Κίνησε γη και ουρανό για να φύγει από τη Μαδρίτη στις μαύρες μέρες της πολιορκίας το Νοέμβρη 1936. Όταν η καταλανική αυτονομία καταργήθηκε και τα στρατεύματα της CNT υποταχθήκανε στο τέλος ολοκληρωτικά στο αστικό καθεστώς, ο Πόσας διορίστηκε αρχηγός όλων των ενόπλων δυνάμεων της Καταλονίας και του μετώπου Αραγονίας. Εκκαθάρισε αποτελεσματικά το στρατό από τους «απειθάρχητους» της CNT και του ΡΟUM, φροντίζοντας ολάκερες μεραρχίες να σαρωθούν με το να τις στέλνει στο μέτωπο χωρίς την κάλυψη αεροπορίας και πυροβολικού. Ο «σύντροφος» Πόσας, που τίμησε με την παρουσία του την ολομέλεια της Κεντρικής Επιτροπής του PSUC, ήταν «ολοφάνερα» ο κατάλληλος άνθρωπος για να κρατήσει το μέτωπο της Αραγονίας ενάντια στον Φράνκο... Τώρα, βρίσκεται σε φυλακή της Βαρκελώνης με την κατηγορία — και η στρατιωτική ιστορία είναι πάρα πολύ καθαρή — πως πρόδωσε το μέτωπο της Αραγονίας στον Φράνκο.

Οι συνέπειες από τη συμμαχία με τη «δημοκρατική» αστική τάξη, από το πρόγραμμα του Λαϊκού Μετώπου, είναι τώρα φανερές. Οι φασίστες φτάσανε στη Μεσόγειο. Κόψανε τις εναπομείναντες αντιφασιστικές δυνάμεις στα δυο. Για την ώρα, στον αγώνα

ταχύτητας ανάμεσα στον Φράνκο και στην ανασυγκρότηση του προλεταριάτου κέρδισε ο Φράνκο. Οι σταλινικοί, οι σοσιαλιστές του Πριέτο και του Καμπαλέρο, οι αναρχικοί ηγέτες, αποδείχτηκαν ανυπέρβλητα εμπόδια στο δρόμο της ανασυγκρότησης, διευκολύνοντας στον μέγιστο βαθμό τη νίκη του Φράνκο.

Αυτοί οι εγκληματίες σύντομα θα τσακωθούν αναμεταξύ τους. Θα προσπαθήσουν να ρίξουν την κατηγορία ο ένας στον άλλο. Σε τούτη την προσπάθεια πολλά θα βγούνε στη φόρα για όσα μηχανεύτηκαν για να δέσουνε χεροπόδαρα τους εργάτες και τους χωρικούς και να κάνουν αδύνατο έναν επιτυχημένο πόλεμο ενάντια στον Φράνκο. Ωστόσο, γνωρίζουμε πια αρκετά για να πούμε πως καμιά δικαιολογία δεν μπορεί να τους απαλλάξει. Όλοι τους — σταλινικοί, σοσιαλιστές και αναρχικοί — είναι εξίσου ένοχοι που προδώσανε τους οπαδούς τους. Όλοι προδώσανε τα συμφέροντα των εργατών και χωρικών — τα συμφέροντα της ανθρωπότητας — στο κτηνώδες καθεστώς του φασισμού.

Πολλοί θα ξεφύγουν από τον Φράνκο, όπως ξέφυγαν τα σταλινικά και οι σοσιαλδημοκρατικά στελέχη από τον Χίτλερ. Αλλά τα εκατομμύρια οι εργάτες και οι χωρικοί δεν μπορούν να το σκάσουν. Γι' αυτούς, σήμερα, αύριο, μεθαύριο, όσο κρατά η ζωή, το καθήκον τους θα είναι να τσακίσουνε το φασισμό. Ή θα παλέψουνε ή θα συντριβούνε. Άλλη επιλογή δεν έχουν.

Το ισπανικό προλεταριάτο - συντριμμένο, όπως είπε ο Μπερνέρι, ανάμεσα στον Φράνκο-Πρώσους και στον Στάλιν-Βερσαγιέζους — μπορεί ακόμα ν' ανάψει μια φλόγα που θα ξαναφωτίσει τον κόσμο. Περνώντας πάνω από τα Πυρηναία, όπου η περίοδος του Λαϊκού Μετώπου κλείνει όπως και στην Ισπανία, η φλόγα τούτη μπορεί να σμίξει με την ελπίδα του γαλλικού προλεταριάτου, που αντιμετωπίζει τώρα την επιλογή ανάμεσα στη γυμνή αστική δικτατορία και στο δρόμο της επανάστασης.

Αν όμως η επαναστατική πυρκαγιά δεν ανάψει, ή σβήσει, τότε λοιπόν τι;

Τα τραγικά διδάγματα από την ισπανική επανάσταση έχουν, όπως και να τα δει κανείς, τεράστιο ενδιαφέρον για την αμερικάνικη εργατική τάξη. Κι έχουν άμεση σημασία για τα λεγόμενα «καθαρά αμερικάνικα» προβλήματα.

Κι εδώ, επίσης, αρκετά σύντομα θα τεθεί το δίλημμα, το ίδιο αμείλιχτα όπως στην Ισπανία ή τη Γαλλία. Η απλή αλήθεια είναι πως ο αμερικάνικος καπιταλισμός έχει φτάσει σε τέτοιο αδιέξοδο που δεν μπορεί πια να θρέψει τους σκλάβους του. Ο στρατός των ανέργων, μεγάλος όσο και στα 1932, παίρνει από το χέρι του Ρού-

σβελτ ένα κομμάτι από τη λειψή ελεημοσύνη, που προσφερότανε στα 1933. Ο δεικτής της παραγωγής πέφτει τέσσερις, πέντε και έξι φορές από το μέσον όρο της πτωτικής τάσης του 1929-1932. Η κυβέρνηση προετοιμάζει εν ψυχρώ την «διέξοδο» από την κρίση με τον ιμπεριαλιστικό πόλεμο. Κρίση, ανεργία, πόλεμος — αυτά έχουν γίνει τα «κανονικά» χαρακτηριστικά της παρακμάζουσας καπιταλιστικής τάξης. Από τα 1929 η Αμερική έχει «εξευρωπαϊστεί». Αντιμετωπίζουμε εδώ τα προβλήματα που αντιμετώπισε από τον καιρό του πολέμου το ευρωπαϊκό προλεταριάτο.

Η απαισιοδοξία, η ηττοπάθεια είναι οι αντιδράσεις των ολίγων που από τις προδοσίες των ρεφορμιστών στην Ευρώπη βρίσκουνε μια δικαιολογία για να εγκαταλείψουν τις αμερικανικές μάζες σε μια κόλαση. Μα στους εργάτες και στις καταπιεζόμενες μάζες που μοχθούνε στην πόλη και στην ύπαιθρο, η απαισιοδοξία και η ηττοπάθεια τούς είναι ξένες. Είναι υποχρεωμένες να παλέψουν ή να συντριβούν, δεν έχουν άλλη επιλογή. Η απέραντη, ανεξάντλητη ζωτικότητα της αμερικάνικης εργατικής τάξης είναι το πλουσιότερο κεφάλαιο του διεθνούς εργατικού κινήματος. Δεν έχει ακόμα χρησιμοποιηθεί, δεν έχει ακόμα πέσει στη φουρτούνα. Μέσα στα τελευταία τέσσερα χρόνια, το αμερικάνικο προλεταριάτο έχει δώσει τέτοιες αποδείξεις για τις εφεδρείες του και τη δύναμή του, που πολλοί από μας ούτε καν ονειρευτήκαμε στα 1933. Οργανώθηκε μόνο του μέσα στο ίδιο το κάστρο του αμερικάνικου καπιταλισμού — ατσάλι, ελαστικά, αυτοκίνητα. Μπορεί να το γκρεμίσει αυτό το κάστρο — αν έχει τη θέληση να το κάνει και μιαν ηγεσία ικανή ν' αφομοιώσει τα διδάγματα απ' αυτές τις καταστροφές.

Σκοπός αυτού του βιβλίου είναι να εφοδιάσει τον ταξικά συνειδητό αμερικανό εργάτη και τους συμμάχους του με τα υλικά για να καταλάβει για ποιο λόγο το ισπανικό προλεταριάτο ηττήθηκε κι από ποιους προδόθηκε.

Ο ηρωισμός των Ισπανών εργατών και χωρικών δεν πρέπει να πάει χαμένος. Απ' τα εξαντλημένα χέρια τους, οι αμερικανοί εργάτες μπορούν να σηκώσουν τη σημαία της πάλης μέχρι θανάτου ενάντια στον καπιταλισμό. Ας την κρατήσουνε γερά, με τη βοήθεια μιας πρωτοπορίας που έχει αφομοιώσει όλα τα τρομερά μαθήματα της Ρωσίας, της Ισπανίας και της Γαλλίας, με μια δύναμη και μια σιγουριά που όμοιά τους δεν έχει δει ακόμα ο κόσμος κι ας την πάνε στη νίκη, όχι μόνο για τον εαυτό τους μα και για ολόκερο τον κόσμο της καταπιεζόμενης ανθρωπότητας.

Μινεάπολη, 5 Μάη 1938

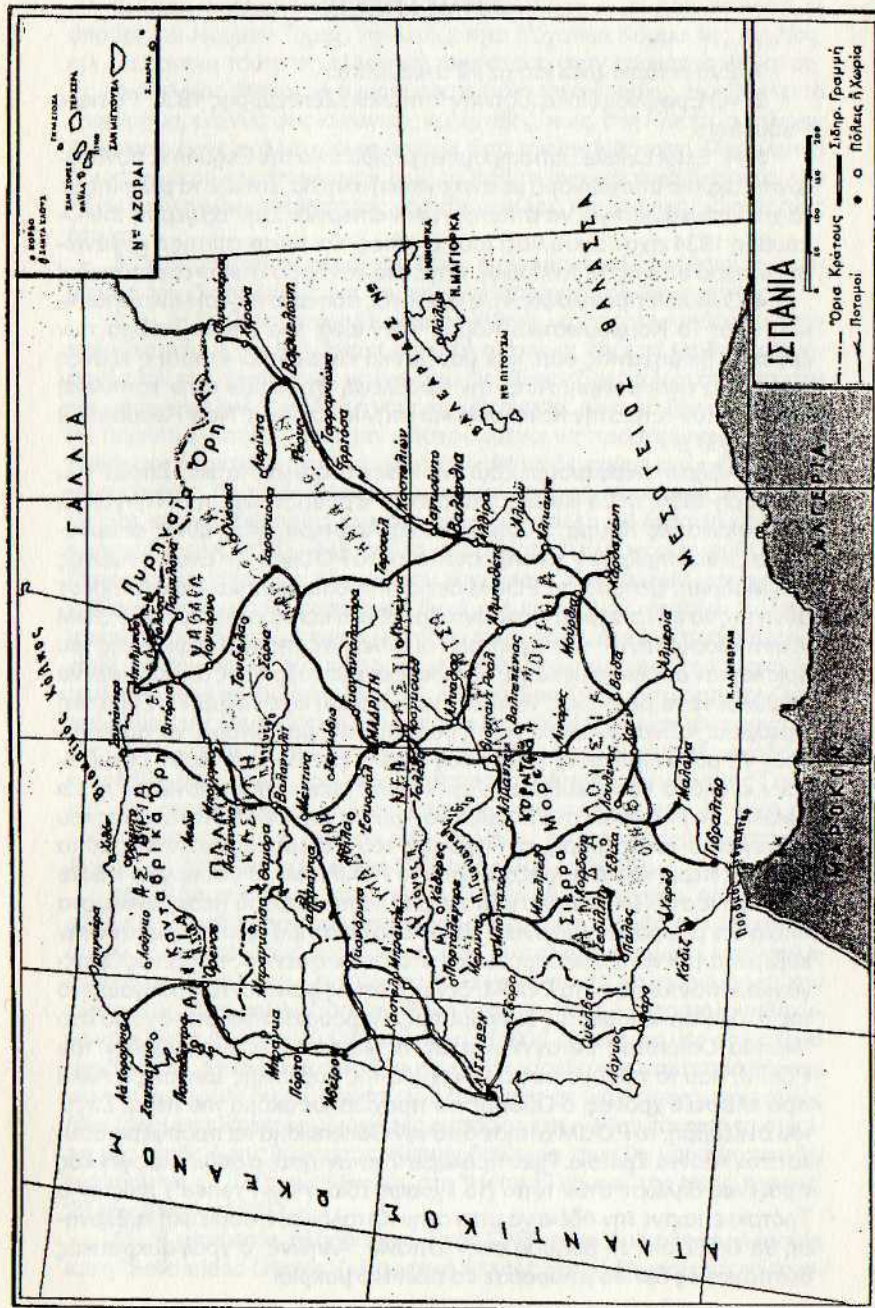
ΤΕΛΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΣΤΗΝ ΕΚΔΟΣΗ

Το Μάη του 1938, όταν γράφτηκε το υστερόγραφο στην «Επανάσταση και Αντεπανάσταση στην Ισπανία», η τύχη της ισπανικής επανάστασης είχε κριθεί. Οι έντεκα μήνες που απέμεναν ως την κατάπαυση των εχθροπραξιών είδανε μόνο μια αυξανόμενη μάταιη αντίσταση καθώς οι δυνάμεις του Φράνκο κατακτούσαν τις θέσεις της Δημοκρατίας τη μιαν ύστερα από την άλλη. Από τη δημοκρατική πλευρά οι τελευταίοι μήνες της στρατιωτικής εκστρατείας σημειώθηκαν από προδοσίες του Γενικού Επιτελείου, οπισθοχώρηση των στρατευμάτων χωρίς πληροφόρηση του λαού, σχεδιασμένη φυσική εξόντωση των επαναστατικών τμημάτων — που τα έστελνε συχνά σε μάχες με ανεπαρκή οπλισμό και χωρίς αεροπορική και πυροβολική κάλυψη, παράδοση άθικτων πόλεων στον εχθρό και λιποταξία των μελών της «κυβέρνησης της νίκης».

Το Σεπτέμβρη του 1938 το Σύμφωνο του Μονάχου σημείωσε τη φάση της απαρχής του 2ου Παγκόσμιου Πολέμου. Ένα μήνα αργότερα, η δίκη των ηγετών του ΡΟΜ, που είχαν πιαστεί στα μέσα του 1937, τέλειωσε με την αθώωσή τους για τις κατηγορίες της προδοσίας και της κατασκοπείας. Ωστόσο καταδικάστηκαν σε φυλάκιση για το ρόλο τους στην εξέγερση του Μάη 1937. Το Νοέμβρη οι Διεθνείς Ταξιαρχίες υποχρεώθηκαν να αποχωρήσουν. Ο βαρύς βομβαρδισμός της Βαρκελώνης, που είχε αρχίσει το Γενάρη του 1938, τέλειωσε ένα χρόνο αργότερα με την παράδοση της πόλης στους φασίστες. Ο Αθάνια έφυγε στη Γαλλία, απ' όπου αργότερα παραιτήθηκε. Στις 5 του Μάρτη του 1939 η Ένωση για την Εθνική Άμυνα, που διευθυνόταν από το συνταγματάρχη Κασάντο, κατέλαβε τα απομεινάρια της εξουσίας που είχε η υποστηριζόμενη από το Κομμουνιστικό Κόμμα κυβέρνηση Νεγκρίν και φυλάκισε και εκτέλεσε σημαίνοντες σταλινικούς που δεν είχαν προλάβει να φύγουν από τη χώρα. Ο άλλος σκοπός της Χούντας (της Ένωσης για την Εθνική Άμυνα) ήτανε να παραδώσει την κυβέρνηση στον Φράνκο, εκπλη-

ρώθηκε στα τέλη του μήνα. Έτσι κατέρρευσαν οι τελευταίες αποστάτες ότι οι Σύμμαχοι θα μπορούσαν να επέμβουν την ύστατη στιγμή για να εμποδίσουν τη νίκη του Φράνκο. Μόλις έξι μήνες από τότε που έπεφτε η αυλαία στις στρατιωτικές επιχειρήσεις στην Ισπανία, ξανασηκώθηκε η αυλαία αυτή τη φορά για το Σύμφωνο Στάλιν-Χίτλερ και για τις πρώτες φάσεις του 2ου Παγκόσμιου Πολέμου στην ήπειρο.

Οι αναγνώστες που ενδιαφέρονται για την ισπανική επανάσταση και για τον εμφύλιο πόλεμο μπορούν επίσης να διαβάσουν τις προσούρες και τα άρθρα του Λέον Τρότσκι για την Ισπανική Επανάσταση. Αυτές οι εργασίες συγκεντρώνουν τις πολιτικές εκτιμήσεις του Ρώσου επαναστάτη για τα ισπανικά γεγονότα που τα παρακολουθούσε από μέρα σε μέρα. Ένα από τα άρθρα του «Τα μαθήματα της Ισπανίας — Η τελευταία προειδοποίηση» ο Τρότσκι το υποδειξε σαν πρόλογο για την πρώτη έκδοση της «Επανάστασης και Αντεπανάστασης στην Ισπανία».

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Ένα εκτάριο είναι ίσο με 10 στρέμματα.

2. «Ο Εμφύλιος Πόλεμος στην Ισπανία», Σεπτέμβρης 1936, Pioneer Publishers

3. Η "Estat Catala", αποσχισμένη μερίδα από την Esquerra, συνδυάζοντας ακραίο αποχωρισμό με αντεργατική αληθεία, έστειλε τα μέλη της με τα χακί πουκάμισα για να σπάσουν την απεργία. Στην εξέγερση του Οκτώβρη 1934 είχαν αφοπλίσει τους εργάτες. Και τούτη επίσης η οργάνωση, ύστερα από τις 19 του Ιούλη, πήγε στο «αντιφασιστικό» στρατόπεδο!

4. Ο Χ. Χ. Μπραιήλσφορντ, ο Βρετανός σοσιαλιστής και λαϊκομετωπικός, λέει: Το Κομμουνιστικό Κόμμα «δεν είναι πια κυρίως κόμμα των εργατών βιομηχανίας ούτε καν μαρξιστικό κόμμα» και «τούτη η εξέλιξη πρέπει να είναι μόνιμη. Αυτή την πρόβλεψη τη βασιζώ στην κοινωνική σύνθεση του Κ.Κ. στην Καταλονία και στην Ισπανία», ("New Republic", 9 Ιούνη 1937).

5. Αξίζει ν' αναφέρουμε εδώ ένα εξαιρετικό περιστατικό. Στις 27 του Νοέμβρη 1936, η "La Batalla" μπόρεσε ν' αποδείξει πως η CNT, η UGT, το Σοσιαλιστικό Κόμμα, η Δημοκρατική Αριστερά, όλες αυτές οι οργανώσεις υποστηρίζανε ν' αντιπροσωπευτεί το ΡΟUM στην Ένωση Άμυνας στη Μαδρίτη. Ωστόσο, το ΡΟUM δεν αντιπροσωπευτήκε. Πώς μπόρεσε μόνη της να υπερισχύσει η σταλινική αντίθεση και να εμποδίσει το ΡΟUM ν' αντιπροσωπευτεί, τη στιγμή που οι φάλαγγες της πολιτοφυλακής του βρίσκονταν σε όλα τα μέτωπα; Μπορούσανε μονάχοι τους οι σταλινικοί να επιβάλουν το βέτο τους; Η απάντηση είναι ότι είχε επτέμψει η Σοβιετική Πρεσβεία. «Είναι αφόρητο για τη βοήθεια που μας δίνουν, να προσπαθούν να μας επιβάλουνε πολιτικούς όρους, ξεκάθαρα βέτο, να επεμβαίνουν κι ακόμα να κατευθύνουν την πολιτική μας», παραπονιόταν η "La Batalla". Το επεισόδιο στο Συμβούλιο Άμυνας στην Μαδρίτη, ο λόγος του Οβσεγιένκο το Νοέμβρη, οι δηλώσεις του Ρόζεμπεργκ, σταθήκανε τα δημόσια περιστατικά που εξόργησαν το ΡΟUM. Με το υπουργικό πόστο που είχανε στη Generalidad μάθανε κι άλλα πιο σοβαρά περιστατικά, στα οποία δεν μπορούσαν να αναφερθούν όσο διάστημα βρισκόντουσαν στην κυβέρνηση. Η νότα που δημοσίευσε στον τύπο ο γενικός πρόξενος Οβσεγιένκο, απαντώντας στο ΡΟUM, δεν έχει όπως φαίνεται το προηγούμενό της σ' όλη την ιστορία της διπλωματίας. Παρουσιάστηκε σαν σχόλιο στο "Mundo Obrero", καταγγέλλοντας τις «φασιστικές μανούβρες» του ΡΟUM, που το παρουσίασε σαν «εχθρό της Σοβιετικής Ένωσης». Αλλά πριν κλείσει ο χρόνος, ο Οβσεγιένκο προχώρησε ακόμα πιο πέρα. Στις 7 του Δεκέμβρη, το ΡΟUM ζήτησε από την Generalidad να προσφέρει άσυλο στον Λέοντα Τρότσκι. Πριν προλάβει ν' απαντήσει, ο σοβιετικός γενικός πρόξενος δήλωσε στον τύπο (το έγραψε εδώ η "La Prensa") πως αν ο Τρότσκι έπαιρνε την άδεια να μπει στην Καταλονία, η σοβιετική κυβέρνηση θα έκοβε όλη τη βοήθεια στην Ισπανία. Αληθινά, ο γραφειοκρατικός δεσποτισμός δεν θα μπορούσε να πάει πιο μακριά!

6. Όσοι υπερασπίσανε τούτη την παραβίαση — οι Λοβεστονικοί, οι οπαδοί του Νόρμαν Τόμας, το Ανεξάρτητο Εργατικό Κόμμα της Αγγλίας, κτλ., δείξαν με τούτο τη μελλοντική τους στάση στην επαναστατική κρίση.

7. Ο Λούις Φίσερ, με άγνοια ενισχυμένη από θράσος, προβάλλει το επιχείρημα, ενάντια στις ισπανικές κολεχτίβες, πως, στη Ρωσία, η κολεχτιβοποίηση έγινε πολλά χρόνια ύστερα από την επανάσταση. Παραλείπει όμως τη μικρή «λεπτομέρεια» πως το πρώτο αναγκαστικό διάταγμα του Λένιν ήταν η εθνικοποίηση της γης και το τέλος της ατομικής ιδιοκτησίας στη γη.

8. Ύστερα από τις μέρες του Μάη, η Generalidad αρνήθηκε τη νομιμότητα του διατάγματος για την κολεχτιβοποίηση της βιομηχανίας.

9. «...Η διεθνής μπουρζουαζία αρνήθηκε να μας προμηθεύσει αυτά που ζητούσαμε (όπλα). Ήτανε τραγική η στιγμή: έπρεπε να δημιουργήσουμε την εντύπωση πως εκείνοι που διεύθυναν δεν ήταν οι επαναστατικές επιτροπές αλλά μάλλον η νόμιμη κυβέρνηση. Αν αυτό δεν γινόταν δεν θα παίρναμε τίποτα. Ήμασταν υποχρεωμένοι να προσαρμοστούμε στις αμείλιχτες περιστάσεις της στιγμής, δηλαδή να δεχτούμε την κυβερνητική συνεργασία... (Γκαρθία Όλιβερ, πρώην υπουργός Δικαιοσύνης, λόγος στο Παρίσι, κείμενο δημοσιευμένο στο αναρχικό φύλλο «Η Ισπανία και ο Κόσμος», 2 Ιούλη 1937). «Η Ισπανία προσφέρει σ' όλα τα φιλελεύθερα και δημοκρατικά έθνη του κόσμου την ευκαιρία ν' αναλάβουν μια ισχυρή επίθεση ενάντια στις φασιστικές δυνάμεις κι αν αυτό σημαίνει πόλεμο, πρέπει να τον δεχτούνε πριν είναι πάρα πολύ αργά. Δεν πρέπει να περιμένουν ώσπου να τελειοποιήσει ο φασισμός την πολεμική του μηχανή», (επίσημη αγγλική έκδοση, Νο 107, 8 Δεκέμβρη 1936, Κομισαριάτο Προπαγάνδας της Generalidad). Φεντερίκα Μοντενί (διακεκριμένη αρχηγός της CNT): «Πιστεύω πως μια χώρα [Αγγλία] με τόσο μεγάλη εξυπνάδα θα καταλάβει ότι η στερέωση ενός φασιστικού κράτους στα νότια της Γαλλίας... θα στραφεί άμεσα ενάντια στα δικά της συμφέροντα. Η τύχη του κόσμου καθώς και η έκβαση του πολέμου αυτού εξαρτάται από την Αγγλία...», (στο ίδιο φύλλο, Νο 108, 10 Δεκέμβρη 1936).

10. «Μια αξιόπιστη αστυνομική δύναμη δημιουργείται ήρεμα αλλά σίγουρα. Η κυβέρνηση της Βαλένθιας ανακάλυψε ένα ιδανικό όργανο γι' αυτόν το σκοπό, τους καραμπινιέρους. Αυτοί ήτανε πρώτα υπάλληλοι στα τελωνεία και τελωνοφύλακες και είχανε πάντα καλή φήμη για την πίστη τους. Από καλή αξιόπιστη πηγή αναφέρεται πως στρατολογήθηκαν γι' αυτή τη δύναμη 40.000 και ότι οι 20.000 έχουνε κιόλας οπλιστεί κι εφοδιαστεί... Οι αναρχικοί το έχουνε ήδη προσέξει και παραπονεθήκανε για την αυξημένη δύναμη αυτού του σώματος σε μια εποχή, που όπως όλοι ξέρουμε ελάχιστες μεταφορές εμπορευμάτων γίνονται από τα σύνορα της ξηράς ή της θάλασσας. Καταλαβαίνουνε πως θα χρησιμοποιηθεί εναντίον τους», (Τζαίμς Μινιφάι, στη "Herald Tribune" της Νέας Υόρκης, 28 του Απρίλη 1937).

11. Η υπηρεσία πληροφοριών της CNT ανακάλυψε τη συνωμοσία και η "Solidaridad Obrera" («Εργατική Αλληλεγγύη») δημοσίευσε τα περι-

στατικά στις 27 και 28 του Νοέμβρη. Στην αρχή, οι σταλινικοί και η Esquerra κοροϊδούσαν. Αναγκάστηκαν όμως να διατάξουν έρευνα. Σαν αποτέλεσμα, φανερώθηκε πως οι κύριες δυνάμεις της συνωμοσίας ανήκαν στη σεπαρατιστική (αυτονομιστική) “Estat Catala”, μian οργάνωση με χακί πουκάμισα, που αποσχίστηκε από την Esquerra, και πιάστηκαν ο γενικός της γραμματέας και πάνω από εκατό ηγετικά της στελέχη. Ο αρχηγός της αστυνομίας Ρεμπερτέρ, μέλος της “Estat Catala”, εκτελέστηκε γιατί βρέθηκε ένοχος. Ο Καζανόβας, πρόεδρος στο καταλανικό Κοινοβούλιο, «στην αρχή φλερτάρισε με τη συνωμοσία, ύστερα την αποδοκίμασε», είπε μια επίσημη εξήγηση. Του Καζανόβα του επιτρώσανε να φύγει στη Γαλλία και να ξαναγυρίσει στην πολιτική ζωή στη Βαρκελώνη, ύστερα από τις μέρες του Μάη!

12. Η αντιφασιστική εφημερίδα της Νέας Υόρκης “Cultura Proletaria” δημοσίευσε μian ανταπόκριση από την Κούβα: «Το Κ.Κ. έστειλε 27 πρώην αξιωματικούς του παλιού στρατού, που δεν έχουνε τίποτα το κοινό με τους εργάτες και ήταν παλιοί μισθοφόροι στην υπηρεσία του Ματσάντο... Στο τελευταίο του ταξίδι το πλοίο «Μεξικό» είχε μian αποστολή από μia τέτοια ψευτοπολιτοφυλακή. Ανάμεσα σ’ αυτούς που στάλθηκαν υπήρχαν οι τρεις αδελφοί Αλβαρέθ, παλιότερα πιστολάδες του Ματσάντο που πήραν ενεργό μέρος στο σπάσιμο της απεργίας στη Μπαϊά. Στις 29 τούτου του μήνα... φεύγει επίσης ο «Σαργκέντο ντελ Τόρο» σαν κομμουνιστής πολιτοφύλακας. Είναι ένας πέρα για πέρα δολοφόνος της εποχής του Ματσάντο, σωματοφύλακας του προέδρου της Γερουσίας σ’ εκείνη την περίοδο. Ήταν ένας από κείνους που πήραν μέρος στο μακελειό των εργατών σε μian εκδήλωση που γίνθηκε εδώ στις 27 Αυγούστου». Ο πρώην γραμματέας της Βαλένθια της CEDA είναι τώρα μέσα στο Κ.Κ. Ακόμα κι ο Λούις Φίσερ παραδέχεται πως «αστοί στρατηγοί και πολιτικοί, καθώς και πολλοί χωρικοί που επιδοκιμάζουμε την πολιτική του Κ.Κ. να υποστηρίχουν οι μικροϊδιοκτήτες έχουν συμμετάσχει... Ουσιαστικά ο καινούργιος τους πολιτικός προσανατολισμός καθρεφτίζει την απελπισία του παλιού κοινωνικού συστήματος καθώς και την ελπίδα να σωθούνε μερικά απομεινάρια του». Πετυχημένη περιγραφή, όπως τονίζει η Ανίτα Μπρένερ, της κοινωνικής ομάδας που πλημμύρισε τις γραμμές του Χίτλερ. Για περισσότερες λεπτομέρειες αναφορικά με την ισπανική Γκεπεού και τις καταπιέσεις, βλέπε το εξάιρετο άρθρο της Ανίτας Μπρένερ και το «Φάκελο της Αντεπανάστασης» στο “Modern Monthly”, Σεπτέμβρης 1937.

13. Οι αναρχικοί αναφέρονται στην Γκεπεού. Γενικά, δεν βλέπουν το μεγάλο χάσμα που υπάρχει ανάμεσα αφενός στην “Τσεκά” που πολέμησε αλύπητα τους Λευκοφρουρούς και τους όμοιούς τους στην πρώτη περίοδο της Ρωσικής Επανάστασης και αφετέρου στη σταλινική Γκεπεού που ανελέητα καταπιέζει και δολοφονεί τους προλετάριους επαναστάτες.

14. Η ονομασία της Αναρχικής Νεολαίας ήταν Ελευθεριακή Νεολαία. (Σ.τ.μ.)

15. Το δύσκολο πρόβλημα να δικαιολογηθεί η ένοπλη κατάληψη της

Τηλεφωνικής είχε «λυθεί» στο σταλινικό τύπο με τέσσερις, το λιγότερο, διαφορετικές εξηγήσεις που δοθήκανε σ’ αυτόν:

α) «Ο Σάλας έστειλε την ένοπλη δημοκρατική αστυνομία για ν’ αποπλίσσει τους εκεί υπαλλήλους, που στην πλειοψηφία τους ήταν μέλη των εργατικών συνδικάτων της CNT. Για σημαντικό χρονικό διάστημα η τηλεφωνική υπηρεσία λειτουργούσε με τρόπο που επέτρεπε τις βαρύτερες επικρίσεις και ήταν επιτακτική ανάγκη για την όλη διεξαγωγή του πολέμου να διορθωθεί οπωσδήποτε η κατάσταση αυτής της υπηρεσίας», (“Daily Worker” του Λονδίνου, 11 Μάη).

β) Η αστυνομία «κατέλαβε το κύριο τηλεφωνικό κέντρο. Με την ενέργειά της αυτή η αστυνομία δεν είχε καθόλου σκοπό να θίξει τα δικαιώματα των εργατών, που είναι εγγυημένα από το νόμο (όπως υποστηρίζανε ύστερα οι τροτσκιστές προβοκάτορες). Εκείνο που ήθελε η αστυνομία ήταν να θέσει όλες τις τηλεφωνικές συνδέσεις κάτω από την άμεση επίβλεψη της κυβέρνησης», (“Inprecorr”, 22 Μάη). Οστόσο αυτό που «εγγυούταν ο νόμος» ήταν ο εργατικός έλεγχος, επικυρωμένος από το κυβερνητικό διάταγμα της 24 Οκτώβρη 1936!

γ) Μια βδομάδα αργότερα, καινούργια ιστορία: «Ο σύντροφος Σαλάς πήγε στην Τηλεφωνική που είχε καταληφθεί την προηγούμενη νύχτα από 50 μέλη του POUM και διάφορα ανεξέλεγκτα στοιχεία. Η φρουρά μπήκε με τη βία στο κτήριο κι έβγαλε έξω εκείνους που το είχαν καταλάβει. Η υπόθεση τελείωσε μέσα σε λίγη ώρα. Αιφνιδιασμένοι από τη γοργή κυβερνητική ενέργεια, οι 50 βγήκαν έξω από το κτήριο και το Τηλεφωνικό Κέντρο πέρασε ξανά στα χέρια της κυβέρνησης», (“Inprecorr”, 29 Μάη).

δ) Η τελική παραλλαγή, που είναι του καταλανικού τμήματος της Κομμουνιστικής Διεθνούς, περιγράφει την υπόθεση σαν ιστορία του ίδιου του Σάλας: «Πρώτα-πρώτα, δεν έγινε κατάληψη της Τηλεφωνικής, ούτε και υπήρχε ζήτημα κατάληψής της. Πήρα διαταγή υπογραμμένη από τον Αϊγκουάντε, υπουργό Δημόσιας Τάξης, πως έπρεπε να εγκατασταθεί κυβερνητικός αντιπρόσωπος και ότι εγώ ήμουν ο υπεύθυνος για την εγκατάστασή του. Επομένως, εγώ μαζί με το λοχαγό Μενεντέθ και μia προσωπική συνοδεία από τέσσερις άνδρες, μπήκα στο κτήριο της Τηλεφωνικής. Εξήγησα τι είχα να κάνω και είπα πως ήθελα να μιλήσω με κάποιο υπεύθυνο μέλος της Επιτροπής. Μας είπαν πως μέσα στο κτήριο δεν υπήρχε κανένας υπεύθυνος. Οστόσο εμείς περιμέναμε κάτω την ώρα που πήγανε αυτοί να κοιτάξουν. Δυο λεπτά αργότερα, μερικά άτομα άρχισαν να μας πυροβολούν από τη σκάλα. Κανείς από μας δεν χτυπήθηκε. Τηλεφώνησα μονομιάς να ‘ρθουν φρουροί, όχι για να καταλάβουνε το κτήριο όπου εμείς βρισκόμασταν ήδη μέσα, αλλά για να κυκλώσουν το κτήριο και να εμποδίσουν τον όποιον θα ήθελε να μπει μέσα. Εγώ κι ο Ερολές (αναρχικός αστυνομικός υπάλληλος) ανεβήκαμε στο πάνω πάτωμα του κτηρίου όπου οι άλλοι είχαν εγκατασταθεί μ’ ένα οπλοπολυβόλο, χειροβομβίδες και τουφέκια. Ανεβήκαμε μαζί χωρίς συνοδεία και χωρίς όπλα. Επάνω εξήγησα το σκοπό της επίσκεψής μου. Αυτοί κατεβήκανε. Ο εκπρόσωπος εγκαταστάθηκε σύμφωνα με τις διαταγές. Οι δυνάμεις είχαν αποσυρ-

θεί. Δεν έγιναν επεισόδια ούτε συλλήψεις». Η CNT λέει πως η ιστορία αυτή είναι ψεύτικη: Ο Σάλας άρχισε ν' αφοπλίζει τους σκοπούς και ν' αναγκάζει τους εργάτες της Τηλεφωνικής να σταθούν με τα χέρια ψηλά. Οι φρουροί στα πάνω πατώματα αποσυρθήκανε μόνο την άλλη μέρα, ύστερα από γενική συμφωνία ν' αποσυρθούν και οι δυο πλευρές — πράγμα που γρήγορα παραβίασε η κυβέρνηση. Οι τέσσερις διαφορετικές σταλινικές παραλλαγές μαρτυρούν τη δυσκολία να κρυφτεί η απλή αλήθεια: Ήθελαν να σταματήσει ο εργατικός έλεγχος στην Τηλεφωνική και το καταφέρναν.

16. Ακόμα κι ο ηγέτης του Ανεξάρτητου Εργατικού Κόμματος της Αγγλίας, Φένερ Μπρόκγουεη, που πάντα ήταν στα δεξιά του POUM, σε τούτη την περιπτώση παραδέχεται πως «για δυο μέρες επικρατούσαν οι εργάτες. Μια τολμηρή και ενιαία δράση υπό την ηγεσία της CNT θα είχε ανατρέψει την κυβέρνηση».

17. Λεόν Τρότσκι: «Η Επανάσταση στην Ισπανία», Απρίλης 1931 — «Η Ισπανική Επανάσταση σε κίνδυνο», 1931 (ed. Pioneer Publishers, N. York).

18. Όπως και σε πολλές άλλες σελίδες του βιβλίου, το επίθετο «νομιμόφρωνη» χρησιμοποιείται από το συγγραφέα σαν συνώνυμο με το «δημοκρατική». (Σ.τ.μ.)

19. Ένας πασίγνωστος αναρχικός ηγέτης μου είπε: «Εσείς οι τροτσκιστές είσατε χειρότεροι ουτοπιστές απ' όσο υπήρξαμε ποτέ εμείς. Το Μαρόκο βρίσκεται στα χέρια του Φράνκο και κυβερνείται απ' αυτόν με σιδερένιο χέρι. Η διακήρυξή μας για την ανεξαρτησία του Μαρόκου δεν θα είχε κανένα αποτέλεσμα». Του θύμισα ότι η Διακήρυξη του Λίνκολν για την Απελευθέρωση των Δούλων βγήκε όταν ολόκληρη η Ομοσπονδία του Νότου εξακολουθούσε να βρίσκεται στα χέρια των Νότιων. Οι μαρξιστές, τουλάχιστον, έπρεπε να θυμούνται πως ο Μαρξ και ο Έγκελς απέδωσαν τεράστιο βάρος σ' αυτή την πολιτική πράξη προκειμένου για την ήττα των Νότιων. Άλλος αναρχικός είπε: «Οι αγρότες μας έχουνε πάρει κιόλας μεγάλο μέρος από τη γη κι ωστόσο αυτό δεν είχε καμία επίδραση στους αγρότες του Φράνκο». Μα όταν τον ρώτησα, παραδέχτηκε πως οι αγρότες φοβόντουσαν μην τυχόν η κυβέρνηση προσπαθήσει να τους ξαναπάρει τη γη μετά τον πόλεμο. Και στη Ρωσία επίσης, μετά το Νοέμβρη 1917, οι αγρότες πήραν μεγάλο μέρος από τη γη. Την καλλιεργούσαν ωστόσο κακόκεφα και φοβισμένα. Το σοβιετικό διάταγμα για την εθνικοποίηση της γης μεταμόρφωσε την ψυχολογία των αγροτών και τους έκανε, στην συντριπτική πλειοψηφία, οπαδούς του σοβιετικού καθεστώτος.

20. Λόγος στο Παρίσι, «Η Ισπανία και ο Κόσμος», («Αναρχικός», 2 Ιούλη 1937).

21. Φένερ Μπρόκγουεη, γραμματέας του Ανεξάρτητου Εργατικού Κόμματος Αγγλίας: «Η αλήθεια για τη Βαρκελώνη», Λονδίνο 1937.

22. Η στρατιωτική πολιτική της κυβέρνησης αναλύεται λεπτομερειακά στα κεφάλαια 15 και 16.

23. Για τον κριτικό απολογισμό των γεγονότων κατά τις δύο ακόλουθες μέρες, μεγάλο μέρος το οφείλω στους δυο Αμερικάνους συντρόφους,

τους Λόις και Τσαρλς Ορ (ο δεύτερος ήταν εκδότης της αγγλικής έκδοσης του POUM «Ισπανική Επανάσταση») και στην εκτεταμένη και ντοκουμενταρισμένη έκθεση των Ισπανών Μπολσεβίκων-Λενινιστών που δημοσιεύτηκε στην "La Lutte Ouvrière" («Εργατική Πάλη») στις 10 Ιουνίου 1937.

24. Το Δελτίο του POUM σε αγγλική γλώσσα, «Ισπανική Επανάσταση» (19 Μάη 1937) λέει: «Χαλιναγωγούμενη από την κυβέρνηση, η CNT προσπάθησε να δρασκελίζει το φράχτη με «ένωση» των αντιτιθέμενων δυνάμεων... η στάση της CNT δεν μπόρεσε παρά να προκαλέσει αντίσταση και διαμαρτυρίες. Οι «Φίλοι του Ντουρούτι», ομάδα που έφερε στην επιφάνεια η ομόθυμη επιθυμία των μαζών της CNT, δεν στάθηκε ικανή να αναλάβει την ηγεσία. Οι εργάτες, βαθιά πληγωμένοι από τη συνθηκολόγηση της συνδικαλιστικής τους οργάνωσης, ψάχνουν τώρα για νέα ηγεσία προς άλλες κατευθύνσεις. Το POUM έπρεπε να τους την δώσει». Αυτά τα ριζοσπαστικά λόγια ήτανε για εξωτερική κατανάλωση μόνο. Τίποτα τέτοιο δεν γράφτηκε στον κανονικό τύπο του POUM. Γενικά, η «Ισπανική Επανάσταση» έδωσε στους Άγγλους αναγνώστες, που δεν μπορούσαν να παρακολουθήσουν τον ισπανικό τύπο, διαστρεβλωμένη εικόνα για τη στάση του POUM. Το παρούσιασε με «αριστερό πρόσωπο». Αυτό το λέμε δίχως πρόθεση να αμφισβητήσουμε την επαναστατική ακεραιότητα του συντρόφου Τσαρλς Ορ, του εκδότη της, που δεν μπορεί να θεωρηθεί υπεύθυνος για τη διαφορά ανάμεσα στο αγγλικό δελτίο και στον ογκώδη ισπανικό τύπο του POUM.

25. Η ιστορία έγινε γνωστή μόλις στις 15-16 Μάη με τη δημοσίευση της στην "Solidaridad Obrera" («Εργατική Αλληλεγγύη»).

26. Αυτός είναι ο μαρξιστικός όρος που χρησιμοποιείται για να περιγραφεί η ποικιλία των πολιτικών σχηματισμών που δεν είναι επαναστατικοί, αλλά που επίσης δεν διακηρύχνουν τη θεωρία της ταξικής συνεργασίας, όπως κάνει ο κλασικός ρεφορμισμός.

27. Στις 4 του Μάη, η "Adelante" της Βαλένθιας [μιλώντας ολοφάνερα για τον Καμπαλέρο] έλυνε το πρόβλημα του ποια μεριά των οδοφραγμάτων έπρεπε να υποστηριχτεί με το να αρνείται το πραγματικό νόημα της πάλης: «Καταλαβαίνουμε πως αυτό δεν είναι κίνημα που στρέφεται ενάντια στη νόμιμη εξουσία... Ακόμα κι αν ήταν εξέγερση ενάντια στη νόμιμη αρχή, και δεν παραδεχόμαστε πως τέτοια ήταν η περίπτωση, αντί να είναι απλά και μόνο μια άτοπη και κακά προετοιμασμένη σύγκρουση ανάμεσα σε οργανώσεις με διαφορετικούς προσανατολισμούς (και πολιτικά-συνδικαλιστικά συμφέροντα αντιθετικά μεταξύ τους) μέσα στο γενικό αντιφασιστικό μέτωπο, στο όποιο κινούνται οι προλεταριακές καταλανικές ομάδες, πάλι η ευθύνη για τις συνέπειες θα έπρεπε να πέσει πάνω σ' εκείνους που προκάλεσαν τις συγκρούσεις».

28. Με την κυβέρνηση Νεγκρίν, η "Claridad" πέρασε στον έλεγχο των σταλινικών, εξακολουθούσε όμως να ονομάζεται «όργανο της UGT», παρόλο που αποκηρύχτηκε δυο φορές από την Εθνική Εκτελεστική Επιτροπή.

29. Οι απόψεις των κομμάτων έχουνε δημοσιευτεί στον τύπο.

30. Αυτό το αντιμαρξιστικό κριτήριο επέτρεψε στους φασίστες να ισχυριστούν, χρησιμοποιώντας το, πως οι ψήφοι της δεξιάς μαζί με τις ψήφους των βουλευτών του κέντρου που ήτανε τώρα μαζί τους, αποτελούσαν την πλειοψηφία του λαού. Φυσικά, οι ισχυρισμοί και των δυο τους βασιζόνταν στους αριθμούς των εκλογών του Φλεβάρη 1936. Το μαρξιστικό κριτήριο είναι ότι μια επανάσταση δικαιώνεται από το ότι η πρωτοπορία που την στηρίζει εκπροσωπεί την πλειοψηφία της εργατικής τάξης ενισχυμένης από την αγροτιά. Με το σημερινό σταλινικό κριτήριο, θα μπορούσε κανείς να καταδικάσει την Οκτωβριανή Επανάσταση!

31. Ο Χουάν Αντράντε δικαιολόγησε τον παραλογισμό του «επαναστατικού μετώπου» με τον ακόλουθο συλλογισμό: «Ο απογοητευμένος εργάτης, γυρίζοντας την πλάτη στις δημοκρατικές διεκδικήσεις των σοσιαλιστών και κομμουνιστών, έχει την τάση να μπει μάλλον σε μια ισχυρή οργάνωση, όπως η CNT-FAI που υποστηρίζει ριζοσπαστικές θέσεις, ακόμα κι αν δεν εφαρμόζονται στην πραγματικότητα, παρά να μπει σ' ένα κόμμα μειοψηφίας, που αντιμετωπίζει υλικές δυσκολίες. Οι εργάτες που βρίσκονται ήδη μέσα στην CNT, δεν βλέπουνε την ανάγκη να την εγκαταλείψουνε για να μπουνε σ' ένα επαναστατικό μαρξιστικό κόμμα, γιατί, αντιπαράβαλλοντας τις επιφανειακά επαναστατικές θέσεις της CNT-FAI με τις απλές δημοκρατικές θέσεις των σοσιαλιστών και των σταλινικών, πιστεύουν πως η τακτική της οργάνωσής τους εξακολουθεί να είναι εγγύηση για την εξακολουθητική ανάπτυξη της επανάστασης στο δρόμο που οδηγεί στην οικοδόμηση μιας σοσιαλιστικής οικονομίας. Μ' αυτή την έννοια, όλοι όσοι υποστηρίζουνε μια στενά σχεταριστική σχηματική αντίληψη για το πώς, μια μειοψηφία με σωστή πολιτική γραμμή μπορεί να γίνει γρήγορα αποφασιστική δύναμη, μπορούν να πάρουνε πολύτιμο δίδαγμα από τα γεγονότα στην Ισπανία... Οι δυσκολίες στο δρόμο για τη γοργή ανάπτυξη ενός μεγάλου μαζικού κόμματος που θα έπαιρνε την αποφασιστική ηγεσία του αγώνα μπορούνε σε μεγάλο βαθμό να λυθούνε με τη δημιουργία του Επαναστατικού Μετώπου από τούτες μαζί τις δυο οργανώσεις...». Με άλλα λόγια, είναι αδύνατο να οικοδομηθεί το κόμμα της επανάστασης. Το Επαναστατικό Μέτωπο είναι ένα υποκατάστατό του. Το κύριο όμως εμπόδιο για να οικοδομηθεί επαναστατικό κόμμα, εξόν από το λαθεμένο πρόγραμμα του POUM, ήτανε που ο επιφανειακός ριζοσπαστισμός της CNT δεν κριτικαρίστηκε συστηματικά μπροστά στις μάζες από το POUM. Το POUM έκοψε έτσι μόνο του την ανάπτυξή του — και χρησιμοποίησε την αποτυχία του για να δικαιολογήσει τη συνέχιση αυτής της αποτυχίας.

32. Το βρετανικό φύλλο “New Leader” («Νέος Ηγέτης»), στις 13 Αυγούστου 1937, δημοσίευσε δυο λεπτομερειακά άρθρα για τη ζωή και τη δράση του Κοττ.

33. Η ταχύτητα με την οποία οι φασίστες σπάσανε το μέτωπο της Αραγονίας ανέτρεψε τα σχέδια των σταλινικών κι ο Κομπάνις δεν έπεσε.

34. “Spain in Revolt”, των Gannes και Repard, σελ. 119.

35. Στις 21 Φλεβάρη, ο υφυπουργός Πολέμου, Χοσέ Ασένσιο, παραι-

τήθηκε και δεν άργησε να πιαστεί, μαζί με τον ταγματάρχη Βιγιάλμπα, για την προδοσία της Μαλάγας. Ο πολεμικός κομισάριος Μπολιμπάρ, ένας σταλινικός που συμφώνησε με τον Βιγιάλμπα να εγκαταλείψουνε το στρατηγείο, δεν πιάστηκε. Δεν ειπώθηκε ούτε λέξη (ώσπου η Εθνική Επιτροπή της CNT απελλίστηκε πραγματικά — για την ώρα — με τις επιθέσεις των σταλινικών) πως ο Αντόνιο Γκέρα, σταλινικός εκπρόσωπος στη στρατιωτική διοίκηση Μαλάγας, έμεινε πίσω και μεταπήδησε στους φασίστες (“CNT Boletín” — «Δελτίο της CNT» — Βαλένθια, 26 Αυγούστου 1937). Τη μέρα που έπεσε το Χιχόν — οχτώ μήνες αργότερα — η κυβέρνηση ανήγγειλε πως θα δικάζε τους προδότες τής Μαλάγας — τον Ασένσιο, τον αρχηγό του επιτελείου Καμπρέρα κι έναν άλλο στρατηγό. Γιατί να δικάσει αυτούς κι όχι εκείνους που ήταν ένοχοι στο Μπιλμπάο, το Σαντάντερ κλπ.; Γιατί η Μαλάγα έπεσε όταν ήτανε πρωθυπουργός ο Καμπαλέρο, ενώ οι πολύ πιο χτυπητές προδοσίες στα βόρεια γίνανε στην κυβέρνηση Νεγκρίν...

36. Η μόνη επίσημη μπροσούρα της CNT που ασχολήθηκε με το θέμα του Μαρόκου και κατόρθωσε να βρω είναι: «Τι μπορούσε να κάνει η Ισπανία στο Μαρόκο και τι έκανε», ένας λόγος του Γκονθάλο ντε Ρεπαράθ, στις 17 Γενάρη 1936, λέγοντας πως είχε προσπαθήσει να πείσει τη μοναρχία και τη δημοκρατία να οργανώσουν αποτελεσματικά το Μαρόκο και πως δεν το κάνανε! Ούτε νύξη για τη μοναδική συμβουλή που μπορεί να δώσει ένας επαναστάτης στο αποικιακό πρόβλημα: Φύγετε απ' το Μαρόκο.

37. Ο Ραλφ Μπέιτς αναφέρει το γεγονός αυτό (“New Democracy”, 27 Οκτώβρη 1937) για να δημιουργήσει την εντύπωση πως αυτό ήτανε το τυπικό της σταλινικής πολιτικής. Τον προκαλώ λοιπόν να βρει αν μπορεί έστω κι ένα μόνο παράδειγμα που να έκαναν αλλού οι σταλινικοί όμοια πρόταση.

38. Τα γεγονότα είναι παρμένα από τον πολεμικό ανταποκριτή του “Avanti” που μετανάστευσε στο Παρίσι κι όχι από πηγή του POUM ή τροτσικιστική. Το “Avanti” είναι όργανο των Ιταλών Μαξιμαλιστών-Σοσιαλιστών.

39. Από το πρωτότυπο ισπανικό κείμενο («Boletín», Βαλένθια, 11 Σεπτέμβρη)

40. Εξάιρεση σε τούτο είναι πως έξι μήνες ύστερα από την πτώση του Μπιλμπάο, ο ένας υπουργός διαγράφηκε από το Κομμουνιστικό Κόμμα — τραχύ μέτρο που δημιουργούσε ένα αποδιοπομπαίο τράγο για τα εγκλήματα του Στάλιν.

41. «Ο Σοτάν σκέφτεται τη δυσaréσκεια των αστών και των φασιστών από τη Βαλένθια. Για τούτο, πιέζει επίμονα τη Βαλένθια να μετριάσει τη δράση της και να τονίσει το δημοκρατικό χαρακτήρα του καθεστώτος». Τούτη η μαρτυρία είναι γραμμένη από τον Λουίς Φίσερ, (“Nation”, 16 Οκτώβρη 1937).

42. Harry Gannes: «Πώς η Σοβιετική Ένωση βοηθά την Ισπανία», Νοέμβρης 1936. Τούτη στάθηκε η επίσημη σταλινική απολογία για την

υποστήριξη της Επιτροπής του Λονδίνου.

43. Harry Gannes: «Πώς η Σοβιετική Ένωση βοηθά την Ισπανία», Νοέμβρης 1936.

44. Στο ίδιο κείμενο.

45. Στο ίδιο κείμενο.

46. Στο φύλλο της 4 Ιούνη του “New Leader” («Νέος Ηγέτης»), ο ηγέτης του Ανεξάρτητου Εργατικού Κόμματος Αγγλίας, Φένερ Μπροκγουσίη, έδωσε στο ΡΟUM συμβουλές για κείνη την κρίσιμη συγκυρία. Να μερικά αποκαλυπτικά αποσπάσματα: «Είναι σημαντικό, το ΡΟUM μαζί με τις άλλες εργατικές δυνάμεις να συγκεντρώσει την προσοχή του στην καταπολέμηση του Φράνκο... Το Ισπανικό Κομμουνιστικό Κόμμα δικαιολογημένα επέκρινε την απουσία συντονισμού στο μέτωπο και την κακή οργάνωση των ενόπλων δυνάμεων. Το ΡΟUM πρέπει να προσέξει να μην παρουσιάσει αντίσταση σε προτάσεις που θα διευκολύνουν την αποτελεσματική πάλη κατά του Φράνκο, αυτό όμως δεν σημαίνει πως πρέπει να δεχτεί αδιαμαρτύρητα μια επιστροφή στην αντιδραστική δομή του παλιού στρατού». Μια τέτοια συμβουλή μια βδομάδα πριν να κηρυχτεί το ΡΟUM εκτός νόμου! Πώς το χρέος του ΡΟUM ήτανε μια επίμονη, αδιάλλακτη πάλη ενάντια στην κυβέρνηση, πως έπρεπε να μην έχει καμιά εμπιστοσύνη στους ηγέτες της CNT και της UGT, να κάνει προτάσεις ενιαίου μετώπου για τη χειροπιαστή, καθημερινή υπεράσπιση των στοιχειωδών δικαιωμάτων των εργατών και να συνδυάσει αμέσως τη νόμιμη με την παράνομη δουλειά — αυτό φυσικά ξεπερνούσε τον Μπρόκγουσε. Το ίδιο φύλλο έχει μιαν επιστολή απ’ τον αντιπρόσωπο του Ανεξάρτητου Εργατικού Κόμματος Αγγλίας στην Ισπανία, τον Μακ Νέαρ, προς το σταλινικό ηγέτη Ντουτ. Η επιστολή αρχίζει: «Μου είναι οδυνηρό που είμαι αναγκασμένος να διαφωνήσω μ’ ένα σύντροφο του Κ.Κ., γιατί επιθυμώ την ενότητα ανάμεσα στα εργατικά κόμματα... Εξακολουθώ να υποστηρίζω... «το σημαντικό που δεν πρέπει να μας διαφεύγει είναι πως η Εκστρατεία Ενότητας στη Βρετανία θα φέρει ενότητα στην Ισπανία αντί να επιτρέψει στην ισπανική διάσπαση να σπάσει την Ενότητα Εκστρατείας στη Βρετανία...».

47. Συνέντευξη του Ντουρούτι με τον Πιέρ βαν Πάαζεν, “Star” του Τορόντο, Σεπτέμβρης 1936.